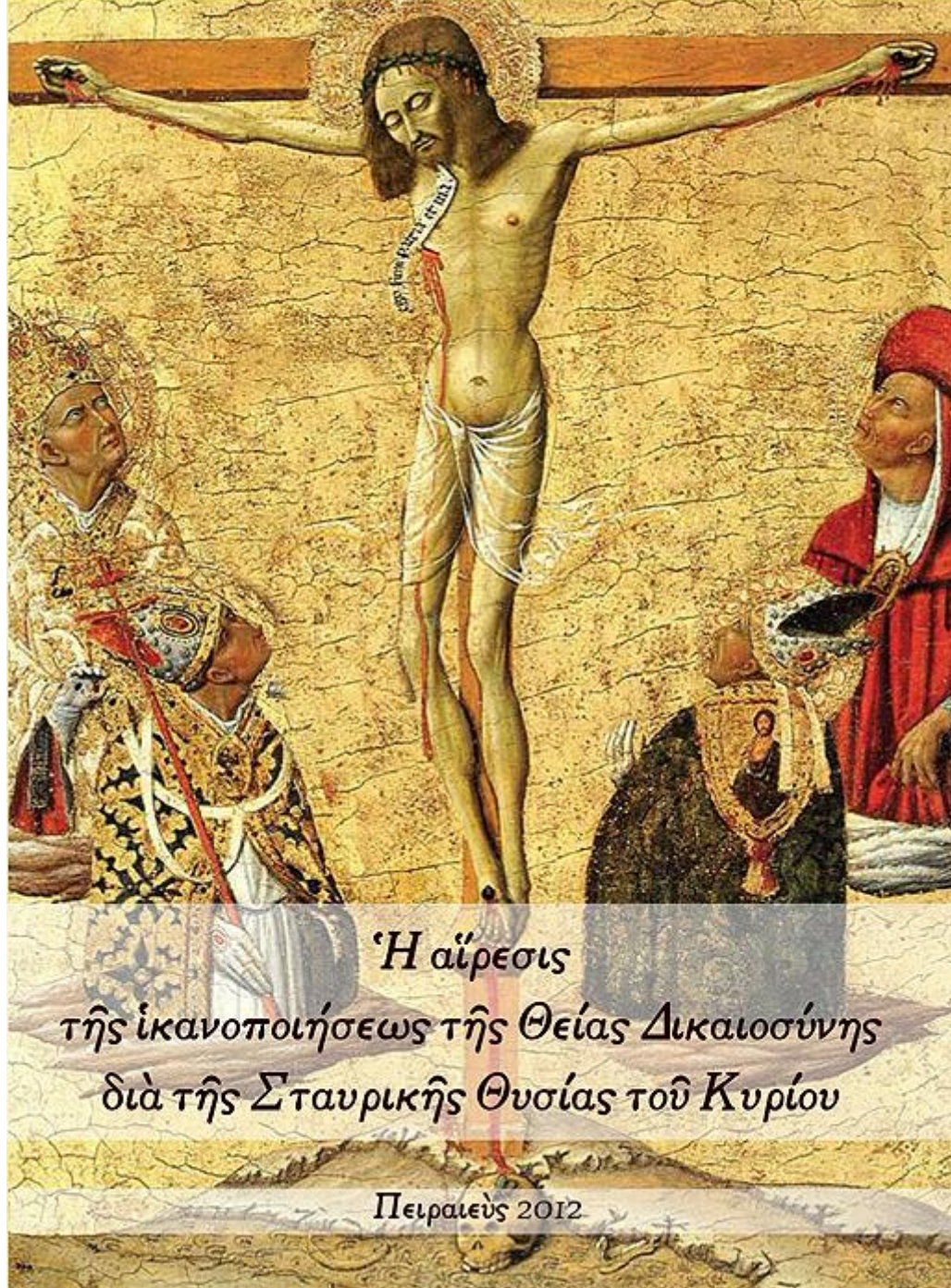

Ἐπισκόπου Σεραφείμ, Μητροπολίτου Πειραιῶς

**Ἐπισκόπου Σεραφείμ
Μητροπολίτου Πειραιῶς**

**Η ΑΙΡΕΣΙΣ
ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ**

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ 2012

**Δίδεται τό δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ δημοσιεύσεως μέρους ἢ
ὅλου τοῦ παρόντος μέ ἀπλή ἀναφορά τῆς προελεύσεως**

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Τῷ Μακαριωτάτῳ και Γεραρῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καί πάσης
Ἑλλάδος Κυρίῳ κ. ΙΕΡΩΝΥΜΩ ΤΩ Β΄ καί τῇ Σεπτῇ Ἱεραρχίᾳ τῆς Ἀγιωτάτης
Ἀποστολικῆς καί Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εὐλαβῶς ἀνατίθεται
Ὁ πονήσας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΘΕΟΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΑΝΘΡΩΠΟΣ - ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ

Γνωστή είναι ἡ διακήρυξις τῆς Γραφῆς ὅτι ὁ Θεός εἶναι «**ἀγάπη**» (Α΄ Ἰωάν. Δ΄9). Ἡ «ἀγάπη» βεβαίως δέν εἶναι αὕτη ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἄπειρος θεία **οὐσία** καί **φύσις** εἶναι -καί θά εἶναι πάντοτε- διά τόν ἄνθρωπον ἀκατάληπτος, ἀπερινόητος, ἀσύλληπτος, κατά τήν ὁμόφωνον ἐν προκειμένῳ γνώμην τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας¹. Ἀλλ' ἡ «ἀγάπη» εἶναι ἡ κυρία ιδιότης τοῦ Θεοῦ, τό τέλος εἰς ὃ πᾶσαι αἱ λοιπαῖ ιδιότητες Αὐτοῦ ἀναφέρονται².

Ἡ κυρία δέ αὕτη **ιδιότης** τοῦ Θεοῦ ἀπορρέει ἐκ τοῦ τριαδικοῦ τῶν ὑποστάσεων Του. Ὁ ἄναρχος, ἄπειρος καί αἰδίδιος Πατήρ, γεννῶν ἀνάρχως ἐπίσης καί αἰδίδως τόν ἄπειρον ὡσαύτως Λόγον Αὐτοῦ ἢ Υἱόν (Ἰωάν. Α΄1 κ.ἄ.), ἐνυπόστατον ὁμοίως καί ἐνσυνείδητον, ἀνάρχως ὑπάρχοντα ἐν «μορφῇ Θεοῦ» (Φιλιπ. Β΄6 κ.ἄ.), ἀγαπᾷ Αὐτόν δι' ἀπείρου ὡσαύτως, αἰδίδιου, ἐνυποστάτου καί ἐνσυνειδήτου Πνεύματος (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος), ἐξ Αὐτοῦ ἐκπορευομένου (Ἰωάν. ΙΕ΄26) καί ἐπὶ τόν Υἱόν ἐπαναπαυομένου (Ἰωάν. Α΄32-33 κ.ἄ.)³. Διά τοῦτο ὁ Υἱός ἀποκαλεῖται ὑπό τοῦ Πατρὸς καί «ἀγαπητός» (Ματθ. Γ΄17 καί ΙΖ΄ 5) ἢ Υἱός τῆς ἀγάπης» (Κολασ. Α΄13)· καί δι' Αὐτοῦ (Ἰωάν. Α΄1, Ἑβρ. Α΄3 κ.ἄ.) ἀλλά καί ἐν Αὐτῷ» (Κολασ. Α΄16), ὁ Πατήρ ἠυδόκησε.. (Ματθ. Γ΄17 καί ΙΖ΄5 κ.ἄ.). Καί τά πάντα ἐγένοντο δι' Αὐτοῦ, ὡς καί ἐν Αὐτῷ (Ἰωάν. Α΄1, Κολοσ. Α΄16 κ.ἄ.), ἐφόσον, ἄλλως τε, Αὐτός εἶναι ἡ ἄπειρος «**δύναμις**» καί «**σοφία**» τοῦ Θεοῦ (Α΄ Κορ. Α΄ 24 κ.ἄ.).

Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι, ὅπως ὁ Πατήρ ἀγαπᾷ τόν Υἱόν δι' ἀπείρου ἀγάπης, οὕτω καί ὁ Υἱός ἀνταγαπᾷ τόν Πατέρα, ἐξ οὗ ἀνάρχως γεννᾶται, ἐπίσης δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, τό ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον καί ἐπ' Αὐτόν ἐπαναπαυόμενον, δι' οὗ ἀγαπᾶται ὑπό τοῦ Πατρὸς. Ὁμοίως δέ καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ὡς ἐνυπόστατον ὡσαύτως καί ἐνσυνείδητον, ἀγαπᾷ ὡσαύτως ἀπείρως ἐπίσης τόσον τόν Πατέρα, ἐξ οὗ ἀνάρχως καί αἰδίδως ἐκπορεύεται, ὅσον καί τόν Υἱόν, ἐφ' ὃν ἐπαναπαύεται. Καί οὕτως ἡ ἀγάπη τοῦ τρισυποστάτου καί **μόνου ἀληθινοῦ** Θεοῦ (Ἰωάν. ΙΖ΄3 κ.ἄ.) ἐκδηλοῦται πρωτίστως καθ' ἑαυτόν, ἦτοι εἰς τὰς τρεῖς ὑποστάσεις (πρόσωπα) τῆς ἁγίας Τριάδος πρός

¹ Πρβλ. ἁγ. Ἰωάννου Χρυσόστ. «Ὁμιλίαι περί ἀκαταλήπτου» Α΄ , Β΄, Γ΄, Δ΄, Ε΄, Ε.Π.Μ. τ. 48, σελ. 701 - 745.

² Πρβλ. καί Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματική», σελ. 71 - 72.

³ Πρβλ. Ἰωάν. Ἀρνέλλου «Φιλοσοφ. Μελέται», σελ.. 52, 57 καί 76, Ἀθήνα 1930.

ἄλληλα, ὧν ὁ Υἱὸς ἀποτελεῖ τό κατ' ἐξοχήν ὑποκείμενον τῆς ἀγάπης τοῦ Πατρὸς. (Ματθ. ΙΒ' 18, Ἰωάν. ΙΖ' 26, Κολασ. Α' 13, Ἐφεσ. Α' 6 κ.ἄ.)⁴.

Ἐκ τῆς κυρίας δέ ταύτης καί βασικῆς **ιδιότητος** τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, δηλαδή τῆς ἀγάπης, ἀπέρρευσε φύσει καί ἡ θεία εὐδοκία καί βούλησις τοῦ **δημιουργεῖν** (Α' Ἰακώβου Α' 18). Διότι ὁ ἄπειρος καί τρισυπόστατος Θεὸς δέν ἦτο δυνατόν νά ἀρκεσθῇ ἀγαπῶν Ἐαυτὸν μόνον, μηδενὸς ἄλλου πλήν Αὐτοῦ ὑπάρχοντος, καί νά ἀπολαμβάνῃ οὕτως αὐταρέσκως καί φιλαύτως τὴν Ἐαυτοῦ δόξαν. Τοῦτο θά ἀπετέλει μίαν ἄπειρον φιλαυτίαν..., ἐφόσον ἡ ἀγάπη προϋποθέτει πάντοτε ἑτερόν τι, πρὸς ὃ ἀναφέρεται⁵. Ἡ εὐδοκησεν ἄρα, οὐχὶ κατ' ἀνάγκην, ὡς ἀνενδεής, μήτε -καί κατὰ μείζονα λόγον- κατ' **ἐπιβολήν** (ἄτε μή ὑπάρχοντος ἄλλου τινὸς ἀνωτέρου Αὐτοῦ διὰ νά ἐπιβάλῃ τί εἰς Αὐτόν), ὅπως, ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ Του, δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ μή ὄντος πολυποίκιλα κτίσματα, διὰ νά ἐκδηλώσῃ καί ἐξωστρεφῶς, ἥτοι ἐκτός τῆς Ἐαυτοῦ οὐσίας, τὴν ἀγάπην Του. Καί ἵνα ἐπαναπαύηται καί ἐπ' αὐτῶν ἡ ἀγάπη Του διὰ τῆς μεταδόσεως καί εἰς αὐτά ἐκ τῶν ιδίων Του ἀγαθῶν. Νά καταστήσῃ δηλαδή τὰ κτίσματα ταῦτα μέτοχα τῆς Ἐαυτοῦ Μακαριότητος καί δόξης.⁶ Οὕτω, καί «κατὰ τὴν εὐδοκίαν Αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν Αὐτῷ» (πρὸς Ἐφεσ. Α' 9), «βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τό εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινὰ τῶν Αὐτοῦ κτισμάτων» (Α' Ἰακώβου Α' 18). Ἡ «κύησις», ἐν προκειμένῳ, ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς δημιουργίας, ὡς τοῦτο συνάγεται καί ἐκ τοῦ ἐν συνεχείᾳ χαρακτηρισμοῦ τῶν «κυημάτων» ὡς «κτισμάτων». Ἐξ ἄλλου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡσαύτως ἐγεννήθησαν καί αἱ «**ψιλαὶ ιδέαι**» περὶ πάντων τῶν κτισμάτων πρὸ τῆς ἐξ «**οὐκ ὄντων**» ὀντοποιήσεως αὐτῶν.

Οὕτως ἐγεννήθησαν **ἀχρόνως**⁷ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ ἀλλὰ καί ἐν Αὐτῷ (Ἰωάν. Α' 3, Κολασ. Α' 16 κ.ἄ.), πᾶσαι, ἀρχικῶς, αἱ «**ψιλαὶ ιδέαι**» περὶ τῶν πολυποίκιλων κτισμάτων, τὰ

⁴ Πρβλ. καί Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 71.

⁵ Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 71.

⁶ Πρβλ. ιδίου, αὐτόθι, σελ. 71-72 καί 94 «...Καθόσον τό μεταδιδόναι τῶν ιδίων ἀγαθῶν καί καθιστᾶν τὰ ὄντα εὐδαίμονα εἶναι ἀχώριστον ἀπὸ τῆς θείας οὐσίας, ἀεῖποτε ἐνεργούσης τὴν μετάδοσιν τῆς θείας μακαριότητος, ὁ Θεὸς καλεῖται ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου «ἀγάπη» (Α' Καθολ. Δ' 9)». Καί μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου «Τό προπατορικό ἀμάρτημα», ἔκδ. 1957 σελ. 94 «...Δέν εἶναι ὁμῶς ἡ θεία ἀγάπη, ἐν τῇ πρὸς τὰ ἐξω ἐκδηλώσει αὐτῆς, τῆς θείας οὐσίας (σ.σ. δηλ. μετάδοσις τῆς θείας οὐσίας). Ἄλλως θά ἔπρεπε νά εἶναι ἡ δημιουργία ἀναρχος... Ὁ Θεὸς δέν ἐνεργεῖ ποτέ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ μόνον κατὰ βούλησιν καί ἀπόλυτον ἐλευθερίαν».

⁷ Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, αὐτόθι, σελ. 101-103. Ἡ ἔννοια τοῦ χρόνου ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως τῆς ὕλικῆς δημιουργίας. Νοεῖται δέ ὡς χρόνος μὲν ἡ ἔναρξις καί ἡ διάρκεια τῆς κινήσεως, τῆς ἀλλοιώσεως, τῆς μεταμορφώσεως κ.λ.π. τῆς ὕλης ἐν τῷ «χώρῳ». «Χῶρος» δέ ἡ ἔκτασις ἣν κατέλαβεν ἡ ὕλική δημιουργία ἐν τῷ ἀπείρῳ Θεῷ, «ἐν ᾧ ζῶμεν, κινούμεθα καί ἐσμέν». (Πράξ. ΙΖ' 28 κ.ἄ.).

ὅποια, τῇ παντοδυνάμῳ βουλῇ τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ σοφίᾳ καί προγνώσει, προωρίσθησαν νά δημιουργηθῶσιν ἐξ οὐκ ὄντων, καί ἐν ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ τῶν τριῶν ὑποστάσεων Του⁸, κατηρτίσθη τό σχέδιον τῆς δημιουργίας αὐτῶν πρό τῆς ὀντοποιήσεώς των. Ἀποκορύφωμα προδήλως τῆς τοιαύτης ἐκδηλώσεως τῆς θείας ἀγάπης ὑπῆρξε ἡ εὐδοκία τοῦ Θεοῦ, ὅπως μεταξύ τῶν πολυποίκιλων κτισμάτων (τά ὅποια ἐχωρίσθησαν εἰς πολλές «Μονάς» ἢ «τάγματα» (Ἰωάν. ΙΔ΄2, Α΄ Κορ. ΙΕ΄23 κ.ἄ.) περιληφθῇ καί, ὡς ἀνώτερον καί τελειότερον πάντων, τό τάγμα τῶν «Θεῶν κατὰ χάριν». Κτισμάτων δηλαδή **ὁμοίων** κατὰ πάντα μέ τάς διαφόρους πεπερασμένας **ἐκφάνσεις ἢ μορφάς**⁹, τάς ὁποίας ἐκάστοτε θά ἡυδόκει ὁ Θεός νά προσλαμβάνη, διὰ νά γίνεται ἀντιληπτός ὑπ' αὐτῶν. Τήν εὐδοκίαν ταύτην τοῦ Θεοῦ ἐβεβαίωσεν ὁ Κύριος, ὑπομνήσας τό ἐν τῇ Π.Δ. (Ψαλμ. ΠΑ΄6) ἀναφερόμενον. «Εἰπα θεοὶ ἐστέ...» (Ἰωάν. Ι΄34). Ὁ δέ προφητάναξ Δαυΐδ ἐν πνευματικῇ ἐξάρσει γράφει ἐπίσης (Ψαλμ. ΠΑ΄ (ΠΒ΄) 1) «...Ὁ Θεός ἔστη ἐν συναγωγῇ Θεῶν...»¹⁰.

Εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἡ τοιαύτη **εὐδοκία καί βούλησις** τοῦ Θεοῦ πρὸς δημιουργίαν κτισμάτων ἐξ «οὐκ ὄντων», διὰ νά ἐπαναπαύηται ἐπ' αὐτῶν ἡ ἀγάπη Του, καί εἶναι ταῦτα μέτοχα τῆς θείας Αὐτοῦ μακαριότητος καί δόξης, δέν θά ἦτο δυνατόν νά πραγματοποιηθῇ, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς δημιουργίας ὄντων ἀφθάρτων (πνευματικῶν) ἀλλά καί ἐνσυνειδήτων, ἄρα δέ καί ἐλευθέρων¹¹. Διότι μόνον τοιαῦτα κτίσματα θά ἦτο δυνατόν νά ὑπάρχωσι (μετά τήν δημιουργίαν των) αἰωνίως, ὡς ὁ Θεός, καί νά νοῶσι συνειδητῶς οὐχί μόνον τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπάρξεως καί ζωῆς ἀλλά καί τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν ὡς καί τῶν ἀπείρων ἀγαθῶν Του¹². Κτίσματα (δημιουργήματα) φθειρόμενα, θνήσκοντα καί

⁸ Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, μνήμ. ἔργ., σελ. 93 καί 101-104. «...Ὁ κόσμος εἶναι προϊόν τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καί τῆς θελήσεως τοῦ Θεοῦ. Μετέχουσι τῆς δημιουργίας καί τά τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος... Τό σχέδιον τῆς δημιουργίας συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ψιλαῖς ιδέαις... Ὁ Θεός εἶχεν αἰωνίως πρό τῆς δημιουργίας τήν ιδέαν τοῦ κόσμου, ἀλλά τήν ιδέαν ταύτην ἐξεδήλωσεν εἰς ἐνέργειαν δημιουργικὴν ὅταν ἡβουλήθη... Ἀληθῶς. Ἡ μὲν γνώμη ὅτι ὁ Θεός δημιουργῶν τόν κόσμον ἐν σοφίᾳ, συλλαμβάνει καί προσχεδιάζει τήν ιδέαν τοῦ κόσμου, ὡς πᾶς τεχνίτης, εἶναι ἐξ ὧν εἴπομεν φανερά... Ἀλλ' ἡ ιδέα αὕτη τοῦ κόσμου δέν εἶναι μεταφυσικόν τί ἐκτός τοῦ Θεοῦ ἢ παρά τῷ Θεῷ ὑπάρχον, πρὸς ὃ βλέπων τεχνᾶται τόν κόσμον ὁ δημιουργός, κατὰ τόν Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἡ ιδανικὴ ἐκφορά τοῦ κόσμου, ἥ ἡ οὐσία τοῦ κόσμου ὡς αὕτη νοεῖται (σ.σ. ἐν ψιλαῖς βεβαίαις ιδέαις) αἰωνίως ὑπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ».

⁹ Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου μνήμ. ἔργ., σελ. 82.

¹⁰ Πρβλ. Ἀγ. Ἀθανασίου (τοῦ Μεγ.), ἐν Ἀ. Θεοδώρου, μν. ἔργ. σελ. 4, ὑποσ. 1. «Epistle ad Adelphium, 4 P.M. Gr. XXVI,» σ. 1077. «Γέγονε γάρ ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς ἐν ἑαυτῷ Θεοποιήσῃ». Καί ἰδίου, «De Inc 54, P.M. Gr. XXV, σ. 192. «Αὐτός γάρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν».

¹¹ «Ὅπου συνείδησις ἐκεῖ καί ἐλευθερία»

¹² Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 105 - 106.

άφανιζόμενα ούδεμίαν θά εἶχον αἰωνίαν ἀξίαν. Κατά μείζονα λόγον κτίσματα ἄλογα, στερούμενα δηλαδή νοήσεως καί συνειδήσεως ἄρα δέ καί ἐλευθερίας (ὡς ἡ ἄψυχος συμπαντική ὕλη καί πάντα τὰ κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου ἔμψυχα καί ἄψυχα ἐνόργανα ὄντα), τὰ ὅποια οὔτε τήν ὕπαρξιν καί ζωὴν αὐτῶν συνειδητῶς θά ἦτο δυνατόν νά νοήσωσι, μήτε τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῶν καί τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν Του. Καί οὕτως ἄνευ ἀξίας θά ἀπέβαινεν ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπανάπαυσις τῆς ἀγάπης του Θεοῦ.

Ἔγνων ὅθεν ἀναμφιβόλως ὁ Θεός, πρό τῆς διαμορφώσεως ἔτι τοῦ σχεδίου τῆς ὅλης δημιουργίας, ὅτι ἡ **εὐδοκία** Αὐτοῦ πρὸς δημιουργίαν κτισμάτων ἐξ «**οὐκ ὄντων**» θά προσελάμβανε πραγματικήν ἀλλά καί αἰωνίαν ἀξίαν μόνον διὰ τῆς ὀντοποιήσεως κτισμάτων πνευματικῶν **ἀφθάρτων**, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτων καί **ἐλευθέρων**, διότι ταῦτα μόνον θά ἠδύναντο νά ὑπάρχωσιν αἰωνίως, ἀλλά καί νά ἔχωσι συνείδησιν τῆς τε ἰδίας ἐαυτῶν ὑπάρξεως ὡς καί τοῦ Δημιουργοῦ των, τόν Ὅποιον θά ἔβλεπον ἐποπτικῶς, προσλαμβάνοντα, χάριν αὐτῶν καί πεπερασμένας «ἐκφάνσεις» ἢ «μορφάς». Νοοῦντα δέ τὰ κτίσματα ταῦτα, ὅτι ἐξ «οὐκ ὄντων» ἦλθον εἰς τό «εἶναι», τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ, ὅτι ἐξ Αὐτοῦ ἔλαβον τό εἶναι καί τό εἰδέναι, καί ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἀπείρου Αὐτοῦ ἀγάπης ἐγένοντο μέτοχα τῆς αἰωνίου Αὐτοῦ μακαριότητος καί δόξης, ὅπως καί τῶν ἀσυλλήπτων, διὰ τήν ἀνθρωπίνην διάνοιαν (Α΄ Κορ. Β΄9 κ.ἄ.), πνευματικῶν Αὐτοῦ ἀγαθῶν, ὧν τήν ὕπαρξιν, ἀλλά καί τήν ὠραιότητα συνειδητῶς ἐπίσης θά ἀντελαμβάνοντο, θά ἠσθάνοντο φύσει, καί ἐλευθέρως, αἰωνίαν πρὸς τόν Θεόν εὐγνωμοσύνην καί ἀγάπην διὰ τὰς τοιαύτας καί τοσαύτας πρὸς αὐτά δωρεάς, ἐφόσον μάλιστα θά ἔβλεπον Αὐτόν καί ἐποπτικῶς.

Ἀλλά μεταξύ τῶν διαφορῶν ιδιοτήτων τοῦ ἀπείρου Θεοῦ εἶναι, ὡς γνωστόν, καί ἡ περί πάντων ἄπειρος καί ἀπερινόητος ἐπίσης πρόγνωσις Αὐτοῦ, περί ἧς ἔχομεν ἀπόλυτον τήν βεβαίωσιν διὰ τῶν ἐπαληθεύσεων τοῦ προφητισμοῦ¹³. Ἐν τῇ ἀπείρῳ δέ καί ἀπερινοήτῳ ταύτῃ προγνώσει Του, καταρτίζων Οὗτος, ἐν ψιλαῖς ἔτι ιδέαις, τό περί τῆς ὅλης δημιουργίας σχέδιον Αὐτοῦ (τό περιλαμβάνον καί ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς ἀριθμόν πνευματικῶν δημιουργημάτων ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ (Κολασ. Α΄16 κ.ἄ.), προέγνω ὅτι ἐν ἐκ τῶν πνευματικῶν ταγμάτων τῶν κτισμάτων Του τούτων, μέ ἀρχηγόν τόν ἀρχάγγελον Ἑωσφόρον, δέν θά ἐφαίνετο ἄξιον τῶν τοιούτων καί τοσούτων καί πρὸς αὐτό δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Ὅτι ὁ ἀρχηγός τοῦ τάγματος τούτου, περίοπτον

¹³ Πρβλ. Δημ. Γ. Τσάμη. «Ἡ τελείωσις τοῦ ἀνθρώπου, κατά Νικήταν τόν Στηθάτον», σελ. 23 καί 25. «...Ὁ Θεός ὡς... παντογνώστης, εἶχεν ἐν ἑαυτῷ καί πρό τῆς ἐκ τοῦ μηδενός δημιουργίας τῶν πάντων τήν γνῶσιν, τὰς φύσεις καί τούς λόγους πάντων τῶν ὄντων...». (σ.σ. ἐν «ψιλαῖς» βεβαίως, «ιδέαις»).

πνευματικήν θέσιν ἔχων πλησίον τοῦ Θεοῦ (Ἠσ. ΙΔ'12 κ.ἄ.), θά παρεσύρετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς ἀφορμῆς ἢ αἰτίας εἰς ἐπανάστασιν κατ' Αὐτοῦ, εἰς ἀποστασίαν, κακὴν χρῆσιν ποιούμενος τῆς ἐνσυνειδήτου αὐτοῦ ἐλευθερίας. Καί ἀντί εὐγνωμοσύνης θά τόν ἐφθόνει διὰ τὴν ἄπειρον Αὐτοῦ δόξαν. Διαστροφήν δέ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ ὑφιστάμενος, θά ἐμίσει προσέτι τόν Θεόν, ζητῶν νά γίνη ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ καί νά κτίσῃ τόν θρόνον του ὑπεράνω τῶν νεφελῶν (Ἠσ. ΙΔ'13-14 κ.ἄ.).

Προέγνω ἐπίσης ὁ Θεός, ὅτι εἰς τὴν τοιαύτην παραφροσύνην καί ἀποστασίαν τοῦ Ἑωσφόρου θά παρεσύρετο καί ὅλον τό ὑπ' αὐτόν ἀγγελικόν **τάγμα**, ἐπαναστατοῦν ὁμοίως κατ' Αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. Καί τέλος, ὅτι ἡ τοιαύτη διαστροφή τῆς συνειδήσεως τῶν **κτισμάτων** τούτων, ἐπιφέρουσα τὴν ἀλλοίωσιν καί αὐτῆς τῆς φύσεως αὐτῶν καί μεταβάλλουσα αὐτὰ αἰωνίως ἀπὸ πνεύματα **φωτός**, ἀγάπης καί ἀληθείας εἰς πνεύματα ζόφου, σκότους, μίσους καί ψεύδους¹⁴, θά ἦτο κατ' ἐφαρμογὴν τῆς δικαιοσύνης Του, φύσει ἐπίσης, οὐχὶ μόνον ἀμετάτρεπτος ἀλλὰ καί ἀσύγγνωστος. Διότι, κατὰ τὴν ἀπόλυτον θείαν δικαιοσύνην (περί ἧς θά ἀσχοληθῶμεν ἀναλυτικῶς ἐν τῷ Β' κεφ.) τὰ πνευματικά κτίσματα, ἔχοντα φαεινὴν τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξ «οὐκ ὄντων» ἦλθον εἰς τό εἶναι, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλαβον τὰ πρωταρχικά καί ὕψιστα ἀγαθὰ, τό «εἶναι» δηλ. καί τό «εἰδέναι» καί ὅτι τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ καί πάλιν ἐγένοντο μέτοχα καί πάντων τῶν ἀνεκφράστων καί αἰωνίων Αὐτοῦ ἀγαθῶν, εἶχον ἐπιτακτικόν καθῆκον νά τρέφωσιν αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην πρὸς τόν Δοτῆρα τόσων ἀγαθῶν καί νά ἐναρμονίζωσιν ἀπολύτως τὴν θέλησιν των πρὸς τὴν βούλησιν Ἐκείνου, βλέποντα μάλιστα Αὐτόν ἐποπτικῶς. Ἡ πτώσις ὅθεν αὐτῶν καί ἡ διαστροφή τῆς συνειδήσεως των, ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας, θά ἦτο, κατὰ τὴν θείαν δικαιοσύνην, ἀσύγγνωστος, ἀλλοιοῦσα, αἰωνίως καί ἀτρέπτως, καί αὐτὴν τὴν φύσιν αὐτῶν. Ἐκ τῆς πτώσεως δέ καί διαστροφῆς τῶν πνευμάτων τούτων θά ἐγεννᾶτο ἡ ἁμαρτία, ὁ θάνατος καί τό ἠθικόν κακόν, μὴ ὑπάρχοντα φύσει ἐν τῷ Θεῷ¹⁵.

¹⁴ Ματθ. Ι'1, Λουκ. Ι'17-18, Ἰωάν. Η'44 κ.ἄ. Πρβλ. Β' Πέτρ. Β'4, ὡς καί Ἰούδ. στιχ. 6. «...Εἰ γὰρ ὁ Θεός ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρούμενους...».

¹⁵ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου, μνημ. ἔργ. σελ. 144 «...Διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰσῆλθεν εἰς τόν κόσμον ὁ θάνατος... Ὁ Θεός ἐπέτρεψε τόν θάνατον καί τὴν διάλυσιν τοῦ ἀνθρώπου (σ.σ.: Ἐν τῇ «διαλύσει» πρόκειται βεβαίως περὶ τοῦ φυσικοῦ θανάτου μόνον, διότι πλὴν τούτου ὑπάρχει καί ὁ πνευματικός, ἥτοι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς θείας Χάριτος καί κοινωνίας...) ἀφ' ἐνός μὲν ἵνα μὴ τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἀφ' ἐτέρου δέ ἵνα ἀναπλάσῃ αὐτόν ἐν τῇ ἀναστάσει καί ἐπὶ πλέον, ἵνα διὰ τῆς θέας τοῦ θανάτου δώσῃ εἰς τόν ἀνθρώπον εὐκαιρίαν μετανοίας καί δοκιμᾶς αὐτόν διὰ πειρασμῶν».

Προγνούς δέ ὁ Θεός, κατά τήν κατάρτισιν ἔτι ἐν ψιλαῖς, ιδέαις τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας τήν πτῶσιν τοῦ Ἑωσφόρου καί τοῦ ὑπ' αὐτόν ἀγγελικοῦ τάγματος, καί τήν γένεσιν οὕτω τῆς ἀμαρτίας -τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ- καί τοῦ θανάτου, δέν ἠθέλησε, προδήλως, νά ἀποτρέψη ταύτην ἀπ' ἀρχῆς διὰ τῆς ἀφαιρέσεως καί τοῦ ἀφανισμοῦ ἐκ τοῦ σχεδίου, διὰ τῆς μή ὀντοποιήσεως δηλαδή τῶν περί τῶν κτισμάτων τούτων ψιλῶν ιδεῶν Του, προφανῶς διὰ νά μή ὑποστῇ οὕτω περιορισμόν ἢ ἀπειρία Του καί θεωρηθῇ φοβούμενος τάς συνεπείας αὐτῆς, ἐφόσον καί αἱ περί τῶν κτισμάτων τούτων ψιλαί ιδέαι Του ἐκυήθησαν ἐπίσης, ὅπως καί αἱ περί πάντων τῶν λοιπῶν, ἀγαθαί, καί ἀγαθά θά ἐδημιουργοῦντο τά ἀντίστοιχα πνεύματα - κτίσματα. Δέν ἠθέλησεν ὡσαύτως, μετά τήν τοιαύτην πρόγνωσίν Του, νά ἀποτρέψη ἀκολούθως τήν πτῶσιν καί τήν διαστροφήν τῶν κτισμάτων τούτων ἀναγκαστικῶς, διὰ νά μή παραβιάσῃ τήν ὑποσχεθεῖσαν καί εἰς αὐτά πνευματικήν ἐλευθερίαν, ὡς ἀκριβῶς ἔπραξε καί διὰ τούς πονηρούς καί μέχρι τέλους ἀμετανοήτους ἀμαρτωλούς ἀνθρώπους, τάς περί τῶν ὁποίων ψιλᾶς ιδέας εἶχεν ὡσαύτως ἀπολύτως ἐν ὄψει Του κατά τήν κατάρτισιν τοῦ ὅλου περί τῆς δημιουργίας σχεδίου (Ματθ. Ι' 30 κ.ἄ.). Προώρισεν ὅμως νά χρησιμοποιήσῃ τόσον τήν ἀποστασίαν, ὡς καί τήν κατά τοῦ ὅλου, ἐν συνεχείᾳ, ἔργου Του ἀντίδρασιν τοῦ σατανᾶ καί τῶν δαιμόνων (ὅπως ἀκολούθως καί τήν ζωήν καί δρᾶσιν ἐν γένει πάντων τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων) πρὸς μείζονα ἔτι ἐκδήλωσιν τῆς ἀπείρου ἀγάπης Του. Ἐν ταυτῷ δέ καί τῆς ἀπείρου ἐπίσης Σοφίας Του, ὅπως καί τῆς παντοδυναμίας Αὐτοῦ¹⁶.

¹⁶ Οὕτω μόνον, βάσει τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, δυνάμεθα, κατά τήν ταπεινήν γνώμην ἡμῶν, νά ἐξηγήσωμεν τόν λόγον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὀντοποιήσεως τῶν περί τοῦ σατανᾶ καί τῶν ἐκπεσόντων μετ' αὐτοῦ ἀγγέλων «ψιλῶν ιδεῶν» Του, περί τῆς μετά τήν ὀντοποίησιν πτώσεως τῶν ὁποίων, ὅπως, ἐν συνεχείᾳ καί περί πάντων τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων, ἔσχεν ἀναμφιβόλως ὁ Θεός τελείως πρόγνωσιν. Δέν ἀποκλείομεν βεβαίως τό δυνατόν τῆς υπάρξεως καί ἄλλων λόγων, ἐφ' ὅσον «... ἐκ μέρους γινώσκωμεν καί ἐκ μέρους προφητεύομεν» (Α' Κορ. ΙΓ' 9), «ἀνεξερεύνητοι δέ αἱ βουλαί τοῦ Θεοῦ...» (Ρωμ. ΙΔ' 33-36 κ.ἄ.). Ἀλλά τούς λόγους ἐκείνους θά γνωρίσωμεν εἴτε κατόπιν νέων θείων ἀποκαλύψεων, ἢ ὅταν ἐκδημήσωμεν πλησίον τοῦ Θεοῦ. (Α' Κορ. ΙΓ' 12 κ.ἄ.). Πρβλ. Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 108. «Ὁ Θεός γινώσκει νά διευθετῇ τό κακόν οὕτως ὥστε οὐ μόνον νά μή διαταράσῃ τήν καθόλου τάξιν τοῦ Κόσμου, ἀλλά μᾶλλον καί νά ἐξυπηρετῇ τό γενικόν Αὐτοῦ σχέδιον». Περί τοῦ σατανᾶ ὅμως, καί τῶν δαιμόνων ἐν γένει, ὁ ἀείμνηστος καθηγητής Ἀνδρ. Θεοδώρου, ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Ἡ περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία», σελ. 26, ὑπ. 1, γράφει τά ἑξῆς: «Παρ' ὅλον ὅτι ἡ περί υπάρξεως τῶν δαιμόνων δόξα εἶναι ἄρθρον πίστεως πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς ιστορούμενον καί πολυειδῶς ἐν τῇ Ἱ. Παραδόσει ἐπιμαρτυρούμενον, ὅμως ἡ διδασκαλία αὕτη τῷ γυνῶ λόγῳ προσπίπτει τά μάλιστα μυστηριώδης καί ἀκατανόητος. Πῶς ὁ ὑπὸ τοῦ παναγάθου, πανσόφου καί παντοδυνάμου Θεοῦ πλασθεὶς ἄγγελος, ἀγαθός κατά τήν φύσιν αὐτοῦ καί συγγενῆς τῷ Θεῷ διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ προσόντων καί χαρισμάτων, ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τά μάλιστα εὐεργετηθεὶς καί εἰς τά ὕψιστα τῆς παρ' Αὐτῷ λειτουργίας καί διακονίας τιμηθεὶς, ἄγεται ἐν στιγμῇ εἰς τό παράτολμον διάβημα τῆς κατά τοῦ Θεοῦ θελήματος ἐπαναστάσεως, τοῦθ' ὅπερ πλείστην ἐμφαίνει τῆς φύσεως τραχύτητα, ἐγωϊστικὴν πώρωσιν καί στρέβλωσιν συνειδήσεως, παραμένει ἄπορον τῇ διανοίᾳ ἡμῶν. Ἡ κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας δέν ἐπιλύει τό πρόβλημα, καθόσον θά ἀνέμενε τίς, ὁ λογικός καί ἐλεύθερος ἄγγελος νά ἤγετο μᾶλλον εἰς τήν παρὰ τῷ Θεῷ

Ἀλλά προέγνω ὡσαύτως, κατόπιν τούτων, ἀναμφιβόλως ὁ Θεός ὅτι, ἐάν ἀπ' εὐθείας προέβαιναν εἰς τὴν ὀντοποίησιν τῶν «**ψιλῶν ἰδεῶν**» Του καὶ περὶ τοῦ τάγματος τῶν «**Θεῶν** κατὰ χάριν», ἡ πτῶσις τοῦ τάγματος τούτου θὰ ἦτο περισσότερο ἐνδεχομένη, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅλως ἀναπόφευκτος. Διότι ἐάν κατὰ τὴν ρητὴν καὶ σαφῆ μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς (Ἠσ. ΙΔ'13, 14 κ.ἄ.), ἐφθόνησε τὸν Θεόν ὁ Ἑωσφόρος ἀρχάγγελος ὢν, καὶ παραφρονήσας ἐσκέφθη νὰ γίνῃ ὁμοίος Του κατὰ πάντα..., πόσον μᾶλλον δὲν θὰ παρεσύροντο εἰς ὁμοίαν πτῶσιν οἱ «**Θεοὶ** κατὰ χάριν», οἵτινες ἀπ' ἀρχῆς τῆς ὀντοποιήσεως των θὰ ἔβλεπον ἑαυτοὺς κατὰ πάντα ὁμοίους πρὸς τὰς πεπερασμένας ἐκφάνσεις Του, καὶ τοὺς ὁποίους, ἐφαρμόζων ἐπίσης τὴν δικαιοσύνην Του, θὰ κατεδίκαζε ὁμοίως εἰς αἰώνιαν κόλασιν;

Προέβαλεν οὕτω πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ὅλης **εὐδοκίας** τοῦ Θεοῦ, καὶ περάτωσιν τοῦ ὅλου **σχεδίου** τῆς δημιουργίας, ἡ ἀνάγκη τῆς προσθήκης τῆς «καμπύλης» καὶ τῆς ὑλικῆς τοιαύτης, ἥτοι, καὶ ἀρχικῶς, τῆς δημιουργίας τῶν ἄνευ συνειδήσεως καὶ ἐλευθερίας κτισμάτων, ἅτινα θὰ ὑπετάσσοντο εἰς τὴν ἀέναον κίνησιν, ἀλλοίωσιν καὶ φθοράν...

παγίωσιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ βουλήσεως ἢ εἰς τὴν κατὰ τῆς Θείας Βουλῆς ἀνταρσίαν, ἐπιδείξας κακίας ὢν ἐστερεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς φύσεως αὐτοῦ προικοδότησιν, ὢν σχετικῶς ἀγαθός. Ἐάν μὲν εἶχεν ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν ἀλαζονείαν, καταλήγομεν εἰς τὸ ἄτοπον συμπέρασμα ὅτι ἐπλάσθη κακός ὑπὸ τοῦ παναγάθου Θεοῦ. Ἐάν πάλιν ἀπλὴν εἶχε τὴν τάσιν πρὸς τὰς κακίας ταύτας, πάλιν ἐμμέσως τοῦ κακοῦ αἴτιος εἶναι αὐτός ὁ Θεός, τοῦθ' ὅπερ βλάσφημον. Ἐάν δὲ ὁ πρῶτος ἄγγελος τῶν τοιούτων τῆς φύσεως κακῶν ἐκαθάρευε, οὐδαμῶς δ' ἐκτός τῆς φύσεως αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ κακόν, ὡς τις ἀρχὴ τῷ ἀγαθῷ ἀντιμέτωπος, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Δυϊσμοῦ, ὅπερ θεωρῶν οὗτος νὰ τεχνᾷται ἐσωτερικῶς καὶ νὰ μηχανεύηται τὴν κακίαν εἰς ταύτην ἀκολουθῶν, παραμένει ἄπορον πῶς ἀνεδείχθη τῆς κακίας ἐφευρέτης καὶ πρωταθλητῆς. Τό περὶ ὀντολογίας τοῦ κακοῦ πρόβλημα καλύπτεται, ὡς εἰκός, ὑπὸ τοῦ ζοφώδους τοῦ μυστηρίου πέπλου, καλεῖται δ' ὁ πιστός ὅπως ἀπολυπραγμανήτως συγκατατεθῇ εἰς τὴν σχετικὴν τῆς Θείας ἀποκαλύψεως πίστιν, παντοιοτρόπως δέ, τῇ θεῖᾳ ἀρωγῇ ἐνισχυόμενος, πολεμήσῃ κατὰ τοῦ ἐπιβούλου τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐτυχίας καὶ τῆς ποικίλης κακίας, ἥτις τοσοῦτον δαψιλῶς ἐμφωλεύει εἰς τε τὴν πεπτωκυῖαν αὐτοῦ φύσιν καὶ τὴν κοινωνίαν ἐν ἧ' ζῇ». Ταῦτα ἔγραφε περὶ τοῦ σατανᾶ ὁ μακαριστός καθηγητῆς Ἀ. Θεοδώρου, καὶ ὅτι μὲν βεβαίως τὸ πρόβλημα τῆς ὀντολογίας τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ὑποστατικότητος τοῦ σατανᾶ ἀποτελεῖ, κατ' ἀρχὴν, μυστήριον, ὅπερ ὁ πιστός καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐν πίστει, εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἐφόσον τὰ πάντα, καὶ δὴ τὰ πνευματικά καὶ μεταφυσικά, «ἐκ μέρους γινώσκομεν...» (Α' Κορ. ΙΓ'9 κ.ἄ.)· ἡ δὲ περὶ αὐτῶν μαρτυρία τῆς Γραφῆς εἶναι διὰ τὸν πιστόν, βεβαιότερα καὶ τῆς πειραματικῆς ἀποδείξεως (Β' Πέτρ. Α'10 κ.ἄ.). Πρὸς τοῦτοις ὅμως καὶ περὶ τῆς ὑποστατικότητος τοῦ σατανᾶ καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἔχομεν σήμερον, πλὴν τῶν σχετικῶν ἄψευδων μαρτυριῶν τῆς Γραφῆς, καὶ ἄλλας ἀμαχήτους ἀποδείξεις a contrario ἐκ τοῦ πνευματισμοῦ καὶ τῆς μαγείας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπορίαν «...πῶς ὁ σατανᾶς, ἐξέχον μάλιστα ἀγαθὸν πνεῦμα δημιουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐξετράπη τῆς φύσεώς του καὶ ἐπανεστάτησε κατ' Αὐτοῦ...», τοῦτο, πλὴν τῆς ἄψευδοῦς ἐπίσης μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, ἐπαρκῶς, φρονοῦμεν, ἐξηγεῖται διὰ τῆς «κακῆς χρήσεως» τῆς δωρηθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ πνευματικά κτίσματα συνειδητῆς ἐλευθερίας. Ἐχομεν ἐξ ἄλλου σχετικὰ παραδείγματα ἀνθρώπων (στρατηγῶν, ἀνωτέρων αὐλικῶν κ.ἄ.) ἐπαναστατησάντων κατὰ τῶν εὐεργετῶν βασιλέων των... Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου δὲ κατάχρησις τῆς ἐλευθερίας οὐδόλως διαφέρει τῆς τῶν πνευμάτων, ἐφόσον μάλιστα οἱ ἄγγελοι εἶναι «πνεύματα λειτουργικά εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα...» (Εβρ. Α'14), ἡμεῖς δὲ καὶ «ἀγγέλους κρινοῦμεν...» (Α' Κορ. ΣΤ'3) πλασθέντες, προδήλως, ἀνώτεροι αὐτῶν εἰς πνευματικὴν δύναμιν διὰ τὴν νὰ «γίνωμεν, ὡς προείπομεν, κατὰ χάριν Θεοί».

τῆς δημιουργίας δηλαδή τοῦ ὑλικοῦ τούτου Σύμπαντος μέ τούς ἀναριθμήτους ἔτι κόσμους του, τῶν ποικίλων οὐρανίων σωμάτων καί τῶν ἀστρικών συγκροτημάτων, καί τῆς δημιουργίας ὡσαύτως, ἐν συνεχείᾳ, ἐπὶ τοῦ μικροσκοπικοῦ μέν ἀλλά τόσον γραφικοῦ τούτου πλανήτου, κτίσματος διφυοῦς - δισυνθέτου, ὑλικοῦ δηλαδή καί πνευματικοῦ, κτίσματος μέ ὑλικόν μέν σῶμα, ὑποκείμενον εἰς διάλυσιν καί φθοράν, ἐν περιπτώσει ἁμαρτίας, μέ ψυχὴν δέ πνευματικὴν, ἐνσυνείδητον ἄρα καί ἐλευθέραν, ἐγκεκλεισμένην ἐν τῷ σώματι τούτῳ, ὥστε ἡ ἐνδεχομένη πτώσις αὐτοῦ νά μή εἶναι ἀσύγγνωστος καί αἰωνία, ἀλλά (καί ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πάλιν τῆς μετανοίας) συγγνωστή. Καί ὡς τοιοῦτον κτίσμα προωρίσθη ὁ ἄνθρωπος, τόν ὅποιον ὁ Θεός ἠϋδόκησε νά ποιήσῃ «κατ' εἰκόνα Του» (Γενεσ. Α'27), διὰ νά τόν δοκιμάσῃ... καί τόν ἐξομοιώσῃ οὕτως ἀκολούθως πρὸς ἑαυτόν. Προωρίσθη δηλαδή, ὅπως δημιουργηθῇ ὁ ἄνθρωπος «κατ' εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὡς τοιοῦτος δοκιμασθῇ ἐν πνευματικῇ δοκιμασίᾳ καί ἀθλήσῃ (Β' Τιμ. Β'5 κ.ἄ.). Καί νικητὴς ἐν αὐτῇ ἀναδεικνυόμενος (Ἀποκ. Β'7 κ.ἄ.), οὐχὶ μόνον νά καταστῇ ἄξιός τῆς πρὸς τόν Θεόν, κατὰ χάριν, ἐξομοιώσεως, γινόμενος «κατὰ χάριν Θεός», ἀλλά νά καταστῇ προσέτι, διὰ τῆς ἐκ τῶν «παθημάτων πείρας», καί αἰωνίως πλέον ἄπτωτος ἐν τῇ ἀτέρμονι ἐκείνῃ δόξῃ καί τιμῇ¹⁷.

Κατὰ τὴν ὁμόφωνον δ' ἐν τούτῳ γνώμην πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος οὔτε «**φύσει θνητός**», μήτε ἐπίσης «φύσει ἀθάνατος». Ἐδημιουργήθη ὡς «κατὰ χάριν Θεός» δυνάμει, διὰ νά καταστήσῃ ἐκουσίως ἑαυτόν, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοιοῦτον, βάσει τῆς θεοειδοῦς φύσεως αὐτοῦ¹⁸. Τό ὑλικόν σῶμα του, ὑποκείμενον ἐν περιπτώσει ἁμαρτίας, εἰς φθοράν καί διάλυσιν (θάνατον), ὅπως καί πάντα τὰ λοιπὰ κτίσματα τῆς ὑλικῆς δημιουργίας (Ρωμ. Η'22 κ.ἄ.), θά καθίστατο ἐπίσης ἄφθαρτον, πνευματικόν (Α' Κορ. 42-44 κ.ἄ.), ἐάν ἀνεδεικνύετο νικητὴς εἰς τὴν προορισθεῖσαν δι' αὐτόν δοκιμασίαν καί ἀθλησιν, ἥτις θά συνίστατο εἰς τὴν **ἐλευθέραν** ὑποταγὴν του εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ (Γεν. Β'16-17). Ἐπίσης ἡ πνευματικὴ ψυχὴ του θά καθίστατο αἰωνίως ἄπτωτος, ἐν τῷ

¹⁷ Ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ **εὐδοκία** τοῦ Θεοῦ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί ὁμοίωσιν» (Γενεσ. Α'26-27).

¹⁸ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 144. Ἐπίσης Χρηστ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 141. Ὡσαύτως ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας σχετικῶς γράφει (πρὸς Αὐτόλυκον Β'27). «Εἰ γάρ ἀθάνατον αὐτόν ἀπ' ἀρχῆς ἐπεποιήκει, Θεόν αὐτόν ἐπεποιήκει. Πάλιν, εἰ θνητόν αὐτόν ἐπεποιήκει, ἐδόκει ἂν ὁ Θεός αἴτιος εἶναι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὔτε οὖν ἀθάνατον αὐτόν ἐποίησεν, οὔτε μὴν θνητόν, ἀλλὰ δεκτικόν ἀμφοτέρων ἵνα (εἰ) ρέψῃ ἐπὶ τὰ τῆς ἀθανασίας, τηρήσας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μισθὸν κομίσηται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀθανασίαν καί γένηται Θεός· εἰ δέ αὖ τραπῇ ἐπὶ τὰ τοῦ θανάτου... παρακούσας τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἐαυτῷ αἴτιος ἢ τοῦ θανάτου...».

ἐαυτῆς σώματι, ἔχουσα πάντοτε τὴν χάριν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸν φωτισμόν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλως θὰ κατεδικάζετο καὶ αὕτη εἰς θάνατον, ὡς ὁ Ἑωσφόρος καὶ τό ὑπ' αὐτόν τάγμα. Εἰς στέρησιν δηλαδή πασῶν τῶν θείων τούτων δωρεῶν, προσέτι δέ, καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ σώματός της (τόν θάνατόν του), εἰς αἰώνιαν πλέον κόλασιν, εἰς αἰώνιον βασανισμόν, μετὰ τοῦ σατανᾶ καὶ τῶν ἐκπεσόντων ἀγγέλων (Ματθ. ΚΕ' 41, Ἀποκ. Κ' 10 κ.ἄ.), ὡς καὶ εἰς μετατροπὴν της εἰς «**ἀστέρα ζόφους**» (Ἰούδ. στ. 3) εἰς τό διηνεκές. Διὰ τῆς τοιαύτης «ἀθλήσεως» καὶ «δοκιμασίας» ἐπεζητήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ὀλοκληρωτικὴ ἐπίτευξις τῆς πλήρους διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως καὶ ἡ ἐμπέδωσις τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας, διὰ τῆς ἀπολύτου ἐλευθέρας ὑποταγῆς καὶ τῆς ἐκουσίας ἐναρμονίσεως αὐτῆς εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπακόλουθον δέ τῆς νίκης προωρίσθη ὁ θρίαμβος κατὰ τῶν παθῶν καὶ τοῦ διττοῦ θανάτου. Καὶ ἡ ἀνάδειξις τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τοῦ «κατὰ χάριν Θεοῦ».

Τοιαύτην ὄθεν εὐδοκίαν προτιθέμενος ἐν Ἑαυτῷ ὁ Θεός (Ἐφεσ. Α' 9-10) διὰ τό τελειότερον καὶ ἀγαπητότερον τῶν κτισμάτων Του, τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ μόνον προέγνω (καὶ προώρισεν, ὡς ἐκ τούτου, ἀναμφιβόλως) ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς Δημιουργίας καὶ τὸν ἀριθμόν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες θὰ καθίσταντο ἄξιοι τῆς τοιαύτης εὐδοκίας καὶ τιμῆς (Ματθ. Ι' 30, Ρωμ. Η' 29 κ.ἄ.), ἐν προορισθέντι ὡσαύτως ὑπ' Αὐτοῦ «πληρώματι χρόνου» ἢ «καιρῶν» (Γαλάτας Δ' 4, Ἐφεσ. Α' 10), ἀλλὰ προέγνω ἀσφαλῶς ὡσαύτως, καὶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, πότε καὶ πῶς θὰ συνεπληροῦτο ὁ ἀριθμός οὗτος. Τότε προώρισε καὶ τὸν τερματισμόν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὑλικῆς Δημιουργίας -κτίσεως, ἐν τῷ συνόλῳ της, ὑπὸ τὴν ὑλικὴν αὐτῆς μορφήν, καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν «πάντων καινῶν» (Β' Πέτρ. Γ' 10-13, Ἀποκ. ΚΑ' 1 κ.ἄ.). Τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον «στενάζει» καὶ αὕτη καὶ «συνωδίνει» (Ρωμ. Η' 22), κατὰ τὸν ὑπέροχον χαρακτηρισμόν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἀποκαραδοκοῦσα τὴν ἀπαλλαγὴν της ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς διηνεκοῦς κινήσεως καὶ φθορᾶς, διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν «υἱῶν τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. Η' 22-23).

Ἀλλὰ τοιαύτην πρόγνωσιν ἔχων ὁ Θεός περὶ πάντων, προέγνω ἀναμφιβόλως ἐπίσης, ὅτι καὶ τό τελειότερον τοῦτο καὶ ἀγαπητότερον πλάσμα Του, τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἐφθόνει καὶ θὰ ἐμίσει ἐξ ἴσου ὁ Σατανᾶς, ὅπως ἐφθόνησε καὶ ἐμίσησε τὸν Θεόν. Ὅτι ὅχι μόνον θὰ ἐξηπάτα, ὡς ἐκ τούτου, καὶ θὰ παρέσυρεν εἰς τὴν παρακοήν - τὴν ἁμαρτίαν - καὶ τὸν ἐξ αἰτίας τούτων θάνατον καὶ τοὺς πρωτοπλάστους, οἵτινες δέν θὰ ἠδύναντο ἐπίσης νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τό «πῦρ» τῆς

δοκιμασίας τῆς ἐνσυνειδήτου αὐτῶν **ἐλευθερίας**¹⁹ καί θά ἀπετύγγανον οὕτω τοῦ ἀρχικοῦ των προορισμοῦ, ἥτοι τῆς «ἀθανασίας» καί τῆς «κατά χάριν θεώσεως», ἀλλά καί ὡς «λέων λυσσῶν καί ὠρυόμενος ἐπιζητῶν τινά καταπίη» (Α΄ Περ. Ε΄8), θά ἐπετίθετο πάντοτε καί ἐναντίον ὅλων τῶν ἀπογόνων των, τό πλεῖστον τῶν ὁποίων, ἐκτός ὀλίγων ἐξαιρέσεων προοδευτικῶς ἐλαττουμένων, θά παρέσυρεν ὡσαύτως εἰς τήν ἁμαρτίαν καί τόν αἰώνιον θάνατον. Οὕτως ἡ συμπλήρωσις, (ἵνα μή εἴπωμεν καί αὕτη ἡ ἀνάδειξις) τοῦ **τάγματος** τῶν «**Θεῶν** κατά χάριν» θά καθίστατο ἀδύνατος, λόγω καί τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, τό ὁποῖον θά ἐβάρυνεν ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος ἐξ αἰτίας τοῦ νόμου τῆς κληρονομικότητος, ὃν προώρισε νά τάξη ἐπίσης ὁ Θεός πρός ἐξυπηρέτησιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἀναπαραγωγῆς πάντων τῶν ἐνοργάνων ὄντων καί δὴ τῶν ἐμψύχων. Καί οἱ ἄνθρωποι δηλαδή, οἵτινες δέν θά παρεσύροντο εἰς ἁμαρτίας, δέν θά ἠδύναντο νά «τελειωθῶσι»²⁰ (Εβρ. ΙΑ΄40), βαρυνόμενοι ὑπό τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος²¹. Πάντες δέ οἱ λοιποὶ θά κατεδικάζοντο, ὡς ὁ Σατανᾶς καί οἱ δαίμονες, εἰς αἰώνιαν κόλασιν καί βασανισμόν (Ματθ. ΚΕ΄41 κ.ἄ.).

Ἐν τῇ Θλιβεράῃ λοιπόν ταύτῃ περί τοῦ τελειοτέρου καί ἀγαπητοτέρου πλάσματος Του προγνώσει, προέγω ὡσαύτως ὁ Θεός, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τρόπος ὑπῆρχε πρός ὁλοκλήρωσιν τῆς ρηθείσης εὐδοκίας Του, «ἦν προέθετο ἐν ἑαυτῷ» (Ἐφεσ. Α΄10), εἰμή μόνον ἡ ἐνανθρώπησις, ἐν ὠρισμένῳ ἀνθρώπῳ καί ἐν προεγνωσμένῳ ὡσαύτως καί προωρισμένῳ χρόνῳ (Γαλατ. Δ΄4, Δαν. Θ΄25 κ.ἄ.), τῆς μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν ὑποστάσεων Του, τοῦ ἐν «μορφῇ» δηλαδή Θεοῦ ἀνάρχως ὑπάρχοντος - μετὰ τοῦ Πατρός καί τοῦ Ἁγ. Πνεύματος - Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ (Ἰωάν. Α΄1, Φιλιπ. Β΄6 κ.ἄ.). Ὁ ἄνθρωπος δέ οὗτος, γεννώμενος μόνον ἐκ γυναικός, διὰ Πνεύματος Ἁγίου (Ματθ. Α΄20 κ.ἄ.), μή

¹⁹ Πρβλ. Δημ. Γ. Τσάμη, μνήμ. ἔργ., σελ. 54 «... Ὅθεν ἡ ἀφετηρία τῆς ἀμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου δέν εὐρίσκεται εἰς τήν φύσιν του, ἀλλ' εἰς τήν αὐτεξούσιον βούλησιν καί γενικώτερον εἰς τήν ψυχὴν του. Αὕτη, ὡς οὐσία ζῶσα, ἀπλή, ἀσώματος, λογικὴ καί νοερά, ἔχει ἴδιον θέλημα καί ἐνέργειαν, ὡς κτιστὴ δέ εἶναι τρεπτὴ καί δύναται νά ἐλέγξῃ τό ἀγαθόν ἢ τό κακόν...».

²⁰ Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 84-85.

²¹ Ρωμ. Ε΄12. «...δι' ἐνός ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τόν κόσμον εἰσῆλθε καί διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καί οὕτως εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον». Πάντως, περί τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ὁ ἁγ. Κύριλλος, Ἀλεξανδρείας, ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ εἰς τήν πρός Ρωμ. Ἐπιστ. (Ε.Π.Μ. τ. 74, σ. 788-789) γράφει: «...Ἀμαρτωλοὶ δέ γεγόναμεν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ διὰ ποῖον δέ τρόπον. Πεποιήτο μὲν γάρ ἐπὶ ἀφθαρσίας καί ζωῆς, ἦν δέ αὐτῷ καί ὁ βίος ἀγιοπρεπῆς ἐν τῷ παραδείσῳ... Ἐπειδὴ δέ πέπτωκεν ὑφ' ἁμαρτίαν καί κατωλίσθησεν εἰς φθοράν, ἐντεῦθεν εἰσέδραμον τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν ἠδοναί τε καί ἀκαθαρσαί, ἀνέφθου δέ καί ὁ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀγριαίνων νόμος. Νενόσηκεν οὖν ἡ φύσις τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός... ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις... διὰ τῆς παρακοῆς τὴν φθοράν, εἰσέδου δέ οὕτως αὐτὴν τὰ πάθη...». Ὅσαύτως ὁμοίαν ἐρμηνείαν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, τοῦ Μεγ., ἰδέ εἰς Παναγ. Δημητροπούλου «Ἡ Ἀνθρωπολογία τοῦ Μεγ. Ἀθανασίου», σελ. 90, ὑποσ. 12.

βαρυνόμενος, ως έκ τούτου, έκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος (ἐκ τοῦ ὁποίου θά ἀπηλλάσσετο ὡσαύτως καί ἡ μήτηρ Του μετά τήν ἐπ' αὐτῆς ἐπέλευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος - Λουκ. Α'35), καί ἐνέχων ἐν ἑαυτῷ τόν Θεόν - Λόγον, ἦτο ἄτρωτος εἰς τούς πειρασμούς τοῦ σατανᾶ, ὅστις τόσον προσωπικῶς (Ματθ. Δ'1 κ.ᾠ.) ὅσον καί δι' ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων ὡς ὀργάνων του, ἰδίᾳ δέ τοῦ Ἰούδα καί τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀρχῶν, θά ἐπετίθετο πολυτρόπως καί μετά λύσσης ἐναντίον Του, ἀλλά καί τελείαν ὑπακοήν δεικνύων εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός (Ἰωάν. Ε'30 κ.ᾠ.), παρά τήν προγνωσθεῖσαν σκληροτάτην δι' Αὐτόν ἄθλησιν, ὅπως καί τόν ὅλως ἄδικον ἀλλά καί ἀτιμοτικώτατον ἄμα δέ καί ἐπωδυνότατον θάνατον Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, θά ἦτο «τέλειος» (Ματθ. Ε'48 κ.ᾠ.), εἰς πραγμάτων οὔτω, δι' Αὐτοῦ, τῆς διὰ τόν ἄνθρωπον, γενικῶς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ (Γενεσ. Α'26).²²

Ὅτι δέ ἡ τοιαύτη περί τοῦ ἀνθρώπου τούτου (τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ) **πρόγνωσις** τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἐξ αἰτίας ταύτης **προορισμός** Του διὰ τόν Σταυρικόν θάνατον (Ἰωάν. Γ'14 κ.ᾠ.) ὀφείλεται εἰς τήν τελείαν θεϊαν πρόγνωσιν περί πασῶν τῶν λεπτομερειῶν τῆς ὅλης ζωῆς καί τοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς ἔργου τοῦ Κυρίου, ὅπως καί, τελικῶς, τοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ Θείου δράματος, μόλις, μετά τά προεκτεθέντα, παρίσταται ἀνάγκη νά τονίσωμεν. Προεγνώσθη δηλαδή ὁ Σταυρός τοῦ Γολγοθᾶ ὡς τελική φάσις τῆς ὅλης ζωῆς καί τῆς ἀθλήσεως τοῦ Κυρίου καί ὡς τελείου ἀνθρώπου, οὐχί διότι **ἠθέλησε τοῦτο ὁ Θεός**, διὰ νά ἐκδηλώσῃ καί οὔτω τήν διὰ τόν ἄνθρωπον ἀγάπην Του... Τοιαύτη ἐκδήλωσις τῆς θείας ἀγάπης, κατὰ τοιοῦτον τρόπον γενομένη (διὰ τῆς προσφορᾶς εἰς Σταυρικὴν θυσίαν τοῦ τελείως ἀθώου καί ἀναμάρτητου Κυρίου), ἔστω καί ἂν ἀπέβλεπε αὕτη εἰς τήν σωτηρίαν τοῦ Κόσμου, χωρίς τῆς ἔννοιᾶς τῆς «ἱκανοποιήσεως τῆς δικαιοσύνης» Του, ὡς τιμωροῦ, οὐχί μόνον θά ἀπετέλει βλασφημίαν κατὰ τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης»... καί τῆς «ἀγάπης» τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί θά ἀπήλασσε σχεδόν πάσης εὐθύνης τόν τε Σατανᾶ ὡς καί τά ὄργανα αὐτοῦ διὰ τό ὑπ' αὐτῶν διαπραχθέν ἀνοσιούργημα. Ἀντιθέτως, ὁ προορισμός τοῦ Κυρίου διὰ τόν Σταυρικόν θάνατον ἐγένετο, διότι προέγνω ἀπολύτως ὁ Θεός τήν ἐναντίον τοῦ Κυρίου **μῆνιν** τοῦ σατανᾶ, κατ' ἀρχήν, (διαβλέποντος, ἐν τῷ προσώπῳ Του, ...τόν μέλλοντα νά καταλύσῃ τήν κοσμοκρατορίαν Του),

²² Πρβλ. μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ρωμανίδου μνημ. ἔργ., σελ. 84-85 καί βιβλ. αὐτόθι. «...Μετά μεγίστης ζωηρότητος περιγράφει ὁ Εἰρηναῖος τό γεγονός ὅτι ἡ ὅλη οἰκονομία τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο κατὰ τήν τοῦ Θεοῦ εὐδοκίαν, ὥστε οὔτε ἡ δύναμις οὔτε ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ νά ἀποδειχθῶσιν ἐλάσσονες. Διότι, ἐάν ὁ διὰ τήν ζωὴν δημιουργηθεῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, μετά τήν ἀπώλειαν τῆς ζωῆς ἔνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ ὀφews ζημίας αὐτοῦ καί διαφθορᾶς, δέν ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τήν ζωὴν, ἀλλ' ἐγκατελείπετο ἐς αἰεὶ εἰς τόν θάνατον, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ θά εἶχε καμφοθῇ καί ἡ κακία τοῦ ὀφews θά εἶχεν ὑπερισχύσῃ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ».

ἀκολουθῶς δέ τό μῖσος καί τόν φθόνον κατ' Αὐτοῦ τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν, διότι θά ἤλεγχε τήν ὑποκρισίαν καί τάς βαρυτάτας ἀμαρτίας αὐτῶν, καί, τελικῶς, τόν φθόνον τοῦ Ἰούδα. Ὡς τελική, καί ἀναπόφευκτος φάσις τῆς ἐναντίον τοῦ Κυρίου πολεμικῆς πάντων τούτων προεγνώσθη ὑπό τοῦ Θεοῦ, κατὰ τήν κατάρτισιν ἔτι τοῦ σχεδίου τῆς Δημιουργίας, ὁ Σταυρός τοῦ Γολγοθᾶ²³. Καί τήν φάσιν ταύτην δέν ἠθέλησεν ἐπίσης ὁ Θεός οὔτε νά ἐξαλείψῃ, νά ἀφαιρέσῃ, ἐκ τοῦ Σχεδίου τῆς δημιουργίας, μήτε καί νά παρεμποδίσῃ, αὐτήν, ὡς ἡδύνατο, κατὰ τήν ἐκδήλωσίν της, διά θαυμαστῶν παρεμβάσεων. Τήν ἠνέχθη καί τήν παρεχώρησε διά νά μή παραβιάσῃ καί πάλιν τήν δωρηθεῖσαν εἰς τὰ πνευματικά ἐν γένει κτίσματά Του ἐλευθερίαν. Συνάμα δέ διά νά ἐκδηλώσῃ οὕτω καί τήν ὑπάτην διά τόν ἄνθρωπον ἀγάπην Του, ὡς ἐπίσης καί τήν πανσοφίαν καί τήν παντοδυναμίαν Του, χρησιμοποιοῦν αὐτήν πρός πληρεστέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου ἔργου Του διά τῶν ἀντιθέσεων καί διά τῶν ὑπερόχων ὄντως πνευματικῶν ἐπακολουθῶν αὐτῆς.

Καί ὡς ἄμεσα πνευματικά ἐπακόλουθα τῆς **φάσεως** ταύτης, ὅπως καί ὡς ἔπαθλα τῆς πολλαπλῆς καί τελικῆς, δι' αὐτῆς, νίκης τοῦ Κυρίου, καί ὡς τελείου ἀνθρώπου, ἐναντίον τοῦ σατανᾶ προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ, κατὰ τήν «βραβεύουσαν» πλέον δικαιοσύνην Του. α) Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις Του «ἵνα μή τό παντάχραντον σῶμα Του ἴδῃ διαφθοράν» (Πράξ. Β' 27), ὡς καί ἡ ταυτόχρονος «ἀλλαγὴ» τοῦ σώματός Του εἰς «σῶμα πνευματικόν», ἄφθαρτον (Α' Κορ. ΙΕ' 44 κ.ἄ.). β) Ἡ σωτηρία πάντων τῶν ἀνθρώπων διά τῆς πρός Αὐτόν πίστεως, ὡς καί τοῦ βαπτίσματος, ἐκ παραλλήλου, εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος (Ματθ. ΚΗ' 19 κ.ἄ.), γ) Ἡ διά τῆς πρός Αὐτόν καί πάλιν πίστεως τελείωσις (Ἐβρ. ΙΑ' 40) καί πάντων τῶν πρό Αὐτοῦ θανόντων δικαίων (Α' Πέτρ. Γ' 20 κ.ἄ.) καί αὐτῶν ἔτι τῶν μή γευθέντων σωματικοῦ θανάτου, ὡς ὁ Ἐνώχ καί ὁ Ἡλίας (Ἐβρ. ΙΑ' 5 καί Δ' Βασ. Β' 11). Καί δ) Ἡ «ἐπαγγελία» τοῦ Ἁγίου

²³ Ὑπέροχα ἀληθῶς καί διά τήν ἐν προκειμένη ἀλήθεια εἶναι ὅσα γράφει ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ΞΖ' Ὀμιλίᾳ του (Ε.Π.Μ. τ. 59, σ. 372-373). Τήν ὅλην σχετικήν περικοπὴν παραθέτομεν καί ἐν τῷ Γ' κεφ. στιχ. β'. «... Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ Κόσμου... Κρίσις καί ἐκδίκησις. Πῶς καί τίνι τρόπῳ; Ἀνεῖλε τόν πρῶτον ἄνθρωπον, ὑπεύθυνον λαβὼν τήν ἀμαρτίαν (διὰ γάρ τῆς ἀμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος). (Ρωμ. Ε' 12). Ἐν ἐμοί τοῦτο οὐχ' εὔρε. Τίνος οὖν ἐνεπείδησε καί θανάτῳ μέ παρέδωκε; τίνος ἕνεκεν εἰς τήν Ἰούδα ψυχὴν ἐνέβαλε εἰς τό μέ ἀνελεῖν; Μή γάρ μοί εἴπῃς νῦν ὅτι ὁ Θεός ὠκονόμησεν; Τοῦτο γάρ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, τῆς σοφίας αὐτοῦ γνώμη..., τοῦ πονηροῦ...». Τονίζει δηλ. καί ὁ ἅγ. πατήρ ὅτι ἀσχέτως τῆς ἐκουσίας προσφορᾶς τοῦ Κυρίου διά τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ, ἡ σταύρωσις Του, ὁ θάνατός Του, ὑπῆρξαν ἔργον τοῦ Σατανᾶ καί τῶν συνεργῶν του, τοῦ Ἰούδα δηλ. καί τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν. Τό ἔργον δέ τοῦτο τῆς «σοφίας...» τοῦ σατανᾶ προέγνω ἀπολύτως, ὡς εἴπομεν, ὁ Θεός πρό καταβολῆς κόσμου, ἐν τῷ σχεδίῳ δηλ. ἔτι τῆς δημιουργίας. Καί ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀπερινοήτῳ προγνώσει Του προώρισεν ὡς ἀναπόφευκτον διά τόν Κύριον τό «ποτήριον» τοῦ Γολγοθᾶ, ὡς τελικὴν φάσιν τοῦ θανασίμου πολέμου Του, τῆς ἐχθρας Του (Γεν. Γ' 14-15), καί ὡς τελείου ἀνθρώπου ἐναντίον τοῦ σατανᾶ.

Πνεύματος (Πράξ. Β'33) καί «πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ'18). Οὕτως οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτόν (καί δι' Αὐτοῦ εἰς τόν Τρισυπόστατον Θεόν), ἀλλά καί τηροῦντες προσέτι τὰς ἐντολάς Του (Ματθ. ΚΗ' 20 κ.ἄ.), θά ἐλάμβανον δι' Αὐτοῦ (Ἰωάν. Α'12 κ.ἄ.) τήν τε «θείαν χάριν» ὡς καί τὰ ἰδιαίτερα «χαρίσματα» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ΙΒ'8-12, Ἐφεσ. Δ'11-12 κ.ἄ.), ἀναλόγως βεβαίως τῆς δι' Αὐτοῦ, ἀλλά καί ἐν Αὐτῷ, ὡς αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ κλήσεως των, τοῦ «εἰδικοῦ» δηλαδή αὐτῶν προορισμοῦ (Ρωμ. Η'29-30, Α' Κορ. Ζ'20 κ.ἄ.), ἀλλά καί τῆς δεκτικότητός των. Καί οὕτω - διὰ τῆς τοιαύτης προσθέτου εὐδοκίας καί συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ -οὐχί μόνον θά ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ὑπάτη ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης Του πρὸς τὰ κτίσματά Του, ὡς καί ἡ ἐξ ἀνθρώπων ἀνάδειξις τοῦ τάγματος τῶν «Θεῶν κατὰ χάριν», ἀλλά καί ὁ χρόνος τῆς συμπληρώσεως Αὐτοῦ (Ἐφ. Α'4 κ.ἄ.) θά συνετέμνετο οὐσιωδῶς.

Περὶ τῆς τοιαύτης **ἀπερινοήτου** προγνώσεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τήν ἐν **ψιλαῖς** ἔτι ιδέαις κατάρτισιν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας καί περὶ τοῦ ἐκ τῆς προγνώσεως ταύτης προελθόντος καθολικοῦ προορισμοῦ πάντων, ὁ μὲν ἀπόστολος Παῦλος γράφει, σὺν ἄλλοις, καί τὰ ἐξῆς: α) Ἐφεσ. Α'1-5: «Εὐλογητός ὁ Θεός καί πατήρ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν Αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καί ἀμώμους κατενώπιον Αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν κατὰ τήν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος Αὐτοῦ...» (πρβλ. Ματθ. ΚΕ'34 καί Ἐβρ. Δ'3 κ.ἄ.), καί β) Β' Τιμ. Α' 8-10: «...Ἀλλὰ κακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ, τοῦ σώσαντος ἡμᾶς... κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καί χάριν, τήν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δέ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...». Ὁ δέ ἀπόστολος Πέτρος προσθέτει: «...Δι' ὃ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν.... ἅγιοι γίνεσθε..., εἰδότες ὅτι... ἐλυτρώθητε... τιμίῳ αἵματι ὡς ἄμνοῦ ἁμώμου καί ἁσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου (πρβλ. καί Ἐβρ. Θ'26) φανερωθέντος δ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς τούς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς τόν Θεόν τόν ἐγείραντα αὐτόν ἐκ νεκρῶν καί δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τήν πίστιν ἡμῶν καί ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν».

Ὅτι ὁμως ὁ τοιοῦτος προορισμός ἡμῶν εἰς υἰοθεσίαν (διὰ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ) ὑπῆρξε καρπός τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀπείρου Ἀγάπης Του δέν βεβαιοῦται ρητῶς μόνον ἐκ τῆς προμνησθείσης περικοπῆς τῆς Ἐφεσ. Α'5, τονίζεται κατηγορηματικῶς καί ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου διὰ τῶν: «Οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καί τόν

Υιόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν²⁴, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ... ἵνα κρίνῃ τόν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ» (Ἰωάν. Γ' 16-17). Σύνολος ἡ Δημιουργία, πνευματική τε καὶ ὕλική, ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα - καρποί τῆς εὐδοκίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὑπᾶτη δέ τούτων ἐκδήλωσις, καὶ δὴ διὰ τόν ἄνθρωπον, ἡ ἄφατος συγκατάβασις Αὐτοῦ ὅπως ἡ μία ἐκ τῶν τριῶν ὑποστάσεων Του, ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός, γίνῃ καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ²⁵.

Καὶ ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς τοιαύτης ἀπείρου ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως Του προέγνω ἀπολύτως ὁ Θεός καὶ τὴν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην τῆς προσελεύσεως τοῦ Κυρίου εἰς τό μαρτύριον τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου, οὐχὶ μόνον διὰ νὰ μὴ παραβιασθῇ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἡ δωρηθεῖσα ὑπ' Αὐτοῦ συνειδητὴ ἐλευθερία εἰς πάντα τὰ πνευματικά κτίσματά Του καὶ τόν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ἵνα ἐκδηλωθῇ καὶ οὕτως τόσον ἡ ἄπειρος ἀγάπη Του ὅσον καὶ ἡ παντοδυναμία καὶ ἡ πανσοφία Του. Ἡ τοιαύτη δέ πρόγνωσίς Του προανηγγέλθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου κατὰ τὴν ἐκ νέου τιμωρίαν τοῦ σατανᾶ διὰ τὴν ἐξαπάτησιν τῶν πρωτοπλάστων. «...Ὅτι ἐποίησας τοῦτο, εἶπεν ὁ Θεός πρὸς τόν σατανᾶν, ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων... Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον τῆς γυναικός²⁶ καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς²⁷. Αὐτός σου τηρήσει τὴν κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν²⁸ (Γεν. Γ' 14-15). Προανηγγέλθη ἐπίσης ἀκολούθως, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως (Ἐβρ. Α' 1), ὑπὸ τῶν προφητῶν. (Ἦσ. ΝΓ' 4-7, Ψαλμ. ΛΖ' (ΛΗ') 12-15, Ζαχαρ. ΙΓ' 6-7 κ.ἄ.)· Τέλος, προελέχθη

²⁴ Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «ἔδωκεν» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέν εἶναι κατὰ τό «ἀποκτεῖνον γράμμα» (Β' Κορ. Γ' 6) κυριολεκτική. Σημαίνει «ἠνέχθη - παρεχώρησεν ὅπως θυσιασθῇ...».

²⁵ Ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ εἶναι ὑπᾶτη ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης καὶ εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ ἰδίως πρὸς τόν ἄνθρωπον, βεβαιοῦται καὶ ἐκ τῶν χωρίων, α) Λουκ. Α' 67-79 «... Καὶ Ζαχαρίας... ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου καὶ προεφήτευσεν λέγων. Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Καὶ ἡγεῖρε κέρας σωτηρίας ἡμῶν... Καὶ σὺ παιδίον προφήτης Ὑψίστου κληθεῖσι, προπορεύσει γάρ... ἐτοιμᾶσαι ὁδὸς αὐτοῦ τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν... ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν διὰ σπλάχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν...». Καὶ β) Αὐτόθι, Β' 13-14. «Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίων αἰνούντων τόν Θεόν καὶ λεγόντων «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

²⁶ Κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην τῶν ἁγ. πατέρων ἡμῶν ὁ μὲν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «ὄφεις» εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ σατανᾶς, ἡ δὲ «γυνή» μεταφορικῶς, ἡ πάνσεπτος Θεομήτωρ.

²⁷ Ὅμοιως, ὡς «σπέρμα» τοῦ σατανᾶ νοεῖται τό «ψευδός» καὶ, γενικώτερον, οἱ ἁμαρτωλοί. «Σπέρμα» δὲ τῆς γυναικός, ὁ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστός.

²⁸ Προφητεύεται ἡ θανάσιμος «ἔχθρα» τοῦ σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ «σταύρωσις» Του, ὡς τελικὴ φάσις τῆς μεταξύ αὐτῶν «ἔχθρας» - πολέμου, καθ' ἣν, καὶ δι' ἣς, προεγνώσθη ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διὰ τῆς ὅλης ζωῆς Του καὶ τέλος διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας Του, τήρησις τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ.

σαφῶς ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου οὐχί μόνον διὰ τῶν ὑπ' Αὐτοῦ συμβολικῶς λεχθέντων «...καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. Γ' 14-15), ἀλλὰ καὶ δι' ὅσων ἀκολούθως καὶ κατ' ἐπανάληψιν προσέθεσεν ὀλίγον πρό τῆς προσελεύσεως Του εἰς τὸν Γολγοθᾶν. (Ματθ. Κ' 19, Μάρκ. Θ' 31 κ.ἄ.).

Προϊδὼν, κατὰ ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸ ἀναπόφευκτον τῆς ἐκουσίας προσελεύσεως τοῦ Κυρίου εἰς τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Γολγοθᾶ, ἠνέχθη καὶ τὴν παρεμβολὴν ταύτην ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας, κατ' ἀρχὴν μὲν, ἐπαναλαμβάνομεν, διὰ νὰ μὴ παραβιάσῃ τὴν εἰς τὰ πνευματικὰ κτίσματά Του - ἐν οἷς ὁ σατανᾶς καὶ οἱ ἄνθρωποι - δωρηθεῖσαν ἐνσυνείδητον πνευματικὴν ἐλευθερίαν, β) διὰ νὰ καταδειχθῇ οὕτω δι' αὐτῆς ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὅστις ὑπήκουεν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ «μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλίπ. Β' 8 κ.ἄ.), γ) διὰ νὰ σωθῶσι, διὰ τῆς πρὸς Αὐτόν (καὶ δι' Αὐτοῦ εἰς τὸν Τρισυπόστατον Θεόν) πίστεως πάντες ὅσοι θὰ ἐπίστευον, τελειωθῶσι δὲ προσέτι (Ἑβρ. ΙΑ' 40) καὶ οἱ πρό Αὐτοῦ θανόντες δίκαιοι καὶ αὐτοὶ οἱ μὴ γευθέντες σωματικοῦ θανάτου, πρὸς οὓς ὁ Κύριος μεταβάς ἐκήρυξε κατὰ τὸ τριήμερον τῆς ταφῆς τοῦ σώματός Του (Α' Πέτρ. Γ' 19) καὶ δ) διὰ νὰ καταργηθῇ ὁ τό κράτος ἔχων τοῦ θανάτου διάβολος (Ἑβρ. Β' 14 κ.ἄ.), ἀλλὰ καὶ ἡ ἁμαρτία ὡς καὶ ὁ θάνατος, ἐφόσον ὅλως ἀδίκως θὰ ἐθανάτωναν Αὐτόν²⁹ (Β' Τιμ. Α' 10 κ.ἄ.). Ὅποια ἔκτασις θείας ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως, ὅποῖον ὕψος καὶ βάθος σοφίας καὶ δυνάμεως Θεοῦ, ὅποῖος συσχετισμὸς μεγαλειωδῶν ἀντιθέσεων διὰ τε τὴν θετικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρνητικὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ὅλης δημιουργίας, τοῦ «μυστηρίου» τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ (Ἐφεσ. Α' 9, Ρωμ. ΙΔ' 24-26 κ.ἄ.).

Τὴν ἀπερινόητον δὲ ταύτην καὶ ἄφατον ἀγάπην, συγκατάβασιν, δύναμιν καὶ σοφίαν τοῦ Θεοῦ καθορῶν, ἐν πνεύματι, καὶ ὁ προφητὰναξ Δαυΐδ, γράφει ἐν τῷ Ψαλμ. ΛΘ' 6-10 τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ. «Πολλὰ ἐποίησας σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστί τις ὁμοιωθήσεται σοι... **Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας**, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. Τότε εἶπον. Ἰδοὺ ἤκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ὁ Θεός μου. Ἦβουλήθην καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ καρδίας μου. Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλη» (Πρβλ. Ἑβρ. Γ' 5-10).

²⁹ Πρβλ. ἀγ. Ἰωάννου Χρυσόστ. ὁμιλ. ΞΓ' (Ε.Π.Μ. σ.372-373) ἢν, ὅπως καὶ ἄλλας σχετικὰς ὁμιλίας καὶ ἄλλων Ἀγ. Πατέρων, παραθέτομεν ἐν τῷ Γ' κεφ. § Β'.

Εἶναι καί ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ὅμως πρόδηλοι τόσον ὁ χαρακτήρ ὅσον καί ὁ σκοπός τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ. Τό βιβλίον περί τοῦ ὁποίου γράφει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ὁ προφητάναξ εἶναι ἡ Γένεσις, «κεφαλὴς» δέ, ἥτοι τό κεφάλαιον ἐν ᾧ ἀναφέρεται ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου, εἶναι τό προμνησθέν Γ' κεφ. τῆς Γενέσεως, ἐν ᾧ, καταδικάζων ἅπαξ ἔτι ὁ Θεός τόν σατανᾶν (ὄφιν), προεῖπε τήν μέλλουσαν κυρίαν ἀποστολήν τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ, ἥτοι οὐχί τήν ἱκανοποίησιν! τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του, ἀλλά τήν τήρησιν, τήν διάτρησιν δηλαδή καί συντριβήν τῆς γεννησάσης τό ψεῦδος κεφαλῆς τοῦ Σατανᾶ ἐν τῇ θανάσιμῳ πάλῃ (Ἐφεσ. ΣΤ' 12 κ.ᾠ.), ἥτις μεταξύ αὐτῶν θά διεξήγετο. Εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ «Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλὴν καί σύ τηρήσεις αὐτοῦ τήν πτέρναν» περιλαμβάνεται ἅπαν τό δράμα τῆς Ἀνθρωπότητος καί καθορίζεται ἡ ἀποστολή τοῦ Κυρίου, ὁ χαρακτήρ ταύτης, ὡς καί τό τέλος τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐξελισσομένης ἱστορίας.

Καί διὰ τήν πραγμάτωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, οὐσιῶδες ἀλλά καί βασικόν στοιχεῖον ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Κυρίου ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἡ «αὐτοαλήθεια» (Ἰωάν. ΙΔ' 6 κ.ᾠ.) καί «...ὁ Λόγος Του ἀλήθεια ἐστί» (αὐτόθι ΙΖ' 7). Ἡ ἐντολή ὅθεν πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους διὰ τήν μή βρῶσιν τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ (Γεν. Β' 16-17) ἐδόθη εἰς αὐτοὺς διὰ νά προφυλαχθῶσιν ἀπὸ καταχρήσεως τῆς ἐλευθερίας των, χρήσεως δηλαδή ταύτης πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένων ὁρίων, δι' ὧν καθορίζεται ἡ κυριότης τῆς βουλήσεως τοῦ Δημιουργοῦ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως, σωζομένου, προαγομένου καί τελειουμένου τοῦ ἀνθρώπου μόνον ἐν τῷ ἐναρμονισμῷ τῆς θελήσεώς του πρὸς τήν κυριότητα ταύτην. Διότι ὅριον τῆς ἐνσυνειδήτου ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας εἶναι «τό θέλημα», ὁ «νόμος» τοῦ Θεοῦ (Ματθ. ΣΤ' 10 κ.ᾠ.) διὰ τήν ἐπ' ἀγαθῷ χρῆσιν αὐτῆς, ἥτοι πρὸς τό συμφέρον πάντοτε τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι ἀνενδεής. Ἀλλά καί πάντων τῶν πνευματικῶν κτισμάτων ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας περιορίζεται ἐντός τοῦ πλαισίου τοῦ περί τῆς ὅλης δημιουργίας «θελήματος» τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀπείρῳ δ' Αὐτοῦ προγνώσει περί τοῦ τρόπου τῆς ἐκδηλώσεως αὐτῆς, ὅπως καί τῇ παντοδυναμίᾳ καί τῇ πανσοφίᾳ Αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖται αὕτη, χωρὶς νά παραβιάζεται ἡ ἐλευθερία τῶν κτισμάτων, εἴτε πρὸς θετικὴν ἢ καί πρὸς ἀρνητικὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Δημιουργίας. Ὡς ἐκ τούτων εἶχον ἐπιτακτικόν καθῆκον οἱ πρωτόπλαστοι νά πιστεύσωσιν, ἀλλά καί νά ὑπακούσωσιν εἰς τήν θείαν ἐντολήν.

Διά τοῦτο ἐπίσης ἀκριβῶς ἀπεκλήθη ὑπό τοῦ Κυρίου ὁ σατανᾶς «πατήρ τοῦ ψεύδους» καί «ἀνθρωποκτόνος» (Ἰωάν. Η΄44 κ.ἄ.). Διότι αὐτός πρῶτος γεννήσας τὸ ψεῦδος καί μεταδώσας αὐτό εἰς τὴν Εὐα, ἐξηπάτησε καί ἐθανάτωσε τοὺς πρωτοπλάστους διὰ τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτοὺς τῆς θανατηφόρου ἀπιστίας καί παρακοῆς εἰς τὸν «λόγον» τοῦ Θεοῦ, ἥτοι τῆς «ἀμαρτίας», ἥτις, φιλοσοφικῶς, δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς «πίστις πρὸς τὸ ψεῦδος», ὅπερ πιστευτὸν καί ἀποδεκτὸν γενόμενον ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων ἐξέβαλεν ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν τὴν «ἀλήθειαν» περὶ τοῦ νόμου τῆς ζωῆς.

Ἐναντίον λοιπὸν τοῦ θανατηφόρου ψεύδους τοῦ προελθόντος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ ἔφερεν ὁ Κύριος τὴν «ἀλήθειαν» καί τὴν «πίστιν» εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἅρα δέ καί τὴν τελείαν ὑπακοὴν εἰς τὸ θέλημα Αὐτοῦ (Λουκ. ΚΒ΄42, Ἰωάν. Ε΄30 κ.ἄ.). Καί τὸ βασικόν τοῦτο σημεῖον τῆς ὅλης ἀποστολῆς Του διακηρύσσων ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου ἐτόνισε ρητῶς ὅτι, «ἐγὼ εἰς τοῦτο γενένημαι καί εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ...» (Ἰωάν. ΙΘ΄37). Περὶ τῆς ὅλης βεβαίως ἀποστολῆς Του εἶπε προηγουμένως ἐν τῇ Συναγωγῇ τῆς Ναζαρέτ πρὸς τοὺς καταπλήκτους Ἰουδαίους, «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκε με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καί τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν» (Λουκ. Δ΄18-19). Ὡσαύτως, σὺν ἄλλοις, προσέθεσεν ἀκολούθως, ἀποκαλύπτων καί τὸν κύριον σκοπὸν αὐτῆς: «...Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω» καί «...ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται» (Ἰωάν. ΙΒ΄31 καί ΙΣΤ΄11). Πλὴν ἡ βάσις ἐφ’ ἧς ἡ ὅλη ἀποστολή Του ἔμελλε νὰ στηριχθῇ καί νὰ ὁλοκληρωθῇ ἦτο ἡ μαρτυρία, ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας ἀλλὰ καί ἡ μέχρι τοῦ ὀδυνηροτέρου θανάτου ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Ἡ ἀπόλυτος δηλαδή καί τελεία ὑπακοή εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός (Λουκ. ΚΒ΄42, Ἰωάν. Δ΄34, Ε΄30, ΣΤ΄39 κ.ἄ.).

Μαρτυρήσας δ’ οὕτως, ἀποκαλύψας δηλαδή πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, καταστήσας ταύτην **βεβαίαν** διὰ τῆς ὅλης ζωῆς Του, διὰ τῆς ὅλως ἐκουσίας προσελεύσεώς Του εἰς τὸν Σταυρικὸν θάνατον καί τῆς τελείας, οὕτως ὑπακοῆς Του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, καί νικητῆς οὕτω γενόμενος τοῦ κόσμου καί τοῦ θανάτου (Ἰωάν. ΙΣΤ΄33, Α΄ Κορ. ΙΕ΄ 25 κ.ἄ.), ἀπέδειξε καί διὰ τῆς θείας, ἀναμφιβόλως, διδασκαλίας Του, τῶν ὑπερφυῶν θαυμάτων Του καί τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεώς Του, ὅτι πάντα ὅσα εἶπεν εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια καί ὅτι Αὐτός, ὡσαύτως, εἶναι ἡ σώζουσα καί ζωοποιοῦσα «αὐτοαλήθεια» (Ἰωάν. ΙΔ΄6 κ.ἄ.). Ὅτι «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν τὸ ἐλθόν εἰς τὸν κόσμον,

ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν «μὴ ἀπόληται... καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνη» (Ἰωάν. Γ'15, ΙΒ'46 κ.ἄ.). Διὰ τοῦτο καὶ ἐπανειλημμένως ἐτόνισεν: «...Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κακεῖνος ποιήσει καὶ μείζονα τούτων ποιήσει...» (Ἰωάν. ΙΔ'12). «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ ἔχει ζωὴν αἰώνιον» (αὐτόθι ΣΤ'40 κ.ἄ.) καὶ «...εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν» (αὐτόθι Ε'24). Καὶ εἰς τὸν ἀπιστήσαντα, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, Θωμᾶν ἐμακάρισε τοὺς μὴ ἰδόντας καὶ πιστεύσαντας. (Ἰωάν. Κ'29). Διατί; Διότι οἱ ἀληθῶς πιστεύοντες καὶ ἐναργῇ ἔχοντες τὴν πίστιν δύνανται νὰ ἀποκρούωσι τὸ ψεῦδος, τὸ θανατηφόρον δηλητήριο τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ. Ὁ δὲ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης προσέθεσε. «Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἴδητε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε» (Α' Ἰωάν. Ε'13-14).

Ἀλλ' ἡ πίστις ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἔργων (Ἰακώβ. Β'18-20 κ.ἄ.). Πρώτιστον δὲ ἔργον τοῦ ἀληθῶς πιστοῦ εἶναι ἡ τελεία ὑπακοή εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς δημιουργίας καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου καὶ τὸ μετὰ ψυχῆς σῶμα τοῦ Κυρίου (Ψαλμ. ΛΘ' (39) 7) καὶ ὡς τελείου ἀνθρώπου, τῆς δοτικῆς «μοι» (κατηρτίσω «μοι») σαφῶς διακηρυσσούσης τὴν ἀναρχον προϋπαρξιν τοῦ Κυρίου «ἐν μορφῇ Θεοῦ» (Φιλιπ. Β'6) ὡς «αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ» (Ἰωάν. Α'1 κ.ἄ.). Οὐχὶ βεβαίως διὰ νὰ σταυρωθῇ τὸ σῶμα τοῦτο καὶ δοκιμάσῃ ὁ Κύριος, καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, ὅλως ἀδίκως (ἐφόσον «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι Αὐτοῦ» - Α' Πέτρ. Β'22 κ.ἄ.) τὰς φρικτὰς ὁδύνας, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Γολγοθᾶ πρὸς ἱκανοποίησιν!!! τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων προσβληθείσης δῆθεν θείας δικαιοσύνης! Ἀλλὰ διὰ τὴν ἄρσιν ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ ψεύδους, καὶ, κατὰ τὴν ρητὴν καὶ πάλιν καὶ κατηγορηματικὴν διακήρυξιν τῆς Γραφῆς, διὰ τὴν «τῆρησιν» ὡσαύτως, τὴν θανάτωσιν δηλαδή τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ (Γενέσ. Γ'14-15). Τοῦτο ἀπῆτει ἡ θεία δικαιοσύνη. Τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν θανάτωσιν τοῦ κυρίως ὑπαιτίου, τοῦ ἡθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς παρακοῆς, τῆς ἁμαρτίας, ὅστις ἐγένετο αἷτιος τῆς θανατώσεως τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν ζωοποίησιν τοῦ πλανηθέντος καὶ ἐξαπατηθέντος ἀνθρώπου, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει: «Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντός τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας» (Ἐβρ. Γ'14-15). Ὡσαύτως διὰ νὰ καταργηθῇ καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος ἀλλὰ καὶ ἡ

προκαλέσασα αὐτόν ἁμαρτία, διότι ὅλως ἀδίκως καὶ ἄνευ οὐδενός δικαιώματος ἐθανάτωσαν Αὐτόν (Β΄ Τιμ. Α΄10, Ρωμ. ΣΤ΄6 κ.ἄ.)³⁰.

Καὶ ἀληθῶς. Πάντα ταῦτα ἀπετέλεσαν τὴν **ἱκανοποίησιν** τῆς θείας δικαιοσύνης ὡς «τιμωροῦ» (ποινικῆς) εἰς ὃ,τι ἀφεώρα τόν κύριον αἵτιον τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὰ ἀπότοκα αὐτοῦ ἦτοι τό «ψεῦδος», τὴν «ἁμαρτίαν», τόν «θάνατον». Ἄν δέ, πρὸς τούτοις, καὶ ἄλλως πῶς θά ἡδυνάμεθα νά χαρακτηρίσωμεν τὴν ὅλην ζωὴν καὶ τὴν μέχρι θανάτου («θανάτου δέ σταυροῦ») ὑπακοὴν τοῦ Κυρίου εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ (Φιλιπ. Β΄8 κ.ἄ.) ὡς «**ἱκανοποίησιν**» τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀντιθέτῳ πλέον ἔννοια τῆς «ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς χαρᾶς», αὕτη θά συνίστατο εἰς τό ὅτι, σὺν τῇ ἐκουσίᾳ καὶ ἀφάτῳ συγκαταβάσει τοῦ ἐν «μορφῇ Θεοῦ» ἀνάρχως ὑπάρχοντος αἰωνίου Λόγου-Υιοῦ, ὅπως ἐπενδυθῇ τό σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν καὶ λάβῃ «δούλου μορφήν» (Φιλιπ. Β΄8 κ.ἄ.), εἰς ὑψίστην ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπον, καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος ὁ Κύριος προσέφερεν ἑαυτόν ὅλως ἐκουσίως εἰς τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐτόνισε σὺν ἄλλοις: «...Καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων... Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτὴν» (Ἰωάν. Ι΄15-18). Προσέφερε δηλαδή καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχὴν Του διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν οὐχὶ συνεπεία οἰασδὴποτε ἀπαιτήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ δὴ πρὸς «ἱκανοποίησιν!!! τῆς δῆθεν προσβληθείσης ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δικαιοσύνης Του...», ἀλλ' ὡς «ὁ καλὸς ποιμὴν» (Ἰωάν. Ι΄14 ἐξ.), εἰς ὑπάτην ἐκδήλωσιν καὶ πάλιν τῆς ὑπὲρ τῶν προβάτων ἀγάπης Του, «ὑπολιμπάνων ἡμῖν, καὶ ἐν τούτῳ ὑπογραμμόν, ἵνα τοῖς ἴχνεσιν Αὐτοῦ ἀκολουθήσωμεν» (Α΄ Πέτρ. Β΄21 κ.ἄ.). Πολυειδῶς δέ καὶ πολυτρόπως ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὅτι τοῦτο καὶ ἡμεῖς πράττοντες ἀξιούμεθα θείων δωρεῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς δοθείσας εἰς Αὐτόν ὡς τέλειον ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Καθιστάμεθα δηλαδή «τέκνα Θεοῦ», καὶ ἡμεῖς κατὰ χάριν (Ἰωάν. Α΄12), καὶ «ἀδελφοί» Αὐτοῦ αἰώνιοι (Εβρ. Β΄11 κ.ἄ.), συγκληρονόμοι τῆς αἰωνίου δόξης καὶ μακαριότητος Αὐτοῦ (Ρωμ. Η΄17 κ.ἄ.).

Ἡ ὅλη ὅθεν δημιουργία «ἐξ οὐκ ὄντων» τῶν πολυποικίλων θείων κτισμάτων πνευματικῶν τε καὶ ὕλικῶν ὑπῆρξε καρπὸς τῆς «εὐδοκίας» καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἥτις καὶ κατὰ τὰς σαφεῖς διακηρύξεις τῆς Γραφῆς, εἶναι ἡ κυρία ιδιότης Του. Ἡ

³⁰ Πρβλ. Ἀγ. Ἰωάν. Χρυσόστ. «Ὁμιλ. Δ΄ εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. Ἐπιστολήν, Ε.Π.Μ. τ. 63, σ. 41-42, τὴν σχετικὴν περικοπὴν τῆς ὁποίας παραθέτομεν ἐν τῇ Β΄ § τοῦ Γ΄ κεφ., καὶ Εὐθ. Ζιγαβινού «Ἑρμην. τῶν 14 Ἐπιστολ. τοῦ Ἀποστ. Παύλου», σελ. 85.

ένανθρώπησις τοῦ αἰωνίου Λόγου-Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ ἐπηκολούθησεν ὡς ὑπάτη ἐκδήλωσις τῆς θείας ταύτης ἀγάπης διὰ τό τελειότερον ἰδίᾳ τῶν κτισμάτων Του, τόν ἄνθρωπον³¹, ἀλλά καί τήν ὅλην ὑλικήν κτίσιν (Ρωμ. Η΄21). Ἡ δέ προεγνωσμένη καί προπεφητευμένη, ἐκουσία προσέλευσις τοῦ Κυρίου (ἐν ᾧ ἐνώκησεν ὁ Θεός Λόγος ἢ, ἄλλως, «ἅπαν τό πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» - Κολασ. Β΄9 κ.ἄ.) εἰς τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ, ἀπετέλεσε τό ἀποκορύφωμα τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θείας ἀγάπης διὰ τόν ἄνθρωπον πάλιν, ἀλλά καί τήν ὅλην ὑλικήν δημιουργίαν³², ἥτοι διὰ τήν ἐπίσπευσίν της «... ἀπελευθερώσεως», τῆς «ἀνακαινίσεως» καί τῆς «τελειώσεως» καί αὐτῆς (Ρωμ. Η΄21, Ἐφεσ. Α΄10, Β΄ Περ. Γ΄12-13, Ἀποκάλ. ΚΑ΄1-2 κ.ἄ.). Πῶς λοιπόν ἡ τοιαύτη θεία ἀγάπη, ἡ ὑπερόχως ἐκφραζομένη καί διὰ τῆς «παραβολῆς τοῦ ἁσώτου υἱοῦ» (Λουκ. ΙΕ΄20-24), ἦτο δυνατόν νά μετατραπῇ εἰς **σαδιστικήν** καί **ἐγωπαθῆ «φιλαυτίαν»** ἀπαιτοῦσαν τήν θυσίαν τελείως ἀθώου καί **ἀναμαρτήτου** «θύματος» πρὸς ἱκανοποίησιν της διὰ τήν δῆθεν προσβολήν ἣν ὑπέστη ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος; !!! Ἀλλά περί τῆς βλασφήμου καί αἰρετικῆς δοξασίας ταύτης θά ἀσχοληθῶμεν ἐκτενῶς εἰς τό Δ' κεφάλαιον.

³¹ Πρβλ. Μέγ. Ἀθανασίου «Λόγος περί ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου...» Ε.Π.Μ. τ.25, σ.104. «... ἡ ἡμῶν αἰτία ἐκείνῳ γέγονε πρόφασις τῆς καθόδου καί ἡ ἡμῶν παράβασις τοῦ Λόγου τήν φιланθρωπίαν ἐξεκαλέσατο, ὥστε καί εἰς ἡμᾶς φθᾶσαι καί φανῆναι τόν Κύριον ἐν ἀνθρώποις».

³² Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ αἰωνίου Λόγου – Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ ἀποκαλεῖται ὑπό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί «κένωσις» - συγκατάβασις (Φιλιπ. Β΄8 κ.ἄ.). Ὁ σταυρικός ὄθεν θάνατος Του εἶναι ἀναμφιβόλως τό «ἀποκορύφωμα» τῆς «κενώσεως» ταύτης καί τῆς «ἀγάπης» Του πρὸς ἡμᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ «ΔΙΚΑΙΟΝ» ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Δικαίου, «Δίκαιον» εἶναι τὸ σύνολον τῶν διατάξεων τῶν διὰ τῆς βίας, ἐν ἀνάγκῃ, ἐπιβαλλομένων, τὰς ὁποίας λαός τις, δι' «ὠρισμένων» ἢ «ὠρισμένου» προσώπου, ἐθέσπισε πρὸς διατήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συλλογικῶν του δυνάμεων καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εἰρήνης εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ. Τὸ «Δίκαιον» τοῦτο λέγεται «θετικόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «Φυσικόν» τὸ ἀποτελούμενον ἐκ διατάξεων ἐξευρεθεισῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὴν περὶ «Δικαίου» ιδέαν, καθ' ἣν ὀφείλει τοῦτο νὰ ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς ἠθικῆς οὐχὶ μόνον ὡς ὅλον ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους διατάξεις. Διότι μετὰ τῆς ἠθικότητος ἦτο ἀπ' ἀρχῆς ἀδιασπάστως ἠνωμένον καὶ διατέλει ἀείποτε μετ' αὐτῆς ἐν ἐσωτερικῇ ἐπαφῇ καὶ ἀλληλουχίᾳ. Κατὰ τὴν παναρχαίαν δὲ παράδοσιν τῶν λαῶν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἦτο κατ' ἀρχὴν ἄγραφον, διατηρούμενον διὰ τῆς παραδόσεως, ἥτις ἐπίσης ἐθεωρεῖτο ἱερὰ³³.

Ὡς ἰδρυταὶ τῆς θεωρίας τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» θεωροῦνται οἱ Στωϊκοί, τὴν συστηματικὴν ὅμως αὐτοῦ διαμόρφωσιν ἐπετέλεσε κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα ὁ Οὐῖγος Γρότιος, λαβὼν ὡς ἀφετηρίαν τὴν κοινωνικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ λογικῶν παραστάσεων ἀναπτύξας τὴν ὅλην θεωρίαν του. Ἡ θεωρία τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» ἴσχυσε μέχρι τοῦ 19^{ου} αἰῶνος. Ἐκτοτε ἤρξατο ἐξεταζόμενον καὶ τὸ Δίκαιον ὑπὸ τῆς λεγομένης «Ἱστορικῆς Σχολῆς τοῦ Δικαίου» ὅλως διαφόρως, θεωρούμενον ὡς ἔκφρασις τῆς ἐξ ἱστορικῶν ὅρων ἐξαρτωμένης καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν διαμορφουμένης λαϊκῆς θελήσεως. Καὶ οἱ μὲν φιλόσοφοι Ἑρβартος, Φίχτε, Χάρτμαν, Βούντ κ.ἄ. παρεδέχθησαν τὸν σύνδεσμον, ὅπωςδὴποτε, τοῦ Δικαίου μετὰ τῆς ἠθικῆς, ἐνῶ τούναντίον ὁ Μάρξ καὶ οἱ ὁμόφρονες ἢ ὀπαδοὶ αὐτοῦ «κοινωνιοκράται» τὸ ἐθεώρησαν ἀπλῶς «θετικόν», ἄρα δὲ καὶ «συμβατικόν», προερχόμενον δηλαδὴ ἐκάστοτε ἐκ τῆς θελήσεως τῶν κρατουσῶν κοινωνικῶν τάξεων, βιαίως ἐπιβαλλομένης.

Οὕτως ὡς «Φυσικόν» μὲν Δίκαιον ἐχαρακτηρίσθη ἡ ἐκ τῆς λογικότητος τοῦ ἀνθρώπου - καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν κοινωνίᾳ διαβιώσεως αὐτοῦ - ἐκπηγάσασα ἔννοια (ιδέα) τοῦ δικαίου, ἀσχέτως ἂν ἡ ἀρχικὴ σύλληψις ἢ γένεσις τῆς ἐννοίας ἢ ιδέας ταύτης προῆλθεν ἐξ

³³ Πρβλ. Κωντ. Δεσποτοπούλου «Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου», σελ. 221 καὶ βιβλ. αὐτ., ὡς καὶ Fustel de Coulanges «Τὸ ἀρχαῖον Ἄστυ», κατὰ μεταφρ. Τιμολ. Φιλήμονος, σελ. 204 - 208 καὶ 228 - 234.

«ἀποκαλύψεως» ἢ «ἐπινεύσεως» τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐθεωρήθη Δίκαιον πᾶν δικαίωμα νόμιμον, ἀρμόζον, ὀρθόν, συμφωνοῦν δηλαδὴ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἠθικὴν, τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τούτων, εἶναι καὶ «ἄϊδιον», ἀναλλοίωτον ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὡς «θετικόν» δὲ ἢ «συμβατικόν» ἐθεωρήθη τὸ σύνολον τῶν κανόνων τῶν ὑπὸ τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας - Πολιτείας, ἢ τῆς ἐκάστοτε κρατούσης ἐν αὐτῇ κοινωνικῆς τάξεως, τιθεμένων καὶ διὰ τῆς «ἐξουσίας» ἐπιβαλλομένων, καθ' οὓς ὀφείλουσι νὰ διάγωσι πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Πολιτείαν ταύτην ἄνθρωποι εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ ἢ «ἰδέα» τοῦ «θετικοῦ Δικαίου» εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐκάστοτε βούλησις τῆς κοινωνίας τῆς Πολιτείας καὶ συγκεκριμένως ἡ βούλησις τῆς ἢ τῶν κρατουσῶν ἐκάστοτε κοινωνικῶν τάξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀλίγων ἀτόμων (ὀλιγαρχία) ἢ καὶ ἐνὸς (ἀπολυταρχία - δικτατορία), ὅτε τὸ Δίκαιον εἶναι ἡ βούλησις τοῦ μονάρχου ἢ δικτάτορος, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ δέν εἶναι «ἠθικὴ»³⁴.

Πάντως, τὸ «**Φυσικὸν Δίκαιον**» ἐθεωρήθη ἀπολύτως ἀπ' ἀρχῆς συνυφασμένον μετὰ τῆς ἠθικῆς. Κατ' αὐτό, ἡ ἠθικῶς τιθεμένη πολιτικὴ κοινωνία ὑπάρχει μόνον πρὸς ἐκπλήρωσιν, καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει, τοῦ ἠθικῶς θεμελιωτικοῦ σκοποῦ αὐτῆς, «**ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ τελέσῃ, νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ δι' ἀξιωτάτης πληρώσεως**». Καὶ συνίσταται «δι' ἀδιαλείπτου πολυπλέξεως διανθρωπίνων στάσεων ἢ πράξεων τῶν ἀποτελοῦντων αὐτὴν ἀνθρώπων, καθ' ἣν ἡ συμπεριφορὰ ἐκάστου τελεῖ ἐν ἀρμονίᾳ ἔναντι παντὸς ἄλλου». Ἡ ρυθμιστικὴ αὐτὴ λειτουργία εἶναι ὅ,τι ἀποκαλεῖται Δίκαιον. Ὡς λέξις ἀναφέρεται ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου («Ἔργα καὶ ἡμέραι» 224) ὡς καὶ παρ' ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων. Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους χρησιμοποιεῖται αὐτὴ ὑπὸ ἔννοιαν προσεγγίζουσιν τὴν σύγχρονον³⁵. Διὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς συνύπαρξιν ἢ συνύφασιν τοῦ «Φυσικοῦ Δικαίου» μετὰ τῆς «ἠθικῆς» καὶ ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς Χρ. Ἀνδροῦτσος, ἐν τῇ «Δογματικῇ» αὐτοῦ, σελ. 68-70, γράφει τὰ ἑξῆς: «Καθόσον ὁ ἠθικὸς νόμος δέν τηρεῖται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἐλευθέρων ὄντων, ἡ θεία θέλησις ἐκδηλοῦται ὡς φρουρὸς αὐτοῦ, ὡς

³⁴ Πρβλ. Κωνστ. Τσάτσου «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ Δικαίου», σελ. 49.

³⁵ Πρβλ. Κωντ. Δεσποτοπούλου μνημ. ἔργ., σελ. 136 - 139 καὶ βιβλ. αὐτόθι. Ὡσαύτως καὶ Κωντ. Τσάτσου «Τὸ πρόβλημα τῆς ἐρμηνείας τοῦ δικαίου», σελ. 255 καὶ βιβλ. αὐτ. «... Ἡ ῥῆσις «φύσις τοῦ πράγματος» δέν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα καὶ εἰς τὰς ἀναλόγους ἀναγκαιότητας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔλλογον φύσιν τῶν πραγμάτων. Ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου ὁ λόγος ὁ ἐνσαρκούμενος εἰς ὠρισμένας ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρχὰς ἀναποσπάστους ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ. Εἶναι αὗται κατὰ τοῦτο ἀπόλυτοι, ἄϊδιοι καὶ ἄνευ αὐτῶν δέν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία. Προϋπάρχουσι τῶν θετικῶν κοινωνικῶν ρυθμίσεων καὶ εἴτε ὑπερισχύουν αὐτῶν ἢ καὶ συνισχύουν μετ' αὐτῶν. Ἐκ τούτων ἀποτελεῖται τὸ «Φυσικὸν Δίκαιον» ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν εἴτε φέρει τὸ ὄνομα τοῦτο, ἢ καὶ ἐὰν ἐμφανίζεται κεκαλυμμένον δι' ἄλλων περιφράσεων».

δικαστική ἀρχή, ἀμείβουσα μὲν τὴν εἰς Αὐτὸν ὑπακοήν, κολάζουσα δὲ τὴν παράβασιν. Ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι στοιχεῖον τῆς ἀγιότητος, ὡς ἐφρόνουν οἱ Ἀλεξανδρινοί, συνεπινευόντων καὶ τινων νεωτέρων θεολόγων, οὔτε ἰδιότης ἄρδην πρὸς τὴν ἀγιότητα ἀντικειμένη κατὰ τὴν δόξαν τοῦ Μαρκίωνος, ἀλλ' ἀμφότεραι εἶναι ὁμοούσιοι δηλώσεις τῆς σχέσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἠθικὴν τάξιν τὴν ἐν τῇ συνειδήσει ἐκφαινομένην καὶ ὑπὸ τῆς ἀποκαλύψεως κηρυττομένην. Ὁ Θεός, ὡς Δημιουργὸς τῆς ἠθικῆς τάξεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἰσχυόντων νόμων, εἶναι ἅγιος. Καθόσον ὅμως ἀμερολήπτως συγκρατεῖ τὴν ἠθικὴν τάξιν, καὶ ἄγει τὰ πάντα εἰς τὸ ὑψιστον αὐτῶν ἠθικὸν τέλος, εἶναι δίκαιος. Οἷα λοιπὸν σχέσις ὑπάρχει μεταξὺ νομοθέτου καὶ φύλακος τῆς ἠθικῆς τάξεως, τοιαύτη καὶ μεταξὺ ἀγιότητος καὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, τῆς μὲν ἀγιότητος ἀποτελούσης τὴν καλουμένην «*justitiam legis tatoriam*», τῆς δὲ δικαιοσύνης ἀναφερομένης εἰς τὴν δικαστικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς ὑφεστώσεως καὶ παρὰ τῆς ἀγιότητος ἰδρυθείσης ἠθικῆς τάξεως.

»Ὡς πρὸς δὲ τὰ εἶδη τῆς δικαστικῆς ἐνεργείας ἡ μὲν **ἀμείβουσα** εἶναι προφανῶς μισθὸς τῆς ἀρετῆς, ποικίλλων κατὰ τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους. Μάτην ἐνίστανται τινές κατὰ τοῦ εἶδους τούτου τῆς δικαιοσύνης, ἀξιοῦντες ὅτι οὔτε τὸ ἀμείβειν περιλαμβάνεται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δικαστικῆς λειτουργίας, οὔτε ὁ ἄνθρωπος δικαιούται νὰ αἰτῇ ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὡς ὀρθῶς παρετηρήθη πολλαχόθεν, ὁ κύκλος τῆς δικαστικῆς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας πρέπει νὰ ἐννοηθῇ εὐρύτερος τῆς ἀνθρωπίνης. Τῆς δὲ ἀμοιβῆς τῆς χορηγουμένης τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι μὲν κατ' ἀρχὴν δικαιούχος ὁ ἄνθρωπος, γίνεται ὅμως τοιοῦτος, διότι οὕτω πως διέταξε τὰ πράγματα ὁ Θεός, σχετίσας τὴν ἀγιότητα μετὰ τῆς μακαριότητος. Ἄλλως δέ, ἀφοῦ ὁ κακὸς τιμωρεῖται διὰ τὴν κακὴν τῆς ἐλευθερίας χρῆσιν, ὁ ἀγαθὸς πρέπει νὰ ἀμείβεται, ὡς καλῶς ταῖς ἰδίαις δυνάμεσι χρώμενος. (σ.σ. Καὶ πρέπει νὰ ἀμείβεται κατὰ μείζονα λόγον, διότι ἡ τήρησις τοῦ ἠθικοῦ νόμου - τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ - εἶναι πάντοτε συνυφασμένη μετὰ δοκιμασιῶν καὶ ἀθλήσεως σκληροτάτης ἐνίοτε καὶ ἐπωδύνου, μετὰ πολλῶν δηλαδὴ «*θλίψεων καὶ ὀδυνῶν*» - Πράξ. ΙΔ' 22 κ. ἄ.). Ἡ δὲ κολάζουσα θεία δικαιοσύνη ἐκφαίνεται ἡ ἐν φυσικαῖς ποιναῖς, προϋούσαις ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὸν κόσμον, ἢ ἐν θετικαῖς, ἐπιβαλλομέναις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι δὲν πρέπει πᾶσα πάθησις νὰ θεωρῇται καὶ ὡς ποινὴ ὠρισμένης ἀμαρτίας καὶ τὸ κύριον εἶδος τῆς παρὰ Θεοῦ τιμωρίας. Αὕτη, ὡς καὶ ἡ ἀμοιβή, ἐπιφυλάσσονται κυρίως εἰς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Ἄλλως δὲ τὰ αὐτὰ παθήματα δυνατόν νὰ εἶναι διὰ μὲν τοὺς ἀσεβεῖς ποινὰ κατὰ τῆς

ἀμαρτίας, διὰ δὲ τοὺς εὐσεβεῖς, μέσα δοκιμασίας, καθαρμοῦ καὶ τελειώσεως ἠθικῆς»³⁶.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ «θετικοῦ Δικαίου» ὁ αὐτὸς καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς ἀείμνηστος Κωντ. Τσάτσος, ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματί του γράφει, σὺν ἄλλοις, τὰ ἑξῆς:

«...Κοινωνία εἴτε ἠθικὴ εἴτε Πολιτειακὴ, θεωρουμένη ὡς νοητὴ ἐνότης, ταυτίζεται μὲ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, μὲ τὸ σύνολον τῶν νοημάτων τῶν πραγματοποιούντων τὴν ιδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ δικαίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων τὰ ὅποια ἐκάστοτε θεσπίζουν τοὺς κανόνας ἦτοι τὴν ἔννοιαν τοῦ θετικοῦ δικαίου ποικίλλει ἐκάστοτε ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῶν πολιτευμάτων...».

«...Τὸ δίκαιον», ὅπως πᾶν ἱστορικὸν γεγονὸς, θεμελιούται μόνον ἐπὶ μιᾷ ἀπολύτου ἀξίας, μόνον διότι ἐνέχει τὴν δυνατότητα τῆς πραγματοποίησεως μιᾷ ἀξίας ἔχει λόγον ὑπάρξεως, θεμελιούται κατὰ λόγον...».

«...Διὰ τὴν ὑπάρξιν κοινωνικὴν τάξιν καὶ δίκαιον πρέπει ἡ νομοθεσία νὰ διαπνέεται ὑπὸ ὠρισμένης ἐνιαίας πνοῆς... Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐν τελεολογικῷ συστήματι κανόνων δικαίου...».

«...Ὁ γενικὸς κανὼν τοῦ δικαίου ὁρίζει ὅτι «πᾶς τις εὐθύνεται», πλὴν εἰδικῶν ὠρισμένων ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαιρέσεων (σ.σ. οἷαι αἱ ἐπιτροπεῖαι ἀνηλίκων κ. ἄ.) μόνον δι' ἴδιον πταῖσμα...».

«...Κανόνες οὐσιαστικῶς προσδιωρισμένοι, ἔχοντες συγχρόνως ἀπόλυτον ἰσχύν, δὲν ὑπάρχουσι, διότι ἰσχύει ἀπολύτως μόνον τὸ δέον, τὸ ἀποτελοῦν ἐκάστοτε τὴν ὀρθὴν εἰδικὴν πραγματοποίησιν τῆς ιδέας τοῦ δικαίου, ἡ δὲ εἰδικὴ αὐτὴ πραγματοποίησις εἶναι ἀνὰ πᾶν σημεῖον τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ἄλλοια καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῆς κατ' ἀκολουθίαν εἶναι χρονικῶς περιορισμένη. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τούτου, τὸ «δίκαιον» δὲν νοεῖται παρὰ ὡς θετικῶς τεθειμένον δίκαιον...».

«...Δίκαιον, κατὰ τὸν Κάντ, εἶναι πᾶσα πράξις, κατὰ τὴν διέπουσιν ἀρχὴν τῆς ὁποίας ἡ ἐλευθερία τοῦ βούλεσθαι ἐνὸς ἐκάστου δύναται, συμφώνως πρὸς γενικὸν νόμον, νὰ συνυπάρχη μετὰ τῆς ἐλευθερίας παντὸς ἐτέρου...».

«...Ἐκ τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐπικρατήσαντος «θετικισμοῦ» ἀπέρρευσε ἡ Σχολὴ τοῦ «ἐλευθέρου δικαίου», ἥτις ἠρνήθη τὴν ἐνότητα καὶ τὴν αὐτάρκειαν τοῦ «θετικοῦ δικαίου». Διότι

³⁶ Πρβλ. καὶ μακαριστοῦ πρωτοπρεσβυτ. Ἰωάν. Ῥωμανίδου μνημ. ἐργ., σελ. 84 καὶ βιβλ. αὐτ. «... Ἡ λέξις δικαιοσύνη διὰ τὸν Παῦλον ἔχει τὴν ἰδίαν σημασίαν, ἣν ἔχει ἐν τῇ Π.Δ. Κατ' αὐτὸν ἡ θεία δικαιοσύνη... εἶναι μία ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἥτις προϋποθέτει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικράτησιν τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐπομένως, ὅταν ὁ Παῦλος γράφῃ ὅτι «δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ πεφανέρωται» (Ρωμ. Γ' 21), ἐννοεῖ, ὅτι ἐν Χριστῷ φανεροῦται ὁ Θεὸς καταστρέφων τὸ κακόν, καταλύων τὴν ἀδικίαν καὶ ἀποκαθιστῶν τοὺς ἀδίκους ὑπὸ τοῦ κακοῦ κρατούμενους δικαίους».

ἕκαστον «θετικὸν δίκαιον» ἐμφανίζεται ὡς μία πραγματικὴ πολλότης ἄσυνδέτων, ἐνίοτε καὶ ἀντιφατικῶν κανόνων δικαίου, οἵτινες μόνον μερικὰς, καὶ δὴ τὰς ὀλιγωτέρας τῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ ἐμφανιζομένων περιπτώσεων προβλέπει. Ἐκ τούτου ἀπαιτοῦνται ἐκάστοτε νέοι καὶ ἰδιογενεῖς κανόνες συμπληρωματικοί, ἢ τουλάχιστον συμπληρωματικαὶ ἐρμηνευτικαὶ ἐργασίαι, συγγενεῖς πάντοτε πρὸς τὸ «φυσικὸν δίκαιον» ἢ τοὺς προϋπάρχοντας κανόνας «θετικοῦ δικαίου...».

Τέλος, διὰ τὰς συνεπείας τῆς παραβιάσεως τοῦ δικαίου, φυσικοῦ τε καὶ θετικοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ «Φιλοσοφία τοῦ δικαίου» τοῦ Κωντ. Δεσποτοπούλου ἀναφέρονται ὡσαύτως πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«...Ἡ διαπίστωσις πραγματικοῦ περιστατικοῦ (σ.σ. δηλαδὴ παραβιάσεως τοῦ νόμου) ὡς καὶ ἡ ἐξειδίκευσις τῆς «συνεπείας» τοῦ δικαίου ἐξαντλεῖται κατ' ἀνάγκην, ἀμέσως τουλάχιστον, ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' οὗ ἢ ἐφ' ὧν ἐκάστοτε ὑπάρχει τὸ πραγματικὸν περιστατικόν, καὶ ἐπέρχεται οὕτω ἡ συνέπεια τοῦ δικαίου...».

«...Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἀδικήματος ἡ συνοχή - ἡ συνέχεια τοῦ δικαίου ἀποκαθίσταται διὰ τῆς ἐπιβολῆς προσωπικῶς εἰς τὸν δράστην ἀναλόγου ποινῆς...».

«...Ἡ ποινὴ ἐπιβάλλεται μὲν εἰς τὸν ἀδικοῦντα - παρανομοῦντα ὡς **ἰδιαίτερον κακόν**, καὶ οὐδόλως ἀποτελεῖ **μέσον ἐπανορθώσεως** τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος (πρβλ. Πλάτωνος Νόμοι 933e, 934ab, Πρωταγόρας 324ab. Γοργίας 525bc κ. ἄ.), ὅμως εὐρίσκεται πάντοτε ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ διαπραχθὲν ἀδίκημα, καθ' ὃ ἐπερχομένη ὡς «κατὰ δίκαιον», συνέπεια αὐτοῦ. Ἡ συνάφεια αὕτη ἐκδηλοῦται ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη φάσεως τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, ἥτοι ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τῆς ποινῆς καὶ ἄρα, ὅπωςδήποτε, πρὸ τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος. Ἐν τῇ ἀπειλῇ τῆς ποινῆς, ἥτοι τῇ διαμορφώσει τοῦ θετικιστικοῦ τῆς ποινῆς κανόνος δικαίου, ἐνυπάρχει πάντοτε ἡ συνάφεια τῆς ἀπειλουμένης ποινῆς πρὸς τὸ ἐνδεχομένως διαπραχθησόμενον ἀδίκημα καὶ πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς διαπράξεως αὐτοῦ. Οὕτως ἀναλογίζεται πᾶς τις, ὅτι ἐὰν διαπράξη τὸ ἀδίκημα, θὰ ὑποστῇ ὡς συνέπειαν τὴν ποινήν... Ἡ κατάγνωσις τῆς ποινῆς εἰς τὸν διαπράξαντα τὸ ἀδίκημα εἶναι ἡ δευτέρα φάσις τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς, καὶ ἔπεται τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος..., ἡ δὲ τρίτη φάσις εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῆς καταγνωσθείσης ποινῆς...».

«...Δόγμα τῆς ποινικῆς πολιτικῆς εἶναι: «*nulla poena sine lege*»· (σ.σ.: ἥτοι «οὐδεμία ποινὴ ἄνευ νόμου»).

«...Τὸ ἀδίκημα εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν πρόκυψιν τῆς κυρωτικῆς λειτουργίας τοῦ δικαίου, ἐλλείποντος δὲ τοῦ ἀδικήματος, ἐλλείπει καὶ αὕτη...».

Τοιαῦται, ἐν ἄκρᾳ συνόψει, φιλοσοφικαὶ κλπ. ἔννοιαι διευτυπώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος περὶ τοῦ δικαίου ἐν γένει μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς, εἶναι δὲ ὅμως πρόδηλον ὅτι αἱ μεταξὺ αὐτῶν διαφοραὶ ὀφείλονται εἰς τὸν συνεπείᾳ τῆς ἀμαρτίας ἐπακολουθήσαντα πνευματικὸν σκοτισμὸν καὶ τὴν διαστροφήν ἢ τελείαν ἐνιαχοῦ πώρωσιν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Ἐξ αἰτίας τοῦ σκοτισμοῦ τούτου καὶ ἡ περὶ δικαίου ἰδέα, ἣτις ἀναμφιβόλως ἐπίσης ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἀπ' ἀρχῆς, ἐπίστευον (ἦτο δ' ὡσαύτως αὕτη ἀπολύτως συνυφασμένη, ἀπ' ἀρχῆς μετὰ τῆς ἠθικῆς), παρεποιήθη ἢ διεστράφη εἴτε ἐν μέρει ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν κατὰ τόπους καὶ χρόνους. Ἡ παραποίησις ὅμως ἢ ἡ τελεία διαστροφή ὑπῆρξε πάντοτε συναφῆς καὶ ἀνάλογος πρὸς τὰς μεταφυσικὰς πεποιθήσεις τῶν λαῶν καὶ δὴ τῶν ἐκάστοτε «φυλάκων» - θεσμοθετῶν (νομοθετῶν) ἢ καὶ λειτουργῶν ἀπλῶς τοῦ δικαίου. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνετράπησαν ἄρδην ἢ μετεβλήθησαν ριζικῶς ὠρισμέναι καὶ βασικαὶ περὶ αὐτοῦ ἔννοιαι, κατὰ τε τὰς προηγουμένας ἐποχὰς ὡς καὶ κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, εἰς ὠρισμένας χώρας, μετὰ τὴν εἰς αὐτὰς ἐπικράτησιν πεπλανημένων, ἢ ὅλως ἀθεϊστικῶν δοξασιῶν³⁷.

Ταυτόσημος δὲ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου ὑπῆρξεν καὶ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, ἐξ οὗ καὶ κατὰ τόπους καὶ χρόνους ὑπέστη καὶ αὕτη τὰς αὐτὰς παραποιήσεις καὶ διαστροφάς. Πάντως ὡς δικαιοσύνη νοεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ νὰ εἶναι τις δίκαιος καὶ νὰ πολιτεύεται συμφώνως πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς Πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ εἰδικὴ ἀποστολὴ τῆς Πολιτείας πρὸς προστασίαν τοῦ δικαίου καὶ ἀποκατάστασιν αὐτοῦ παραβιαζομένου. Ὡς «ἠθικὴ ἔννοια», ἀποτελοῦσα τὴν στοιχειώδη καὶ ἀπαραίτητον πρώτην βαθμίδα τῆς ἀγάπης, ἐκδηλοῦται ὡς σεβασμὸς τῆς ζωῆς, τῆς υἱείας, τῆς περιουσίας, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πλησίον, τοῦ συνανθρώπου. Περιλαμβάνει δὲ ὁ σεβασμὸς οὗτος δύο στοιχεῖα. Τὸ μὲν νὰ μὴ βλάβῃ τις τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων, τὸ δὲ νὰ προστατεύῃ τὸ δίκαιον κατὰ τοῦ ἀδίκου. Φύσει ὁ ἄνθρωπος ἐξεγείρεται κατὰ τοῦ ἀδίκου, τὸ ὅποῖον γίνεται οὐχὶ μόνον εἰς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους καὶ σπεύδει εἰς βοήθειαν τοῦ παθόντος. Τὴν συμμετοχὴν δὲ ταύτην ἐκπροσωπεῖ κυρίως ἡ Πολιτεία ἀντιδρῶσα διὰ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας κατὰ τῆς προσβολῆς τὴν ὁποῖαν ἔπαθε μέλος τι τοῦ ὅλου σώματος αὐτῆς³⁸.

³⁷ Βασικαὶ μερικαὶ ἢ καὶ ὀλικαὶ παραποιήσεις καὶ τῆς περὶ δικαίου ἰδέας ἐγένοντο, ὡς εἶναι ἱστορικῶς γνωστόν, ὑπὸ τῶν βαρβάρων λαῶν κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις των. Ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, τοῦ Παπισμοῦ, τοῦ φασισμοῦ- ἐθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ τοῦ ὀνομασθέντος Ὑπαρκτοῦ Σοσιαλισμοῦ.

³⁸ Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου «Σύστημα ἠθικῆς», σελ. 246 ἐξ.

Ἡ λέξις ἄλλως τε δικαιοσύνη εἶναι τὸ ἀφηρημένον τῆς λέξεως δίκαιος, ἣτις παράγεται ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ δίκη. Ἡ ρίζα τῆς λέξεως ταύτης εἶναι «δικ» - «διχ», καὶ σημαίνει «σχισμὸν» καὶ ἀπονομήν ἐκάστω τοῦ προσήκοντος μετ' ἀκριβείας. Οὕτως, ἐν κυριολεξίᾳ, δίκαιος σημαίνει «σωστός», «ἰσόμερος». Ἐν τῇ ἐννοίᾳ δὲ ταύτῃ, τῇ κυριολεκτικῇ, γράφει ὁ Ξενοφῶν «ἄρμα οὐ δίκαιον, ἀδίκων ἵππων συνεζευγμένων». Καὶ ὁ Ἱπποκράτης. «Δίκαιον ἔχουσι τὸ σῶμα οἱ ἄνθρωποι». Ἑρμηνεύων δὲ τοῦτο ὁ Γαληνός, λέγει: «Ἀκριβῶς ἴσον ἐκατέρωθεν, ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν». Καὶ ὁ Στοβαῖος γράφει ἐπίσης. «...Θάλασσα δικαιοτάτη», μὴ ἔχουσα δηλαδὴ κύματα, ἐξάρσεις, κοιλώματα: ἐντελῶς γαληνιώσα. Ἡ ἄλλη σημασία, ὑφ' ἣν συνήθως μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν, ἥτοι τοῦ «ἀκριβοῦς, τοῦ εἰλικρινοῦς, τοῦ φιλαλλήλου, τοῦ ἀπροσωπολήπτου, εἶναι μεταφορική. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι ἡμῶν παρίστανον τὸν δικάζοντα ἄνευ χειρῶν καὶ ἐστερημένων ὀφθαλμῶν, ὅπως μὴ βλέπη καὶ μὴ λαμβάνῃ δῶρα».

Ἐκ τῶν ἐν ἄκρᾳ λοιπὸν συνόψει περὶ Δικαίου καὶ δικαιοσύνης, ὡς ἀνωτέρω, ἐκτεθέντων, ἀπολύτως, φρονοῦμεν, ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, παρὰ τὰς παραποιήσεις ἢ καὶ τὰς ὀλικὰς διαστροφάς, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν κατὰ τόπους ἢ καιροὺς αἱ περὶ δικαίου καὶ δικαιοσύνης ἔννοιαι, ἐξ αἰτίας τοῦ σκοτισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως συνεπείᾳ τῆς ἁμαρτίας, ἀνυψώθη εἰς δόγμα καὶ γενικὸν κανόνα δικαίου, ἢ ἀρχὴ «ὅτι πᾶς τις εὐθύνεται μόνον δι' ἴδιον πταῖσμα», ἐκτὸς εἰδικῶν τίνων περιπτώσεων, οἷαι αἱ ἐπιτροπεῖαι ἀνηλίκων κ.ἄ., ὑπὸ νόμου καὶ πάλιν ὀριζομένων. Ὅτι ἡ ἐξειδίκευσις τῆς συνεπείας τοῦ δικαίου ἐξαντλεῖται κατ' ἀνάγκην, ἀμέσως τοῦλάχιστον, μόνον ἐπὶ τοῦ παραβιάζοντος αὐτὸ ἀνθρώπου, ἵνα οὕτως ἐπαναλαμβάνεται ἡ συνέχειά του· καὶ «...μηδένα βλάπτειν, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἐκάστω ἀποδίδειν». Τέλος, ὅτι «οὐδεμία ποινὴ ἐπιβάλλεται, μὴ ὑπάρχοντος σχετικοῦ νόμου ὀρίζοντος αὐτήν». Οὐδαμοῦ τῆς Οἰκουμένης, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν, ἐθεσμοθετήθη διάταξις δικαίου ἀντίθετος - καὶ δὴ ἀπαιτοῦσα ἀθῶον θῦμα πρὸς ἀπότισιν εὐθύνῃς ἄλλου... - οὐδὲ παράδοσίς τις σχετικὴ ὑπῆρξεν ἐκ χρόνων προϊστορικῶν. Μόνον ἄγριοι τίνες λαοὶ περιεῖχον ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ψευδῶν Θεῶν των ἀνθρωποθυσίας, καὶ δὴ ἀθῶων θυμάτων, παίδων καὶ παρθένων, πρὸς ἐξευμένισιν αὐτῶν, ὡς οἱ Σιδώνιοι πρὸς τὸν Θεὸν των «Μολόχ» καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ἱερεῖς τῶν ὁποίων ἐξετόξευον καὶ ἐφόνευον παρθένους διὰ νὰ τὰς προσφέρουν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη λατρεία καθιερώθη ἀναμφιβόλως κατ' ἐπίνευσιν τοῦ σατανᾶ, ὅστις «...ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ

ἀληθεία οὐκ ἔστηκεν» (Ἰωάν. Η΄44 κ.ἄ.). Καὶ διετηρήθη ὑπὸ τῆς «μαύρης μαγείας» μέχρι καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς.

Ἐὰν συνεπῶς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, παρὰ τὸν συνεπεία τῆς ἁμαρτίας σκοτισμὸν αὐτοῦ (καὶ τὴν ἐκ τούτου μερικὴν ἢ καὶ ὀλικὴν διαστροφὴν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως), τοιαῦτα δόγματα καὶ τοιούτους κανόνες περὶ Δικαίου καὶ δικαιοσύνης ἐθέσπισε, πόσω μᾶλλον «ὁ Θεός, ὁ ἀληθινὸς καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν» (Ἐξοδ. ΛΔ΄6-7), «...ὁ λαλῶν δικαιοσύνην» καὶ «ὁ ἀγαπῶν δικαιοσύνην» (Ἠσ. ΜΕ΄19 καὶ ΞΑ΄8), ἥτοι ἡ «θεία Δικαιοσύνη», εἴτε ὡς «βραβεύουσα», εἴτε ὡς «τιμωρός» - ποινικὴ, δέον νὰ νοηθῇ ὡς ἀπολύτως, ὡς ἀπείρως τελεία καὶ ὡς ἔκφρασις τοῦ συνόλου τῶν ἠθικῶν νόμων οἵτινες ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσιν, ἀποκλείουσα παντελῶς τὴν ἐγκληματικὴν, κυριολεκτικῶς, ἀπαίτησιν τῆς θυσίας ἀθώου θύματος πρὸς ἀποκατάστασιν ἢ ἱκανοποίησιν τῆς δι' ἁμάρτημα διαπραχθὲν παρ' ἄλλου; Τοιαύτη βλάβος καὶ ἀληθῶς κακοῦργος ἀπαίτησις θὰ ἀπετέλει ἀναντιρρήτως ἀναίρεσιν αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῆς δικαιοσύνης προκειμένου περὶ ἐπανορθώσεως ἁμαρτήματος καὶ καταγνώσεως τῆς σχετικῆς ποινῆς. Ἀμάχητον ἐξ ἄλλου βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἀποτελοῦσι καὶ τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Γραφῆς (ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθεὶς εἰς ἡμᾶς γραπτὸς Νόμος, ὁ ἀποτελῶν ῥητὴν «ἀποκάλυψιν» καὶ «ἔκφρασιν» τοῦ ἐν προκειμένῳ πνεύματος τῆς «θείας δικαιοσύνης» - τοῦ «θελήματος» τοῦ Θεοῦ) τὰ οὐδεμίαν παρερμηνείαν ἐπιδεχόμενα. α) «...Ἀθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς (Ἐξοδ. ΚΓ΄7). β) «...Ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖς τὸν πλησίον σου» (Λευϊτ ΙΘ΄9). γ) «Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων καὶ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἀποθανεῖται» (Δευτερον. ΚΔ΄26), δ) ὡσαύτως: «Υἱὲ ἀνθρώπου τί ὑμῖν ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λέγοντες οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμφακα καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἐγομφίασαν; Ζῶ ἐγὼ λέγει Κύριος, ἐὰν γένηται ἔτι λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη..., ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαὶ εἰσὶ, ὃν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ... Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὕτη ἀποθανεῖται ...Δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται». (Ἰεζεκ. ΙΗ΄2-5, 20, πρβλ. καὶ Ἰερεμ. ΛΗ΄29-30)³⁹. Αὐτὸ

³⁹ Γενικωτέραν διάταξιν τῆς θείας δικαιοσύνης (τοῦ «θελήματος» τοῦ Θεοῦ) ρυθμίζουσιν τελείως πάσας τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ὁμοίους του (Ματθ. ΣΤ΄33) ἀποτελοῦσιν, ἀναντιρρήτως, ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ ἐν τῷ νόμῳ «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου», ὡς καὶ ἡ δευτέρα, ἡ ὁμοία αὕτη, «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Ἐν ταῖς δυοῖς ταύταις ἐντολαῖς, ὅπως ἐτόνισεν ὁ Κύριος, «ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται» (Ματθ. ΚΒ΄37-40). Νοοῦμεν δὲ πόσον ἀπολύτως δίκαιαι εἶναι αἱ διατάξεις αὗται, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, διὰ μὲν τὴν πρώτην, πόσον ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγαπᾷ τὸν «ἀληθινὸν Θεόν» (Ἰωάν. ΙΖ΄3), ὅστις τὸν ἐδημιούργησεν ἐξ οὐκ ὄντων -καὶ ἀνώτερον πάντων τῶν κτισμάτων Του- προορίσας αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐξομοίωσιν, ὡς καὶ δι'

ὑπῆρξεν ἀπ' ἀρχῆς τὸ πνεῦμα τῶν ποινικῶν διατάξεων τῆς θείας δικαιοσύνης ὡς «τιμωροῦ», ἐφόσον δὲν θὰ ἐτηρῆτο ὁ θεῖος Νόμος, ἡ θεία ἐντολή.

Ἰκανοποιήσις ὅθεν τῆς δικαιοσύνης τόσον τῆς ἀνθρωπίνης, πολὺ δὲ μᾶλλον τῆς θείας, εἰς περίπτωσιν ἀθετήσεως ἐντολῆς ἢ διατάξεως, πραγματοποιεῖται μόνον ἐν τῇ ἐπαληθεύσει καὶ ἐπιβολῇ προσωπικῶς ἐπὶ τοῦ παρανομοῦντος τῆς ὀρισθείσης ἢ ἀπειληθείσης σχετικῆς ποινῆς. Ἐπομένως, ἡ θεία δικαιοσύνη, μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας καθορίσασα εἰς τὰς πρωταρχικὰς αὐτῆς διατάξεις (Γενέσ. Α' 28-30), τὰς συνεπειὰς τῆς κυριότητος μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ἀπάντων τῶν λοιπῶν ἐπὶ τῆς γῆς κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον θὰ διετήρει τὸ «κατ' εἰκόνα», τῆς ἀπογυμνώσεώς του δέ, τῆς κατασχύνης καὶ τοῦ θανάτου, ἐὰν παρήκουε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ (αὐτόθι Β' 17), ἱκανοποιήθη, ὡς «τιμωρός», πλήρως ἅμα τῇ παρακοῇ. Οἱ ἁμαρτήσαντες ἄνθρωποι συνησθάνθησαν ἀμέσως τὴν ἀπογύμνωσιν των (αὐτόθι Γ' 7), σωματικὴν καὶ ψυχικὴν, ἅρα δὲ καὶ τὸν θάνατόν των, σωματικὸν ἐπίσης καὶ ψυχικόν, ἥτοι τὴν ἄμεσον, ἀφ' ἑνός, στέρησιν τῆς θείας χάριτος καὶ κοινωνίας, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ τὸν, ἐν καιρῷ, χωρισμὸν τῆς κτιστῆς καὶ ἀθανάτου ψυχῆς των ἀπὸ τοῦ σώματος των, ἀλλὰ καὶ τὴν διάλυσιν ὡσαύτως τοῦ σώματος των, σαφῶς γνωστοποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (αὐτόθι Γ' 20). Ἐδόθη ἡ ἐντολή (ὁ νόμος) εἰς τοὺς πρωτοπλάστους, ἐγένετο ὑπ' αὐτῶν ἡ παράβασις, ἐπῆλθεν ἡ προσωπικὴ τιμωρία των ἡ ὑπὸ τῆς ἐντολῆς ὀρισθεῖσα. Οὐδεμία ἄλλη ἱκανοποίησις, ὡς «τιμωροῦ», τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπελείφθη διὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων παρακοήν⁴⁰.

Ἄλλ' ὡς «τιμωρός» ἡ θεία δικαιοσύνη ἐπεξετάθη προσέτι ταυτοχρόνως, κατὰ τὴν ῥητὴν καὶ πάλιν μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς (Γενέσ. Γ' 14-16), καὶ ἐναντίον τοῦ ἠθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς. Καὶ χωρὶς κἂν νὰ κληθῇ οὗτος εἰς

αἰώνια ἀγαθὰ, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη» (Α' Κορινθ. Β' 9)· καὶ οὕτως, ἀγαπῶν ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, πόσον ὀφείλει νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν Λόγον Του καὶ νὰ τηρῇ τὰς ἐντολάς Του... Διὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτι, ἐὰν καὶ μόνον αὕτῃ ἐφηρμόζετο πράγματι παρ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἐπερίττευσεν ἀμέσως πάντες οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι, θὰ ἐξέλιπον πᾶσαι αἱ ἀτομικαὶ καὶ αἱ ὁμαδικαὶ διαφοραὶ καὶ ἡ γῆ θὰ μετεβάλλετο εἰς παράδεισον... Ἄλλ' ἡ ἀποστασία καὶ ἡ ἁμαρτία ἐπέφερον τὸν σκοτισμὸν. Καὶ προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀστική (πολιτικὴ κ.λ.π.) δικαιοσύνη μὲ τὴν ἀφάνταστον πολυνομίαν της καὶ τὰ δυσβάστακτα βάρη της... (Λουκ. ΙΑ' 46, 52), ἐνῷ αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους ρυθμίζονται τελείως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μόνον τῆς ὀλιγολόγου δευτέρας θείας ἐντολῆς. «Ἀγαπήσεις καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

⁴⁰ Αἱ πρόσθετοι δὲ ποιναί, αἱ ἐπιβληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὕαν μετὰ τὴν ἀπολογίαν των (Γενέσ. Γ' 16-20), ἀναμφιβόλως περιείχοντο ἐν τῇ ἀρχικῶς ἀπειληθείσῃ κατ' αὐτῶν ποινῇ τοῦ θανάτου, καὶ δὴ τοῦ ψυχικοῦ, ὡς φυσιολογικαὶ τούτου συνέπειαι, ἥτοι ὡς ἐπακόλουθα τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς θείας κοινωνίας. Διότι τὸ «ἔλαττον» πάντοτε περιέχεται ἐν τῷ «μεῖζονι».

ἀπολογία, ὡς οἱ πρωτόπλαστοι (διὰ τὴν ἀποδειχθῆ καὶ οὕτως ἢ πρὸς αὐτοὺς μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀπάτης ἧς ἐγένοντο θύματα), ἀπηγγέλθη κατ' αὐτοῦ ἡ προμνησθεῖσα, καταδικαστικὴ ἀπόφασις, δι' ἧς ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπικατάρατος, καὶ τῷ προαγγελῆθαι ὅτι «τὸ σπέρμα τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἐξηπάτησεν, ἦτοι ὁ Κ. ἢ Ἰ. Χριστός, θὰ «ἐτήρει» τὴν κεφαλὴν του, ἐνῶ αὐτὸς θὰ τὸν ἐσταύρωνε. Διότι ὁ Θεὸς προέγνω, ὡς προείπομεν, πρὸ καταβολῆς κόσμου τὴν ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθεῖσα ἀπάτην. Καὶ ἀπήγγειλεν ἀμέσως τὴν κατ' αὐτοῦ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἐν ἣ προαγγελῆλετο ἐπίσης προφητικῶς καὶ ἡ ἐκουσία ἐξιλαστήριος θυσία τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ⁴¹.

Ἡ καταδικαστικὴ λοιπὸν ἐκείνη ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ σατανᾶ ὡς ἡθικοῦ αὐτουργοῦ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς, προωρίσθη, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἐν τῇ ἀπείρῳ θείᾳ προγνώσει, νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ διὰ τῆς ἐκουσίας Σταυρικῆς θυσίας Του. Ἡ αὕτη δὲ θυσία προωρίσθη ἐπίσης ὅπως συντελέσῃ διὰ τὴν ἐπεκταθῆ, ὡς «τιμωρός» καὶ πάλιν, ἡ θεία δικαιοσύνη καὶ ἐπὶ τῶν «ἐπακολούθων», τῆς γενομένης παρακοῆς, ἦτοι τῆς «ἁμαρτίας» καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος «θανάτου», δι' ὅσους θὰ ἐπίστευον εἰς τὸν Κ. ἢ Ἰ. Χριστόν. Ἀλλὰ τὴν θυσίαν ταύτην τοῦ τελείως ἀναμαρτήτου, τοῦ «μὴ γνόντος ἁμαρτίαν» Κυρίου (Α' Πέτρ. Β' 22 κ.ἄ.), οὐδόλως ἀπήτησεν ὁ Θεὸς πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του, κατὰ τὴν βλάβημον, κυριολεκτικῶς, διδασκαλίαν τοῦ Ρωμαιοκαθολισμοῦ ἐκ τῆς ὁποίας, δυστυχῶς, καὶ ἀβασανίστως, ἐπηρεάσθη καὶ ἡ Θεολογία ἐννοίων ἐξ ἡμῶν. Διότι τοῦτο θὰ ἦτο ἄκρα ἀδικία. Οὔτε προώρισεν ἐπίσης αὐτήν, ἔστω καὶ χωρὶς τῆς ἐννοίας τῆς ἱκανοποιήσεως..., ἵνα μόνον ἐκδηλώσῃ καὶ οὕτω τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἰδίᾳ ἀγάπην Του. Διότι καὶ τοῦτο θὰ ἦτο ἐπίσης ὁμοία ἀδικία... Ἀπλῶς τὴν ἠνέχθη ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς ὅλης δημιουργίας, διὰ τὴν μὴ παραβιάσῃ, ὡς προείπομεν, τὴν εἰς τὰ πνευματικὰ κτίσματα Του ὑποσχεθεῖσαν καὶ δωρηθεῖσαν ὑπ' Αὐτοῦ ἐνσυνείδητον ἐλευθερίαν, ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει ὅτι αὕτη θὰ ἦτο ἀναπόφευκτος, λόγῳ τοῦ θανασίμου μίσους ἐναντίον τοῦ

⁴¹ Πρὸς τούτοις ὅμως εἶναι ὅλως πρόδηλον, ὅτι ἐν τῇ καταδικαστικῇ ταύτῃ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τοῦ σατανᾶ ἐνυπῆρχε καὶ ἡ ἔμμεσος ἐπαγγελία τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. ἢ Ἰ. Χριστοῦ σωτηρίας οὐχὶ μόνον τῶν πρωτοπλάστων ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν, οἵτινες, θὰ ἐπίστευον εἰς Αὐτόν, τὴν ἐπαγγελίαν δὲ ταύτην κατενόησαν οἱ πρωτόπλαστοι καὶ μετέδωσαν τὴν σχετικὴν προσδοκίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. Καὶ ἡ «προσδοκία» ἐκείνη διετηρήθη ὡς ζῶσα προφορικὴ ἀρχικῶς παράδοσις εἰς πάντας τοὺς προχριστιανικοὺς λαοὺς.

Κυρίου τόσον τοῦ σατανᾶ ὅσον καὶ τῶν ἐξ ἀνθρώπων ὀργάνων καὶ «συνεργῶν» αὐτοῦ.

Καὶ ἐκδηλώνων οὕτως ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦ τρόπου δηλαδὴ τούτου, εἰς ὑπάτην μάλιστα ἐκδήλωσιν τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἄπειρον ἀγάπην Του (ὅπως, ἐν ταύτῳ καὶ τὴν ἄπειρον δύναμιν καὶ σοφίαν Του), τὴν προώρισεν τὴν σταυρικὴν θυσίαν ὅπως ἐξυπηρέτηση καὶ δι' αὐτῆς, θετικῶς τε καὶ ἀρνητικῶς, τὸ ὅλον σχέδιον τῆς δημιουργίας, τὴν «εὐδοκίαν» ἣν προέθετο ἐν ἑαυτῷ, ὅπως ἐν τοῖς πολυποικίλοις κτίσμασί Του ἀναδείξῃ καὶ τάγμα «Θεῶν κατὰ χάριν», ἐν τῷ «πληρώματι δὲ τῶν καιρῶν ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ πάντα ἐν Χριστῷ, τὰ τε ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφεσ. Α' 1-10), καὶ «...Αὐτῷ, ἐπίσης, κάμψη πᾶν γόνυ ἐπιγείων, ἐπουρανίων καὶ καταχθονίων» (Φιλιπ. Β' 10 κ.ἄ.). Αἱ περὶ τῆς τοιαύτης σημασίας τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς εἶναι, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἀπολύτως σαφεῖς καὶ κατηγορηματικά. Σύμφωναι ὅμως ἐπίσης εἶναι καὶ αἱ σχετικαὶ γινώμαι καὶ πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ἁγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο θὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΑΛΗΘΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ

Α) Τά κυριώτερα χωρία τῆς Γραφῆς⁴²

Ἰωάν. Γ' 16-17. «Οὕτω γάρ **ἠγάπησεν** ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καί τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωήν αἰώνιον...».

Ἐφεσ. Α' 5. «Εὐλογητός ὁ Θεός καί πατήρ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρό καταβολῆς κόσμου..., ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἰωάν. Ι' 14-19. «...Ἐγώ εἰμί ὁ ποιμήν ὁ καλός... καί τήν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων... Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ μέ ἀγαπᾷ ὅτι ἐγώ τίθημι τήν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτήν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγώ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν καί ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν...».

Ψαλμ. ΛΘ' (39) 6-10, πρβλ. καί Ἑβρ. Ι' 5-8. «Πολλά ἐποίησας σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τά θαυμάσια... Θυσίαν καί προσφοράν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δέ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καί περί ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. Τότε εἶπον. Ἰδού ἤκω... τοῦ ποιῆσαι τό θέλημά σου ὁ Θεός μου».

Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ρητῶς βεβαιοῦται, ὅτι οὐχί μόνον ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστῷ, ἀλλά καί ἡ προσέλευσις τοῦ Κυρίου εἰς τόν Σταυρόν τοῦ Γολγοθᾶ ἐγένοντο εἰς ἐκδήλωσιν τῆς ἀπείρου ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπον, ἀποκορύφωμα δέ ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἐκουσία Σταυρική Θυσία τοῦ Κυρίου, ἐφόσον αὕτη, κατὰ τήν ἄπειρον θεῖαν πρόγνωσιν, θά ἦτο, δι' ὅσους λόγους προανεπτύξαμεν, **ἀναπόφευκτος**. Σαφῶς δηλαδή καί κατηγορηματικῶς τονίζεται ἐν τῷ α' χωρίῳ ὅτι, ἐξ ἀπείρου **ἀγάπης** ὁ Θεός **ἔδωκε** (..ἠνέχθη..., **παρεχώρησεν**, νά θυσιασθῇ...) τόν Μονογενῆ Υἱόν Του, ἵνα «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μή ἀπόληται...». Ρητῶς ἐπίσης τονίζει ὁ προφητανὰξ Δαυΐδ, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, ὅτι «θυσίαν... καί ὀλοκαυτώματα περί ἁμαρτίας...» ὁ Θεός δέν ἠθέλησε. Τέλος, καί συμπληρωματικῶς, ὁ Κύριος προσέθεσεν: «...Οὐδεὶς αἶρει τήν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγώ τίθημι αὐτήν ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν καί ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν». Ἐκουσίως προσῆλθεν εἰς

⁴² Τινὰ τῶν χωρίων τούτων ἐμνημονεύσαμεν καί ἐν τοῖς προηγούμενοις

τήν προσφοράν τῆς υπάτης ταύτης θυσίας, οὐχί μόνον ὡς αἰώνιος Λόγος - Υἱός, κατὰ τήν σχετικήν εὐδοκίαν τοῦ Παναγάθου Πατρός (Ἐφεσ. Α'9 κ.ἄ.), ἀλλά καί ὡς τέλειος ἄνθρωπος. Ὡς Θεός μέν, εἰς ἐκδήλωσιν τῆς υπάτης ἀγάπης καί συγκαταβάσεώς Του πρὸς τόν ἄνθρωπον. Ὡς τέλειος δέ ἄνθρωπος καί «καλός ποιμήν», εἰς ἐκδήλωσιν τελείας καί πάλιν ἀγάπης πρὸς τὰ λογικά πρόβατα, ἀλλά καί πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀπολύτου υπακοῆς Του εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός. (Φιλιπ. Β'8 κ.ἄ.).

β) Ἡ τελεία ὡσαύτως **ἀναμαρτησία** τοῦ Κυρίου βεβαιοῦται διὰ τῶν ἐξῆς χωρίων: Ἰωάν. Η'46. «Τίς ἐξ ἡμῶν ἐλέγχει με περί ἁμαρτίας;»

Ἰωάν. ΙΔ'30. «Ἐρχεται γάρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καί ἐν ἐμοί οὐκ ἔχει οὐδέν».

Ἰωάν. ΙΗ'38. «...Ἐγώ (σ.σ. ὁ Πιλᾶτος) οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ»· καί ΙΘ'4-7. «Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος καί λέγει αὐτοῖς ...ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω....» καί «...ἐγώ γάρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτία....».

Β' Κορ. Ε'21. «**Τόν μή γνόντα ἁμαρτίαν** ὑπέρ ἡμῶν ἁμαρτία ἐποίησεν...».

Α' Περ. Α'18-20. «...Εἰδότες ὅτι... ἐλυτρώθητε... τιμίῳ αἵματι ὡς ἄμνοῦ ἁμώμου καί ἁσπίλου Χριστοῦ..... Καί Β'22. «...Ὁς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδέ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ».

γ) Ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου, καί διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας Του, συντριβή τῆς κεφαλῆς τοῦ σατανᾶ τονίζεται ἐν τοῖς χωρίοις:

Γενέσ. Γ'14-15. «...Καί ἔχθραν θήσω ἀνά μέσον σοῦ καί ἀνά μέσον τῆς γυναικός καί ἀνά μέσον τοῦ σπέρματός σου καί ἀνά μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλὴν...».

Ἰωάν. ΙΒ'31. «Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου **ἐκβληθήσεται** ἔξω». Καί, αὐτόθι, ΙΣΤ'11. «...Ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται».

Ἐβρ. Β'14-15. «...Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινωνήκε σαρκὸς καί αἵματος καί αὐτός παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου, καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου τουτέστι τόν διάβολον...».

δ) Ἡ διὰ τῆς αὐτῆς θυσίας τοῦ Κυρίου κατάκρισις (κατάργησις δυνάμει) τῆς τε ἁμαρτίας ὡς καί τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου μαρτυρεῖται ἐπίσης ἐν τοῖς χωρίοις:

Ρωμ. Γ'23-26. «...Πάντες γάρ ἥμαρτον καί ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ δικαιούμενοι δωρεάν τῇ αὐτοῦ Χάριτι δι' ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ Θεός ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως..., εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ...»

Αὐτόθι, Ε'10. «...ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ...».

Αυτόθι, Η΄2-4. «Ὁ γάρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσε με ἀπό τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου. Τό γάρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεός τόν ἑαυτοῦ Υἱόν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκός ἁμαρτίας... κατέκρινε τήν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί».

Α΄ Κορινθ. ΙΕ΄22-56. «...Ἐπειδή γάρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος καί δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡςπερ γάρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καί ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἐσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος... Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου θάνατε τό κέντρον; Ποῦ σου Ἄδη τό νίκος; τό δέ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία».

Β΄ Τιμ. Α΄9-10. (Πρβλ. καί Κολασ. Β΄15). «...Ἀλλά κακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ, τοῦ σώσαντος ἡμᾶς... κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καί χάριν, τήν δοθεῖσαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρό **χρόνων αἰώνων**, φανερωθεῖσαν δέ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **καταργήσαντος** μέν τόν θάνατον, φωτίσαντος δέ ζωήν καί **ἀφθαρσίαν** διὰ τοῦ Εὐαγγελίου».

Α΄ Πέτρ. Α΄18-20. (Πρβλ. καί Α΄ Κορινθ. ΣΤ΄20 καί Ζ΄23). «...Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς... ἐλυτρώθητε... ἀλλά τιμίῳ αἵματι ὡς ἁμνοῦ ἀμώμου... Χριστοῦ».

Τέλος, ἡ προσφορά εἰς τόν Θεόν τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ὑπέρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀναφέρεται ἐν τοῖς χωρίοις:

Ματθ. Κ΄28 (πρβλ. καί Μαρκ. Γ΄45, Τιτ. Β΄14 καί Α΄ Πέτρ. Α΄18). «...ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τήν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν».

Ἐφεσ. Ε΄2. (Πρβλ. καί Α΄ Κορ. Ε΄7). «...Καθὼς ὁ Χριστός ἠγάπησεν ἡμᾶς καί παρέδωκεν ἑαυτόν ὑπέρ ἡμῶν προσφοράν καί θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας...».

Ἐβρ. Ι΄12. «...Αὐτός δέ μίαν ὑπέρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν».

Β) Αἱ κυριώτεραι γινώμαι τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς ἀγ. ἡμῶν Ἐκκλησίας περί τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου

α) Του Ἀγ. Ἀθανασίου (τοῦ Μεγάλου).

Τάς περί τῆς Σταυρικῆς θυσίας, ἀλλά καί τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, γνῶμας τοῦ ἁγίου τούτου Πατρός συνοψίσας ὁ μακαριστός καθηγητής Παναγ. Δημητρόπουλος, ἐν τῷ περισπουδάστῳ συγγράμματί του «Ἡ Ἀνθρωπολογία τοῦ Μέγ. Ἀθανασίου», ἔκδ. 1954, σελ. 105-109, γράφει, σὺν ἄλλοις, τά ἑξῆς:

«...Τοιαύτη τις ἐν συντομίᾳ εἶναι ἡ σχέσις τῆς σωτηριολογίας τοῦ Ἀθανασίου πρὸς τὴν Χριστολογίαὺν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης προκύπτει τὸ ἀναμφίρηστον συμπέρασμα ὅτι τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἡδύνατο νὰ ἀγάγῃ καὶ ἡγάγεν εἰς πέρας μόνον ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος τοῦ Θεοῦ, τοῦτο μὲν, διὰ τῆς **λύσεως** τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀπαγγελθείσης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου αὐτοῦ..., τοῦτο δέ, διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου. Ἀμφότερα ἐνήργησεν ὁ σωτὴρ οὐχὶ αὐθαρέτως, ἀλλὰ συμφώνως **πρὸς τὸν ἴδιον νόμον**. Καθὼς δηλαδὴ ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος ὑπῆρξαν ποιναὶ καὶ ἀκολουθίαι τῆς παραβάσεως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νόμου ὀριζόμεναι, οὕτω καὶ ἡ κατάργησις τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς προελθόντος θανάτου ὤφειλον νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν πλήρωσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ νόμου⁴³, ὅπερ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ὑποκειμένην εἰς τὸν νόμον τοῦ θανάτου δέν ἡδύνατο ἀφ' ἑαυτῆς νὰ πληρώσῃ⁴⁴. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ νόμου ἐπλήρωσεν ἐξ ὁλοκλήρου Αὐτός ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅτε γενόμενος ἄνθρωπος «εἰς ἑαυτὸν ἀνεδέξατο τὸ κρίμα, καὶ τῷ σώματι παθῶν ὑπὲρ πάντων, σωτηρίαν τοῖς πᾶσιν ἐχαρίσατο⁴⁵. Τὴν τοῦ σωτῆρος πλήρη ὑποταγὴν τῷ ἰδίῳ νόμῳ ἐμφαίνει μὲν καὶ ὁλος ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐξαίρει ὁ ἐκούσιος Αὐτοῦ θάνατος, ὃν ἀνεδέχθη «τὴν ἡμετέραν ὑπακοὴν πληρῶν ἀνθ' ἡμῶν»⁴⁶. Ἀναλαβὼν δηλαδὴ ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὁλόκληρον, ὡς ἄνθρωπος δέ, πλήν ἁμαρτίας, πολιτευθεὶς καὶ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν δούς ἑαυτὸν τῷ θανάτῳ, τὴν μὲν ἁμαρτίαν περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν ἐν τῇ σαρκί⁴⁷, ἐκστήσας ἀπ' αὐτῆς τὸ παράπτωμα ἐν ᾧ ἡχμαλωτίζετο, ὥστε μὴ δέχεσθαι τὸν Θεῖον νοῦν⁴⁸, τὸν δὲ νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς φθορᾶς **ἔλυσε καὶ κατήργησε**⁴⁹.

»Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν κατακρίνας περὶ ἁμαρτίας τὴν ἁμαρτίαν ἔπραξε τοῦτο δυνάμει καὶ συμφώνως τῷ νόμῳ ἐφ' οὗ εἶχεν ἐδραιώσει τὸ κράτος αὐτῆς ἡ ἁμαρτία εἶναι ὅμως φανερόν. Κατὰ τὰ ἤδη λεχθέντα, ἡ ἁμαρτία, ὡς πρᾶξις τοῦ αὐτεξουσίου, ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθέρως

⁴³ Κ. Ἀρ. 1, 51, 26, 120 Α', ἐναρθρ. 8, 25, 109 Β' ἐξ. αὐτ.

⁴⁴ Ἐναρθρ. 6, 25, 105 Δ.Κ. Αρ. Ι' 60, 26, 137 C.

⁴⁵ Κ. Αρ. Ι' 60, 26, 137, 140 Α', Ιωάν. Ι' 17.

⁴⁶ Αποσπ... διαφ. 26, 1 = 241 C.

⁴⁷ Ρωμ. 8, 3, Κ. Αρ. Ι' 51, 60. 26, 120 Α', 137 C. ΙΙ, 55, 26, 264 B

⁴⁸ Κ. Αρ. 1.60, 26, 137 C.

⁴⁹ Ἐναρθρ. 10, 25, 113 C.

τελεσθεῖσα, ἐγκατέστησε ὡς νόμον αὐτῆς τόν θάνατον ἐφ' ὁλοκλήρου του ἀνθρωπίνου γένους⁵⁰. Ὅθεν ἐφόσον ὁ θάνατος ὑπῆρξε ποινή καί ἀκολουθία τῆς ἀμαρτίας, ὁ ἄνθρωπος Χριστός, μακράν πάσης ἀμαρτίας ἑαυτόν τηρήσας, παρά τό θνητόν τῆς σαρκός Αὐτοῦ, ὡς ἀναμάρτητος κατ' οὐδένα λόγον ἠδύνατο νά ᾔ ὑπεύθυνος θανάτου, οὔτινος ἡ βασιλεία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἀμαρτίας. Κατά **νομικήν** λοιπόν ἀκολουθίαν, ὁ ἐν Χριστῷ ἐνυποστάτως ἠνωμένος Λόγος, ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων εἰς θάνατον καταδίκη ὡς ἀμαρτωλοῦ τοῦ ἀναμάρτητου ἀνθρώπου Χριστοῦ, ἤλεγξε καί κατέκρινε τήν ἀμαρτίαν ἐπὶ παρανομίᾳ κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός, ἥν αὕτη, καίτοι ἀναμάρτητον οὔσαν ἀνόμως ἐθανάτωσε διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῆς. Οὕτω ἐπὶ παραβάσει καί παρανομίᾳ τῆς ἀμαρτίας κατακριθείσης⁵¹, ἡ μέν ἰσχύς αὐτῆς κατελύθη, ὁ δέ ὑπ' αὐτῆς ἐγκαθιδρυθεὶς νόμος τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου κατηργήθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ⁵², ὅστις ἀναμάρτητος ὢν καί φέρων ἐν ἑαυτῷ ὑποστατικῶς ἠνωμένον τόν ἀθάνατον Λόγον «οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι ὑπό τοῦ θανάτου⁵³, δι' ὃ καί ἀνέλαβεν ἀφ' ἑαυτοῦ πάλιν τήν ζωὴν ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν⁵⁴. Οὕτω τήν τοῦ δούλου μορφήν κατὰ τοῦ ἀδίκου ἐχθροῦ προβαλλόμενος ὁ Λόγος ἤρατο τήν κατ' αὐτοῦ νίκη⁵⁵ καί τήν ἥν ἀνέλαβε τρεπτὴν σάρκα δεκτικὴν τοῦ Λόγου κατασκευάσας, ἐλευθέραν ἀνέδειξε, ποιήσας ἡμᾶς «μηκέτι κατὰ σάρκα περιπατεῖν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα⁵⁶. Ἐλαβε σῶμα θνητόν, ἵνα θάνατον εὐρών ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ ἀπαλείψῃ⁵⁷ καί οὕτω

⁵⁰ Ἐναρθρ. 8, 25, 109 Δ'

⁵¹ Ρωμ. 7.13.

⁵² 10. Ἐναρθρ. 9.25. 112 = Α', Ἀποσπ. διαφ. 1245. Πρβλ. Ζιγαβηνοῦ, Ἑρμ. εἰς τὴν πρὸς Ρωμ. (στ' 8. 3): «Ἐν σαρκὶ ἐνίκησε τὴν ἀμαρτίαν, ἡ γὰρ δεσποτικὴ σὰρξ τῷ μέν ἀμαρτάνειν οὐκ ἐνίκηθη, τῷ δέ ἀποθανεῖν καί ἐνίκησε καί κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν ὡς ἀδικήσασαν. Ἔως μέν γάρ ἀμαρτωλοὺς ἐλάμβανε δικαίως ἀνήρει. Ἐπεὶ δέ ἀναμάρτητον σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκε, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη καί ἐξελύθη. Ὁ δέ Χρυσόστομος τό «καί περὶ ἀμαρτίας» τῷ «κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν» συντάσσει λέγων, ὅτι «ἀμαρτήσασαν κατέκρινε τὴν ἀμαρτίαν».

⁵³ Κ. Ἀρ. 1, 44, 26, 104 Α' 42, II, 16, 26, 180 C. 10. Ἐνσ. Ἐπιφ. 21, 26, 1024 Α1, πρβλ. 2, 24 καί Κ. Ἀπολλ. 1, 17, 26, 1 124 Cβ. Παρά τοῖς Ἑλλησι Πατρῶσιν ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι καί οἱ πρὸ Χριστοῦ δίκαιοι παρανόμως ἐκρατοῦντο ὑπὸ τοῦ θανάτου... «Καὶ ἦν τό δεινόν τοῖς πενθοῦσιν ἀπαραμύθητον καί πρὸς ἴασις ἄπορον, εἰμὴ Χριστός σταυρωθεὶς τοῦ θανάτου τὴν τυραννίδα κατήνεγκε...».

⁵⁴ Ἐνανθρ. 44, 25, 176 Α'.

⁵⁵ Κ. Ἀρ. III, 32, 26, 392β: ...Πρβλ. Ἀπολλ. II, 9.26, 1148 Α'. Ὁμοίως Εἰρηναίου. Ἐλεγχος III, 18. 7, 7, 937 Α'. «Εἰμὴ ἄνθρωπος ἐνίκησε τόν ἀντίπαλον τοῦ ἀνθρώπου οὐ ἂν δικαίως ἐνίκηθη ὁ ἐχθρός».

⁵⁶ 14. Κ. Ἀρ. I, 51, 60, 26, 120 Α', 137 C

⁵⁷ 17. Ἐνανθρ. 13, 44, 25, 120 β', 176 Α' ἐξ. Πρβλ. Κ. Ἀρ. II, 25, 26, 261 ἐξ. «Διὰ τό μαρτυρῆσαι» ἄρα ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο θάνατον καί διὰ τό ἀναστῆναι τοὺς ἀνθρώπους... ἐλήλυθεν ὁ σωτὴρ καί αὕτη ἐστίν ἡ αἰτία τῆς ἐνσάρκου παρουσίας αὐτοῦ... Καί διὰ τό ἀναστῆναι πάντας ἐκ νεκρῶν ἐλήλυθεν».

τόν ὑπέρ ἡμῶν ἀναδεξάμενος θάνατον καί τοῦτον καταργήσας, ἀνέστη πρῶτος ὡς ἄνθρωπος, ὑπέρ ἡμῶν ἀναστήσας τό Ἑαυτοῦ σῶμα⁵⁸ καί τήν ἀπόφασιν περί καταδίκης τοῦ παραβάντος τήν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ πρῶτου ἀνθρώπου Αὐτός δι' Ἑαυτοῦ ἔλυσε»⁵⁹. Καί «πάντας τούς ὑπό κατάραν γενομένους ἠλευθέρωσε». Καί ἐνδυσάμενος τό ἡμέτερον σῶμα πάντας ἡμᾶς φορεῖ»⁶⁰. **Ὑπέρ ἡμῶν δέ τό πάθος καί τόν θάνατον ἀναδεξάμενος**⁶¹, Ἑαυτόν ὑπέρ πάντων τῷ θανάτῳ προσήνεγκε, ἵνα ὡς πάντων δι' Αὐτοῦ ἀποθανόντων, ὁ μέν λόγος πληρωθῇ (πάντες γάρ ἀπέθανον ἐν Χριστῷ) πάντες δέ δι' Αὐτοῦ ἠλευθερώθημεν ἀπό τῆς ἁμαρτίας καί τῆς δι' αὐτήν κατάρας»⁶²

Ὡσαύτως ἐν σελ. 112-113 τά ἀκόλουθα:

«Οὕτω τοῦ νόμου ἀνισχύρου⁶³ ὄντος: 1) νά ἀπαλλάξῃ τόν ἄνθρωπον ἀπό τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ διά τῶν καθ' ἡμέραν θυσιῶν, ὑπέρ ἁμαρτιῶν προσφερομένων ὑπό τοῦ ἀρχιερέως τοῦ νόμου, ἡ μία θυσία τοῦ Κυρίου ἅπαξ ὑπέρ ἁμαρτιῶν προσενεχθεῖσα «τετελείωκε τό πᾶν καί πιστή μένουσα διά παντός», κατήργησεν ἐφ' ἐξῆς ὡς περιττάς, τάς θυσίας τοῦ νόμου⁶⁴. Καί καθὼς τότε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ὡς Ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, προσφέρων ἑαυτόν εἰς θυσίαν ὑπέρ ἁμαρτιῶν⁶⁵ πάντας ἡμᾶς δι' Ἑαυτοῦ, ἦν παρατιθέμενος τῷ πατρί⁶⁶, οὕτω καί νῦν πάντοτε ὁ αὐτός τούς ἐν **πίστει αὐτῷ προσερχομένους** προσάγει καί προσφέρει τῷ Πατρί, λυτρούμενος πάντας ὑπέρ πάντων ἱλασκόμενος τά πρὸς τόν Θεόν.⁶⁷

»Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄμεσον τῆς ἁμαρτίας ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ φύσιν φθορά καί ὁ αὐτῆς ἀκόλουθος θάνατος..., εἰς τήν κατὰ φύσιν φθοράν ἐκρατοῦντο οἱ ἄνθρωποι καί τήν κατ' εἰκόνα χάριν ἀφαιρεθέντες ἦσαν⁶⁸, μέχρις οὗ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τό ὅπερ ἀνείληφε

⁵⁸ Κ. Ἀρ. Ι, 51, 60, 26, 277 β.

⁵⁹ Κ. Ἀρ. ΙΙ 67, 26, 289 C.

⁶⁰ Κ. Ἀρ. ΙΙΙ 22, 26, 368 C 10.

⁶¹ Κ. Ἀρ. 11, 55, 26, 261, C 12.

⁶² Κ. Ἀρ. Ι, 41, 26, 97 A3, 11, 69, 293 Β'. Πρβλ. Ἐνανθρ. 8.25, 109 ἐξ. «Ἀπό τῶν ἡμετέρων τό ὅμοιον λαβὼν διά τό πάντας ὑπευθύνους εἶναι τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ ἀντί πάντων τῷ θανάτῳ αὐτό παραδιδούς, προσῆγε τῷ πατρί καί τοῦτο φιλανθρώπως ποιῶν ἵνα, ὡς μέν πάντων ἀποθανόντων ἐν αὐτῷ λυθῇ ὁ κατὰ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων νόμος, ἅτε δὴ πληρωθείσης τῆς ἐξουσίας...»

⁶³ Κ. Ἀρ. Ι. 59, 26, 136C

⁶⁴ Κ. Ἀρ. 11, 9, 29, 165 Β'

⁶⁵ Κ. Ἀρ. 11, 7, 26, 992 CΙ

⁶⁶ Ἐπιφ. 5, 26, 992 CΙ

⁶⁷ Κ. Ἀρ. 11, ἐνθ. ἀν.

⁶⁸ Ἐνανθρ. 7, 25, 108 Δ

σῶμα «ὡς ἱερεῖον καί θῦμα παντός ἐλεύθερον σπίλου» προσαγαγών εἰς θάνατον ἀντίψυχον ὑπέρ πάντων, ἐπλήρου τό ὀφειλόμενον ἐν τῷ θανάτῳ», μεθ' ὃ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι, τήν τοῦ θανάτου ἡφάνισε φθοράν τήν πάλαι κατ' αὐτῶν ἰσχύουσαν»⁶⁹.

Τέλος καί τά ἐπόμενα:

«...Ἀλλά μήν, οὐ μόνον δέν παρορῶσιν οἱ Ἕλληνες πατέρες τήν σημασίαν τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου, θεωροῦντες αὐτόν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου⁷⁰, ἀλλά καί... ἀποφαίνονται ὅτι ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ ὁ μέν λόγος τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ, «τῆς ἀποφαινομένης τόν ἀμαρτάνοντα ἄνθρωπον ἄξιον θανάτου», δεόντως ἐπληρώθη, διότι πάντες ἀπεθάνομεν ἐν Χριστῷ⁷¹ καί ἐλύθη ὁ νόμος τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου καί ἡ ἀμαρτία κατηργήθη⁷² οἱ δέ ἄνθρωποι πάντες ἡλευθερώθημεν ἀπό τῆς ἀμαρτίας καί τῆς δι' αὐτήν κατάρας⁷³.

Ἀναλυτικώτερον ὁ ἅγιος οὗτος πατήρ, ἐν τῷ «Λόγῳ του περὶ ἐνανθρωπήσεως» (Ε.Π.Μ. τ. 25, σελ. 109), γράφει τά ἑξῆς: «...Λόγος ὧν τοῦ Πατρός καί ὑπέρ πάντας ὧν, ἀκολούθως καί ἀνακτίσαι τά ὅλα μόνος ἦν δυνατός.... Τούτου δὴ ἕνεκεν ὁ ἀσώματος καί ἄφθαρτος καί ἄϋλος τοῦ Θεοῦ Λόγος παραγίνεται εἰς τήν ἡμετέραν χώραν... **συγκαταβαίνων** τῇ εἰς ἡμᾶς αὐτοῦ **φιλανθρωπία** καί ἐπιφανείᾳ. Καί ἰδὼν τό λογικόν ἀπολλύμενον γένος καί τόν θάνατον κατ' αὐτῶν βασιλεύοντα τῇ φθορᾷ ὁρῶν δέ καί τήν ἀπειλήν τῆς παραβάσεως διακρατοῦσαν τήν καθ' ἡμῶν φθοράν καί ὅτι ἄτοπον ἦν πρό τοῦ πληρωθῆναι τόν **νόμον** λυθῆναι· ὁρῶν δέ καί τό ἀπρεπές ἐν τῷ συμβεβηκότι, ὅτι ὧν αὐτός ἦν δημιουργός ταῦτα παρηφανίζετο.... ὁρῶν δέ καί τό ὑπεύθυνον πάντων τῶν ἀνθρώπων πρὸς τόν θάνατον· **ἐλεήσας** τό γένος ἡμῶν καί τήν ἀσθένειαν ἡμῶν **οἰκτῆρησας**, καί τῇ φθορᾷ ἡμῶν **συγκαταβάς**, καί τήν τοῦ θανάτου κράτησιν οὐκ ἐνέγκας ἵνα μή τό γενόμενον ἀπόλλυται..., λαμβάνει Ἐαυτῷ σῶμα καί τοῦτο οὐκ ἀλλότριόν τοῦ ἡμετέρου... Καί οὕτω ἀπό τῶν ἡμετέρων ὁμοιον λαβών, διὰ τό πάντας ὑπευθύνους εἶναι τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ ἀντί πάντων αὐτό θανάτῳ παραδιδούς προσῆγε τῷ πατρί, καί τοῦτο **φιλανθρώπως** ποιῶν, ἵνα, ὡς μέν πάντων ἀποθανόντων ἐν αὐτῷ, **λυθῇ ὁ κατὰ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων νόμος**, ἅτε δὴ πληρωθείσης τῆς ἐξουσίας ἐν τῷ

⁶⁹ Ἐναθρ. 9, 25, 122 Α C

⁷⁰ Ἐναθρ. 9, 24, 112 Α'

⁷¹ Κ. Ἀρ. 11, 69, 26, 293Β' ἐξ.

⁷² Ἐναθρ. 9, 25, 112 C.

⁷³ Κ. Ἀρ. 11, 69, 26, 293Ε.

κυριακῷ σώματι καί μηκέτι χώραν ἔχοντος κατά τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων· ὡς δέ εἰς φθοράν ἀνατρέψαντος τοὺς ἀνθρώπους πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν ἐπιστρέψῃ, καί ζωοποιήσῃ τούτους ἀπὸ τοῦ θανάτου τῇ τοῦ σώματος ἰδιοποιήσῃ καί τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι⁷⁴, τὸν θάνατον αὐτῶν ἀφανίζων».

(Αὐτόθι, σελ. 112) (...Συνιδὼν γάρ ὁ Λόγος ὅτι ἄλλως οὐκ ἦν λυθείη τῶν ἀνθρώπων ἡ φθορά, εἰμή διὰ τοῦ πάντως ἀποθανεῖν..., τούτου ἔνεκεν τό δυνάμενον ἀποθανεῖν ἑαυτῷ λαμβάνει σῶμα, ἵνα τοῦτο... ἀντί πάντων ἱκανόν γένηται τῷ θανάτῳ, καί διὰ τὸν ἐνοικήσαντα Λόγον ἄφθαρτον διαμείνῃ, καί λοιπόν ἀπὸ πάντων ἡ φθορά παύσῃται τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι⁷⁵. Ὅθεν ὡς ἱερεῖον καί θῦμα, παντός ἐλεύθερον σπίλου, ὁ αὐτός ἔλαβε σῶμα προσάγων εἰς θάνατον ἀπὸ πάντων εὐθύς τῶν ὁμοίων ἡφάνιζε τὸν θάνατον τῇ προσφορᾷ τοῦ καταλλήλου.... Ὑπὲρ πάντας γάρ ὢν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἰκότως τὸν ἑαυτοῦ ναόν καί τό σωματικόν ὄργανον προσάγων ἀντίψυχον ὑπὲρ πάντων, ἐπλήρου τό ὀφειλόμενον τῷ θανάτῳ· καί οὕτως συνῶν διὰ τοῦ ὁμοίου τοῖς πᾶσιν ὁ ἄφθαρτος τοῦ Θεοῦ Υἱός, εἰκότως πάντας ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν ἐν τῇ περί ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Πρέπον δέ καί μάλιστα τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ ἀληθῆ τό μέγα τοῦτο ἔργον... Ὁ τοῦ Παναγάρχου Θεός Λόγος εἰς φθοράν κατεχόμενον τό δι' Αὐτοῦ γενόμενον τῶν ἀνθρώπων γένος οὐ παρεῖδεν· ἀλλὰ τὸν μὲν συμβεβηκότα θάνατον ἀπήλειψε διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἰδίου σώματος, τὴν δέ ἀτέλειαν αὐτῶν διορθώσατο τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ.

(Αὐτόθι, σελ. 129) «...Οὐδέ γάρ τὴν κτίσιν αὐτὴν σιωπῆσαι πεποίησεν, ἀλλὰ... καί ἐν τῷ θανάτῳ, μᾶλλον δέ ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ τοῦ θανάτου τροπαίῳ, λέγω δὴ τῷ σταυρῷ, πᾶσα ἡ κτίσις ὡμολόγει τὸν ἐν τῷ σώματι γνωριζόμενον καί πάσχοντα...

»...Ἐπειδὴ δέ κατὰ τό ὀφειλόμενον παρὰ πάντων ἔδει λοιπόν ἀποδοθῆναι· ὠφείλετο καί πάντας ὡς προεῖπον ἀποθανεῖν δι' ὃ μάλιστα καί ἐπεδήμησε...».

(Αὐτόθι, σελ. 132). «...Τούτου ἔνεκεν καί ὑπὲρ πάντων τὴν θυσίαν ἀνέφερεν, ἀντί πάντων τὸν ἑαυτοῦ ναόν εἰς θάνατον παραδιδούς, ἵνα τοὺς μὲν πάντας ἀνυπευθύνους καί ἐλευθέρους τῆς ἀρχαίας

⁷⁴ σ.σ. Ἡ σωτηρία καί ἡ ζωοποιήσις ἡμῶν ἐγένετο ὅθεν, καί γίνεται οὐχὶ διὰ τῆς ἐξιλαστηρίου σταυρικῆς θυσίας, ἀλλὰ «τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι...» (Πρβλ. Ρωμ. Δ' 24, Α' Κορ. ΙΕ' 22 κ.ἄ.).

⁷⁵ σ.σ. Καί πάλιν ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀγ. πατήρ ὅτι «ἡ φθορά πάντων κατέπαυσε τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι», ὅπως τονίζει, εὐθύς ἐν συνέχειᾳ ἐν τῇ περί ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Περί τῆς τοιαύτης γνώμης τοῦ ἁγίου Πατρός διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου θά ἀσχοληθῶμεν καί ἐν τοῖς ἐπομένοις.

παραβάσεως ποιήσῃ· δείξῃ δέ ἑαυτὸν καὶ θανάτου κρείττονα... Καὶ μὴ τοι θαυμάσης εἰ πολλάκις τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν. Ἐπειδὴ γάρ περὶ εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ λαλοῦμεν⁷⁶.

Ἰδίου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδελφ. κατὰ Ἄρ. (Ε.Π.Μ. τ. 26, σελ. 107). «...Οὐδὲ ἐπειδὴ δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων Υἱός, ἡλαττώθη τῆς θεότητος· ἀλλὰ μᾶλλον αὐτός ἐλευθερωτὴς πάσης σαρκὸς καὶ πάσης κτίσεως γέγονε».

β) Τοῦ Ἀγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας.

«Εἰς τό κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον» «Βιβλίον Δέκατον» (Ε.Π.Μ. τ. 74, σελ. 329). «...Πλὴν ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοί ἔχει οὐδὲν τούτ' ἔστιν, οὐχ ἀλώσομαι πεπλημεληκώς, ἀλλ' οὐδέ πρόφασις ἔσται τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς ἐμέ παρανομίας εὐλογος. Οὐδὲν ἐν ἐμοί τῶν ἰδίων ὁ διάβολος ἔχει...».⁷⁷

«Βιβλίον Ἐνδέκατον» (Αὐτ. σελ. 545-548).

«...Φαμέν οὖν ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Μονογενής, καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, κεκένωκεν ἑαυτὸν κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος... κατὰ πάντα... δίχα ἁμαρτίας, καὶ ἄρρητως ἑαυτὸν ἐνώσας τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, καθ' ἐκούσιον βούλησιν, ὅπως ἂν αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ τε πρώτῳ καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἐκεῖνο πάλιν ἀναστοιχειώσας κάλλος, φημί δὴ τό ἐν ἀρχαῖς καὶ δεύτερος ἡμῖν Ἀδάμ εὐρεθείς..., πρῶτος τε ἀπάντων καὶ ἀπαρχὴ τῶν ἀνακτιζομένων εἰς καινότητα ζωῆς... παραπέμψῃ λοιπὸν δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἅπαν τό γένος τὰ ἀγαθὰ. Διὰ τοῦτο καίτοι ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, γέγονεν ἐν νεκροῖς, ἵνα τὸν ἡμῶν ἐν ἡμῖν καταργήσῃ θάνατον. Καὶ αὐτός ὑπάρχων ἡ δικαιοσύνη⁷⁸ τοῦ Θεοῦ Πατρός, γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία. Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, αὐτός τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἶρει καὶ ἐλογίσθη μεθ' ἡμῶν ἐν νόμοις, ἵνα ἡμᾶς δικαιώσῃ δι' ἑαυτόν... Ὡς περ διὰ τῆς ἐν Ἀδάμ παραβάσεως καὶ παρακοῆς, ὡς ἀπαρχὴ τοῦ γένους ἡ φύσις θανάτῳ κατεδικάζετο..., τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον, διὰ τῆς ὑπακοῆς καὶ δικαιοσύνης τοῦ Χριστοῦ, καθὼ γέγονεν ὑπὸ νόμον, καίτοι νομοθέτης ὑπάρχων ὡς Θεός, εἰς ὅλην ἂν διήκει τὴν φύσιν ἡ εὐλογία καὶ ἡ διὰ Πνεύματος ζωοποιήσις».

⁷⁶ σ.σ. Τονίζει ὁ ἅγιος πατὴρ ὅτι ἡ προσφορά τοῦ Κυρίου εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Σταυροῦ ἀπετελεῖ εὐδοκίαν Θεοῦ.

⁷⁷ Πρβλ. Ἰωάν. Η' 46, ΙΔ' 30, ΙΗ' 38 καὶ ΙΘ' 4, Β' Κορ. Ε' 21, Α' Περ. Α' 18-20 καὶ Β' 22. Τονίζει δὴλ. σαφῶς ὁ ἅγ. πατὴρ ὅτι ἡ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἦτο ἄδικος καὶ παράνομος.

⁷⁸ Ὁ ἅγ. Πατὴρ ἀποκαλεῖ τὸν Κύριον καὶ «δικαιοσύνην» τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἐφόσον ἄλλως τε ὡς αἰώνιος Λόγος-Υἱός καὶ «...Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία» (Α' Κορ. Α' 24) ἔχει «πᾶσαν κρίσιν», παρὰ τοῦ Πατρός. Διότι «...πᾶσαν κρίσιν ὁ Πατὴρ δέδωκε τῷ Υἱῷ» (Ἰωάν. Ε' 22). Καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ὅμως οὗτος, διὰ τὸ ἐπίμαχον θέμα, εἶναι ὑψίστης σημασίας, περὶ ἧς θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ.

Του αὐτοῦ. «Λόγος ὅτι εἶς ὁ Χριστός». (Ε.Π.Μ. τ. 75, σ. 1337):

«...Τόν μή γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπέρ ἡμῶν ἁμαρτιῶν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἄρα οὖν **ἁμαρτίαν αὐτόν γενέσθαι νοοῦμεν**; ἢ ὅτι μᾶλλον **ὡμοιώθη** τοῖς ὑπὸ ἁμαρτίαν, ταύτη τοι καὶ ἁμαρτία λέγεται...». Καί κατωτέρω: «...Ἐξη γάρ ὁ Λόγος καὶ γενομένης θανάτου τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκός, ἵνα **ἡττηθέντου θανάτου** καὶ πεπατημένης τῆς φθορᾶς, ἡ τῆς ἀναστάσεως **δύναμις** εἰς ἅπαν ἔρχεται τό ἀνθρώπινον γένος⁷⁹.

Τοῦ αὐτοῦ. «Γλαφυρῶν εἰς τό Λευϊτ. Βιβλ. (Αὐτ. τ. 69, σ. 549).

«...Γέγονε γάρ ὑπέρ ἡμῶν ἁμαρτία ὁ Χριστός, καθὼς γέγραπαι καὶ οὐ δῆποτε παντός ἁμαρτίας ἔνοχος... Λελόγισται γάρ ἐν ἀνόμοις καὶ συνεσταυρώθη λησταῖς... Γέγραπται γάρ ὅτι «κατάρατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου... Ἄλλ' ἦν τε καὶ ἔστιν ἅγιος... Οὐκοῦν κἄν γέγονεν ἁμαρτία, ὅπερ ἦν, τουτέστιν ἅγιος, κατὰ φύσιν Θεός.. Ὅτι δέ καὶ ὁ τῆς σαρκός αὐτοῦ θάνατος... ἅγιος καὶ ἀβέβηλος ἦν...».

Τοῦ αὐτοῦ. «Ἑρμηνεία εἰς τὴν πρὸς Ρωμ. Ἐπιστολήν». Ε.Π.Μ. τ. 74, σ. 781-783.

«...Οὐ γάρ ἑτέρου τινος χάριν γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἢ ἵνα τόν τῆς σαρκός θάνατον ἀνατλάς, θριαμβεύσῃ μὲν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καταργήσῃ δέ καὶ αὐτόν τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τόν σατανᾶν· καὶ ἀνέλη μὲν τὴν φθοράν, «ἀποστήσῃ δέ σὺν αὐτῇ καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννήσασαν ἁμαρτίαν».

γ) Τοῦ ἁγ. Βασιλείου τοῦ Μεγάλου.

«Ὁμιλία εἰς τόν ΜΗ΄ «Ψαλμ.» (Ε.Π.Μ. τ. 29, σ. 440 - 441).

«§ 3.... Ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὑπέκυψε τῷ πονηρῷ τῆς δουλείας ζυγῷ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ καί... αἰχμάλωτος ἦχθη διὰ τῆς ἁμαρτίας. Παντί δέ αἰχμαλώτῳ λύτρων χρεία πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Οὔτε οὖν ἀδελφός τόν ἑαυτοῦ ἀδελφόν δύναται λυτρώσασθαι, οὔτε αὐτός ἕκαστος ἑαυτόν. Ἀλλὰ καὶ οὐδέ ὅμως ἄνθρωπος ἐξουσίαν ἔχει πρὸς Θεόν ὡς καὶ ἐξιλάσθαι περὶ ἁμαρτηκότητος ἐπεὶ καὶ αὐτός ἁμαρτίας ὑπόδικος. Πάντες γάρ ἡμαρτον...».

«§4 ...Μῆτοι οὖν τόν ἀδελφόν ζητεῖ εἰς ἀπολύτρωσιν ἀλλὰ τόν υπερβαίνοντά σου τὴν φύσιν... ὅς μόνος δύναται δοῦναι ἐξιλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, ὅτι αὐτόν προέθετο ὁ Θεός ἱλαστήριον διὰ τῆς

⁷⁹ Τονίζει ὁ ἁγ. Πατὴρ (ὅπως καί, κατὰ τὰ προεκτεθέντα, καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος), ὅτι ἡ τῆς ἀναστάσεως δύναμις καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ σταυροῦ, ὡς πιστεύουσι πάντες οἱ Δυτικοί, ἔρχεται εἰς ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος. Ἡ πίστις ἄλλως τε αὕτη τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς σαφοῦς διακηρύξεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου «εἰ δέ Χριστός οὐκ ἐγγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν...» (Α΄ Κορ. ΙΕ΄17).

πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι... Τί γάρ δύναται ἀνθρώπῳ εὐρεῖν τηλικούτον, ἵνα δῶ ὑπὲρ λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ἀλλ' εὐρέθη ἓν ὁμοῦ πάντων ἀνθρώπων ἀντάξιον, ὃ ἐδόθη εἰς τιμὴν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν, τό ἅγιον καὶ πολύτιμον αἷμα τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ, ὃ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξέχεε πάντων· δι' ὅπερ καὶ τιμῆς ἡγοράσθημεν».⁸⁰

δ) Τοῦ ἁγ. Γρηγορίου, τοῦ Θεολόγου.

«Λόγος ΜΕ' εἰς τό Ἅγιον Πάσχα (Ε.Π.Μ. τ.36, σ.653).

«Ἔσται τοίνυν ἐξετάσαι πρᾶγμα καὶ δόγμα, τοῖς μὲν πολλοῖς παρορώμενον, ἐμοὶ δέ καὶ λίαν ἐξεταζόμενον. Τίνι γάρ τό ὑπὲρ ἡμῶν αἷμα καὶ περί τίνος ἐχύθη, τό μέγα καὶ περιβόητον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος; Κατεχόμεθα μὲν γάρ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, πεπραμένοι, ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀντιλαβόντες τῆς κακίας τὴν ἡδονήν. Εἰ δέ τό λύτρον οὐκ ἄλλου τινός, ἢ τοῦ κατέχοντος γίνεται, ζητῶ τίνι τοῦτο εἰσηνέχθη καὶ δι' ἣν τινὰ αἰτίαν; Εἰ μὲν γάρ τῷ πονηρῷ, φεῦ τῆς ὕβρεως. Εἰ μὴ παρά τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τόν Θεόν αὐτόν λύτρον ὁ ληστής λαμβάνει, καὶ μισθόν οὕτως ὑπερφυῆ τῆς ἑαυτοῦ τυραννίδος, δι' ὃν καὶ ἡμῶν φείδεσθαι δίκαιον ἦν· εἰ δέ τῷ Πατρί, πρῶτον μὲν πῶς; οὐχ ὑπ' ἑκείνου γάρ ἐκρατούμεθα. Δεύτερον δέ, τίς ὁ λόγος, Μονογενοῦς αἷμα τέρπειν Πατέρα, ὅς οὐδέ τόν Ἰσαάκ ἐδέξατο παρά τοῦ πατρός προσφερόμενον, ἀλλ' ἀντηλλάξατο τὴν θυσίαν, κριὸν ἀντιδιδούς τοῦ λογικοῦ θύματος; Ἦ δὴ δὴλον, ὅτι λαμβάνει μὲν ὁ Πατήρ, οὐκ αἰτήσας δέ, οὐδέ δεηθεὶς, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ τό χρῆναι ἁγιασθῆναι.... τὸν ἄνθρωπον⁸¹. Ἰν' αὐτός ἡμᾶς ἐξέλῃται, τοῦ τυράννου βία κρατήσας καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπαναγάγῃ διὰ τοῦ Υἱοῦ μεσιτεύσαντος, καὶ εἰς τιμὴν τοῦτο οἰκονομήσαντος. Ὡ, τὰ πάντα παραχωρῶν φαίνεται...».

⁸⁰ Τονίζει ὁ ἁγ. Πατήρ ὅτι ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ἐκουσίως γενομένη, καὶ εἰς ἐκδήλωσιν ἀπείρου ἀγάπης, ἐλέους καὶ συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶχε μόνη τὴν δύναμιν νὰ ἐξοφλήσῃ τὰς ἁμαρτίας πάντων τῶν ἀνθρώπων ὡς «ἰλαστήριον», ὡς προσφορά καὶ λυτρωτικὴ δωρεά, καὶ οὐχί εἰς «ἰκανοποίησιν τῆς θείας δικαιοσύνης». Καὶ τὴν «λύτρωσιν» ταύτην προέθετο ὁ Θεός «διὰ πίστεως ἐν τῷ αἵματι τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ». Προώρισεν δηλ. ὅπως αὕτη ἔχῃ τὴν δύναμιν τῆς λυτρώσεως μόνον ἐκείνων οἵτινες θὰ ἐπίστευσον εἰς τὴν Θεότητα Αὐτοῦ (ἢτοι «πολλῶν» - Ματθ. Κ' 28) καὶ οὐχί γενικῶς, καὶ, κατὰ κυριολεξίαν, πάντων ἀνεξαιρέτως, ὡς θὰ συνέβαιnen ἐάν εἶχεν αὕτη, ὡς νομικὸν ἐπακόλουθον, τὴν «ἰκανοποίησιν» τῆς θείας δικαιοσύνης. Περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, σαφῶς τονιζόμενης ἐν τῇ Γραφῇ, εἶναι σύμφωνοι πάντες οἱ ἁγ. Πατέρες τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Θὰ ἀσχοληθῶμεν δέ καὶ ἡμεῖς ἐκτενῶς ἐν τῇ συνεχείᾳ, προσθέτοντες, ὅτι, ἐν ἐνάντιᾳ περιπτώσει, οὐδεὶς λόγος θὰ ὑπῆρχε καὶ τοῦ δι' ὕδατος βαπτίσματος, ἐφόσον τό «προπατορικὸν ἁμάρτημα» θὰ εἶχε διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας παντελῶς ἐξαλειφθῇ...

⁸¹ Ρητῶς τονίζει ὁ ἁγ. Πατήρ ὅτι τό «αἷμα τοῦ Μονογενοῦς δέν ἦτο δυνατόν νὰ τέρψῃ τὸν Πατέρα...», τό δέ «λύτρον» λαμβάνει μὲν, κατὰ τὴν γνώμην του, ὁ Πατήρ, «οὐκ αἰτήσας ὅμως οὐδέ δεηθεὶς...», ἀλλὰ διὰ τὴν «οἰκονομίαν» καὶ διὰ νὰ «...ἁγιασθῇ ὁ ἄνθρωπος... καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Θεόν». Περὶ τῆς ἀληθοῦς ὅμως ἐννοίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προσφερόμεντος «λύτρου» θὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ.

ε) Τοῦ ἁγ. Γρηγορίου, Νύσσης. «Λόγος Κατηχητικός» (Ε.Π.Μ. τ.45, σ.61-64).

«...Τούτου χάριν αὐτόν αἰρεῖται λύτρον τῶν ἐν τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ καθειργμένων γενέσθαι. Ἀλλά μήν ἀμήχανον ἦν γυμνῇ προσβλέψαι τῇ τοῦ Θεοῦ φαντασίᾳ, μή σαρκὸς τινὰ μοῖραν ἐν αὐτῷ θεωρήσαντα, ἦν ἤδη διὰ τῆς ἁμαρτίας κεχείρωτο. Διὰ τοῦτο περικεκάλυπται τῇ σαρκὶ ἡ θεότης, ὡς πρὸς τό σύντροφον τε καὶ συγγενές αὐτῷ βλέπων (σ.σ. ὁ θάνατος) μή πτοηθῇ τὸν προσεγγισμὸν τῆς ὑπερεχούσης δυνάμεως... Ὅρᾳς ὅπως τό ἀγαθὸν τῷ δικαίῳ συνέζευκται καὶ τό σοφὸν τούτων οὐκ ἀποκέκριται... Τό μὲν γάρ ἐθέλεσθαι σῶσαι τῆς ἀγαθότητος ἐστὶ μαρτυρία...»

στ) Τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

«Ὁμιλία ΙΑ΄ § Γ΄ εἰς τὴν Β΄ Κορινθ.» (Ε.Π.Μ. τ.61, σ.478). «...Αὐτός γάρ ὁ μυρία εὐεργετήσας ὑβρισθεῖς, οὐ μόνον οὐκ ἀπήτησε δίκην⁸², ἀλλὰ καὶ ἔδωκε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἵνα καταλλαγῶμεν. Οὐ γάρ ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ ἐχθραίνων ἀλλ' ἡμεῖς, Θεὸς οὐδέποτε ἐχθραίνει... Οὐ λέγω τά πρότερα, ὅτι ὑβρίσατε, ὅτι οὐδὲν ἡδίκηκότα, ὅτι εὐεργετήσαντα... δίκην οὐκ ἀπήτησεν, ἀλλὰ παρακαλεῖ πρῶτος, ὑβρισθεῖς πρῶτος... Ἐνόησον ἡλίκον ἦν τό ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων τὸν Υἱὸν δοῦναι..., τὸν οὐδὲν ἡδίκηκότα ὑπὲρ τῶν ἡδίκηκότων κολασθῆναι εἶασε. Τὸν μή γνόντα ἁμαρτίαν, τὸν αὐτοδικαιοσύνην ὄντα⁸³ ἁμαρτίαν ἐποίησε· τουτέστιν, ὡς ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν. Ἐπικατάρατος γάρ ὁ κρεμáμενος ἐπὶ ξύλου⁸⁴... Ἐνόησον τοίνυν ὅσα σοὶ παρέσχε... Τά μεγάλα ἡμῖν ἐντεῦθεν χαρίζεται ἀγαθὰ... Τὸν γάρ δίκαιον φησὶν ἐποίησεν ἁμαρτωλόν, ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς ποιήσῃ δικαίους... ἵνα καὶ ἡμεῖς γενώμεθα οὐκ εἶπε δίκαιοι, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ Θεοῦ δικαιοσύνη, ὅταν μή ἐξ ἔργων... ἀλλ' ἀπὸ χάριτος δικαιωθῶμεν, ἔνθα πᾶσα ἁμαρτία ἡφάνισται».

Ὁμιλ. Β΄ (Ε.Π.Μ. τ.61, σελ.647).

«...Ἡ μὲν οὖν θυσία ὑπὲρ πάσης προσενήνεκτο τῆς φύσεως καὶ ἱκανὴ πάντας ἦν σῶσαι οἱ δὲ τῇ εὐεργεσίᾳ χρησάμενοι οἱ πιστεύοντες

⁸² Πρβλ. Ἰωάν. Γ΄17. «Οὐ γάρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ...». Οὐκ ἀπήτησε, λοιπόν, δίκην ὁ Θεός, καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, οὐδ' «ἱκανοποίησιν». Ἀλλ' ἀπεστάλη (ἐδόθη) ὁ Υἱός ἐξ ἀγάπης, ἵνα «σωθῇ ὁ κόσμος δι' Αὐτοῦ...», ἵνα «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μὴ ἀπόληται...» (αὐτόθι).

⁸³ Καὶ ὁ ἁγ. οὗτος Πατὴρ ἀποκαλεῖ τὸν Κύριον αὐτοδικαιοσύνην.

⁸⁴ Περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ χωρίου τούτου θά ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ.

είσι μόνοι⁸⁵. Εἶτα Αὐτός μέν οὕτω σέ ἡγάπησε, ὡς ἑαυτὸν παραδοῦναι, καί οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα εἰς τοιαύτην καί τοιαύτην ζωὴν ἀγαγεῖν»⁸⁶. Καί, αὐτόθι, σελ. 655. «...Ἀλλά συνέκλεισεν ἡ Γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν».

«Ὁμιλία ΕΖ' (Ε.Π.Μ. τ. 59, σ. 372 - 373).

«...Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου· νῦν δέ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω (Ἰωάν.. ΙΒ' 31). Τοῦτο ποῖαν ἀκολουθίαν ἔχει πρὸς τὸ ἐδόξασα καὶ δοξάσω; πολλήν σφόδρα συνάδουσιν. Ἐπειδὴ γάρ εἶπε: «Δόξασον...» δείκνυσι καὶ τὸν τρόπον τῆς δόξης. Τίς δέ ἐστι; «Κρίσις ἔσται καὶ ἐκδίκησις». Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ἀνεῖλε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, ὑπεύθυνον λαβὼν τὴν ἁμαρτίαν (διὰ γάρ τῆς ἁμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος). (Ρωμ. Ε' 12). Ἐν ἐμοί τοῦτο οὐχ εὔρε. Τίνος οὖν ἐνεπλήρησε καὶ θανάτῳ μέ παρέδωκε; τίνος ἕνεκεν εἰς τὴν Ἰουδα ψυχὴν ἐνέβαλεν εἰς τὸ μέ ἀνελεῖν; Μὴ γάρ εἶπεν νῦν ὅτι ὁ Θεὸς ὠκονόμησεν. Τοῦτο γάρ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, τῆς σοφίας αὐτοῦ γνώμη... τοῦ πονηροῦ. Πῶς οὖν κρίνεται ὁ κόσμος ἐν ἐμοί; «Ὡσανεὶ δικαστηρίου καθεζόμενου λεχθήσεται πρὸς αὐτόν...»· ἔστω πάντας ἀνεῖλες διὰ τὴν ἁμαρτίαν εὑρεῖν τὸν Χριστόν διὰ τὴν ἀνεῖλες; Οὐκ ἔκδηλον ὅτι ἀδίκως; Οὐκοῦν δι' αὐτοῦ ἐκδικήσεται ὁ κόσμος ἅπας⁸⁷. Ἵνα δέ σαφέστερον ᾗ, καὶ ἐπὶ παραδείγματός αὐτό ποιήσω φανερόν. Ἔσται τις τύραννος βίαιος, πάντας τοὺς ἐμπίπτοντας αὐτῷ μυρίαις περιβάλλει ποιναῖς· οὗτος ἐάν συμβαλὼν βασιλεῖ ἢ υἱῷ βασιλέως ἀνέλη αὐτόν ἀδίκως, ὁ ἐκείνου θάνατος καὶ τοὺς ἄλλους ἐκδικῆσαι δυνήσεται... Οὕτω καὶ ἐπὶ Υἱοῦ γέγονεν. Ὡς γάρ εἰς ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ διάβολος, δι' ὧν εἰς τὸν Χριστόν ἐτόλμησεν, ἀπαιτηθήσεται δίκη. Καὶ ὅτι τοῦτο αἰνίττεται ἄκουσον τί φησι. Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται κάτω διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐμοῦ. Καὶ ἐγὼ δέ ἐάν ὑψωθῶ πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν... Καὶ ἵνα μὴ τις εἶπεν πῶς βληθήσεται κάτω, εἰ καὶ σοῦ περιγίνεται; λέγει, οὐ περιγίνεται... Καὶ οὐ λέγει τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' ὁ τῆς ἀναστάσεως πλέον ἐστὶ πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν⁸⁸. Εἰ μέν γάρ

⁸⁵ Τονίζει καὶ ὁ ἅγ. οὗτος Πατὴρ ὅτι οἱ ἐκ τῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ὠφελοῦμενοι εἶναι μόνον οἱ πιστεύοντες.

⁸⁶ Τονίζει ἐπίσης ὅτι ἡ θυσία τοῦ Κυρίου ἐγένετο ἐξ ἀγάπης.

⁸⁷ Πρβλ. καὶ Ἀββᾶ Μακαρίου, τοῦ Αἰγυπτίου, «Ὁμιλ. ΙΑ'» (Ε.Π.Μ. τ.34, σ.552). «...Εὐρεθέντος ἐν τῷ Ἄδῃ τοῦ Κ.ἡ. Ἰ. Χριστοῦ τὰ δαιμόνια... ἐταράχθησαν καὶ ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας παρουσίασε τὰ χειρόγραφα (σ.σ. χρεωστικά) τῶν κρατουμένων, ὅτι δικαίως τοὺς ἐκράτει. Ὁ Κύριος ὅμως εἶπεν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ ἐμὸν σῶμα τί ποιεῖς ὧδε; Τοῦτο ἀναμάρτητον ἐστίν... Οὐ χρεωστῶ οὐδέν... ἐξαγοράζω οὖν τὸ σῶμα τὸ πραθέν σοι διὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, παραλύω σου τὰ χειρόγραφα...».

⁸⁸ Τονίζει ρητῶς καὶ ὁ ἅγιος οὗτος Πατὴρ ὅτι διὰ τῆς ἀναστάσεως ὁ Κύριος θά ἐλκύσῃ πάντας πρὸς ἑαυτὸν καὶ οὐχὶ διὰ τῆς σταυρώσεως.

εἶπεν ὅτι ἀναστήσομαι, οὐπω δὴλον ὅτι καὶ πιστεύουσι τῷ δέ εἶπεῖν ὅτι πιστεύουσιν ἀμφοτέρω συναποδέδεικται, ὅτι καὶ ἀναστήσεται. Εἰ γὰρ νεκρὸς ἔμεινε καὶ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν, οὐδεὶς ἂν ἐπίστευσε... Ἐλκύσω δέ φησίν, ἅτε ὑπὸ τοῦ τυράννου κατεχομένους καὶ ἀφ' ἐαυτῶν μόνον οὐ δυναμένους προσελθεῖν... Ἀλλαχοῦ δέ τοῦτο ἄρπαγὴν καλεῖ. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ διαρπάσαι, ἐάν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν καὶ τότε τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσῃ... Ὅπερ οὖν ἐκεῖ ἄρπαγὴν ἐνταῦθα ἔλξιν ἐκάλεσε».

«Ὁμιλία Δ' εἰς τὴν πρὸς Ἑβρ. Ἐπιστολ., κεφ. δ' (Ε.Π.Μ. τ.63, σ.41-42).

«...Εἶτα δείξας τὴν ἀδελφότητα (Ἑβρ. Β'14) καὶ τὴν αἰτίαν τίθησι τῆς οἰκονομίας. Ὅπως διὰ τοῦ θανάτου, φησί, καταργήσῃ τὸν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτέστι, τὸν διάβολον. Ἐνταῦθα τό θαυμαστόν δείκνυσιν, ὅτι δι' οὗ ἐκράτησεν ὁ διάβολος διὰ τούτου ἠττήθη, καὶ ὅπερ ἰσχυρόν ἦν αὐτῷ ὄπλον... ὁ θάνατος, τούτῳ αὐτόν ἐπληξεν ὁ Χριστός· καὶ τό πολύ τῆς δυνάμεως τοῦ νικήσαντος ἐμφαίνει. Ὅρᾳς ὅσον ὁ θάνατος εἰργάσατο καλόν· καὶ ἀπαλλάξῃ φησί, τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντός τοῦ ζῆν ἐνοχοὶ ἦσαν δουλείας. Τίνος ἕνεκεν φρίττει, φησί, τί δεδοίκατε τὸν καταργηθέντα; οὐκέτι φοβερὸς ἐστίν, ἀλλὰ πέπαυται, καταπεφρόνηται... Δείκνυσιν δέ οὐ τὸν θάνατον μόνον πεπαυμένον, ἀλλὰ διὰ τούτου κακεῖνον τὸν ἄσπονδον πρὸς ἡμᾶς ἀεὶ τὸν πόλεμον ἐπανηρημένον..., τὸν διάβολον λέγω καταργηθέντα... Ὅρᾳς ὅτι τοῦ θανάτου τὴν τυραννίδα ἐκβαλὼν, συγκατέλυσε καὶ τοῦ διαβόλου τὴν ἰσχύν; ...Οὕτω γὰρ λαμπροτέρα ἡ νίκη γίνεται... Τό δέ θαυμαστόν... ὅ,τι δι' αὐτῶν αὐτόν ἐνίκησε, δι' ὧν ἴσχυσε, τό εὖπορον αὐτοῦ πανταχοῦ καὶ εὐμήχανον δεικνύς...

ζ) Τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων.

Κατήχησις ΙΒ' (Ε.Π.Μ. τ.33, σ.741).

«...Ἀνέλαβε τό ὅμοιον ἡμῶν ἐξ ἡμῶν ὁ Κύριος ἵνα τὴν ἀνθρωπότητα σώσῃ..., ἵνα τῷ λείποντι μείζονα δῶ τὴν χάριν, ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἡ ἁμαρτωλὸς Θεοῦ γένηται κοινωνός... Δέλεαρ τοίνυν τοῦ θανάτου γέγονε τό σῶμα, ἵνα ἐλπίσας καταπιεῖν ὁ δράκων, ἐξεμέσῃ καὶ τοὺς ἤδη καταποθέντας....»

Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 773.

«...Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ ὁ κόσμος ὅλος ἐλυτρώθη. Οὐ γὰρ ἄνθρωπος ψιλός, ἀλλὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μονογενὴς ὁ ὑπεραποθνήσκων. Καίτοιγε ἴσχυσεν ἐνός ἀνδρός, τοῦ Ἀδάμ, ἡ ἁμαρτία, θάνατον ἐνέγκαι τῷ κόσμῳ... Πῶς οὐχὶ μᾶλλον τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ ἐνός ἡ ζωὴ βασιλεύσῃ; Καὶ εἰ τότε διὰ τό ξύλον τῆς βρώσεως ἐξεβλήθησαν ἐκ τοῦ Παραδείσου,

ἄρα διά τό ξύλον Ἰησοῦ νῦν εὐκολώτερον οἱ πιστεύοντες εἰς παράδεισον οὐκ εὐσελεύσονται; Εἰ ὁ πρωτόπλαστος ὁ ἀπό γῆς ἦνεγκεν οἰκουμενικόν θάνατον· ὁ πλάσας αὐτόν ἀπό γῆς ἄρα οὐ φέρει ζωὴν αἰώνιον, Αὐτός ὢν ἡ ζωή; Εἰ Φινεές ζηλώσας καί ἀνελών τόν αἰσχροποιόν, κατέπαυσε τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργήν Ἰησοῦς οὐκ ἄλλον ἀνελών ἀλλ' Ἐαυτὸν ἀντίλυτρον παραδιδούς, ἄρα τὴν ὀργήν, οὐ λύει τὴν κατὰ τῶν ἀνθρώπων;... Εἴτα, τό μέν ἐπὶ Μωϋσέως πρόβατον μακράν ἀπήλασε τόν ὀλεθρεύοντα, τό δέ τοῦ Θεοῦ πρόβατον, τό αἶρον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, πολὺ μᾶλλον οὐκ ἔλευθέρου τῶν ἁμαρτιῶν;....».

Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 813. «Κατήχησις ΙΓ'».

«...Ἀλλά βλέπε τοῦ Θεοῦ σοφίαν. Ἐτήρησε καί τῇ ἀποφάσει τὴν ἀλήθειαν καί τῇ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἐνέργειαν. Ἀνέλαβε Χριστός τὰς ἁμαρτίας ἐν τῷ σώματι ἐπὶ τό ξύλον, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμεῖς ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν... Οὐ τοσαύτη ἦν τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ ἀνομία, ὅση τοῦ ὑπεραποθνήσκοντος ἡ δικαιοσύνη. Οὐ τοσοῦτον ἡμάρτομεν, ὅσον ἐδικαιοπράγησεν ὁ τὴν ζωὴν ὑπὲρ ἡμῶν τεθεικώς, ὁ τεθεικώς ὅτε ἤθελε καί πάλιν λαβὼν ὅτε ἤθελε...»

η) Τοῦ ἁγ. Ἐπιφανίου.

«Ἀντεπιστολή» (Ε.Π.Μ. τ.43, σ.133).

«ΞΕ'. «Αὐτός γάρ θανὼν ὁδὸς ζωῆς ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε... Παρεγένετο τοίνυν εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, καθὼς ἐπήγγελται Ἀβραάμ καί λοιποῖς ἁγίοις, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ... Διάστασις δέ ἦν καί ἔχθρα ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, ἀποκατήλλαξε δέ ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρω ἔν. Ἦλθε γάρ ἡ εἰρήνη ἡμῶν καί τό μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκί αὐτοῦ τόν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ εἰς ἓνα καινόν ἄνθρωπον... Ἀπεστάλη μοι ὁ Σωτήρ..., ἵνα με δουλείας ἐξαγοράσῃ... φθορᾶς..., θανάτου. Καί ἐγένετο μοι δικαιοσύνη, ἁγιασμός καί ἀπολύτρωσις. Δικαιοσύνη μὲν, διὰ πίστεως αὐτοῦ ἁμαρτίας λύσας· ἁγιασμός δέ, δι' ὕδατος καί πνεύματος... ἔλευθερώσας· ἀπολύτρωσις δέ, τό αἶμα αὐτοῦ, λύτρον ὁμοῦ... ὑπὲρ ἐμοῦ Ἐαυτὸν παραδούς. Ἰλαστήριον καθάρσεως κόσμου, καταλλαγῆς ἀπάντων ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς».

Ἰδίου, αὐτόθι, σελ. 185-188.

«...Ὁ δέ Χριστός... ἅπαξ... ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας τό πάθος διὰ τὰ ἡμέτερα πάθη, ἅπαξ ἐγεύσατο θανάτου...ἐκὼν δι' ἡμᾶς ὁ Λόγος ἐλθὼν εἰς θάνατον, ἵνα θανάτῳ θάνατον θανατώσῃ. Ὁ Λόγος σὰρξ γενόμενος, οὐ πάσχων ἐν τῇ θεότητι, συμπάσχων δέ μετὰ τῆς

άνθρωπότητος... Ὅθεν ἀπὸ τῆς ἡμῶν σαρκὸς ἀνέλαβεν ὁ Κύριος ἐλθὼν τὴν σάρκα, καὶ ἄνθρωπος γέγονεν ἡμῖν ὅμοιος ὁ Θεὸς Λόγος. Ἵνα ἐν τῇ θεότητι δώῃ ἡμῖν τὴν σωτηρίαν καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι πάθῃ ὑπὲρ ἡμῶν..., πάθος διὰ τοῦ πάθους λύσας καὶ θάνατον διὰ τοῦ ἰδίου θανάτου θανατώσας».

θ) Τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

«Βιβλίον Τέταρτον», κεφ. ΚΖ' (Ε.Π.Μ. τ.94, σ.1096-1097).

«Ἀναμάρτητος ὢν ὁ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστός, ἁμαρτίαν γάρ οὐκ ἐποίησεν... οὐδέ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, **οὐχ ὑπέκειτο θανάτῳ**, εἵπερ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰσῆλθεν ὁ θάνατος. Θνήσκει τοίνυν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος καὶ ἑαυτὸν τῷ πατρὶ **προσφέρει** θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν· Αὐτῷ γάρ πεπλημμελήκαμεν, καὶ Αὐτόν ἔδει τό ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον δέξασθαι, καὶ οὕτως ἡμᾶς λυθῆναι τῆς κατακρίσεως· μή γάρ γένοιτο τῷ τυράννῳ τό τοῦ δεσπότητος προσεγεχθῆναι αἷμα. Πρόσεισι τοιγαροῦν ὁ θάνατος καὶ καταπιὼν τό σώματος δέλεαρ, τῷ τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περιπίρεται καὶ ἀναμαρτήτου καὶ ζωοποιοῦ γευσάμενος σώματος, διαφθείρεται καὶ πάντας ἀνάγει οὓς πάλαι κατέπιεν. Ὡσπερ γάρ τό σκότος τῇ τοῦ φωτός ἐπείσραγγῃ ἐξαφανίζεται, οὕτω καὶ ἡ φθορά τῇ τῆς ζωῆς προσβολῇ ἀπελαύνεται καὶ γίνεται πᾶσι ζωή, φθορά δέ τῷ φθείραντι»⁸⁹.

⁸⁹ Ἐπαναλαμβάνει ὁ ἁγ. πατήρ ὅσα σχετικῶς γράφουν ἰδίᾳ οἱ ἁγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάν. ὁ Χρυσόστομος καὶ Κύριλλος, Ἱεροσολύμων, ἐν ταῖς προμνησθεῖσαις ὁμιλίαις των. Τοῦ αὐτοῦ ἁγ. Πατρός καὶ ἄλλην § τῆς ἰδίας ὁμιλίας παραθέτομεν καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ. Ὡσαύτως ὅμοιαι, σχεδόν, εἶναι αἱ ἐν προκειμένῃ γινώμαι αἱ ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ Δημ. Τσάμη ἐν τῇ Διατριβῇ του «Ἡ περί τοῦ ἀποδέκτου τοῦ λύτρου διδασκαλία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 24, ὑποσ. 3. α) τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα: «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς», Λόγος 1^{ος}, Ε.Π.Μ. τ.150, σελ.508 ἐξ. «Οὐ γάρ ἥρπασε τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ λύτρον ἔδωκε καὶ ἔδωκε τὸν ἰσχυρόν, οὐ τῷ μείζῳ δύναμιν ἔχειν, ψήφῳ δέ δικαίᾳ κατακριθέντα..., τὴν τυραννίδα λύσας, οὐχ ὅτι ἡδύνατο λῦσαι, ἀλλ' ὅτι λυθῆναι δίκαιον ἦν». Καὶ β) Εὐθ. Ζιγαβηνοῦ. Ὑπομν. εἰς Ματθ. 20,28: «Τίνι δέ τὴν ψυχὴν ἔδωκε, τῷ Πατρὶ... Καὶ πῶς ἔδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν; Ὡς ἐκουσίως ἐπιδούς ἑαυτὸν εἰς θάνατον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀποθανὼν γάρ καθεῖλεν εὐαφόρμῳ τὸν τύραννον, ὡς ἀνελόντα τὸν ἀναμάρτητον. Ἁμαρτίας γάρ ἐστιν ἐπιτίμιον ὁ θάνατος. Μόνος δέ ὁ Χριστός ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε».

ι) Τῶν ἁγ. Ἰγνατίου καί Εἰρηναίου, ὡς καί ἄλλων τινῶν ἁγ. Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων.

Τάς γνώμας τῶν ἁγ. Ἰγνατίου καί Εἰρηναίου, ὅπως καί ἄλλων ἁγ. Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, περί τῆς Σταυρικῆς Θυσίας, ἀλλά καί τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, συνοψίσας ἐπίσης ὁ μακαριστός πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάν. Ρωμανίδης ἐν τῷ μνησθέντι περισπουδάστῳ συγγράμματι αὐτοῦ γράφει, σὺν ἄλλοις, ὡσαύτως τά ἐξῆς:⁹⁰

Σελ. 78-80. «Εἰς τήν σκέψιν τῶν πρώτων Χριστιανῶν, ὅπως καί ὅλων τῶν Ἑλλήνων πατέρων, κεντρικὴν καί ὅλως οὐσιαστικὴν θέσιν κατέχει ἡ βιβλικὴ διδασκαλία, ὅτι ὁ Θεός ἔγινεν ἄνθρωπος ἵνα καταλύσῃ τὸν διάβολον καί πατήσῃ τὸν θάνατον. Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος γράφει ὅτι «ἔλαβε τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καί ὁ τοκετός αὐτῆς, ὁμοίως καί ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ Θεοῦ ἐπράχθη... ἔνθεν τά πάντα συνεκινεῖτο διὰ τό μελετᾶσθαι θανάτου κατάλυσιν»⁹¹. Ὁ Ἰουστῖνος ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰησοῦς «ἄνθρωπος... γέγονε κατὰ τὴν τοῦ Πατρὸς βουλὴν ἀποκηθεῖς ὑπὲρ τῶν πιστευόντων ἀνθρώπων καί ἐπὶ **καταλύσει** τῶν δαιμόνων...»⁹² διὰ παρθένου... σαρκοποιηθεὶς ὑπέμεινεν ἵνα διὰ τῆς οἰκονομίας ταύτης ὁ πονηρευσάμενος τὴν ἀρχὴν ὄφεις καί οἱ ἐξομοιωθέντες αὐτῷ ἄγγελοι **καταλυθῶσι**....»⁹³. «Μυστήριον γάρ διὰ τούτου... ἐκήρυσσε, δι' οὗ **καταλύειν** μὲν τὴν δύναμιν τοῦ ὄφεως, τοῦ καί τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ γενέσθαι ἐργασαμένου»⁹⁴. Διὰ τοῦ Χριστοῦ «ὁ Θεός τὸν τε ὄφιν καί τοὺς ὁμοιωθέντας αὐτῷ ἀγγέλους καί ἀνθρώπους **καταλύει**, ἀπαλλαγὴν δέ τοῦ θανάτου μεταγινώσκουσιν ἀπὸ τῶν φαύλων καί πιστεύουσιν εἰς Αὐτόν ἐργάζεται»⁹⁵. «Διότι, ἐάν μὴ εἶχεν ὑπερνικήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἐχθρόν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἐχθρὸς δὲν θά εἶχε κανονικῶς ἡττηθῇ. Ἐπίσης, ἐάν μὴ εἶχεν ὁ Θεός ἐλευθέρως χάριση τὴν σωτηρίαν,

⁹⁰ Πρβλ. καί Δημ. Τσάμη «Ἡ περί τοῦ ἀποδέκτου τοῦ «λύτρου» διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων», σελ. 16. «... Οἱ ἀποστολικοὶ πατέρες... δὲν ἤγειρον ἐρώτημα περί τοῦ ἀποδέκτου τῆς «ψυχῆς» τοῦ Χριστοῦ. Ἐξαίρεσιν... ἀποτελεῖ ὁ Εἰρηναῖος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐπεξεργάσθη... λογικῶς τὴν μεταφορικὴν εἰκόνα τῆς καταβολῆς λύτρων καί ὡς ἦτο φυσικόν ἦχθη εἰς τό πρόβλημα περί τοῦ ἀποδέκτου τοῦ λύτρου». Ἐν συνέχειᾳ, σελ. 17-24 παρατίθενται συνοπτικῶς αἱ ἐπὶ τοῦ θέματος σχετικαὶ γνώμαι τοῦ Ὡριγένους καί τῶν ἁγ. Πατέρων Μ. Ἀθανασίου, Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου Νύσσης, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ κ.ἄ., τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν ἤδη, ἢ καί θά μνημονεύσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀναλυτικώτερον.

⁹¹ Ἰγνατίου, Ἐφ. 19.

⁹² Β' Ἀπολ. 6

⁹³ Διαλ. 45

⁹⁴ Αὐτόθι 94

⁹⁵ Αὐτόθι 100

οὐδέποτε αὕτη θά ἀπετέλει ἀσφαλές ἡμῶν κτῆμα».⁹⁶ Ὁ Λόγος «ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἐγένετο ἄνθρωπος μεταξύ ἀνθρώπων, ἀνεμόρφωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, κατέστρεψε δέ καὶ κατετρόπωσε τὸν ἐχθρόν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἔδωκε εἰς τὸ δημιουργήματα τῶν χειρῶν Του τὴν νίκην ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ».⁹⁷ «Πῶς ἐπίσης θά ἡδύνατο ὁ Χριστὸς νὰ ὑποτάξῃ τὸν ἀποδειχθέντα ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνον ὅστις οὐχὶ μόνον ἐνίκησε τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ἐτήρησεν (αὐτόν) ὑπὸ τὸ κράτος του, καὶ πῶς θά ἡδύνατο νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τοῦ κυριαρχήσαντος καὶ ἐλευθερώσῃ τὴν ὑπὸ τὸ κράτος τούτου τελοῦσαν ἀνθρωπότητα, ἐάν δέν ἦτο μεγαλύτερος καὶ ἰσχυρότερος τοῦ ἡττηθέντος ἀνθρώπου»;⁹⁸ «Ἄλλ' ὥς εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ ποιήσας ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ καὶ ὁ ἐν τέλει ἀποστείλας τὸν Υἱόν Αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἐτέλεσε τὴν ἐντολὴν τοῦ Πατρὸς γενόμενος ἐκ γυναικὸς καὶ ποιήσας ἀμφότερα, τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ»⁹⁹. «Ὅταν ὁ σατανᾶς δένεται, ὁ ἄνθρωπος ἐλευθεροῦται»¹⁰⁰.

»Ὁ Θεὸς διὰ τῆς Παρθένου ἄνθρωπος γενόμενος κατὰ τὴν τοῦ Πατρὸς βουλήν ὑπὲρ σωτηρίας τῶν πιστευόντων αὐτῷ καὶ ἐξουθενῆναι καὶ παθεῖν ὑπέμεινεν, ἵνα ἀποθανὼν καὶ ἀναστὰς νικήσῃ τὸν θάνατον»¹⁰¹ «...δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου θά ἡδυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν εἰ μὴ διὰ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀθανασίας»¹⁰². «Ὁ Ἀδάμ τώρα εἶχε κυριευθῇ, πᾶσα ζωὴ εἶχεν ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ ἐχθρὸς μέ τὴν σειρὰν του κατεκυριεύθη, ὁ Ἀδάμ ἔλαβε νέαν ζωὴν, κατεστράφη δέ ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς, ὁ θάνατος, ὅστις ἀρχικῶς εἶχε κυριαρχήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου... Ἡ σωτηρία αὐτοῦ (τοῦ Ἀδάμ) εἶναι ἡ καταστροφή τοῦ θανάτου. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Κύριος ζωοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, δηλαδή τὸν Ἀδάμ, ὁ θάνατος συγχρόνως καταστρέφεται»¹⁰³. «...Ἡ πονηρία τοῦ ὄφεως κατενικήθη ὑπὸ τῆς ἀθωότητος τῆς περιστερᾶς, λυθέντων τῶν δεσμῶν ὑφ' ὧν ἐκρατούμεθα δέσμιοι τοῦ θανάτου».¹⁰⁴

⁹⁶ Εἰρηναίου Ὑμνος Γ' ΧΥΙΙΙ, 7

⁹⁷ Εἰρηναίου Ὑμνος Δ' ΧΥΙΙΙ, 1

⁹⁸ Αὐτόθι Δ' ΧΧΙΙΙ, 4.

⁹⁹ Αὐτόθι Ε' ΧΧΙ, 2.

¹⁰⁰ Αὐτόθι Ε' ΧΧΙ, 3.

¹⁰¹ Ἰουστίνου, Α' Απολ. 63

¹⁰² Εἰρηναίου, ἔνθ. ἀν. Γ' ΧΙΧ 1.

¹⁰³ Αὐτόθι Γ', ΧΧΙΙΙ, 7

¹⁰⁴ 1. Αὐτόθι Ε', ΧΙΧ, 1. Πρβλ. καὶ ἰδίου (ἐν μακαριστῷ Ἀ. Θεοδώρου, μνήμ. ἔργ. σελ. 6 καὶ βιβλ. αὐτ.) «Ἐπὶ γῆς ἐπεφάνη ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ «universam dispositionem et omnia in semetipso recapitulant». Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀνακεφαλαιώσῃ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ὁ Σωτὴρ μετέρχεται, ἐν τῷ

»Ὁ Ἰγνάτιος γράφει, κατά τά προεκτεθέντα, «...ἔλαβε τόν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καί ὁ τοκετός αὐτῆς...», ὁ ἀγ. Εἰρηναῖος ἐξηγεῖ «ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου ἐπεσκίασεν Αὐτήν, διό καί τό ἐξ Αὐτῆς γεννηθέν ἅγιον καί Υἱός τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καί Πατρός πάντων, ὅς ἐπραγματοποίησε τήν ἐνσάρκωσιν τοῦ ὄντος αὐτοῦ, καί ἔδειξε τό πρῶτον μίαν νέαν γέννησιν. Ὡς δέ διά τῆς προηγουμένης γεννήσεως ἐκληρονομοῦμεν τόν θάνατον, οὕτω διά τῆς νέας ταύτης γεννήσεως δυνάμεθα νά κληρονομήσωμεν τήν ζωήν».¹⁰⁵ Ὁ ἄνθρωπος διά τοῦ φυσικοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ γένους κληρονομεῖ τήν ἀσθένειαν τοῦ θανάτου καί ἐπομένως εὐρίσκεται, κατά διαφόρους βαθμούς, ὑπό τό κράτος τοῦ διαβόλου καί τῆς ἁμαρτίας. Ἡ σατανική αὕτη ἐν τῇ κτίσει ἐπικράτεια ἔπαυσε τό πρῶτον ἐν Χριστῷ διά τῆς γεννήσεως Αὐτοῦ. «Διότι πῶς (ὁ ἄνθρωπος) θά ἐκφύγῃ τῆς εἰς τόν θάνατον ὑποκειμένης γεννήσεως εἰ μή διά μιᾶς νέας γεννήσεως, διδομένης κατά θαυμαστόν καί ἀπροσδόκητον τρόπον ὑπό τοῦ Θεοῦ (ἦτοι) διά τῆς ἀναγεννήσεως ἐκείνης, ἣτις ἀπορρέει ἐκ τῆς Παρθένου διά πίστεως; Ἡ πῶς θά λάβουν οὗτοι (οἱ ἄνθρωποι) τήν υἰοθεσίαν παρά τοῦ Θεοῦ, ἐάν παραμείνωσιν ἐν τῇ γεννήσει ταύτῃ ἣν ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατά φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ»;¹⁰⁶

»Ἡ διά Πνεύματος Ἁγίου καί Παρθένου Μαρίας γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἔχει οὐσιαστικήν σημασίαν διά τήν ἐκ τοῦ θανάτου καί ἐκ τῆς ἁμαρτίας σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅχι ὅμως ὑπό τήν ἔννοιαν τῆς κληρονομικότητος τῆς ἐνοχῆς, ἀλλ' ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι ἄλλως καί ὁ Κύριος θά εὐρίσκετο, ὅπως ὅλοι, ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου, τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ διαβόλου, ἦτοι ὑπό τήν κληρονομικήν κατάστασιν τῆς ἁμαρτίας. Τοῦτο ὅμως δέν σημαίνει, ὅπως ἐδίδασκεν ὁ Ἀλικαρνασοῦ Ἰουλιανός, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Κυρίου ἦτο ἐκ γενετῆς ἀφθαρτος καί ἀπαθής¹⁰⁷, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ὁ Κύριος δέν ἐγεννήθη ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου. Ὅπως εἰς τήν περίπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων¹⁰⁸, οὕτω καί ἡ πρό τῆς ἀναστάσεως ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ δέν ἦτο οὔτε ἀφθαρτος, οὔτε ὑπό τό κράτος τοῦ θανάτου. Διά τοῦτο ὁ Χριστός εἶναι ὁ δεύτερος Ἀδάμ. Οὗτος ὑπέστη πράγματι τά πάθη καί τόν θάνατον ἐκουσίως, χωρίς ποτέ νά εὐρεθῇ κυριαρχούμενος ὑπό τοῦ διαβόλου καί

θεῖῳ Αὐτοῦ προσώπῳ, πάντα τά ἀνθρώπινα, ἐκτός μόνης τῆς ἁμαρτίας, καταπολεμεῖ δέ τόν διάβολον καί κατάγει κατ' αὐτοῦ νίκην, ἔνθα ἀκριβῶς ἐν ἀρχαῖς ὁ παλαιός Ἀδάμ ὑπέστη τήν παρά τοῦ διαβόλου ἥτταν». Διά τῆς τελείας δηλ. ὑπακοῆς εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός.

¹⁰⁵ Ὑπερφυλ. Ε' 1, 3.

¹⁰⁶ Αὐτόθι Ε', XXXIII, 4

¹⁰⁷ Ὅρα μακαριστοῦ Ἀρχιμ. Β. Στεφανίδου, Ἑκκλ. Ἱστορία, Ἀθῆναι 1948, σελ. 218 ἐξ.

¹⁰⁸ Θεοφίλου, ἔνθ. ἀν., Β', 27.

τῆς ἁμαρτίας..., ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ ἐπάτησε τόν θάνατον καί κατέλυσε τό βασίλειον τοῦ σατανᾶ διά τῆς ζωοποιήσεως τῶν νεκρῶν. Ὁ Χριστός εἶναι ὁ ἀρχιερεύς ὁ πεπιστευμένος τά ἅγια τῶν ἁγίων... ὣν ἡ θύρα τοῦ Πατρὸς δι' ἧς εἰσέρχονται Ἀβραάμ καί Ἰσαάκ καί Ἰακώβ, οἱ προφῆται, οἱ ἀπόστολοι καί ἡ Ἐκκλησία».¹⁰⁹

Σελ. 86-91. «...Εἶναι φανερόν ὅτι ὅπως εἰς τήν θεολογίαν τοῦ Παύλου, οὕτω καί εἰς τήν σκέψιν τοῦ Εἰρηναίου ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ φανεροῦται ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς ἀδικίας διά τῆς ζωοποιήσεως τῶν ἀδίκως ὑπὸ τοῦ διαβόλου κρατουμένων δικαίων. «Ὁ Λόγος **ἔδησεν** ἀσφαλῶς αὐτόν (τόν σατανᾶν) ὡς φυγάδα ἀπὸ τόν ἑαυτόν Του, καί **διήρπασε** τά λάφυρα αὐτοῦ, δηλαδή τούς ὑπ' αὐτόν κρατουμένους ἀνθρώπους, τούς ὁποίους ἀδίκως μετεχειρίζετο δι' ἰδίου σκοπούς. Καί τῷ ὄντι δικαίως γίνεται αἰχμάλωτος ἐκεῖνος ὅστις ὠδήγησε τούς ἀνθρώπους ἀδίκως εἰς τήν αἰχμαλωσίαν»¹¹⁰. «Ὁ Ἀδάμ ἠττήθη καί ἐστερήθη πάσης ζωῆς.

»Ὅταν λοιπόν ὁ ἐχθρός μέ τήν σειράν του ἠττήθη, ὁ Ἀδάμ ἔλαβε νέαν ζωήν, καί ὁ ἔσχατος ἐχθρός, ὁ θάνατος, ὅστις πρῶτον εἶχε κυριεύσει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, καταργεῖται... Τοῦτο δέν θά ἡδύνατο νά λεχθῇ ἀκριβῶς, ἐάν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρῶτον ἐκυρίευσεν ὁ θάνατος δέν ἡλευθεροῦτο. Διότι ἡ σωτηρία αὐτοῦ εἶναι ἡ καταστροφή τοῦ θανάτου. Ὅταν λοιπόν ὁ Θεός ζωοποιεῖ τόν ἄνθρωπον, δηλαδή τόν Ἀδάμ, ὁ θάνατος συνάμα καταστρέφεται»¹¹¹. Ἀλλαχοῦ ὁ Εἰρηναῖος γράφει ὅτι «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ κατὰ πάντα δυνατός καί οὐχί ἐλλιπής κατὰ τήν δικαιοσύνην Αὐτοῦ, ἐστράφη δικαίως ἐναντίον τῆς ἀποστασίας καί ἐλύτρωσεν ἐξ αὐτῆς τό ἴδιον Αὐτοῦ πλάσμα, οὐχί διά τῆς βίας, ὡς ἡ ἀποστασία εἶχε κατακυριεύσει ἡμᾶς εἰς τήν ἀρχήν, ὅτε ἀκορέστως διήρπασεν αὐτά, τά ὅποια δέν ἀνῆκον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ διά τῆς πειθοῦς, ὡς ἀρμόζει εἰς Θεόν συμβουλῆς, ὁ ὁποῖος δέν μεταχειρίζεται τήν βίαν διά νά ἀποκτήσῃ αὐτό ὅπερ θέλει, ἵνα μή παραβαθῇ ἡ δικαιοσύνη καί ἵνα μή καταστραφῇ ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Τῷ ἰδίῳ οὖν αἵματι λυτρωσαμένου ἡμᾶς τοῦ Κυρίου καί δόντος τήν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καί τήν σάρκα τήν ἑαυτοῦ ἀντί τῶν ἡμετέρων σαρκῶν ἐξέχυσε τό Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς διά τήν ἔνωσιν

¹⁰⁹ Ἰγνατίου Φίλ. 9. Πρβλ. Εἰρηναίου ἐνθ. ἄν. Γ' XIX, 3.

¹¹⁰ Ἐλεγχος Ε' XXI, 3. Πρβλ. Γ', XVIII, 7· XIX, 3 Δ', XXII, 1· XC, 2. Σ.σ. Πρβλ. καί μακαριστοῦ Ἀ. Θεοδώρου μνημ. ἔργ., σελ. 10 καί βιβλ. αὐτ. «Περαιτέρω κατὰ τόν Εἰρηναῖον, ὁ Κύριος καταλύει τήν ἰσχύν τοῦ διαβόλου διά τοῦ ὅλου ἀνακεφαλαιωτικοῦ ἔργου Του. Τά κυριώτερα σημεῖα τῆς θείας Του ζωῆς, πρό πάντων δέ οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμοί αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς κακίας ἀποτελοῦσι νίκην περιφανῇ κατὰ τοῦ σατανᾶ...».

¹¹¹ Αὐτόθι Γ', XXIII.

καί κοινωνίαν τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ὄντι παρέχων τόν Θεόν εἰς τόν ἄνθρωπον διά τοῦ Πνεύματος καί ἐνῶν τόν ἄνθρωπον μετά τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἑαυτοῦ ἐνσαρκώσεως, δίδων ἡμῖν διά τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας τήν ἀθανασίαν μονίμως καί ἀληθῶς διά τῆς κοινωνίας μετά τοῦ Θεοῦ»¹¹².

»Εἶναι λίαν παράδοξον πῶς ἡ περί ικανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσελμου ἐθεωρήθη ὡς στηριζομένη ἐπὶ τῆς θεολογίας τοῦ Παύλου. Ὁ Ἀνσελμος ἐθεώρει τόσον τήν ἀπαίτησιν τῆς τιμωρίας, ὅσον καί τήν ἀπαίτησιν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ὡς μίαν ἀνάγκην τῆς θείας φύσεως. Δι' αὐτόν ὁ Θεός εἶναι δικαιοσύνη καί ἀγάπη κατὰ τήν οὐσίαν. Οὕτως ὁ Θεός ὑπόκειται εἰς ὠρισμένους νόμους ἀνάγκης καί αἱ σχέσεις του πρὸς τόν κόσμον ρυθμίζονται καθ' ὠρισμένα ἰδιώματα τῆς θείας οὐσίας, πράγμα βλάσφημον καί ἀπαράδεκτον διά τήν Πατερικὴν θεολογίαν. Ὁ Θεός τῆς ἁγίας Γραφῆς καί τῶν Ὁρθόδοξων Πατέρων δέν ὑπόκειται κατὰ τήν οὐσίαν Του εἰς καμμίαν ἀνάγκην, διότι ὡς εἶδομεν¹¹³, εἶναι ἐλεύθερος πάσης ἀνάγκης καί πάσης ἰδιοτέλειας. Δέν δύναται ὁ ἄνθρωπος νά ἀποδώσῃ εἰς τήν θείαν φύσιν ἀνθρωπομορφικά ἰδιώματα, καί μάλιστα ἰδιώματα τῆς πεπτωκυῖας ψυχοσυνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ αἰρετικὴ ἰδέα ὅτι ἡ θεία φύσις προσβάλλεται καί ἔχει ἀνάγκην ικανοποιήσεως. «Τόν μὲν γάρ Θεόν οὐδεὶς οὔτε ἀτιμάζων παραβλάψαι δυνήσεται, οὔτε εὐφημῶν λαμπρότερον ἀποφῆναι, ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀεὶ μένει δόξης, οὔτε εὐφημίας αὐξανόμενος, οὔτε βλασφημίας ἐλαττούμενος τῶν δέ ἀνθρώπων οἱ μὲν δοξάζοντες αὐτῶν κατ' ἀξίαν, μᾶλλον δέ κατ' ἄξιαν οὐδενὶ δυνατόν, εἰς δέ δύναμιν τήν ἑαυτῶν, τήν ἀπὸ τῆς δοξολογίας, ὠφέλειαν καρποῦνται, οἱ δέ βλασφημοῦντες καί ἐξευτελίζοντες τήν οἰκείαν λυμαίνονται σωτηρίαν»¹¹⁴. Ἀκόμη καί ὁ ὅρος «ικανοποίησις» ἢ Satisfactio εἶναι ξένος πρὸς τοὺς Ἑλληνας Πατέρας¹¹⁵. Ἡ θεία οὐσία μένει κατὰ πάντα ἀσύλληπτος. Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὡς καί ἡ ἀγάπη Αὐτοῦ εἶναι θεῖαι ἐνέργειαι καί ιδιότητες περὶ τήν θεία Οὐσία καί οὐχὶ αὐτὴ αὕτη ἡ θεία οὐσία.¹¹⁶

»Ὅταν ὁ Παῦλος λέγῃ «εἰ γάρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διά τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ»¹¹⁷ δέν πρέπει νά νομίσωμεν, ὅτι πρό

¹¹² Ὑλεγχος Ε', L, 1.

¹¹³ Ὑρα ἀνωτ. κεφ. Α', Β'

¹¹⁴ Ἰωάννου Χρυσοστόμου «Περὶ ἀκαταλήπτου», Λόγος Γ', 1. Ὑκδοσις Π. Χρήστου, σελ. 80.

¹¹⁵ Ὑρα μακαριστοῦ Ἰ. Καρμίρη. Ὑτερόδοξοι ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς Ὑμολογίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Ὑν' Ἱεροσολύμοις 1949, σελ. 64 ὑποσ. 3.

¹¹⁶ Ὑρα μακαριστοῦ Πρωτοπρεσβ. C. Florovsky, the Idea of Creation, σελ. 67, ἐξ.

¹¹⁷ Ρωμ. Ε' 10.

τῆς Σταυρικῆς Θυσίας ὁ Θεός ἐκράτει ἐχθρικήν στάσιν πρὸς τὸν κόσμον. «Οὐκ ἔκεῖνος (ὁ Θεός) ἔστιν ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ἡμεῖς· Θεός γάρ οὐδέποτε ἐχθραίνει»¹¹⁸. Ὁ σταυρός προϋποθέτει οὐχὶ ἔχθραν ἀλλὰ ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον...» (Ἰωάν. Γ' 36). Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν κόσμον πρὸ τῆς σταυρώσεως ὡς καὶ μετὰ τὴν σταύρωσιν εἶναι ἡ αὐτή. «Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ ἠγάπησα ἡμᾶς» (Ἰωάν. ΙΕ' 9). Ἐάν λοιπὸν ὁ Πατήρ εἶχεν ἐχθρικήν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα στάσιν, θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς παρομοίαν πρὸς τὸν κόσμον ἔχθραν καὶ ὁ Υἱός. Οὐδαμοῦ ὁμῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης λέγεται ὅτι ὁ Χριστός ἢ ὁ Θεός ἦτο ἐχθρὸς τοῦ κόσμου. Ἡ ἀγάπη, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἔδειξεν ὁ Χριστός πρὸς τοὺς ταλαιπωρούμενους καὶ πρὶν ἀκόμη σταυρωθῇ, εἶχε πηγὴν τὸν Πατέρα (Ἰωάν. Γ' 16). Ὁ Παῦλος ποτὲ δὲν λέγει ὅτι ὁ Θεός εἶχεν ἔχθραν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἐχθροὶ τῆς θείας θελήσεως, «διότι τό φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς τὸν Θεόν» (Ρωμ. Η' 7). «Καὶ ἡμᾶς ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου παραστῆσαι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ».¹¹⁹ Οὐδαμοῦ ὁ Παῦλος λέγει ὅτι ὁ Θεός καταλλάσσεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντοτε ὅτι ὁ Θεός καταλλάσσει ἑαυτῷ τοὺς ἀνθρώπους. «Θεός ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσει ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς»¹²⁰. «Κατηλλάγητε τῷ Θεῷ. Καὶ οὐκ εἶπε καταλλάξατε ἑαυτοῖς τὸν Θεόν, οὐ γάρ ἐκεῖνος ἔστιν ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ἡμεῖς, Θεός γάρ οὐδέποτε ἐχθραίνει»¹²¹.

»Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου ἡ θεία ὀργὴ δὲν ἐκδηλοῦται ποτὲ γενικῶς καὶ ἀδιακρίτως καθ' ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος, ὅπως σαφῶς προϋποθέτει ἡ περί πτώσεως θεωρία τοῦ Ἰ. Αὐγουστίνου, ἀλλὰ τούναντίον ἐκδηλοῦται πάντοτε μερικῶς πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους ἀσεβεῖς, ἀδίκους, καὶ ἰδίως πρὸς τὸν διάβολον. Οὐχὶ μόνον δὲν παρατηρεῖται γενικὴ τις πρὸς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα ἐκδήλωσις θείας ὀργῆς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς σταυρικῆς Θυσίας ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίζεται διώκων τὰ δαιμόνια, θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐγείρων νεκρούς. Αἱ θεῖαι

¹¹⁸ Ἰωάν. Χρυσοστόμου. Ὁμιλία ΙΑ' εἰς Β' Κορ.

¹¹⁹ Κολ. Α' 21-22. "Ὁρα Εἰρηναίου" Ἐλεγχον, Ε', XIV, 2.

¹²⁰ Β' Κορ. Ε' 19

¹²¹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου Ὁμιλία ΙΑ' εἰς τὴν Β' πρὸς Κορ. γ. Ε.Π.Μ. τ. 61, σ. 478. "Ὁρα ἐπίσης Θεοδωρήτου Κύρου, παρὰ μακαριστῷ Π.Ν. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἁν. σελ. 480.

αὗται ἐνέργειαι εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητοι, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι, ἔνεκα μιᾶς κληρονομικῆς τῶν ἀνθρώπων ἐνοχῆς, τό αἷτιον τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταπολεμούμενων τούτων κακῶν. Πῶς αἴρεται ἡ εἰς θάνατον, εἰς ἀσθένειαν καὶ εἰς χεῖρας δαιμόνων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καταδίκη τῶν ἀνθρώπων πρὶν ἀκόμη γίνῃ ἡ μεγάλη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης; (σ.σ. Καί πῶς, ἐάν ὄντως, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἰ. Αὐγουστίνου καὶ τοῦ Ἀνσέλμου..., ἡ θεία ὀργὴ καὶ ...καταδίκη ἐβάρυνον, ἐξ αἰτίας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, πάντας τοὺς πρὸ τῆς ἐξίλαστηρίου θυσίας τοῦ Κυρίου ἀνθρώπους, ὑπῆρξαν τόσοι πρὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου δίκαιοι ἀλλὰ καὶ ἅγιοι, τινὲς τῶν ὁποίων, ὡς ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀπεκλήθησαν καὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ - Ἰακώβου, Καθολ. Β' 23, Ἐξοδ. ΛΓ' 11 κ.ἄ., ἄλλοι δέ, ὡς ὁ Ἐνῶχ καὶ ὁ Ἥλιος - Ἑβρ. ΙΑ' 5, Δ' Βασιλ. Β' 11 - δέν ἐγεύθησαν οὐδέ σωματικοῦ θανάτου;). Ἡ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα δέν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη, ἢ ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατηλλάγη κατὰ τίνα τρόπον πρῶτον μετὰ τοῦ Λόγου καὶ ὕστερον μετὰ τοῦ Πατρὸς¹²².

»Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὅρον «ἰλασμός» ἢ «ἰλαστήριον» παρατηρεῖ ὁ C.H.Dodd, ὅτι εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' δέν ἔχει τὴν ἔννοιαν, ἣν, καὶ παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις, ἦτοι τὴν ἔννοιαν τοῦ κατευνασμοῦ τῆς θείας ὀργῆς¹²³. Περίπου τὰ αὐτὰ παρατηρεῖ καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος. Κατ' αὐτόν δέν δύναται νὰ ὑπάρξη θεωρία περὶ ἐξιλεώσεως καὶ ἱκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας φύσεως¹²⁴. Μετ' ἐμφάσεως διακηρύττει, ὅτι «ὁ Θεὸς δέν εἶχεν ἀνάγκην τῶν θυσιῶν τῶν Ἑβραίων. Τὰς ἐζήτησεν ἀπλῶς χάριν τοῦ ἰδίου προσφέροντος αὐτὰς ἀνθρώπου. Τοῦτο σαφῶς ἐδίδασκεν ὁ Κύριος ὡς ἐδείξαμεν. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτοὺς ἀμελοῦντας τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ νομίζοντας ὅτι ὁ Θεὸς ἐξευμενίζεται διὰ τῶν θυσιῶν καὶ τῆς τηρήσεως

¹²² Τοῖς τὰς χρονικὰς διαστάσεις ἐπὶ τῆς καταλλαγῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸς τὴν θείαν καὶ μακαρίαν φύσιν τῆς ζωαρχικῆς καὶ Πανακρηράτου Τριάδος ἐπινοοῦσι καὶ παρεισάγουσι, καὶ πρῶτον μὲν τῷ Μονογενεῖ Λόγῳ νομοθετοῦσιν ἐξ αὐτῆς καταλλάχθαι ἡμᾶς..., ὕστερον δέ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ διαιροῦσι... τὰ ἰδιαίτερα, ἀνάθεμα». Συνοδικὸν Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, Τριῶδιον. Ἐνεκα τῆς Ἀνσελμίου θεωρίας περὶ ἱκανοποιήσεως ἐνεφανίσθη εἰς μίαν μερίδα τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἡ τάσις νὰ διακρίνονται αἱ ἐνέργειαι τοῦ Πατρὸς ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Υἱοῦ. C.Welch. Ἐνθ. ἀν. σελ. 65. Τοῦτο αὐτομάτως ὁδηγεῖ εἰς τὸν Ἀρειανισμόν.

¹²³ Οὕτως εἰς τὸ χωρίον Ρωμ. 3,25 τὸ «ἰλαστήριον» εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Θεοῦ διδόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον μέσον ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς σωτηρίας. Ὁ Θεὸς δέν ἔχει ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ ὅρου φαίνεται ἔτι σαφέστερον εἰς τὰ χωρία Α' Ἰωάν. Β' 1-2 καὶ Δ' 10.

¹²⁴ Ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος ὀρίζει καὶ δέχεται τὰ μέσα ἐξιλεώσεως, ὅχι ἐπειδὴ ἔχει ἡ δῆθεν προσβληθεῖσα θεία φύσις ἀνάγκην αὐτῶν, ἀλλ' ἔνεκα ἀγάπης καὶ εὐσπλαχνίας διὰ τὴν ἀδυναμίαν, καθοδήγησιν, τελειοποίησιν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

τῶν λοιπῶν τυπικῶν διατάξεων, ὁ Σαμουήλ εἶπε πρὸς αὐτούς... (Α΄ Βασ. ΙΕ΄15, 22), καὶ ὁ Δαυίδ λέγει... κλπ... Εἶτα, ἵνα μὴ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἡρνήθη τὰ πράγματα ταῦτα, συνεχίζει ἀπορρίπτων μετ' ἐμφάσεως ἐκεῖνα τὰ πράγματα, δι' ὧν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐφαντάζοντο ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεόν καὶ δεικνύων ὅτι ὁ ἴδιος οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην... δὲν ἀπέρριψε τὰς θυσίας των, ἐπειδὴ ἦτο ὠργισμένος ὡς ἄνθρωπος, ὡς τίνες λέγουν, ἀλλ' ἕνεκα εὐσπλαχνίας διὰ τὴν τύφλωσιν των κλπ»¹²⁵. Ἡ ἀπόρριψις τῶν θυσιῶν, λοιπόν, ὀφείλεται εἰς τὴν θείαν εὐσπλαχνίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην.

»Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατερικὴν παράδοσιν δὲν ὑπάρχουν τὰ περὶ πτώσεως καὶ σωτηρίας δικανικὰ σχήματα τῆς Δύσεως. Ὅχι μόνον θεωρεῖται ὁ θάνατος ὡς δικαία τιμωρία τῶν ἀδίκων μόνον καὶ ὡς προϊόν τῆς πανουργίας τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ τονίζεται ὅτι ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τῶν δικαίων οὐχὶ ἕνεκα τιμωροῦ τίνος θείας ἀποφάσεως, ὡς ἐφαντάσθη ὁ Ἰ. Αὐγουστῖνος, ἀλλ' ἕνεκα τῆς θείας εὐσπλαχνίας. Ἄλλως, ὁ δίκαιος θὰ εὕρισκετο αἰωνίως ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας. «Τοῦτο δέ ὁ Θεὸς μεγάλην εὐεργεσίαν παρέσχεν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὴ διαμεῖναι αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἐν ἁμαρτίᾳ ὄντα... καθάπερ σκεῦος τι, ἐπαναπλασθέν αἰτίαν τινὰ σχῆ, ἀναχωνεύεται ἢ ἀναπλάσσεται εἰς τὸ γενέσθαι καινὸν καὶ ὁλόκληρον, οὕτως γίνεται καὶ τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τοῦ θανάτου· δυνάμει γάρ τέθραυσται, ἵνα ἐν τῇ ἀναστάσει ὑγιὴς εὕρεθῇ, λέγω δέ ἄσπιλος καὶ δίκαιος καὶ ἀθάνατος»¹²⁶. «Ὁ Θεός... ἔδειξεν ἔλεος εἰς τὸν ἀπατηθέντα (ἄνθρωπον). Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον ἐξεδίωξεν αὐτὸν ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, οὐχὶ διότι ἐφθόνησεν αὐτὸν διὰ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, ὡς τινες ἰσχυρίζονται, ἀλλὰ διότι ἡὐσπλαχνίσθη αὐτὸν, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ οὗτος ζῶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αἰωνίως, οὔτε νὰ καταστῇ ἀθάνατος ἢ περικυκλοῦσα αὐτὸν ἁμαρτία καὶ τὸ κακὸν ἀτελεύτητον καὶ ἀθεράπευτον. Ἀλλ' ἔθεσεν ὄριον εἰς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀνθρώπου παρεμβalών τὸν θάνατον¹²⁷ καὶ οὕτω προκαλέσας τὸ τέλος τῆς ἁμαρτίας, θέσας τέρμα εἰς αὐτὴν διὰ τῆς διαλύσεως τῆς σαρκὸς ἐν

¹²⁵ Ἐλεγχος, Δ΄, ΧVII, 1, 2.

¹²⁶ Θεοφίλου ἐνθ' ἁν. Β΄ 26.

¹²⁷ Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος ἐκφράζεται ἐνταῦθα γενικῶς. Ἀλλαχοῦ ἐκφράζεται σαφῶς, ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι ὁ αἷτιος τῆς φθορᾶς (ὄρα Ἐλεγχος, Γ' ΧXIII, 1, 2, 3, 4, 7· Ε', ΧXI, 1), ὅτι οὐσία τοῦ θανάτου εἶναι ἡ διὰ τῆς ἁμαρτίας ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος οὐδεμίαν Αὐτὸς ἐπιφέρει ἐπὶ τοῦ ἀπομακρυνομένου τιμωρίαν. «Οἱ τυφλώσαντες ἑαυτοὺς ἢ καὶ ὑπὸ ἄλλων τυφλωθέντες, διηνεκῶς ἀποστεροῦνται τῆς τοῦ φωτός ἀπολαύσεως, οὐ τοῦ φωτός ἐπιφέροντος αὐτοῖς τὴν ἐν τυφλώσει τιμωρίαν». Αὐτόθι, Ε' ΧXVII, 2. Τὰ αὐτὰ ἄλλως τε προϋποθέτει ἡ πολλαχοῦ τῆς μελέτης ταύτης τονιζομένη διδασκαλία τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου περὶ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ θανάτου.

τῇ γῇ, ἵνα ὁ ἄνθρωπος, παύσας πλέον νά ζῇ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ καί κατασταθεῖς νεκρός δι' αὐτήν, δυνηθῇ ν' ἀρχίσῃ ζῶν ἐν τῷ Θεῷ»¹²⁸.

»Περί τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καί τῆς σωτηρίας θά ἡδυνάμεθα ἐκ τῶν ἀνωτέρω νά συμπεράνωμεν διά τῶν λόγων τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καί Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. «Οὐ γάρ ἐτέρου τινος χάριν γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἥ ἵνα τόν τῆς σαρκὸς θάνατον ἀνατλάς, θριαμβεύσῃ μέν ἀρχάς καί ἐξουσίας, καταργήσῃ καί αὐτόν τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τόν σατανᾶν». (σ.σ. Τό ὑπόλοιπον τῆς περικοπῆς ταύτης ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ρωμ. Ἐπιστολῆς τοῦ ἁγ. Κυρίλλου, Ἀλεξανδρείας, παρεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Τήν δέ ἐν συνέχειᾳ ἐπίσης παρατιθέμενην περικοπὴν ἐκ τοῦ ΜΕ' Λόγου «Εἰς τό Πάσχα» τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, περί τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» παραθέσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

Οὕτως ἡρμήνευσαν τά μνημονευθέντα ἀλλὰ καί πάντα τά λοιπὰ σχετικὰ μέ τήν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου χωρία τῆς Γραφῆς οἱ προμνησθέντες ἅγιοι Πατέρες καί διδάσκαλοι τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς καί Ἀδιαιρέτου τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, ἱστορικοῦ βίου. Τό μυστήριον τῆς Σταυρικῆς Θυσίας Του ἐθεωρήθη ὑπὸ πάντων ὡς ὑπάτη κατ' ἀρχὴν ἐκδήλωσις τῆς πρὸς τόν ἄνθρωπον ἀγάπης καί συγκαταβάσεως, οὐχί μόνον τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, ἀλλὰ καί τοῦ τελείου ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ, ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός, ἐν τῷ «πληρώματι τοῦ χρόνου» (Γαλατ. Δ' 4 κ.ἄ.), ἐνηνθρώπησεν ἐνωθείς, εἰς τό Χριστολογικόν τῆς Ἀγίας ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐδογματίσεν, ἐν τῇ τελείᾳ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ὅτι ἡ θυσία αὕτη θά ἦτο ἀναπόφευκτος δι' ὅσους λόγους εἵπομεν. Ὡς ὅλως ἐκουσία προσφορά καί θυσία ἀγάπης πρὸς σωτηρίαν καί λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου¹²⁹ ἀποκαλεῖται αὕτη ἐν τῇ Γραφῇ καί «λύτρον», «ἰλασμός», ἢ «ἰλαστήριον».

Πρὸς τούτοις ὅμως νοεῖται ἡ Σταυρικὴ Θυσία τοῦ Κυρίου ὑπὸ πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν καί ὡς «**πλήρωσις**» ὑπ' Αὐτοῦ τῆς πρὸς τοὺς πρωτοπλάστους ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ πρωταρχικοῦ δηλαδή

¹²⁸ Εἰρηναίου, "Ἐλεγχος, Γ", XXIII, 5-6. Πρβλ. «Οὕτως οὐχί ὁ Θεός ἔκτισε τόν θάνατον ἀλλ' ἡμεῖς ἑαυτοῖς ἐκ πονηρᾶς γνώμης ἀπεσπασάμεθα. Οὐ μὴν οὐδέ ἐκώλυσε τὴν διάλυσιν διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἡμῖν τὴν ἀρρωστίαν διατηρήσῃ». Μεγάλου Βασιλείου, *Mique*, P.G., 31, 345.

¹²⁹ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Σάββα Ἀγουρίδου «Ἡ περί λυτρώσεως διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου», σελ. 14. «...Ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου, ὅπως καί ἡ δημιουργία του, εἶναι ἔργον ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πού ἐκδηλώνεται κατὰ ἓνα τρόπο ρεαλιστικό μαζὺ καί συμβολικό στό Σταυρό καί στήν Ἀνάστασι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Στό Σταυρό... δέν βλέπει ὁ Παῦλος μόνο τὴν ἀποστασία τοῦ ἀνθρώπου... βλέπει πρό παντός τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀπειρῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τόν κόσμον».

«νόμου» περί **πίστεως** καί **ὕπακοῆς** εἰς τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ - καί **κατάργησις** αὐτοῦ, κατόπιν τῆς **πληρώσεως** ταύτης, ὅπως καί τῶν συνεπειῶν τῆς παραβάσεως αὐτοῦ, ἥτοι τῆς ἀμαρτίας καί τοῦ θανάτου - καί ὡς «**πλήρωσις**» προσέτι τῶν περί παρακοῆς ὡσαύτως καί **ἀμαρτίας** διατάξεων τοῦ γραπτοῦ νόμου, τοῦ δοθέντος διὰ τοῦ Μωϋσέως, ὡς καί τῶν συναφῶν τοιούτων (περί προσφορᾶς θυσιῶν ὑπέρ ἀμαρτιῶν) διὰ τῆς ὑπό τοῦ Κυρίου, ὡς Ἀρχιερέως, ἐφ' ἅπαξ γενομένης ἐκουσίας προσφορᾶς καί θυσίας τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Σώματος ὑπέρ ὅλων τῶν ἀμαρτωλῶν, οἵτινες ἔμελλον νά πιστεύσωσιν εἰς Αὐτόν. Καί ὡς «**κατάργησις**» ἄρα, ἐν πνευματικῇ ἀλλά καί νομικῇ πλέον ἀκολουθίᾳ, καί τῶν περί θυσιῶν, ὑπέρ ἀμαρτιῶν, διατάξεων τοῦ γραπτοῦ νόμου, ἐφόσον ταύτας ἀνεπλήρωσεν ἡ ἐφ' ἅπαξ θυσία τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ. Καί ἀπλῶς ὁ ὅρος «ἱκανοποιήσις...» εἶναι εἰς τούς ἀγίους ἡμῶν πατέρας **ἄγνωστος**.

Ἡ γνώμη δ' αὕτη τῶν ἀγ. Πατέρων ἀποδίδουσα πλήρως τήν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς διακηρύξεως τοῦ Κυρίου «οὐκ ἤλθον καταλῦσαι -τόν νόμον ἢ τούς προφήτας- ἀλλά πληρῶσαι» (Ματθ. Ε'17), ἀπηχεῖ βεβαίως καί τό ὅλον ἐν προκειμένῳ πνεῦμα τῆς Γραφῆς, καθ' ὃ ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς μείζονα βαθμόν καί ἔκτασιν προοδευτικῶς ἐκδηλουμένη, τείνει, διὰ παροχῆς πλείονος ἐλέους καί χάριτος, οὐ μόνον νά ἀπαλλάξη τόν ἄνθρωπον ἀπό τῶν συνεπειῶν καί τῶν δουλειῶν τοῦ νόμου, προφορικοῦ τε καί γραπτοῦ, ἀλλά καί νά συνδράμῃ πάντας τους ἀνθρώπους, οὐχί δηλαδή μόνον τόν πρῶτον Ἰσραήλ, ὅπως μετανοήσωσι καί, πιστεύοντες εἰς τόν «μόνον ἀληθινόν Θεόν – καί Ὁν Οὗτος ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν» (Ἰωάν. ΙΖ'3), ἀλλά καί τηροῦντες τάς ἐντολάς Του, σωθῶσι καί θεωθῶσι, κατά χάριν, γινόμενοι «τέκνα Θεοῦ» (Ἰωάν. Α'12, Ἐφεσ. Δ'2 κ.ἄ.). Ἐκφρασιν δέ τῆς ἀπείρου ταύτης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπον καί τῆς προοδευτικῆς, δι' αὐτόν, ἐκχύσεως τοῦ ἀπείρου ἐλέους Του, ἀποτελοῦσιν αἱ παραβολαί τοῦ «ἀσώτου» καί τοῦ «καλοῦ Σαμαρείτου». (Λουκ. ΙΕ'35 ἐξ. καί Ι'37 ἐξ.).

Τέλος ἐθεωρήθη ὑπό τῶν ἀγ. Πατέρων ἡμῶν ἡ Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου καί ὡς περίλαμπρος νίκη Αὐτοῦ (καί ὡς τελείου, ἀνθρώπου) ἐν τῷ ὑπερόχῳ πνευματικῷ «ἀγῶνι», τῇ «πάλῃ» (Ἐφεσ. ΣΤ'12 κ.ἄ.) ἢ, ἄλλως, τῷ πολέμῳ Αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ ἀλλά καί τῆς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθείσης ἀμαρτίας (ὡς καί τοῦ ἐπακολούθου ταύτης, τοῦ θανάτου) διὰ τῆς τηρήσεως ὑπό τοῦ Κυρίου πασῶν τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἀλλά καί τῆς ἀπολύτου Αὐτοῦ ὑποταγῆς - μέχρι θανάτου, θανάτου δέ Σταυροῦ - εἰς τό θέλημα τοῦ Πατρός. (Λουκ. ΚΒ'42, Φιλιπ. Β'8 κ.ἄ.). Τήν νίκην δέ ταύτην ἐβράβευσεν, ὡς βραβεύουσα πλέον, ἡ θεία δικαιοσύνη

παράσχουσα Αὐτῷ πάσας τὰς προμνημονευθείσας δωρεάς¹³⁰. Εἶναι διὰ πάντα ταῦτα ἀπολύτως σύμφωνοι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀσχέτως τῶν διαφωνιῶν τινῶν ἐξ αὐτῶν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου». Ὁ προμνησθείς καθηγητὴς μακαριστὸς Σάββας Ἀγουρίδης ἐν τῇ διατριβῇ του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ περὶ καταλλαγῆς διδασκαλία τῆς Κ.Δ. κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Παράδοσιν», ἔκδ. 1964 γράφει, σὺν ἄλλοις, καὶ τὰ ἑξῆς:

Σελ. 3. «...Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἐπίσημον διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας της περὶ καταλλαγῆς ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας περὶ συμφιλίωσης ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, περὶ ἀπολυτρώσεως ἢ σωτηρίας ἢ δικαιώσεως ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, δὲν συνεζητήθη ὅπως ἄλλα δόγματα ὑπὸ τῶν θεολόγων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν εὕρισκει τις καθωρισμένην ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδασκαλίαν οὔτε μεταξύ τῶν ἀρχαίων Πατέρων, ἀλλὰ μόνον κοινὴν ἐπὶ τοῦ θέματος παράδοσιν...»¹³¹. Καὶ ἐν συνεχείᾳ:

»Σελ. 4. «...Οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες **θά ἀπέρριπτον** πᾶσαν περὶ καταλλαγῆς θεωρίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὡς κύριος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ μεταξύ ἀνθρώπων θά ἐθεωρῆτο ἡ συμφιλίωσις τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς συμφιλίωσης τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς **τρωθείσης διὰ τῆς ἀνυπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου δικαιοσύνης Αὐτοῦ**. Τοιαύτη θεωρία **οὐδέποτε ὑπεστηρίχθη ὑπὸ Ὁρθοδόξου Θεολόγου**»¹³².

Σελ. 5. «Ἡ θέσις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διδασκάλων τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τοὺς ἑπτὰ πρώτους αἰῶνας, ἐκφράζεται συνοπτικώτατα ὑπὸ Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ ὡς ἑξῆς: Τό ἔργον τῆς σωτηρίας συνίσταται ἐκ τριῶν σταδίων, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς διαδοχικῶς ἀποκατέστησε· τό ὄν, τό εὔ ὄν καὶ τό ἀεὶ ὄν.... «Τό τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Λόγου μυστήριον, γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος, πάντων ἔχει τῶν τε κατὰ τὴν Γραφήν

¹³⁰ Πρβλ. καὶ μακαριστοῦ Σάβ. Ἀγουρίδου μνήμ. ἔργ., σελ. 14. «...Ἡ ἀπολύτρωσις ἀπὸ τοῦ κράτος τοῦ θανάτου συντελεῖται μέ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ. Ἡ νίκη ἐπὶ τοῦ θανάτου..., ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου... Γιὰ τὸ λόγο αὐτό «...εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγένεγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν». (Α' Κορ. ΙΕ' 14).

¹³¹ Πρβλ. Δημ. Τσάμη «Ἡ περὶ τοῦ ἀποδέκτου τοῦ «λύτρου» διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας», σελ. 6. Ἐπίσης καὶ σελ. 23, «...ἡ διαφοροποίησις καὶ ἡ ποικιλία τῶν Πατερικῶν ἀπόψεων ὀφείλεται, κατὰ κύριον λόγον: α) εἰς τὴν ἔλλειψιν σαφῶς διατυπωμένης διδασκαλίας περὶ ἀπολυτρώσεως εἰς τὴν Κ.Δ. καὶ β) εἰς τὴν ἔλλειψιν σχετικοῦ δόγματος συνοδικῶς ἐπικυρωμένου. Ἡ πολλαπλότης λοιπὸν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ ἀπολυτρώσεως μαρτυρεῖ τὸ ἀδιαμόρφωτον τοῦ ἐν λόγῳ δόγματος καὶ καταδεικνύει τὸ καθῆκον τῶν θεολογούντων νὰ τολμήσουν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι νὰ συνεχίσουν τὴν πορείαν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ...».

¹³² Οὔτε ὑπὸ τοῦ Νικολάου Μεθώνης, ὑποστηρίζεται τοιαύτη ἀποψις. Βλ. Χρ. Ἀνδρούτσου, Δογματική, ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 199.

αίνιγμάτων καί τύπων τήν δύναμιν... Καί ὁ μέν γνούς τοῦ σταυροῦ καί τῆς ταφῆς τό μυστήριον ἔγνω τῶν προειρημένων τούς λόγους· ὁ δέ τῆς ἀναστάσεως μνηθεὶς τήν ἀπόρρητον δύναμιν, ἔγνω τόν ἐφ' ᾧ τά πάντα προηγουμένως ὁ Θεός ὑπεστήσατο σκοπόν»¹³³. Ἡ καταλλαγή δι' αὐτούς εἶναι ἡ παλιγγενεσία, ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου εἰς τήν ἀρχικὴν του κατάστασιν».

»Σελ. 6-7 ...Πῶς ὅμως, κατὰ τήν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων ὑπερενικήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ ἡ ἐπαναστατημένη θέλησις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἁμαρτία; Ὁ Χριστός ἐνίκησε τήν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ βίου Του, διὰ τῆς ὑπακοῆς Του εἰς τόν Πατέρα... διὰ τῆς κενώσεως ἐν γένει καί εἰδικώτερον διὰ τοῦ θανάτου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Κατὰ τόν Εἰρηναῖον, διὰ τῆς ὑπακοῆς μέχρι θανάτου, εἰς ἣν ὑπέταξεν ἑαυτόν κρεμασθεὶς ἐπὶ τοῦ ξύλου, κατέστρεψε τήν ἀνυπακοήν, ἡ ὁποῖα διεπράχθη ἔνεκα τοῦ ξύλου»¹³⁴. Κατὰ τόν Μ. Βασίλειον: «Πᾶσα πράξις καί πᾶς λόγος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κανὼν ἐστὶν εὐσεβείας τε καί ἀρετῆς. Διὰ τοι τοῦτο ἐνηνθρώπησεν, ὡς ἐν εἰκόνι διαγράφων ἡμῖν εὐσεβείαν τε καί ἀρετήν, ἵνα, κατὰ δύναμιν ἕκαστος καί ἐκάστη, ὁρῶντες ζηλώσωμεν τό ἀρχέτυπον. Διὰ γάρ τοῦτο φέρει τό ἡμέτερον σῶμα, ἵνα καί ἡμεῖς Αὐτοῦ τήν πολιτείαν, ὡς οἷόν τε, μιμησώμεθα...»¹³⁵.

»Σελ. 7-8. Ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ Κυρίου θεωρουμένη ὑπὸ τῶν Πατέρων ὑπὸ τό πρῶσμα τῆς θείας κενώσεως ἀποκτᾷ εἰς τήν σκέψιν των τήν σημασίαν καί σπουδαιότητα θυσίας. Ἡ σωτηρία ἔρχεται διὰ τῆς ταπεινώσεως καί ἡ ζωὴ διὰ τοῦ θανάτου. Εἰς τό ὁμιλητικόν καί ἐξηγητικόν τῶν Πατέρων τονίζεται, ὡς εἶναι φυσικόν, ὅμως ἰδιαίτερος **ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνταποκρίσεως τοῦ ἀνθρώπου** εἰς τήν πρόσκλησιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς μετάνοιαν... Ἡ ἀπάντησις αὕτη καλεῖται συνήθως «πίστις» ἢ, κατὰ τόν ἀπόστολον Παῦλον, «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη»¹³⁶... Ὅσον ὅμως καί ἂν τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς συνεργασίας διὰ τήν σωτηρίαν, εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἥτις κατανικᾷ τήν ἁμαρτίαν. Τό ἔργον τῆς συγχωρήσεώς μας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρίσταται ὑπὸ τῶν Πατέρων... ὡς μάχη τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὅμως ἀπαιτεῖται ἡ χαρμόσυνος **συμμετοχὴ** τοῦ ἀνθρώπου».

»Σελ. 9-11 ...Ἐκτός τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος ὡς ἔσχατος ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου κατανικᾷται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος. «Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος.... διὰ νὰ καταστρέψῃ τόν θάνατον καί ζωοποιήσῃ τόν

¹³³ Capitulum theol. et Oecon Centuria I, P.G. 90, 1108

¹³⁴ Ἐπίδειξις 34, Sources Chretiennes No 62, Paris, 1959, σελ. 86 - 87.

¹³⁵ Ἀσκητικά Διατάξεις, Migne, P.G. 31, 1325.

¹³⁶ Μεγ. Βασιλ. Ἐπιστ. 295, Migne, P.G. 32, 1040.

ἄνθρωπον...»¹³⁷. Διὰ τοῦτο ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται ὄχι μόνον ὡς τό ἀποκορύφωμα τῆς θείας κενώσεως, ἀλλ' ὡς ἡ **νικητήριος μάχη** εἰς τό ἔργον τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ λυτρώσεως. «θανάτω, θάνατον πατήσας». Ὁ Χριστιανισμός εἶναι διὰ τούς Πατέρας ἡ θρησκεία τοῦ Σταυροῦ. Πιστεύεται συνήθως ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ διὰ τούς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς εἶναι τό **σπουδαιότερον γεγονός** εἰς τήν ζωήν καί τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ.

»...Διὰ τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τόσον διὰ τήν θεολογίαν ὅσον καί διὰ τήν λαϊκήν εὐσέβειαν, ἡ σωτηρία εἶναι τελικῶς πλήρης **ἐν τῇ ἀναστάσει**. Ἡ ἁμαρτία καί ὁ θάνατος κατανικῶνται καί χαρίζεται ἡ ζωή εἰς τούς ἀνθρώπους. Μόνον ἡ ἀνάστασις εἶναι ὁ ἀληθής ἀρραβὼν τῆς σωτηρίας καί τῆς αἰωνίου ζωῆς¹³⁸. Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ εἶναι προσφορά θυσίας διὰ τήν σωτηρίαν τοῦ κόσμου... Εἴτε ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ θεωρηθῇ ὡς λύτρον καταβληθέν εἰς τόν διάβολον..., εἴτε ὡς ἀπάτη γενομένη εἰς τόν διάβολον, εἴτε ὅπως δήποτε ἄλλως, παραμένει βέβαιον ὅτι... ἦτο θυσία εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἀντὶ «πολλῶν» (σ.σ. δηλ. οὐχὶ πάντων...), συγχρόνως δέ νίκη τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ Διαβόλου, τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Ἀμφότερα τά στοιχεῖα ταῦτα εὐρίσκει τις εἰς τούς Ἀνατολικούς Πατέρας..., μέ γενικόν τόνον καί ἔμφασιν ἐπὶ τοῦ στοιχείου τοῦ θριάμβου τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων. Ἐπὶ τοῦ σημείου ἀκριβῶς τούτου φαίνεται, ὅτι ἡ ἀποψις τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ διαφέρει τῆς Λατινικῆς ἀπόψεως, ἀφοῦ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ τό στοιχεῖον τοῦ θριάμβου καί τῆς νίκης εἶναι ἡτονημένον καί τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ παρουσιάζεται ὡς θυσία προσφερθεῖσα εἰς τόν Θεόν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς προσβληθείσης ἐκ τῆς ἡμετέρας παραβάσεως καί ἀνυπακοῆς θείας δικαιοσύνης...

» Σελ. 13-14... Ὁ Χριστός ἔρχεται εἰς τόν κόσμον καί κηρύττει τό Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας καί εἶτα προσφέρει ἑαυτόν ὑπὲρ πολλῶν. Ἀλλά τό πάθος Του δέν ἔχει ἀπλῶς τόν χαρακτήρα τῆς θυσίας, ἀλλὰ τῆς ἐνδόξου νίκης ἐπὶ παντός κακοῦ...

» Σελ. 28-31. «... Ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τόν Πατέρα καί καθὼς ἐντείλατό μοι ὁ Πατήρ οὕτω ποιῶ». Οὐ γάρ ὑπεύθυνος ὢν θανάτῳ φησίν, οὐδέ ὀφείλων αὐτῷ, διὰ δέ τήν ἀγάπην τήν εἰς τόν

¹³⁷ Εἰρηναίου, Ἐπίδειξις 37, Sources Chretiennes, σελ. 91 - 92

¹³⁸ The Orthodox Eastern Church, μεταφ. D. H. Lovrie, London, 1929, σελ. 55. (σ.σ. ἐν ἀντιθέσει, ὡς εἵπομεν, πρὸς τήν Ρωμαιοκαθολικὴν καί τήν Ἀγγλικανικὴν Θρησκευτικὰς Κοινότητα, ὡς καί τὰς λοιπὰς «Ὁμολογίας» τῶν Διαμαρτυρομένων..., αἵτινες ἐξ ἐπιδράσεως ἴδια τῆς βλασφήμου δοξασίας τῆς δῆθεν «ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης» διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, θεωροῦσι τήν Σταύρωσιν ὡς τόν κύριον παράγοντα τῆς σωτηρίας).

Πατέρα ὑπομένω... ἐκὼν ἔρχεται ἐπὶ τοῦτο, καὶ καταφρονῶν τοῦ διαβόλου... Οὐκ ἀπὸ ἀνάγκης ἀλλὰ δι' ἀγάπην τοῦ Πατρός... (Ι. Χρυσόστ.).».

» ...Ἐξ ἀφορμῆς τῆς «παραβολῆς τοῦ ἀσώτου» ἐν σχέσει πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. περί καταλλαγῆς, τονίζεται ἐξ Ὁρθόδοξου πλευρᾶς ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὴν νομικὴν ἀντίληψιν περί δικαιοσύνης. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ὡς ἀπαθὴς κριτὴς, ὅχι ὡς πλήρης ἀγάπης Πατὴρ, δεχόμενος τὰ τέκνα του καὶ συγχωρῶν τὰς ἀμαρτίας των¹³⁹... Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου θὰ ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πυρὴν αὐτῆς τῆς ἀποκαλύψεως. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀναγνώρισις ὅτι διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης μανθάνομεν ποιὸς εἶναι ὁ Θεός, γνωρίζομεν τὸν Θεόν ὡς Πατέρα πλήρη ἀγάπης διὰ τὰ τέκνα του, δὲν παρουσιάζει οἰασδήποτε χαρακτηριστικὰς συνεπείας εἰς τὰς σκέψεις των περί καταλλαγῆς, διότι, προφανῶς, ὁλόκληρος ἡ σκέψις των προϋποθέτει τὸν Θεόν ὡς πλήρη ἀγάπης Πατέρα...

»...Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς μελέτης ταύτης κατέστη, νομίζομεν, φανερόν ὅτι: α) Ἡ πατερικὴ ἐξήγησις τῆς Κ.Δ. χαρακτηρίζεται ὑπὸ εὐρείας ἀντιλήψεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς συμφιλίωσης καὶ καταλλαγῆς ἡμῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ. Ὁλόκληρος ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται ὡς τὸ μέσον τῆς σωτηρίας, καὶ ὅχι μόνον ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσία... β) Ὅταν οἱ ἐξηγηταὶ Πατέρες ἀναπτύσσουν χωρὶα σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐκφράζουν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἀνθρωπότητος. Δὲν βλέπουν τὸν Σταυρόν ὡς **νομικὴν τινα πρᾶξιν...**».

Γ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» ὡς καὶ τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως ἢ ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν.

Ὡς καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐνότητι ἀρκούντως εἶπομεν, τὸ περί τῆς σημασίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» καθαρῶς «θεολογούμενον» θέμα ὑπῆρξεν «ἀντιλεγόμενον» ἀπὸ τῶν πρώτων ἔτι χρόνων τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἄλλως τε σαφῶς συνάγεται ἐξ ὧν γράφει καὶ ὁ ἁγ. Γρηγόριος, ὁ Θεολόγος, ἐν τῷ μνημονευθέντι ΜΕ' λόγῳ αὐτοῦ εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα: «Ἔσται τοίνυν ἐξετάσαι πρᾶγμα καὶ δόγμα τοῖς μὲν πολλοῖς παρορώμενον ἐμοὶ δὲ λίαν ἐξεταζόμενον...». Τονίζει δ' ἐν συνέχειᾳ, καὶ οὗτος, ὅτι «ἡ γνώμη καθ' ἣν τὸ λύτρον ἐδόθη εἰς τὸν

¹³⁹ Βλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρέου Θεοδώρου «Ἡ περί δικαιοσύνης διδασκαλία τῶν 39 Ἀρθρῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας», ἐν Ἀθήναις, 1961, σελ. 33.

σατανᾶν ἀποτελεῖ ὕβριν...», διὰ νά καταλήξῃ ὅτι, ἐδόθη μέν, κατὰ τήν γνώμην του, τοῦτο εἰς τόν Πατέρα, ἔλαβεν ὅμως αὐτό Ἐκεῖνος «οὐκ αἰτήσας, οὐδέ δεηθείς...», ἀλλά διὰ τήν οἰκονομίαν καί τό χρῆναι ἀγιασθῆναι τόν ἄνθρωπον».

Διά τό αὐτό πάντως θέμα καί ἐν τῇ προμνησθείσῃ ἐπίσης πραγματείᾳ τοῦ μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρ. Θεοδώρου, «Ἡ περί δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία», ἀναφέρονται, σύν ἄλλοις, καί τά ἑξῆς:

Σελ. 10. «...ἐξ ὅσων εἵπομεν, φαίνεται ὅτι ἡ διαβόητος περί δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία οὐσιαστικῶς εἶναι ξένη τῆς διδασκαλίας τοῦ Εἰρηναίου. Ὅμως τό τε πρόσωπον καί τό ἔργον τοῦ διαβόλου ἐν τῷ ἔργῳ τῆς θείας περί τόν ἄνθρωπον οἰκονομίας κεντρικήν κατέχουσι παρά τῷ Εἰρηναίῳ θέσιν. Ἐναντίον τοῦ διαβόλου ὁ Κύριος ἀναλαμβάνει ἀγῶνα κατὰ τούς κανόνες τῆς θείας σοφίας καί δικαιοσύνης, αἵτινες διέπουσι τάς καθόλου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δέ τάς ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀπολυτρώσεως. Τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ δίδεται μέν ὡς λύτρον, χωρίς ὅμως σαφῶς νά διακριβοῦται εἰς ποῖον τό αἷμα τοῦτο ἐδόθη. Ὁλοσχερῶς ὅμως ἀποκλείεται ἡ ἰδέα ὅτι τό αἷμα τοῦ Κυρίου ἐδόθη ὡς λύτρον εἰς τόν σατανᾶν διὰ τάς κατεχομένας ὑπ' αὐτοῦ ψυχάς. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, αἱ ἰδέαι τοῦ Εἰρηναίου περί τῆς θείας δικαιοσύνης ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀπολυτρώσεως, κακῶς ἐκλαμβανόμεναι, θά ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς περί δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρίας, ἣν θά ἐπιχειρήσωσιν ἀκολουθῶς τινές τῶν ἱερῶν της Ἐκκλησίας Πατέρων»¹⁴⁰.

»Σελ. 10-12. Ὁριγένης. (σ.σ. Παρατίθεται χωρίον τῆς περί λύτρου διδασκαλίας τοῦ Ὁριγένους, μετά τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας, καί προστίθεται). Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ὁριγένους ἔχομεν σαφῆ πλέον τήν ἰδέαν περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ. Οὗτος ἐκράτει ἡμᾶς αἰχμαλώτους εἰς στυγνήν παρ' αὐτῷ δουλείαν. Ἡ ἀπελευθέρωσις δέ καί ἡ ἐξαγορά τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῆς τυραννίας ταύτης ἔδει νά γίνῃ κατόπιν προσφορᾶς λύτρων. Ὡς τοιοῦτον ὅμως λύτρον, μόνη ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἠδύνατο νά δοθῇ. Ὁ Σατανᾶς δέχεται τό λύτρον, πλήν ἠπατήθη, ὅτι ἠδύνατο νά γίνῃ κύριος αὐτῆς, χωρίς νά συναισθάνηται ὅτι δέν ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρός, ὥστε νά τήν κατακρατήσῃ. Εἰσελθὼν δέ διὰ τοῦ θανάτου ὁ Κύριος εἰς τό κράτος τοῦ θανάτου, ἅτε Θεός ὢν καί ἰσχυρότερος, κυριεύει αὐτοῦ, ἐλευθεροῖ δέ συγχρόνως καί τούς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους.

¹⁴⁰ Irene, ἐν Δ th. C.t. VII, 2481

»Στοιχεῖον νέον ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἔχομεν τὴν ἀπάτην»¹⁴¹ τοῦ διαβόλου ἐν τῇ ὅλῃ διαδικασίᾳ. Ὁ Διάβολος ἐν τῇ μετὰ τοῦ Κυρίου συμφωνίᾳ ἀπατᾶται, ἡ ἀπάτη δ' αὐτῇ ἀποδοτέα εἶτε εἰς τόν Θεόν, εἶτε εἰς αὐτόν τοῦτον τόν Διάβολον (αὐταπάτη). Καί τίς μέν ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τοῦ Ὁριγένους ἐπὶ τοῦ προκειμένου δέν εἶναι εὐκόλον νά διακριβωθῇ»¹⁴². Πιθανώτατα ὁ Σατανᾶς «αὐθυπατήθη»¹⁴³, νομίσας ὅτι ἡδύνατο νά κυριεύσῃ ἀπλῶς τῆς ψυχῆς τοῦ Κυρίου, χωρὶς νά συναισθάνηται τὴν ὑπὸ τὴν σάρκα τοῦ Ἰησοῦ ἐγκρυπτομένην θεότητα. Σημειωτέον ὅτι ἡ θεωρία αὕτη δέν ἀποτελεῖ καὶ τό κύριον καὶ μοναδικόν στοιχεῖον τῶν σωτηριολογικῶν τοῦ Ὁριγένους ἀντιλήψεων. Παραλλήλως, ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει παρ' αὐτῷ ἡ θεωρία περὶ ἀντιπροσωπευτικῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Φέρων τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ Κύριος **ὑπέφερεν ἐκουσίως**, ἀληθὴς δ' ἀρχιερεὺς προσέφερε τῷ Πατρὶ αὐτοῦ ἀληθῆ θυσίαν ἐξιλασμοῦ, γεγονώς ἐξιλαστήριον θῦμα»¹⁴⁴.

»Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ περὶ δικαιωμάτων τοῦ σατανᾶ θεωρία, ἥτις διὰ τοῦ Ὁριγένους εἰσέρχεται εἰς τὴν πατερικὴν θεολογίαν, ὑπῆρξεν ἀτυχῆς, τυχοῦσα περαιτέρω ἀτυχῶν ἐπεξεργασιῶν ἰδίως ἀπὸ μέρους τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου, τοῦ Νύσσης, εἰς οὗ τὴν διδασκαλίαν μεταβαίνομεν».

»Σελ. 14-18. Παρατίθεται ἡ γνώμη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, Νύσσης, ὅτι «τό **λύτρον** ἐδόθη εἰς τόν Σατανᾶν, ὅστις ἰδὼν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Κυρίου ἀντάλλαγμα ἀξίας μείζονος πασῶν τῶν ψυχῶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κρατουμένων ἀνθρώπων, ἐδέχθη τὴν συμφωνίαν... Ὡς ὁμως εἶναι φυσικόν, δέν ἦτο δυνατόν νά συγκατατεθῇ... εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ θεότης τοῦ Κυρίου ἐφαίνετο γυμνή, ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ δυνάμει καὶ αἴγλῃ... Ὅθεν ἡ θεία τοῦ Κυρίου φύσις περιβάλλεται τὴν ἀνθρωπίνην, ὥστε, ἀτενίζων ὁ διάβολος.... νά μὴ πτοηθῇ...». Ἐν τῇ ὅλῃ ταύτῃ διαδικασίᾳ, ὡς ἤδη ἐλέγχθη, καταφαίνονται αἱ τρεῖς κύριαι τῆς θείας

¹⁴¹ Περί ἀπάτης ὠμίλησεν ἐνωρίτερον ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. Κατὰ τόν ἱερόν πατέρα, ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ἠπατήθη ὑπὸ τριῶν γεγονότων τελεσθέντων ἐν σιγῇ καὶ ἐν μυστηρίῳ, ἥτοι τῆς Παρθένου Μαρίας, τοῦ τοκετοῦ αὐτῆς, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου. (Πρὸς Ἐφεσ. P.M. Gr. t. V. c. 753).

¹⁴² σ.σ. Παρατίθενται: α) ἡ γνώμη τοῦ Kashdalt, μετὰ σχετικῆς βιβλιογραφίας, ὅτι ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ τοῦ Ὁριγένους οὐδέν στοιχεῖον ἀνήθικον ἢ μὴ θρησκευτικόν ἢ καὶ μὴ φιλοσοφικόν ὑπάρχει, διότι ἡ θεία Πρόνοια ἐπιτρέπει εἰς τοὺς διεστραμμένους ἀνθρώπους νά συλλαμβάνωσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν καταστροφὴν, ὑποτιμῶντες τὰς ἐναντίον αὐτῶν παρατασσομένας δυνάμεις. Καὶ β) τοῦ Harnack- ὅτι ἡ θεωρία, συνδεομένη μετὰ τῆς ἀπάτης, ἀπαντῶσιν τό πρῶτον παρὰ τοῖς ὁπαδοῖς τοῦ Βασιλείδου, ἐδράζεται ἐπὶ λαϊκῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεων, ἐνισχυομένη ἔτι ὑπὸ μαρκιωνικῶν στοιχείων.

¹⁴³ Παρατίθεται σχετικὴ βιβλιογραφία.

¹⁴⁴ σ.σ.: Παρατίθεται σχετικὴ βιβλιογραφία.

ουσίας ιδιότητες, ή αγαθότης, ή δικαιοσύνη καί ή σοφία. Ὁ ἱερός Γρηγόριος αὖθις ἐπαναλαμβάνει:

»Ὅρᾳς ὅπως τό ἀγαθόν τῷ δικαίῳ συνέζευκται καί τό σοφόν τούτων οὐκ ἀποκέκριται. Τό γάρ διά τῆς τοῦ σώματος περιβολῆς χωρητήν τήν θείαν δύναμιν ἐπινοῆσαν γενέσθαι, ὡς ἂν ή ὑπέρ ἡμῶν οἰκονομία μή παραποδισθεῖ τῷ φόβῳ τῆς ὑψηλῆς ἐμφανείας, πάντως κατά ταῦτον τήν ἀπόδειξιν ἔχει, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ σοφοῦ, τοῦ δικαίου. Τό μέν γάρ ἐθέλεσθαι σῶσαι, τῆς ἀγαθότητος ἔστι μαρτυρία, τό δέ συναλλαγματικήν ποιήσασθαι τήν τοῦ κρατουμένου λύτρωσιν, τό δίκαιον δείκνυσι· τό δέ χωρητόν δι' ἐπινοίας ποιῆσαι τῷ ἐχθρῷ τό ἀχώρητον, τῆς ἀνωτάτης σοφίας τήν ἀπόδειξιν ἔχει»¹⁴⁵.

»Καί ταῦτα μέν ὡς πρός τήν ἐνέργειαν τῆς θείας ἀγαθότητος, δικαιοσύνης καί σοφίας. Εἶναι ὅμως εὐλογον νά ἐρωτήσῃ τις ποῦ ἔγκειται ή θεία δύναμις ἐν τῷ προμνησθέντι ἔργῳ καί πῶς ἀνακαλεῖται εἰς σωτηρίαν ὁ πεπτωκώς; Κατά τόν ἱερόν Γρηγόριον, ή θεία δύναμις εἶναι τά μάλιστα ἐκδηλος ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἔργῳ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. Ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ Λόγου λῆψις καί περιβολή τοῦ ταπεινοῦ τῆς φύσεως ἡμῶν σχήματος εἶναι θαῦμα τῆς παντοδυνάμου δεξιᾶς, «πλείονα ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως ἔχον ἢ τά μέγала τε καί ὑπερφυῇ τῶν θαυμάτων». Ἡ δέ λύτρωσις τοῦ αἰχμαλώτου ἐπιτυγχάνεται, καθόσον ὁ κρατῶν, δελεασθεῖς καί ἀπατηθεῖς ὑπό τοῦ δολώματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ταύτην δέ ἀποσπάσας, παρέμεινε κρεμάμενος ὑπό τοῦ ὑποκρυπτομένου ἀγκίστρου τῆς θείας φύσεως. Τοιουτοτρόπως «εἰσοικισθεῖσα ή ζωή καί τό φῶς ἐν τῷ σκότει καί τῷ θανάτῳ, ἐξηφάνισε πάντα ταῦτα καί ἠλευθέρωσε τόν ἄνθρωπον».¹⁴⁶

»Καί αὕτη μέν ή περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία τοῦ Γρηγορίου. Κρίνοντας ταύτην διά βραχέων λέγομεν, ὅτι παρά τῷ ἡμετέρῳ διδασκάλῳ φέρεται ὑπό τήν πληρεστέραν μέν, ὅμως καί τήν ἀτυχεστέρα αὐτῆς μορφήν. Τά δικαιώματα τοῦ Σατανᾶ εἶναι πραγματικά, ὡς λύτρον δίδεται εἰς τόν Διάβολον ή ψυχή τοῦ Κυρίου, ὁ Σατανᾶς δέ δεχόμενος ταύτην ἀπατᾶται ὑπό τοῦ Θεοῦ. Καί τά τρία ταῦτα στοιχεῖα δέν δύνανται νά ἐμφιλοχωρήσωσιν ἐν τῷ σωτηριολογικῷ συστήματι τῆς Ἐκκλησίας. Καί φαίνεται μέν ὁ Γρηγόριος

¹⁴⁵ Αὐτόθι, κεφ. Γ', σελ. 61-64.

¹⁴⁶ «Ἐπειδή γάρ ἀκράτῳ προσμῖξαι τῇ τοῦ Θεοῦ παρουσίᾳ, καί γυμνήν ὑποστῆναι αὐτοῦ τήν ἐμφάνειαν ὡς ἂν εὐλήπτον γένηται τῷ ἐπιζητοῦντι ὑπέρ ἡμῶν τό ἀντάλλαγμα, τῷ προκαλύμματι τῆς φύσεως ἡμῶν ἐνεκρύφθη τό θεῖον, ἵνα κατά τούς λίχνους τῶν ἰχθύων τῷ δελέατι τῆς σαρκὸς συναποσπασθῇ τό ἀγκίστρον τῆς θεότητος καί οὕτω τῆς ζωῆς τῷ θανάτῳ ἐσοικισθεῖσης, καί τῷ σκότει τοῦ φωτός ἐμφανέντος, ἐξαφανισθῇ τῷ φωτί, καί τῇ ζωῇ τό κατά τό ἐναντίον νοούμενον» (Αὐτόθι κεφ. ΚΔ' σελ. 64-65)

δικαιολογῶν τό ἐκ τῆς χρησιμοποιοῦσας ἀπάτης ὑπό τοῦ ἀγαθοῦ καί ἁγίου Θεοῦ ἀνακῦπτον ἠθικόν πρόβλημα. Ὅσον ὅμως εὐφυῆς καί ἄν εἶναι ἡ δικαιολογία αὕτη, οὐδαμῶς παρέχει λύσιν εἰς τό πρόβλημα. Ὁ ἀγαθός τοῦ Θεοῦ σκοπός ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντων δέν δύναται νά ἀγιάσῃ μέσον, ὅπερ, ἠθικῶς, ἐπιλήψιμον, ἀντίκειται ἄρδην εἰς τήν θείαν ἀγιότητα. Ἐάν ὁ σκοπός δέν ἀγιάζῃ τά μέσα ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἠθικῆς τοῦ πεπερασμένου ἀνθρώπου ἐνεργείας, πολλῶ μᾶλλον δέν δύναται νά ἀγιάσῃ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀπολύτως παναγίου Θεοῦ. Ὅτι δ' ἀφ' ἐτέρου, ἡ περί ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων θεωρία τοῦ Γρηγορίου, ἣτις σημαντικήν κατέχει θέσιν ἐν τῇ σχετικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ, εἶναι ἀπό ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἀπόβλητος, μόλις εἶναι ἀνάγκη νά εἴπωμεν»¹⁴⁷ (σ.σ. αἰρετική καί κακόδοξος).

»Σελ. 18-20. Τήν περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίαν φαίνεται γνωρίζων καί ὁ Μ. Βασίλειος, ὅστις σημειωτέον δέν διδάσκει αὐτήν «ἀναφανδόν»¹⁴⁸, ὡς ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Γρηγόριος, ἀλλ' ὅμως ἐμμέσως. Ὁμιλῶν πρὸς τοὺς ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητι πεποιθότας,... γράφει:»

»Καί ἡμεῖς... οἱ πεποιθότες ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητι, ἀκούσατε. Λύτρων ὑμῖν χρεῖα πρὸς τό εἰς τήν ἐλευθερίαν ἐξαίρεθῆναι, ἣν ἀφηρέθητε νικηθέντες τῇ βίᾳ τοῦ διαβόλου, ὅς ὑποχειρίους ἡμᾶς λαβὼν οὐ προτέρον τῆς ἑαυτοῦ τυραννίας ἀφήσει, πρὶν ἄν τινι λύτρῳ ἀξιολόγῳ πεισθεῖς ἀνταλλάξασθαι ὑμᾶς ἔλῃται. Δεῖ οὖν τό λύτρον μὴ ὁμοιογενές εἶναι τοῖς κατεχομένοις, ἀλλὰ πολλῶ διαφέρειν τῷ μέτρῳ εἰ μέλλοι ἐκὼν ἀφήσειν τῆς δουλείας τοὺς αἰχμαλώτους. Διόπερ ἀδελφός ὑμᾶς λυτρώσασθαι οὐ δύναται. Ἄνθρωπος γάρ οὐδεὶς δυνατός ἐστι πεῖσαι τόν διάβολον πρὸς τό τόν ἅπαξ ὑποπεσόντα ἐξελέσθαι ἀπό τῆς ἐξουσίας· ὅς οὐδέ περί τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων οἷος τε ἐστι ἐξίλασμα δοῦναι τῷ Θεῷ. Πῶς οὖν ἰσχύσει τοῦτο ὑπὲρ ἐτέρου πράξαι;... Κἂν τῶν μέγα τί δυναμένων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ εἶναι δοκῇ..., ἀκουέτω πᾶσαν τοῦ πράγματος τήν ἀλήθειαν· ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὑπέκυψε τῷ

¹⁴⁷ J. Tixcront, μν. ἐργ. σ. 155.

¹⁴⁸ Σημειωτέον ὅτι ἡ σωτηριολογικὴ αὕτη ἀντίληψις, εἰ καί ὑπό τήν πληρεστέρας αὐτῆς μορφήν, δέν εἶναι παρά ταῦτα ἡ μόνη ἐν τῷ συστήματι τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου. Θά ἐλέγομεν μάλιστα ὅτι, ἐν συγκρίσει πρὸς τήν ἐτέραν θεωρίαν τῆς ἐν τῷ Χριστῷ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἣν διδάσκει ὡσαύτως ὁ Γρηγόριος, ἡ περί δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία κατέχει δευτερεύουσαν ὅμως θέσιν. Ὁ ἡμέτερος Πατήρ, σὺν τῷ ἱερῷ Ἀθανασίῳ, καθ' οἱ ὅπαδοί τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ἐγένοντο οἱ κύριοι διαμορφωταί, οἱ διδάξαντες ἐπὶ τό τελειότερον τήν θεωρίαν τῆς μυστικῆς ἐν τῷ Σωτῆρι θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν μυστικῆς ἐνατενίσεως ἐξίκετο ὁ Γρηγόριος, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τήν ἐν τῇ ἐνσάρκῳσι θεώσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς μετὰ τῆς θείας, κατ' ἐπέκτασιν δέ, δυνάμει τῆς μυστικῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καί πάντων τῶν μυστικῶς ἐν τῷ Χριστῷ ἐμπεριλαμβανομένων ἀνθρώπων, ὥστε πλεῖστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν θεολόγων νά ἐπικρίνῃσι τό σύστημα αὐτοῦ ὡς εἰσηγούμενον τήν ἀπολύτρωσιν κατὰ μαγικόν ὅμως καί φυσιοφαρμακολογικόν τρόπον...».

πονηρῶ τῆς δουλείας ζυγῶ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ... Παντί δέ αἰχμαλώτῳ χρεία πρὸς ἐλευθερίαν. Οὔτε οὖν ἀδελφός τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφόν δύναται λυτρώσασθαι, οὔτε αὐτός ἕκαστος ἑαυτόν. Διό πολλῶ βελτίονα δεῖ εἶναι τόν λυτρούμενον τοῦ κεκτημένου καί δουλεύοντος ἤδη»¹⁴⁹.

»Ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου φαίνεται ὅτι ὁ ἱερός Βασίλειος ἀποδέχεται τήν περί δικαιομάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίαν... Καί δέν λέγει μέν ρητῶς ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου ἐδόθη λύτρον εἰς τόν κατέχοντα τούς ἁμαρτωλούς ἀνθρώπους, ἐκ τῶν συμφραζομένων ὅμως συνάγεται. Ἐφ' ὅσον οὐδέν τῶν κοινῶν λύτρων ἡδύνατο νά πείσῃ τόν ἐχθρόν, εἰ μή λύτρον ἀξιολόγον καί ἀκριβόν, τοῦτο δέ οὐδεὶς ἡδύνατο νά δώσῃ... πρόδηλον ὅτι μόνον ἡ τοῦ Κυρίου ψυχὴ ἡδύνατο νά ἱκανοποιήσῃ τήν ἀπληστίαν τοῦ ἐχθροῦ.

»Ὡς βλέπομεν, ἡ περί ἧς ὁ λόγος θεωρία, παρά τῷ ἡμετέρῳ διδασκάλῳ φέρεται ὑπὸ τήν ἡπιωτέραν αὐτῆς μορφήν (μὴ ἀναφερομένου ἐν αὐτῇ τοῦ στοιχείου τῆς ἀπάτης) πλαισιουμένη δέ ὑπὸ ὑγιῶν σωτηριολογικῶν στοιχείων τῆς πραγματικῆς λεγομένης θεωρίας, ἣν ὁ ἱερός πατήρ πολλαχῶς ἐδίδασκεν».¹⁵⁰

Σελ. 20. Τέλος καί παρά τῷ μεγάλῳ Δαμασκηνῶ θεολόγῳ, τῷ συνδυάζοντι ἐν προκειμένῳ τάς δοξασίας τῶν δυό μεγάλων πατέρων καί διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ καί Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, τοῦ μέν πολεμοῦντος τήν θεωρίαν, τοῦ δέ, ὡς εἶδομεν, διδάσκοντος, ἐπὶ τό τελειότερον, ἀπηχοῦνται ἡ τε διαμαρτυρία τοῦ Ναζιανζηνοῦ κατὰ τῆς θεωρίας καί ἡ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης διδασκαλία περί ἀπάτης τοῦ σατανᾶ. Ὁ ἱερός Δαμασκηνός παρατηρεῖ:

«Αὐτός γάρ ὁ δημιουργός τε καί Κύριος τήν ὑπέρ τοῦ οἰκείου πλάσματος ἀποδέχεται πάλιν, καί ἔργῳ διδάσκαλος γίνεται καί ἐπειδὴ θεότητος ἐλπίδι ὁ ἐχθρός δελεάζει τόν ἄνθρωπον, σαρκός προβλήματι δελεάζεται καί δείκνυται ἅμα τό ἀγαθόν καί τό σοφόν, τό δίκαιον τε καί τό δυνατόν τοῦ Θεοῦ»¹⁵¹.

»Εἰς ἕτερον δέ σημεῖον γράφει:

»Θνήσκει τοίνυν τόν ὑπέρ ἡμῶν θάνατον ἀναδεχόμενος... (σ.σ.: προστίθεται ἐν συνέχειᾳ καί ὑπόλοιπον μέρος τῆς ὁμιλίας τοῦ ἁγίου πατρός, ἣν παρεθέσαμεν).

¹⁴⁹ Hom. in Psalm. XL VIII, 3, 4, P.M.G. XXIX, c. 437-440 (σ.σ. προστίθεται, ἐν συνεχείᾳ, καί τό ὑπόλοιπον μέρος τῆς ὁμιλίας ταύτης τοῦ ἁγίου Πατρός, ὅπερ παρεθέσαμεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

¹⁵⁰ » Beg. Fus, tract, Inter, 11, 4 P. M. Gr. XXXI, c. 910.

¹⁵¹ De Fide Orthod. 111. A. M. Gr. 94, c. 981 - 984.

»Σελ. 21-22. Ἀργότερον ἡ περί τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία, οὐ μόνον παρά τοῖς Λατίνοις¹⁵² ἀλλά καί παρά τισι ἐκ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποβάλλουσα τήν ἀρχικὴν αὐτῆς μορφήν, φέρεται ὑφ' ἐτέραν μεμετριάσμενην ὄψιν, ὡς τίς δυνάμεως κατάχρησις καί ὑπέρβασις τῆς πραγματικῆς τοῦ Σατανᾶ ἐξουσίας ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ ἀναμαρτήτου Σωτῆρος, δι' οὗ, δικαίῳ τῷ λόγῳ, ὁ θάνατος καταλύεται καί συντρίβεται ἡ ἐξουσία τοῦ καταχραστοῦ καί ἀδίκου δυνάστου.

»Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀπαντῶμεν παρά τῷ ἱερῷ Χρυσοστόμῳ. Σχολιάζων ὁ ἱερός πατήρ τὸν ἐν τῷ θανάτῳ τῆς ἀναμαρτήτου σαρκὸς τοῦ Κυρίου θρίαμβον καί τὴν περιφανῆ νίκην τῆς σαρκὸς τοῦ Θεανθρώπου κατὰ τῆς ἁμαρτίας, παρατηρεῖ. « Ἔως μὲν ἁμαρτωλούς ἐλάμβανε (ἡ ἁμαρτία) κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον ἐπῆγε τελευτήν ἐπειδὴ ἀναμαρτήτου εὐροῦσα σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη... Πρότερον γὰρ ἐλέγξας ἡδίκηκυϊαν, οὕτως αὐτὴν κατεδίκασεν. Οὐχ ἀπλῶς ἰσχυῖ καί ἐξουσία, ἀλλά καί τῷ τοῦ δικαίου λόγῳ»¹⁵³.

»Διασαφηνίζει δέ τὰς ιδέας του ταύτας ὁ ἱερός Χρυσόστομος καί διὰ τοῦ παραδείγματος. «ἵνα καὶ σαφέστερον ἡ, καί ἐπὶ παραδείγματος αὐτό ποιήσω φανερόν. Ἔστω τίς βίαιος τύραννος, πάντας τοὺς ἐμπίπτοντας μυρίοις περιβάλλων κακοῖς...» (σ.σ. Τὴν συνέχεια τῆς Ὁμιλίας ταύτης τοῦ ἁγ. Πατρός παρεθέσαμεν).

»Περὶ καταχρήσεως τῆς δυνάμεως καί ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου καί τῆς ἥττης τοῦ πρώτου ὠμίλησαν ὡσαύτως ὁ ἱερός Θεοδώρητος¹⁵⁴ καί ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας¹⁵⁵

¹⁵² 1. Πρβλ. Ἁγ. Ἱλαρίων in Ps. LXVI. 8, P. L. IX 475 - Ἱεροῦ Αὐγουστίνου De Lib. arb. III, X, 29-31, P. L. XXXII. c. 1285 - 1287, de trinit, XIII, XII, 69- 70, P. L. XLII, c. 1026 - 1029.

¹⁵³ In Epist. ad Bom. homm XIII, P. M. Gr. 60, c. 514. σ.σ. Σχετικὰς περικοπὰς ἄλλων ὁμιλιῶν τοῦ ἁγ. Πατρός παρεθέσαμεν. Ὡσαύτως ὁ Εὐθ. Ζιγαβινός, ἐρμηνεύων τὸ χωρίον τῆς Ρωμ. Η' 3-4 ἐν τῇ «Ἑρμηνείᾳ τῶν 14 ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστ. Παύλου», Σελ. 85, γράφει: «Κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί. Ἐν τῇ σαρκὶ τῇ πολλὰ τυραννηθεῖσῃ... ἐνίκησε τὴν ἁμαρτίαν, ἡ γὰρ δεσποτικὴ σὰρξ τῷ μὲν ἁμαρτάνειν οὐκ ἐνίκηθη, τῷ δὲ ἀποθανεῖν καὶ ἐνίκησε καὶ κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἀδικήσασαν. Ἔως μὲν γὰρ ἁμαρτωλούς ἐλάμβανε δικαίως ἀνήρει. Ἐπεὶ δὲ ἀναμάρτητον σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη καὶ ἐξεχύθη φοβερᾶς αὐτῇ γενομένης τῆς προτέρας εὐκαταφρονήτου σαρκὸς. Ὁ δὲ Χρυσόστομος, τὸ «καὶ περὶ ἁμαρτίας», τῷ «κατεδίκασε τὴν ἁμαρτίαν» συντάσσει, λέγων, ὅτι «ὡς ἁμαρτήσασαν κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν οὐ μὴν ὡς ἰσχυρὸς καὶ ἐξουσιάζων, ἀλλ' ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν. Τί ἐστὶ τὸ «δικαίωμα»; Ὁ σκοπός, τὸ σπούδαγμα. Σκοπός γὰρ ἦν ἀναμάρτητον ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτου δὲ μὴ ἰσχύσαντος, ἐπληρώθη ἐν ἡμῖν διὰ Χριστοῦ ὁ ἐκεῖνος ἐσπούδαζεν».

¹⁵⁴ «Εἰ γὰρ τῶν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν γεγεννημένων ὁ θάνατος ἐπιτίμιον, ὁ ταύτης ἀπηλλαγμένος παντάπασι, δηλονότι ζωῆς ἀπολαύων, ἀλλ' οὐ θάνατον, δίκαιον ἦν τοίνυν ἡττηθεῖσα ἡ ἁμαρτία, καὶ τὸν νικητὴν κατακρίνασα θανάτῳ, καὶ τὴν αὐτὴν ἐξενεγκοῦσα κατὰ τοῦ νενικηκότος, ψῆφον, ἦν αἰεὶ κατὰ τῶν ἡττημένων ἐξέφερεν, ἀδικοῦσα ἐάλω. Μέχρι μὲν γὰρ τοὺς ὑπηκόους τῷ θανάτῳ παρέπεμπε, ὡς δίκαια ποιοῦσα, συνεχωρεῖτο τοῦτο ποιεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἀθῶον καὶ ἀνεύθυνον καὶ στεφάνων καὶ ἀναρρήσεων ἄξιον τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις ὑπέβαλεν, ἀναγκαίως λοιπὸν

» Ἐν τῇ μεταγενεστέρα ταύτῃ τῆς θεωρίας μορφῇ βλέπομεν, ὅτι ἐλλείπουν εὐτυχῶς τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπάδοντα πρὸς τὴν ὀρθὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι ἡ αὐστηρά ἔννοια τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ, ἡ ἰδέα τῶν λύτρων καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀπάτης ἐν τῇ μεταξύ Θεοῦ καὶ Διαβόλου διαπραγματεύσει. Ἡ οὐσία τῆς θεωρίας περιστέλλεται ὀρθῶς ἐν τῇ τυραννικῇ τοῦ Διαβόλου ἐξουσίᾳ, ἐν τῇ βουλιμίᾳ καὶ ἀπληστία τοῦ ἀρχαίου ἄρπαγος, ἥτις, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναμαρτήτου Κυρίου ἐκταθεῖσα, ἀπετέλεσε βοῶσαν ἄδικον. Ταύτην δικαίως πατάσσει ὁ λυτρωτής, ὡς ἰσχυρότερος, **ἀφαιρέσας τοῦ ἀντιδίκου τὴν δύναμιν καὶ τροπώσας τὴν τυραννικὴν αὐτοῦ ἰσχύιν...**

Σελ. 22-23. Ὡς εὐλόγως θὰ ἀνέμενέ τις, ἡ περὶ δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρία, ὡς ταύτην ἐμελετήσαμεν μέχρι τοῦδε, θὰ ἡγίρει διὰ τὰ ἐπιλήψιμα αὐτῆς σημεῖα, καὶ διαμαρτυρίας παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ. Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται γενικῶς ἐκφέρονται ὡς ἀποτροπιασμός κατὰ τῆς κεντρικῆς ἰδέας, ἣν χαρακτηρίζουσιν ὡς βλάσφημον, τῆς ἀποδόσεως τουτέστιν εἰς τὸν Σατανᾶν ὡς λύτρου τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

»Τὴν πρώτην διαμαρτυρίαν ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ διαλόγῳ Ἀδαμαντίου περὶ Ὁρθῆς εἰς τὸν Θεὸν πίστεως, οὗτινος ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς χαρακτηρίζει τὴν θεωρίαν ὡς μαρκιωνικὴν κατὰ τὴν βάσιν αὐτῆς»¹⁵⁶.

» Ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς:

»Πάνυ ἀπαρακολουθήτως φέρεσθε... Τὸν πριόμενον ἔφης εἶναι τὸν Χριστόν. Ὁ πεπρακώς τίς ἐστίν; Οὐκ ἦλθεν εἰς σέ ὁ ἀπλοῦς μῦθος, ὅτι ὁ πωλῶν καὶ ὁ ἀγοράζων ἀδελφοί εἰσιν. Εἰ κακός ὢν ὁ διάβολος τῷ ἀγαθῷ πέπρακεν οὐκ ἔστι κακός, ἀλλ' ἀγαθός... Αὐτός γοῦν ὁ Θεός εὕρισκεται πωλήσας· μᾶλλον δέ ἡμαρτηκότες ἐαυτοὺς ἀπηλλοτρίασαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· πάλιν δέ ἐλυτρώθησαν διὰ τὴν εὐσπλαχνίαν αὐτοῦ... Εἰκός δέ, ὅτι κατὰ σέ ἐπρίατο, δούς Ἐαυτοῦ τό αἷμα, πῶς οὖν καὶ ἐκ νεκρῶν ἡγείρετο;.... Οὐκέτι οὖν τό «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν» ἴσταται., Ὁ γοῦν διάβολος **κατέχει τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀντὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀνθρώπων; Πολλή βλάσφημος**

ὡς ἄδικος τῆς ἐξουσίας ἐκβάλλεται». (De Incarn. Domini P. M. Gr. 75, c. 1433-1436 καὶ De Provid X. αὐτ. 83, 757-760.

¹⁵⁵ «Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἀνέφικτον ἦν τῇ ἀνθρώπου φύσει τό καταργῆσαι θάνατον (ἐκεκράτητο γάρ ὑπ' αὐτοῦ, κατακομιζούσης αὐτὴν εἰς τοῦτο τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἐκείνης) ἀναγκαίως ὁ ζωοποιός τοῦ Θεοῦ Λόγος τὴν θανάτῳ κάτοχον ἡμπέσχετο φύσιν, τοὔτέστι τὴν καθ' ἡμᾶς, ἡγουν τὴν ἀνθρωπίνην, ἵνα καὶ τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καθάπερ τί τῶν ἀτιθάσσων θηρίων ἐπιτηδύσας ὁ θάνατος, παύσῃται τῆς καθ' ἡμᾶς τυραννίδος ὡς παρὰ Θεοῦ καταργούμενος». (Ad. reg de recta P. M. Gr. 76, c. 1376).

¹⁵⁶ Turner, μν. ἐργ. σ. 58

ἄνοια φεῦ τῶν κακῶν. Ἀπέθανεν, ἀνέστη ὡς δυνατός· ἔθηκεν ὁ ἔλαβεν»¹⁵⁷.

»Ἐν τῷ σκοτεινῷ τούτῳ χωρίῳ ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς καταδικάζει οἵανδήποτε συμφωνίαν μεταξύ τῶν ἀπείρως ἀντιτιθεμένων Θεοῦ καὶ διαβόλου. Ἐάν ὁ Χριστός, κατὰ τὴν θεωρίαν, ἐπωλήθη, τότε τίς ὁ πωλήσας; Ἐάν ὁ φύσει κακὸς καὶ φθόνῳ ἀπ' ἀρχῆς ἀγόμενος διάβολος ἐπώλησεν εἰς τὸν ἀγαθὸν Θεόν τὰ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων δικαιώματα αὐτοῦ, τότε παύεται ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι κακός... Ἐπομένως ὁ Θεὸς ἐπώλησε. Τίνι ὁμῶς τρόπῳ; Ὅτι ἀπαλλοτριωθέντων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἁμαρτίας, ὁ Θεός, εὐσπλαχνία κινηθεὶς, ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱόν, ὅστις ἔχυσε τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων. Ὅτι δὲ ἐλευθέρως τοῦτο ἔδωκε, καὶ δὲν ἐπώλησεν εἰς τὸν Διάβολον, πιστοῦται ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἐάν ἐπωλήθη ὁ Κύριος εἰς τὸν Διάβολον, προφανῶς δὲν θὰ ἀνίστατο ἐκ τῶν νεκρῶν, ἅτε τῇ ἐξουσία ὑπεῖκων τοῦ ἐχθροῦ... Ὁ Χριστός, ὡς δυνατός, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, συντρίψας τοῦ θανάτου τὸ κράτος».

»Σελ. 23-25. Τὴν θεωρίαν ἐπικρίνει ὁμοίως καὶ ὁ ἱερός Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. (σ.σ. παρατίθεται ἡ περικοπὴ τῆς Ὀμιλίας τοῦ ἁγ. Πατρός, τὴν ὁποίαν ἀναφέρομεν ἐν τοῖς πρόσθεν).

»Ἐν τοῖς θεολογικοῖς δ' αὐτοῦ ποιήμασιν ὡσαύτως παρατηρεῖ:

«Ζητῶ τὸ αἷμα τῷ προσερρῷ Θεοῦ; Εἰ μὲν τῷ πονηρῷ φεῦ τὸ Χριστοῦ τῷ κακῷ· εἰ τῷ Θεῷ δέ· πῶς ἐτέρῳ κρατουμένων ἡμῶν; ἐπεὶ κρατοῦντος ἐστ' ἀεὶ λύτρον». Ἡ τοῦτο ἀληθές, αὐτόν προσφέρειν τῷ Θεῷ, ἦν αὐτός ἡμᾶς τοῦ κρατοῦντος ἀρπάσῃ, λάβῃ τε ἀντάλλαγμα τοῦ πεπτωκότος τόν Χριστόν· ὁ χρίσας γάρ οὐχ ἀλώσιμος. Οὕτω φρονοῦμεν. Τοὺς τύπους δ' αἰδούμεθα. Ἐχεις τὰ τῇ δὲ προσκύνει τὴν Τριάδα»¹⁵⁸.

»Ὅτι θὰ ὑψωνε φωνὴν διαμαρτυρίας ὁ θεῖος Γρηγόριος οὐδὲν τὸ παράδοξον. Φύσις λεπτὴ καὶ εὐαίσθητος..., οὐδέποτε θὰ ἐδέχετο ἀδιαμαρτυρήτως ἰδέαν τοσοῦτον ἀντιτιθεμένην εἰς τε τὴν θεολογίαν καὶ τὸ χριστιανικὸν ἥθος. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἰδέα, κυκλοφοροῦσα, ὡς εἰκάζεται, μεταξύ τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων τῆς Ἐκκλησίας, μὴ οὔσα δὲ καὶ ἐπίσημος αὐτῆς δόξα, πολλοὺς μὲν τῶν θεολογούντων ἄφηνεν ἀδιαφόρους, τὸν ἱερὸν ὁμῶς Γρηγόριον, ὡς ὁ ἴδιος ἀνομολογεῖ... τὰ μάλιστα καὶ ἐνεργῶς ἀπησχόλει. Τὸ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου προσεφέρθη ὡς λύτρον εἰς τὸν ἐργάτην τῆς ἀνομίας, ὁ Γρηγόριος οὔτε κἂν νὰ διανοηθῇ δύναται. Ἡ ἰδέα αὕτη, ἀπάδουσα πρὸς τὸ ὀρθόδοξον πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, κρίνεται

¹⁵⁷ Adam. Dialogus de recta fide, P. M. Gr. XI, c. 1756-1757.

¹⁵⁸ Theolog. Carminum liber 1, X 65, P. M. Gr. XXXVII, c. 470

βλάσφημος. Συγχρόνως ὅμως καὶ ἡ ἑτέρα γνώμη, καθ' ἣν τοῦ Χριστοῦ τὸ αἷμα προσεφέρθη ὡς λύτρον εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, κρίνεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου ὡς ἀπόβλητος. Τὸ λύτρον, κατὰ τὴν φυσικὴν καὶ λογικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, δίδεται πάντοτε εἰς τὸν κατέχοντα, ἵνα, δι' αὐτοῦ, ἀφήσῃ οὗτος τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους αἰχμαλώτους. Ὅμως, διὰ τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἀνθρώπινον γένος δέν ὑπήχθη εἰς τὴν δουλείαν παρὰ τῷ Θεῷ, ἀφοῦ ἀπεξενώθη μᾶλλον διὰ τῆς πτώσεως. Ἡ ἑτέρα πάλιν ἰδέα, ὅτι τὸ λύτρον εὐχαριστεῖ καὶ τέρπει τὸν δεχόμενον αὐτὸ Πατέρα (σ.σ. δηλαδή ἡ περισσότερον βλάσφημος, ὡς καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ θὰ ἐπιδείξωμεν, γνώμη, τῆς «ικανοποιήσεως, δι' αὐτοῦ, τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης!!!) εἶναι ἰδέαι καὶ σκέψεις ἀρμόζουσαι μὲν εἰς τὸν ἐν ἁμαρτίαις καὶ πάθεσι δουλεύοντα ἄνθρωπον, οὐχὶ δ' ὅμως εἰς τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀγιώτατον Θεόν. Ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὸν ἱερὸν Γρηγόριον, εἶναι ὅτι ἐχύθη μὲν ἐλευθέως τὸ πανάγιον τοῦ Κυρίου αἷμα πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου, χυθὲν δέ, ἐδέχθη τοῦτο ὁ Θεὸς Πατήρ, χωρὶς νὰ δέεται τούτου καὶ χωρὶς προηγουμένως, οἶονεὶ καθηδυνόμενος τῇ προσφορᾷ, νὰ τὸ ἐπιζητήσῃ, ἀλλὰ χάριν τῆς οἰκονομίας. Τὸ αἷμα τοῦ ἀμωμήτου Κυρίου, ὑπὸ τῆς κακίας τοῦ Διαβόλου ἅπαξ χυθὲν, γίνεται δεκτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ὡς λόγος δικαιοτάτος, ἵνα προσβάλῃ τὸ κράτος τοῦ μιαιοῦ καὶ καταπατήσῃ αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν¹⁵⁹. Οὕτω, τοῦ Χριστοῦ τὸ αἷμα ἀποβάλλει πᾶσαν περὶ λύτρου ἔννοιαν, ὡς σφραγὶς δὲ τῆς ἰλαστηρίου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐμφαίνει τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους τῆς ἀνομίας καὶ τοῦ θανάτου.

»Σελ. 25. Τέλος, τὴν θεωρίαν ταύτην καταδικάζει ἐν μέρει καὶ ὁ ἱερὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Λέγομεν ἐν μέρει, καθόσον, ὡς προελέχθη, ὠρισμένα σημεῖα αὐτῆς παραδέχεται...

»Καὶ αὗται μὲν αἱ διαμαρτυρίαι αἱ ἐξενεχθεῖσαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τῆς περὶ δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ θεωρίας... Ἐν τοῖς ἐξῆς προβαίνομεν εἰς κρίσεις τινὰς ἡμετέρας ἐπὶ τοῦ θέματος.

»Σελ. 26-28. «...Ὁ Σατανᾶς ἀποτελεῖ τὴν ζοφερὰν μορφήν, ἥτις, τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριωθεῖσα, ἐγένετο τῆς κακίας ὁ προσωπικὸς φορεὺς, ὁ πολέμιος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων Αὐτοῦ βουλῶν, ὁ ἐπίβουλος τῆς δημιουργίας ἀπάσης, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ ἀνθρώπου»¹⁶⁰.

¹⁵⁹ σ.σ. Πρὸς τούτοις, ἵνα, ὡς καὶ ἐν τῷ Α' κεφ. εἵπομεν, ἐκδηλωθῇ καὶ οὕτω ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως καὶ ἡ ἄπειρος δύναμις καὶ σοφία Αὐτοῦ, μὴ παραβιασθῇ δὲ καὶ ἡ δωρηθεῖσα εἰς τὰ πνευματικὰ κτίσματα ἀπόλυτος ἐλευθερία, ἥς ἄνευ καὶ αὐτῶν ἡ πνευματικὴ φύσις θὰ ἦρετο ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ χάριν θέωσις τοῦ ἀνθρώπου θὰ καθίστατο ἀδύνατος.

¹⁶⁰ σ.σ. Παρεθέσαμεν καὶ ἐσχολιάσαμεν ἤδη περὶ τοῦ Σατανᾶ δὲ καὶ τοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ ὡς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἰδία μίσους του.

»...Ὁ Σατανᾶς ἀποτελεῖ προσωπικότητα ἀληθῆ, δύναμιν ἀντιτασσομένην εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου. Ἀνάγκη λοιπὸν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ Αὐτοῦ ἔργου νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ ἀπεχθές τοῦ διαβόλου ἔργον, λυτρούμενος τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἀθλίας παρὰ τῷ ἀντιδίκῳ δουλείας»¹⁶¹... Ἡ ἀνάγκη αὕτη εἶναι ἐπιτακτική. Ἐκ τῆς ἐπόψεως δὲ ταύτης ἐξηγεῖται καὶ ἡ μεγάλη θέσις, ἣν εὕρισκε ἡ διδασκαλία αὕτη ἐν ταῖς σωτηριολογικαῖς τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀντιλήψεσιν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἐν τίνι μέτρῳ ἐξηγοῦνται αἱ ποικίλαι ἐκ τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἀποκλίσεις τῶν προμνησθέντων Πατέρων¹⁶², ἐν τῇ προσπάθειᾳ αὐτῶν ὅπως ἐμβαθύνωσι καὶ ἐπεξηγήσωσι τὸν τρόπον, δι' οὗ ὁ Σωτὴρ χειροῦται τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐλευθεροῖ τὸν ἄνθρωπον.

»Ὅτι δὲ ὁ ὅλος βίος τοῦ Σωτῆρος ἀποτελεῖ, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ πάλιν κατὰ τοῦ Διαβόλου εἶναι ὁμοίως φανερόν. Κατὰ τοὺς ἱεροὺς Πατέρας, ἐν ταῖς κεντρικαῖς στιγμαῖς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος παρατηρεῖται ἀγὼν καὶ νίκη κατὰ τοῦ Σατανᾶ...

»Ἐν συνεχείᾳ, σημαντικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἀσχολεῖται περὶ τὸν Διάβολον, ἐν οἷς δὲ θαύμασιν ὁ Σωτὴρ ἰᾶται τοὺς ὑπὸ τὴν χαλεπὴν μάστιγα τοῦ τυράννου καταδυναστευομένους, διαλάμπει ἡ βασιλικὴ τοῦ Χριστοῦ κυριότης, ἡ συντρίβουσα τὸ κράτος τοῦ πονηροῦ.

»Τοῦτον χειροῦται... ὁ Κύριος καὶ ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ πεδίου... Οἱ ἐν τοῖς συνοπτικοῖς εὐαγγελίοις ἱστορούμενοι πειρασμοὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελοῦσι νίκην αὐτοῦ περιφανῆ κατὰ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀνομίας»¹⁶³.

»Ἀλλὰ καὶ οἱ ἕτεροι σπουδαῖοι σταθμοὶ τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θάνατος, ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ζωηφόρος ἀνάστασις, ἀποτελοῦσι νικητήρια κατὰ τοῦ κράτους τοῦ Διαβόλου πλήγματα. Ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁ Κύριος καταργεῖ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐκπορθοῖ καὶ καταστρέφει τὸ κράτος τοῦ πονηροῦ διὰ τοῦ θανάτου δ' αὐτοῦ θανάτου τὸν θάνατον»¹⁶⁴. Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος τοῦ λυτρωτοῦ ἔχει ἐπίσης... καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς νίκης, τοῦ θριάμβου... Τέλος ἡ ἐκ νεκρῶν ζωηφόρος ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος

¹⁶¹ Ὁριγ. Cels lib. VIII, 54, 64 P.M. 1597, 1610..

¹⁶² σ.σ. Κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, αἱ περὶ ὧν ἀποκλίσεις τῶν ἁγίων τούτων Πατέρων προῆλθον ἀπλῶς ἐκ τῆς κατὰ γράμμα μόνον ἐρμηνείας, ὑπ' αὐτῶν, τῶν ἐν τῇ Κ.Δ. λέξεων «λύτрон» καὶ «λύτρωσις» ἢ «ἀπολύτρωσις», τῶν ὁποίων ἡ ἀληθὴς ἔννοια εἶναι ὅλως διάφορος.

¹⁶³ Θεοδωρ. De ine. Dom ιγ', ιδ', ιε'. Π. Μ. Gr. 75. 1432-1444.

¹⁶⁴ Μ. Ἀθανασ. De inc. XXX 2, Κυριλ. Ἱεροσ. Orat. Cat. XIV 19.

ἀποτελεῖ τὴν περιφανεστέραν κατὰ τοῦ θανάτου **νίκη**ν... καὶ τὴν **ἐκπόρθησιν** τῆς δυνάμεως τοῦ μιαροῦ, δι' ἧς συνεῖχεν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ τοὺς ἀποθνήσκοντας»¹⁶⁵.

»Σελ. 28-33. «Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὑγιὰ στοιχεῖα τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας. Κρίνοντες ὅμως ταύτην γενικώτερον πολλὰ ἀνευρίσκομεν ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς τὰ ἐπιλήψιμα στοιχεῖα, τὰ καθιστῶντα αὐτὴν ἀπαράδεκτον ἀπὸ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἔννοια τῶν δικαιωμάτων τοῦ Σατανᾶ, ἐξ ἧς καὶ ἡ ὀνομασία τῆς θεωρίας, εἶναι κατὰ πάντα λόγον ἀσύστατος καὶ ἀπαράδεκτος, ἀπάδουσα εἰς τὴν περὶ Θεοῦ καὶ δημιουργίας ἔννοιαν τῆς Πίστεως. Ἡ ἀπόλυτος κυριότης ἀνήκει μόνον εἰς τὸν παντοκράτορα Θεόν, τὰ δὲ δημιουργήματα πάντα ὑπάγονται ἀνεξαίρετως εἰς τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ἐξουσίαν. Καὶ αὐτὸς εἰσέτι ὁ Διάβολος τηρεῖται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ἐλέγχεται. Κατὰ ταῦτα, οὐδὲν δημιούργημα δύναται νὰ διεκδικήσῃ δικαιώματα ἐπὶ ἄλλου δημιουργήματος... Ὁ Σατανᾶς οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου... οὐδὲν κυριαρχικὸν δικαίωμα δύναται νὰ ἔχῃ, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τῆς ἀλόγου καὶ ἀψύχου δημιουργίας... Ἐὰν δὲ ἔχῃ ποίαν τίνα ἐξουσίαν, ταύτην δέον νὰ ἀναζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ πεδίου¹⁶⁶. Διὰ τῆς ἁμαρτίας, δῆλον ὅτι, ὁ ἄνθρωπος ἀκολουθεῖ εἰς τὸ θέλημα τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως, γίνεται ὁπαδὸς καὶ ὄργανον τῶν μαιφόνων αὐτοῦ σκοπῶν. Ἀπὸ τοιαύτης ἐπόψεως, καὶ ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος παραμένει ἀμετανόητος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, λέγομεν ὅτι καθίσταται υἱὸς τοῦ διαβόλου..., ὁ δὲ Σατανᾶς ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ Θεὸς παραχωρεῖ μὲν εἰς τὸν Διάβολον ποικιλοτρόπως νὰ πειράζῃ τὸν ἄνθρωπον, ἔστιν δ' ὅτε καὶ νὰ τιμωρῇ, ἵνα καταστήσῃ τοῦτον δοκιμώτερον ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ σταθερώτερον. Οὐδεμίαν

¹⁶⁵ P. M. Gr. XXV. 112, 132, 393, XLV 52, 601

¹⁶⁶ σ.σ. Ταπεινῶς φρονοῦμεν (ὅπως ἄλλως τε ἀρκούντως ἐπεξηγεῖ ἐν τῇ συνεχείᾳ καὶ ὁ αἰόδημος καθηγητὴς ὅτι, ἀπολύτως οὐδεμίαν ἰδίαν ἐξουσίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς ἐπὶ τῆς ὅλης δημιουργίας. Ἐὰν ὁ Θεός, ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ καὶ πανσοφίᾳ Του, ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ πειράζῃ ἢ καὶ νὰ βασανίζῃ τοὺς ἁμαρτάνοντας ἰδία ἀνθρώπους (σπανιώτατα δέ, ὅπως τὸν Ἰώβ, καὶ μὴ ἁμαρτωλούς), τοῦτο οὐδόλως ἀποτελεῖ ἐξουσίαν ἀλλ' ἀπλὴν καὶ πάλιν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ἀρνητικῶς πάντοτε ἐξυπηρετοῦσαν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς μυστήριον ἢ ἔργον Του. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἔχει καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν παράδοσις εἰς τὸν Σατανᾶν καὶ πασῶν τῶν Βασιλειῶν (ἐξουσιῶν) τοῦ κόσμου τούτου (Λουκ. Δ' 6). Ἀποτελεῖ καὶ αὕτῃ ἀπλὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τιμωρίαν, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τῶν κατὰ πλειοψηφίαν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ θὰ τερματισθῇ καὶ αὕτῃ πάλιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καταργούμενης πάσης ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τοῦ Κόσμου (Ἰωάν. ΙΒ' 31, Ἀποκ. ΙΑ' 15 κ.ἄ.), ὅταν, ἐν τῷ «πληρώματι τῶν καιρῶν» (πρὸς Ἐφεσ. Α' 1 - 10). Ὁ Σατανᾶς πνευματικὸν κτίσμα ὦν λειτουργικὸν «εἰς διακονίαν ἐπίσης ἀποστελλόμενον (Ἐβρ. Α' 14) εἶναι καὶ πάλιν, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν δηλ. καὶ διαστροφὴν του, ἀπλοῦν ἀρνητικὸν ὄργανον τῆς παντοδυνάμου βουλῆς καὶ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ, λαμβάνων παρ' Αὐτοῦ ὠρισμένας ἐξουσίας πρὸς δοκιμασίαν ἢ τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων, μέχρις ὅτου ὁλοκληρωθῇ τὸ «μυστήριον» - ἔργον τοῦ Θεοῦ (Ἐφεσ. Α' 9-10, Πραξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.) ἐπὶ τῆς γῆς.

ὅμως βίαν δύναται οὗτος νά ἀσκήσῃ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ καὶ ἐλευθέρου ἀνθρώπου. Ἡ σχετική, τέλος, ἐξουσία τοῦ Σατανᾶ, προσωρινὸν ὅλως φέρουσα χαρακτηῖρα, εἶναι ὑπὸ τίνα ἔποψιν ἐξυπηρετική εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σχεδίων τῆς θείας περὶ τὸν ἄνθρωπον βουλῆς.

»...Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια τῆς πληρωμῆς οἰωνδήποτε λύτρων εἰς τὸν διάβολον εἶναι ἐσφαλμένη... καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὸ πανάγιον αἷμα τοῦ Κυρίου ἢ ἡ ψυχὴ Αὐτοῦ προσεφέρθησαν ὡς λύτρον εἰς τὸν Σατανᾶν... εἶναι αὐτόχρημα βλάσφημος καὶ ἀσεβής... Τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς **ὑπερτάτης θυσίας τοῦ Θεανθρώπου** ὑπὲρ τῆς του κόσμου ζωῆς. Τὴν θυσίαν ταύτην, ἅπαξ **ἐλευθέρως δοθεῖσαν, δέχεται** ὁ Πατὴρ ὡς **νίκην** δικαίαν κατὰ τῆς ἀνομίας καὶ ἀδικίας διὰ τὴν οἰκονομίαν.

»Ὁ Σατανᾶς δέν ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐν τῷ κόσμῳ ἀρχήν, ἀλλ' εἶναι τὸ ἀποστατήσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δημιούργημα, οὗτινος τὸ κράτος συνετρίβη ὑπὸ τῆς σωστικῆς τοῦ Κυρίου ἐνεργείας, ἡ δὲ δύναμις προώριστα ἐπὶ τῷ τέλει τῶν αἰώνων νά ἐκμηδενισθῇ».

Ταῦτα γράφει καὶ ὁ ἀοίδιμος καθηγητὴς Ἄνδρ. Θεοδώρου, ἐν τῇ ῥηθείᾳ πραγματείας του, περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπὸ τοῦ Κυρίου δοθέντος λύτρου, ὡς καὶ τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως» ἢ «ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν, πληρεστέραν, ὅμως ἐρμηνείαν τῶν λέξεων τούτων, ἐν τῷ ἀπολύτως Ὁρθοδόξῳ πνεύματι, ἀποτελοῦσι, κατὰ τὴν ταπεινὴν καὶ πάλιν γνώμην ἡμῶν, ὅσα σχετικῶς γράφει, ἐν τῇ «Θρησκευτικῇ Ἐγκυκλοπαιδεΐᾳ» (τομ. Η', σελ. 420-423) ὁ προμνησθεὶς ἐπίσης μακαριστὸς καθηγητὴς Παναγ. Δημητρόπουλος, καὶ ἅτινα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

«Ἡ λέξις «λύτρον» ἀπαντᾶται εἰς τὴν Κ.Δ. «Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. Κ' 28, Μάρκ. Ι' 45), καὶ ἅπαξ σύνθετος, ἐν τῇ αὐτῇ ἔννοια, εἰς Α' Τιμ. Β' 6. «Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων». Τὰ χωρία ταῦτα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ τούτοις παράλληλα «διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον... ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ» (Ρωμ. Γ' 26), «οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε..., ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἁμνοῦ ἁμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (Α' Περ. Α' 19-20), «ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς» (Α' Κορ. ΣΤ' 20, Ζ' 23, πρβλ. Β' Περ. Β' 1), παρέσχον τὸ ἕδαφος πρὸς γένεσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, πληρωθέντος ὡς λύτρου. Ἐγείρεται ὅμως τὸ ἐρώτημα εἰς ποῖον ἐδόθη τὸ λύτρον;

Εἰς τὴν Κ.Δ. οὐδεμία ὑπάρχει ἔνδειξις περὶ τοῦ λαβόντος τὸ λύτρον, ἐκ δὲ τῶν ἐρμηνευτῶν, παλαιότερων τε καὶ νεωτέρων, ἄλλοι ἄλλως ἡρμήνευσαν τὴν ἔννοιαν τοῦ λύτρου. Ἐντεῦθεν ἀνεπτύχθη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡ «περὶ λύτρου θεωρία», ὑπὸ δύο κυρίως ἐκδοχὰς καὶ ὑπὸ ποικίλας ἐκατέρα μορφάς, καθ' ἃς τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐπληρώθη ὡς λύτρον: α) Εἰς τὸν σατανᾶν, ὅστις μετὰ τὴν πτώσιν εἶχεν ἀποβῆ κύριος τοῦ ἀνθρώπου· καὶ β) Εἰς τὸν Θεόν, οὗτινος ἡ δικαιοσύνη ἀπῆται τὴν πληρωμὴν ταύτην, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἐνοχλῆν τῆς ἁμαρτίας.

»Τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ἀποδεχόμενος ὁ Ζιγαβηνός, ἐν συνδυασμῷ πως πρὸς τὴν δευτέραν λέγει ὅτι «ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ Πατρί. (Ἐφώνησε γὰρ ἀποθνήσκων- Πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθιμι τὸ πνεῦμά μου), καίτοι οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀλλ' ὑπὸ τοῦ διαβόλου κατεχόμεθα. Πᾶν δὲ λύτρον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν πίπτει τοῦ κατέχοντος τινος, τοὺς κατεχομένους δὲ λυτροῦται τῆς ἐκείνου χειρός. Τὸ δὲ παρὰ τοῦ Κυρίου δοθὲν λύτρον, ὡς παντὸς λύτρου διαφερόντως ὑπερφυέστερον, ἐλυτρώσατο τοὺς κατεχομένους, αὐτὸ δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς οὐκ ἔπεσε, μὴ δυνηθέντος λαβεῖν αὐτό». Τὰ αὐτὰ περίπου διδάσκει ὁ Ὁριγένης. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον ὁ κατέχων δέν ἡδυνήθη λαβεῖν τὸ λύτρον, δελεασθεὶς καὶ ἀπατηθεὶς μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν οὐδαμῶς ἐδόθη αὐτῷ καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἀνωτέρω γνώμην ὑπάρχει ποία τις ἀντίφασις. Συστηματικώτερον ἀνέπτυξαν τὴν θεωρίαν ταύτην νεώτεροι Διαμαρτυρόμενοι Θεολόγοι.

»Ἡ ἀποδοχὴ ὅμως τῆς θεωρίας ταύτης προσκρούει εἰς μεγίστας δυσχερείας. Καὶ δὴ ἐὰν ἠθέλαμεν ἀποδεχθῇ αὐτήν, τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι ἀποδεχόμεθα ὅτι ὁ Χριστὸς ἠττήθη ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τοῦ σατανᾶ καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἐκχωρήσῃ αὐτῷ τὴν ζωὴν Του, ἢ τὸ αἷμα Του, ὡς λύτρον χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ ἡ κυρία ἔννοια τοῦ λύτρου ἐστὶ «δόμα τι τοῖς πολεμίοις διδόμενον ὑπὸ τῶν ἠττηθέντων ἐπὶ σωτηρία ἢ ἀφέσει τῶν αἰχμαλωτισθέντων» (Ὁριγ. Ἑρμην. εἰς Ψαλμ. ΛΓ' 23). Καὶ μολονότι χωρία τινὰ τῆς Κ.Δ. περιέχουσι τὴν ἰδέαν τῆς ἐξαγορᾶς τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν τούτοις ἐφόσον ἡ Γραφὴ δέν ὁμιλεῖ σαφῶς πρὸς ποῖον ἐπληρώθη ἡ τιμὴ αὕτη, δέν δυνάμεθα ποσῶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὸν σατανᾶν ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦτο οὐ μόνον ἀσεβὲς εἶναι καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν Ὁρθὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἀντίκειται ὀξέως πρὸς σαφῇ διδασκαλίαν τῆς Γραφῆς, «ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ὁ σατανᾶς καὶ αἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι

κατετροπώθησαν άνεπανορθώτως καί ή ίσχύς αὐτῶν κατηργήθη» (Κολασ. Β΄15, Έβρ. Β΄14).

»Άλλ' οὔτε καί ή δευτέρα έκδοχή δύναται νά τύχη άποδοχῆς. Διότι έάν δεχθῶμεν τήν έννοιαν τῆς λέξεως άπολύτρωσις ώς άπελευθέρωσιν άπό τῆς αϊχμαλωσίας ή τῆς δουλείας έπί καταβολῆ λύτρων, τότε ή έκδοχή ότι τά λύτρα ταῦτα έπληρώθησαν είς τόν Θεόν είναι άσύστατος, διότι ό κατέχων έν δουλεία ή αϊχμαλωσία τόν άνθρωπον δέν ήτο ό Θεός, άλλ' ό σατανᾶς. Όθεν ή έκδοχή ότι ό άπόστολος Παῦλος όμιλῶν περι άπολυτρώσεως έσκέπτετο περι είδους τινος λύτρων πληρωθέντων είς τόν Θεόν δια τήν άπελευθέρωσιν τοῦ ανθρώπου τελοῦντος ὑπό τήν έξουσίαν τοῦ σατανᾶ καταντᾶ έντελῶς άδιανόητος.

»Έντεῦθεν άποκλειομένων άμφοτέρων τῶν έκδοχῶν τούτων τῆς περι λύτρων θεωρίας τρίτη τις άπάντησις είς τὸ έν άρχῇ τεθέν έρώτημα πρέπει νά άναζητηθῇ. Η θεωρία περι λύτρων βασίζεται είς τήν κυρίαν σημασίαν τῶν λέξεων «**λύτρον**» καί «**άπολύτρωσις**». Προσεκτική όμως έξέτασις τῶν χωρίων, έν οἷς άπαντοῦν αἱ λέξεις αὔται, δεικνύει ότι οὔδαμοῦ τῆς Κ.Δ. ή λέξις **άπολύτρωσις** άπαντᾶ έν τῇ άρχικῇ αὐτῆς σημασία, τῆς δια λύτρων άπελευθερώσεως, άλλὰ πάντοτε έν τῇ σημασία τῆς **άπαλλαγῆς άπό δεινῶν** (Λουκ. ΚΑ΄28, Ρωμ. Η΄23), τῆς **συγχωρήσεως** παραβάσεων ή **άπαλλαγῆς άπό ένοχῆς** ή ποινῆς (Έβρ. Θ΄15), ή συνώνυμος δ' αὐτή «λύτρωσις», όσάκις άπαντᾶται, κεῖται άντὶ τῶν λέξεων **σωτηρία, έλευθερία** (Λουκ. Α΄68, Β΄38). Επίσης τὸ ρῆμα «λυτρῶ», παράγωγος τοῦ όποίου είναι ή λέξις «λύτρον», έχει τήν σημασίαν τοῦ «έλευθερῶ» κατόπιν άγῶνος (Λουκ ΚΔ΄21) ή άπαλλάσσω ή **καθαρίζω άπό άνομίας** (Τιτ. Β΄14). Ο Παῦλος οὐχι ἄπαξ χρησιμοποιεῖ άντὶ τοῦ «άπολυτρῶ» ή «λυτρῶ», τὸ ρῆμα «έλευθερῶ», ώς έν Ρωμ. ΣΤ΄18,22 καί Γαλάτ. Ε΄1 («έλευθερωθέντες άπό τῆς άμαρτίας», «Χριστός ήμᾶς ήλευθέρωσεν»). Εἶναι έπομένως προφανές ότι ό Παῦλος έκδέχεται τήν άπολύτρωσιν τοῦ ανθρώπου οὐχι ώς άποτέλεσμα συναλλαγῆς (commercial theory), καθ' ήν ό μέν Χριστός προσέφερε λύτρα, ό δέ σατανᾶς λαβὼν αὐτά άποδίδει άντιστοίχως είς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένους έλευθερίαν - τοῦτο άφ' ένός μέν είναι άσεβές νά δεχθῶμεν, άφ' έτέρου δέ όδηγεῖ λογικῶς είς πλεῖστα όσα ἄτοπα - άλλ' ώς άποτέλεσμα νικηφόρου πάλης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ σατανᾶ, περι τοῦ όποίου αὐτός ό Χριστός εἶπεν «ἔρχεται ό τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων καί έν έμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν» (Ιωάν. ΙΔ΄30), «...ό ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται» (Ιωάν. ΙΣΤ΄11) καί «έκβληθήσεται έξω» (Ιωάν. ΙΒ΄31), σημαίνων ότι οὔτος ώς ίσχυρότερος έπελθὼν κατ' αὐτοῦ καί νικήσας αὐτόν κατὰ κράτος, «τήν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει, έφ' ή έπεποιθεί, καί τὰ

σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν» (Λουκ. ΙΑ΄32). Ἦτοι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Παύλου, ὁ Χριστὸς θριαμβεύσας ἐν τῇ πάλῃ αὐτοῦ ταύτῃ κατὰ τοῦ σατανᾶ «ἐρύσατο» ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν «βασιλείαν» Αὐτοῦ (Κολασ. Α΄12, Β΄15). Ἡ διδασκαλία αὕτη εὐρηται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν πρώτην ἐπαγγελίαν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν πεπτωκότα πρῶτον ἄνθρωπον ἐμμέσως, ὅταν κατηρᾶτο τὸν ὄφιν. «Ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ... καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτὸς σοῦ τηρήσει τὴν κεφαλὴν...» (Γενέσ. Γ΄15), ἥτις ὑποδηλοῖ θανάσιμον ἔχθραν καὶ ἀγῶνα μεταξὺ Χριστοῦ καὶ σατανᾶ. Ὁ διάβολος καὶ αἱ ὑπ’ αὐτὸν πονηραὶ δυνάμεις δέν εἶναι ἀφηρημέναι ἔννοιαι εἰς τὸν νοῦν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ πραγματικαὶ ὑπάρξεις, ἔργον δὲ τοῦ Χριστοῦ ἦτο νὰ καταβάλλῃ αὐτάς, ἵνα ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς ἐξουσίας αὐτῶν τὸν ἄνθρωπον. Ἐπίσης ὁ σατανᾶς, ἡ ἁμαρτία, ὁ θάνατος καὶ ὁ νόμος - περιγράφονται ὑπὸ τοῦ Παύλου ἀντικειμενικῶς ὡς προσωπικαὶ δυνάμεις, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐκτίθεται ὑπ’ αὐτοῦ οὕτω σαφῶς. «Ὁ νόμος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα» (Ρωμ. Η΄2-4). Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ἐξηγεῖ, εἰς νομικὴν γλῶσσαν, τὸν τρόπον καθ’ ὃν τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ, ἵνα ἡ ἁμαρτία, ἥς ἀκόλουθος ὁ θάνατος, κατακριθῇ, συμφώνως τῷ νόμῳ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Ἀπαξ ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησεν, ὑπετάγη εἰς τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ ὑπὸ τούτων ἀπαλλαγὴ ἦτο ἔργον ὑπερβαῖνον τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, διότι λόγῳ τῆς ἀσθενείας τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτοῦ φύσεως, ἦτο οὗτος ἀνίκανος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου, ἦτοι νὰ ἀγωνισθῇ καὶ νὰ νικήσῃ ἀποφασιστικῶς καὶ ὀριστικῶς τὴν ἁμαρτίαν. Ὅθεν ἐκεῖνο ὅπερ ἦτο ἀδύνατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἀποστείλας τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ, ὅστις ἀναλαβὼν τὴν ἀσθενείαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως («ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας»), ἀνέλαβεν καὶ διὰ λογαριασμόν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὁλόκληρον τὴν τρομερὰν πάλην κατὰ τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡγάγεν αὐτὴν νικηφόρως εἰς πέρας καθ’ ὅλας αὐτῆς τὰς φάσεις. Ἡ τελικὴ καὶ ἀποφασιστικὴ νίκη τοῦ Ἰησοῦ ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας ἦτο ὁ σταυρικὸς Αὐτοῦ θάνατος. Διότι γενόμενος Οὗτος ὑπήκοος τῷ Πατρὶ Αὐτοῦ μέχρι θανάτου, ἐνίκησε τὴν ἁμαρτίαν (Φιλιπ. Β΄7-8).

»Αἱ νομικαὶ ἀκολουθίαι τῆς νίκης ταύτης τοῦ Κυρίου εἶναι:

»1) Ἐνῶ πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου Του ἡ ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας ἐξετείνεται ἐπὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἁμαρτωλοὶ δὲ ἦσαν πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἅπαξ αὕτη ἐθανάτωσε τὸν δίκαιον καὶ ἀναμάρτητον Ἰησοῦν, κατελήφθη παραβάτης τοῦ νόμου, διαπράξασα βαρύτατον κατὰ τοῦ νόμου ἔγκλημα, καὶ συμφώνως τῷ νόμῳ ὥφειλε νὰ καταδικασθῇ ὡς ἁμαρτωλὸς (πρβλ. Ζιγαβινοῦ, Ἑρμ. εἰς Ρωμ. Η΄3. «Ἐν τῇ σαρκὶ ἐνίκησε τὴν ἁμαρτίαν, ἡ γὰρ δεσποτικὴ σὰρξ τῷ μὲν ἁμαρτάνειν οὐκ ἐνίκηθη, τὸ δὲ ἀποθανεῖν καὶ ἐνίκησε καὶ κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἀδικήσασαν. Ἔως μὲν ἁμαρτωλοὺς ἐλάμβανε δικαίως ἀνῆρει. Ἐπεὶ δὲ ἀναμάρτητον σῶμα τῷ θανάτῳ παρέδωκεν, ὡς ἀδικήσασα κατεκρίθη καὶ ἐξελύθη)· ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέλαβε πάλιν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, «καθότι οὐκ ἦν δυνατόν κρατῆσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου» (Πραξ. Β΄24), ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ θάνατος ἐπ’ Αὐτοῦ, ὄντος ἀναμαρτήτου.

»2) Ἄπαξ ὁ Ἰησοῦς κατέβαλε τὸν σατανᾶν κατὰ τὴν μετ’ αὐτοῦ πάλην, κατήργησε μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔγκειται ἡ δύναμις τοῦ σατανᾶ, τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ὡς ἁμαρτωλὸν δικαιοματικῶς ἐκράτει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὡς αἰχμάλωτον, **ἠλευθέρωσεν** ἰδίῳ δικαιώματι **ὡς νικητῆς**, ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ σατανᾶ καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς θανάτου, **χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ πληρώσῃ λύτρα**.

»3) Ἡ **πάλη** ἦν ὁ ἄνθρωπος - Ἰησοῦς ἤγαγε νικηφόρως εἰς πέρας, ἀνελήφθη ὑπ’ Αὐτοῦ οὐχὶ δι’ ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἀνθρώπου γενικῶς, ὅστις διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετέχει αὐτῆς καὶ καυχᾶται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τὴν νίκην αὐτοῦ (πρὸς Φιλιπ. Γ΄3). Ἡ νίκη αὕτη, τὴν ὁποίαν κατήγαγεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅς προέθετο αὐτὸν ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, «ἐνδείκνυται τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦν» (Ρωμ. Γ΄25-26).

»Κατὰ ταῦτα ἡ περὶ **λύτρων** θεωρία εἰς ὅλας αὐτῆς τάς ἐκδοχὰς εἶναι γραφικῶς τε καὶ λογικῶς ἐσφαλμένη. Ὁ Κύριος ὁμιλῶν περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς ὡς «λύτρου» δέν **ἠννόει ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πληρώσῃ «λύτρα»** εἰς τὸν σατανᾶν διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἀλλ’ ὅτι θὰ παραδώσῃ **ἑαυτὸν ἐκουσίως** εἰς τὸν θάνατον, ὃν καλεῖ λύτρον, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀπολυτρωτικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ χάριν. Οὕτως ἐννόησε τὴν σημασίαν τοῦ «λύτρου» καὶ ὁ «νοῦν Χριστοῦ» ἔχων Παῦλος (Α΄ Κορ. Β΄16), δι’ ὃ καὶ διδάσκει. «Ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων»

(Α΄ Τιμ. Β΄6), ὅπερ εἶναι ἴσον καὶ ταυτόσημον πρὸς τὰ «δόντος ἑαυτὸν (εἰς θάνατον) ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν», καὶ «ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν», ὡς λέγει ἀλλαχοῦ (Γαλατ. Α΄4, Β΄Κορ. Ε΄15). «Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ» (Ρωμ. ΙΔ΄9), ἀφοῦ πρῶτον διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ κατήργησε «τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπήλλαξε ὅσους φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἐνοχοὶ ἦσαν δουλείας» (Εβρ. Β΄14-15)».

Αὕτη, φρονοῦμεν, εἶναι ἡ πληρεστέρα ἐρμηνεία καὶ ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ «λύτρου», ὀρθοδόξως ὅπερ ἀπετέλεσεν ἡ σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου.

Δ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῶν χωρίων:

α) «... τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν...» (Β΄ Κορ. Ε΄21) καὶ

β) «...Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (Γαλατ. Γ΄13).

Δυσώδης πνευματικὸς καρπὸς τῆς ἐπικρατήσεως καὶ παρ' ἡμῖν τῆς βλασφήμου καὶ αἵρετικῆς δοξασίας τῆς διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ἱκανοποιήσεως, ὡς «τιμωροῦ», τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπῆρξεν, ἀναντιρρήτως, καὶ ἡ ἑτέρα συναφὴς καὶ ἐξ ἴσου βλάσφημος διδασκαλία - ἡ, δυστυχῶς, ὑπὸ πολλῶν καὶ ἐν Ἑλλάδι μέχρι σήμερον διδασκομένη καὶ κηρυττομένη - ὅτι ὁ Κύριος αἴρων ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου, ἐγένετο «πρὸς καιρόν» (...καὶ ὅσον ἀπηρεῖτο διὰ νὰ ἱκανοποιηθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη!) οὐχὶ μόνον ὁ μεγαλύτερος τῶν ἁμαρτωλῶν, ὡς ἐνσωματώσας ἐν ἑαυτῷ τὰς ἁμαρτίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πράγματι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ «ἐπικατάρατος»! Καὶ ἠκούσθησαν ἱεροκήρυκες κατὰ τὴν ἀγιωτάτην ἡμέραν τῆς Μ. Παρασκευῆς, κηρύττοντες ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου... «...Τὸν βλέπετε;... Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἶναι ὁ ἁμαρτωλότερος τῶν ἁμαρτωλῶν! Ὁ Πατὴρ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον Του ἀπ' Αὐτοῦ καὶ δέν τολμᾷ, ὡς ἐκ τούτου, νὰ ἀποκαλέσῃ τὸν Θεὸν πατέρα! Διότι ὁ Θεὸς τὸν ἐγκατέλειψεν! ἐξ οὗ καὶ τὸν ἀποκαλεῖ ἀπλῶς Θεόν. Καὶ ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ἐγκαταλείψεώς Του..., ἀναφωνεῖ: «...Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες;» (Ματθ. ΚΖ΄46).

Ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαίτερος ἐν τῇ ἐπομένῃ ἐνόητι περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καὶ τοῦ χωρίου «Θεέ μου, Θεέ μου,

ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες», θὰ παρατηρήσωμεν ἤδη ὅτι, οἱ εἰσαγάγοντες εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τὴν προμνησθεῖσαν βλάσφημον ἐπίσης δοξασίαν, ἐνόμισαν ὅτι εἶναι δυνατόν νά τὴν θεμελιώσωσιν ἐπὶ τῶν προμνησθέντων χωρίων τῆς Β΄ Κορ. Ε΄21 καὶ τῆς Γαλατ. Γ΄13 ἐπιστολῶν. Ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν καὶ τῶν χωρίων τούτων ἀρκούντως φρονοῦμεν ἐπεξηγεῖ καὶ μόνον τὸ ταυτόσημον χωρίον τῆς Ρωμ. Η΄3 ἐπιστολῆς ἔχον οὕτως: «...Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν **ὁμοιώματι** σαρκὸς ἁμαρτίας..., κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί...». Τονίζει δηλαδὴ σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγένετο ἀπλῶς «ὁμοίωμα σαρκὸς ἁμαρτίας». Καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ προστίθεται. «...Ἐὰν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἁμαρτία κρῖμα θανάτου καὶ ἀποθάνῃ καὶ κρεμάσῃτε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου..., ὅτι κατηραμένος ἀπὸ Θεοῦ πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου».

Ὁ ὅρος δηλονότι «**ἐπικατάρατος**» ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῆς ὑποθετικῆς προτάσεως «ἐὰν δὲ γένηται ἐν τινὶ ἁμαρτία, κρῖμα θανάτου ...καὶ κρεμάσῃτε αὐτὸν ἐπὶ ξύλου». Καὶ ἐρωτᾶται: Ἀσχέτως πασῶν τῶν προμνησθεισῶν σαφῶν διακηρύξεων τῆς Γραφῆς, τὰς ὁποίας παρεθέσαμεν (περὶ τῆς ἀπολύτου **ἀναμαρτησίας** τοῦ Κυρίου), ὑπέπεσε μήπως ἀληθῶς ὁ Κύριος εἰς ἁμάρτημα, εἰς κρῖμα θανάτου, καὶ ὡς διαπράξας τοιοῦτον ἔγκλημα δικαίως κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν εἰς θάνατον, ἢ ὅλως ἀντιθέτως ἀδίκως κατεδικάσθη, ἀπολύτως ἀθῶος ὢν, καὶ ἐνῷ προσέτι ἦτο αὐτὴ αὕτη ἡ «**αὐτοδικαιοσύνη**», ἡ «ἀλήθεια» καὶ ἡ ζωή;» (Ἰωάν. ΙΔ΄6 κ.ἄ.). Ὅπως δ' ἐτόνισε ῥητῶς Αὐτὸς καὶ πάλιν, δέν πρέπει νά κρίνωμεν τὴν «κατ' ὄψιν κρίσιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν» (Ἰωάν. Ζ΄24). Δεδομένου λοιπὸν ὅτι ὁ Μωϋσῆς χαρακτηρίζει ὡς ἐπικατάρατον τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου δι' ἔγκλημα θανάτου, ἄρα πειθόμενοι τῷ Κυρίῳ καὶ μὴ κρίνοντες τὴν κατ' ὄψιν κρίσιν (ὅτι δηλαδὴ ἀπλῶς ὁ Κύριος ἐσταυρώθη), οὐδὲ περιοριζόμενοι εἰς τὸ «ἀποκτεῖνον γράμμα...» (Β΄ Κορ. Γ΄6), ἀλλὰ διεισδύοντες εἰς τὸ «πνεῦμα», εἷς τε δηλαδὴ τὸ ποιητικὸν ὅπως καὶ εἰς τὸ τελεολογικὸν αἴτιον δι' ὃ ἐσταυρώθη, δέν βεβαιούμεθα ὅτι Αὐτός, καὶ κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, εἶναι οὐχὶ «ἐπικατάρατος» ἢ ὁ «μέγιστος τῶν ἁμαρτωλῶν», ἀλλ' ὁ πανάχραντος καὶ ὑπερευλογημένος, ἀφοῦ κατέστησε διὰ τῆς νίκης Αὐτοῦ κατὰ τοῦ θανάτου ἔμπεδον τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφώπλισε τὸν ἀρχαῖον ὄφιν, τὸν διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἀποκτείναντα τὸν ἀνθρώπιον γένος;¹⁶⁷

¹⁶⁷ Πρβλ. Ἰωάν. Ἀρνέλλου «Ἀντέλεγχος...», σελ. 35-37, Ἀθῆναι 1923.

Καὶ ἐστηρίχθη βεβαίως ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως ἰδία Αὐτοῦ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Ἀρχιερέως Καϊάφα «ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Διὰ τοῦ ἐρωτήματος τούτου ὁ Καϊάφας ἐνόμισεν ὅτι θὰ συνελάμβανε τὸν Κύριον ἐν διλήμματι, διότι ἐὰν μὲν ἡρνεῖτο τὴν θείαν υἰότητα, ἐξετόπιζεν Αὐτὸν ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως Αὐτοῦ, τῆς ὁποίας τόσον στερρῶς πάντοτε ἀντεῖχετο. Ἄν δὲ ὡμολόγει, ἐνομιμοποιεῖτο πλήρως ἡ εἰς θάνατον καταδίκη Του. Ὅταν δὲ ὁ Κύριος, ὡς «**αὐτοαλήθεια**», λύων τὴν σιωπὴν, τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐκράτει, ἀπήντησε εἰς τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἐρώτησιν «σύ εἶπας» (δηλαδή «βεβαιότατα εἰμί») καὶ προσέθεσεν «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ἀπ’ ἄρτι ὄψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ» (Ματθ. ΚΣΤ’ 64), ὁ Καϊάφας διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου λέγων: «Ἐβλασφήμησε τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ». Καὶ ἠρώτησε τὸ Συνέδριον. «Τὶ ὑμῖν δοκεῖ;» Οἱ δὲ λοιποὶ σύεδροι ἀποκριθέντες εἶπον. «Ἐνοχος θανάτου ἐστὶ» (Ματθ. ΚΣΤ’ 67). Ἐρωτᾶται ὁμοῦς. Ἐβλασφήμησεν ὄντως ὁ Κύριος εἰπὼν ὅτι εἶναι «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ» καὶ ἄρα δικαίως κατεδικάσθη εἰς θάνατον (καὶ πράγματι, τότε, ἐγένετο «ἐπικατάρατος») ἢ Ἐκεῖνος μὲν εἶπε τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν διὰ τόσων ἔργων ἐβεβαίωσεν (Ἰωάν. Ι’ 25 κ.ἄ.), οἱ δὲ καταδικάσαντες Αὐτὸν Ἀρχιερεῖς ἐβλασφήμησαν καὶ ἐγένοντο ἄξιοι θανάτου καὶ μέχρι σήμερον οἱ ἀπόγονοι των ἐπὶ δύο χιλιάδες δώδεκα χρόνια ἀμεταμελήτως συνεχίζουν τὴν ἰδίαν φρικώδη βλασφημία, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῆς Καμπαλά καὶ τοῦ Ταλμούδ καθίστανται σατανολάτραι, Ὑπερτάτην ἄρα ἀλήθειαν εἰπὼν ὁ Κύριος καὶ ἐν ἀπολύτῳ δικαίῳ εὕρισκόμενος, οὐχὶ μόνον δὲν ἐγένετο πράγματι «ἐπικατάρατος» ὅλως ἀδίκως καταδικασθεὶς εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, ἀλλὰ, καὶ τούναντίον, διὰ τοῦ ἀδίκου τούτου θανάτου Του, χάρισας τὴν ἀπολύτρωσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου εἰς πάντας τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας, εἶναι, καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, ὁ ὑπερευλογημένος, ὁ ἀπείρως εὐλογητὸς. Περὶ τῆς ἀληθοῦς ἄλλως τε ἐννοίας καὶ τῶν προμνησθέντων χωρίων, ὁ Μεγ. Ἀθανάσιος, κατ’ ἀρχήν, γράφει:

«Ἀκούοντές τε Χριστὸς γένομεν ὑπὲρ ἡμῶν **κατάρρα**, καὶ «τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν **ἁμαρτίαν ἐποίησεν**», οὐκ αὐτὸ τοῦτο ὅλον κατάραν καὶ ἁμαρτίαν Αὐτὸν νοοῦμεν γεγενῆσθαι, ἀλλ’ ὅτι τὴν καθ’ ἡμῶν κατάραν ἀνεδέξατο, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, τάς δὲ ἁμαρτίας ἡμῶν, ὡς ὁ μὲν Ἡσαΐας εἶπεν, ἐβάστασεν, ὁ δὲ Πέτρος ἔγραψεν, «ἀνήνεγκεν αὐτὰς τῷ

σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον» (Κατὰ Ἀρειανῶν Λογ. Β΄, Ε.Π.Μigne, τ. 26, σ. 247 § 47 καὶ 265 § 55).

Ὅμοίως ὁ Ἅγ. Κύριλλος, Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ «Ἐνδεκάτῳ βιβλίῳ» Του «εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον» προσθέτει: «...Καὶ αὐτὸς ὑπάρχων δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ Πατρός, γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία. Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αἶρει καὶ ἐλογίσθη μεθ' ἡμῶν ἐν ἀνόμοις...». Καὶ ἐν τῷ «Γλαφυρῶν εἰς τὸ Λευϊτ. Βιβλ.», «...Γέγονε γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτία ὁ Χριστός, καθὼς γέγραπται, καὶ οὐ δὴπου πάντως ἁμαρτίας ἔνοχος... Λελόγισται γὰρ ἐν ἀνόμοις καὶ συνεσταυρώθη λησταῖς... Γέγραπται γὰρ ὅτι «κατάρματος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου.... Ἄλλ' ἦν τε καὶ ἐστὶν ἅγιος... Οὐκοῦν ἄν γέγονεν ἁμαρτία, ὅπερ ἦν, τουτέστιν ἅγιος, κατὰ φύσιν Θεός... Ὅτι δὲ καὶ ὁ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θάνατος... ἅγιος καὶ ἀβέβηλος ἦν...».

Τέλος ὁ Ἅγ. Ἰωάννης, ὁ Χρυσόστομος (ἐν τῇ ΙΑ΄ Ὁμιλ. εἰς τὴν Β΄ πρὸς Κορινθ.) γράφει ἐπίσης. «...Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, τὸν **αὐτοδικαιοσύνην** ὄντα, ἁμαρτίαν ἐποίησε. Τουτέστιν ὡς **ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφῆκεν**, ὡς ἐπικατάρματον ἀποθανεῖν. Ἐπικατάρματος γὰρ ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου...».

Ε) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου:

«...Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες» (Ματθ. ΚΖ΄ 46).

Συνέπεια ἐπίσης καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ προηγουμένη ἐνότητι μνημονευθείσης βλασφήμου κακοδοξίας («ὅτι ὁ Κύριος, αἵρων ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου, ἐγένετο, πρὸς καιρὸν, πράγματι ὁ μεγαλύτερος τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἐπικατάρματος»!) εἶναι ἀναμφιβόλως καὶ ἡ συναφὴς τοιαύτη, ὅτι, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς εἰς δῆθεν «ἐπικατάρματον...» μετατροπῆς Του!, ἐγκατελείφθη πράγματι ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ καὶ δέν ἐτόλμησε πλέον, ἐν τῇ σχετικῇ ἀναφωνήσει Του, νὰ ἀποκαλέσῃ τὸν Θεὸν «πατέρα». Καὶ ἡ κακοδοξία αὕτη ἐστηρίχθη βεβαίως ἐπὶ τῆς προμνησθείσης, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀναφωνήσεως τοῦ Κυρίου «Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες;» πλὴν, καὶ κατ' ἀρχήν, ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ ΠΗ΄ Ὁμιλ. του εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ε.Π.Μ. τ.58, σ.775), γράφει ὅτι ἡ ἀναφωνήσις ἐγένετο «...ἵνα μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἴδωσιν ὅτι τιμᾷ τὸν Πατέρα... Καὶ κράξας ἀφῆκε τὸ πνεῦμα... Τουτέστι ὃ ἔλεγεν· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλι λαβεῖν αὐτήν. Καὶ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ». Ἐν συνεχείᾳ δὲ (αὐτόθι, σελ.777) προσθέτει ὁ Ἅγ. πατήρ. «...Ἄλλ' ὅτι δέν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ Πατρός, μαρτυροῦσι τὰ ὑπερφυσικὰ σημεῖα

κατὰ τὴν Σταύρωσιν, ἦτοι ὁ σεισμὸς -ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο- ὁ σκοτισμὸς τοῦ ἡλίου ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ κ.ἄ.» (Ματθ. ΚΖ΄ 51-52 κ.ἄ.).

Συμπληρωματικὰ ὁμως τῆς ἐρμηνείας ταύτης τοῦ ἁγίου πατρός, καὶ διὰ τὴν περὶ ἧς «ἀναφώνησιν» τοῦ Κυρίου, δέον νά θεωρηθῶσι καὶ ὅσα γράφει οὗτος ἐν τῇ ΠΓ΄ Ὁμιλίᾳ του (αὐτόθι, σελ.745) ἐρμηνεύων τὴν πρὸ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ἐναγώνιον καὶ ἐπανειλημμενὴν προσευχὴν Του (Ματθ. ΚΣΤ΄ 36-46), καθ' ἣν καὶ «...ἐγένετο ὁ ἰδρὼς Αὐτοῦ ὥσεί θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν» (Λουκ. ΚΒ΄ 44-45). «...Ἐκτενῶς εὐχεται, ὁ Κύριος -γράφει πάλιν ὁ Ἀγ. Πατὴρ- καὶ ἰδρῶτες ἐπιρρέουσιν..., ἵνα μὴ εἴπωσιν οἱ αἵρετικοὶ ὅτι ὑποκρίνεται τὴν ἀγωνίαν..., ἵνα πιστεύσωσι καὶ οἱ σφοδρὰ φιλονικοῦντες, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανε... Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐχή «...εἰ δυνατόν παρελθέτω τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ...», ἔδειξε τὸ ἀνθρώπινον».

Κατὰ τὴν ταπεινὴν ὁθεν καὶ ἡμετέραν γνώμην, τόσον ἡ πρὸ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς Σταυρώσεως ἐναγώνιος προσευχὴ τοῦ Κυρίου - καὶ δὴ ἡ πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησις. «...εἰ δυνατόν ἐστὶ παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο...» (Ματθ. ΚΣΤ΄ 39-43), ὅσον καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀναφώνησις «Θεέ μου Θεέ μου ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες», ἐλέχθησαν κυρίως ἵνα βεβαιωθῇ, καὶ δι' αὐτῶν, ὅτι πράγματι ἔπασχεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος. Διότι προεγίνωσκεν ἀπολύτως, ὡς αἰώνιος Λόγος - Θεὸς (δι' Οὗ καὶ ἐν ᾧ οὐχὶ μόνον ἐγένοντο ἀλλὰ καὶ προεγνώσθησαν τὰ πάντα - Ἰωάν. Α΄2, Ρωμ. Η΄29 κ.ἄ.), ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων αἵρετικῶν, οἵτινες ταχέως ἔμελλον νά ἐμφανισθῶσι διὰ νά καταπολεμήσωσι πολυτρόπως, ὡς «πύλαι Ἄδου» (Ματθ. ΙΣΤ΄18), τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν Του, θὰ ἦσαν καὶ οἱ «Δοκῆται» - Μονοφυσίται, οἵτινες καὶ θὰ ὑπεστήριζον ὅτι ἡ θεία φύσις Του ἀπερρόφησε τελείως τὴν ἀνθρωπίνην, πάντα δὲ τὰ ὑπ' Αὐτοῦ ἢ εἰς Αὐτὸν κατ' ἀνθρώπον τελεσθέντα ἦσαν ἀπλὰ «φαινόμενα»... Ἐπομένως, οὐδόλως ἔπασχε πρὸ ἧ καὶ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐπίσης δὲ ὅτι οὐδ' ἀπέθανεν, ὡς ἄνθρωπος. Ὡς ἐκ τούτων δὲ λίαν περιορισμένης πνευματικῆς σημασίας ἦσαν τόσον ἡ ... Σταύρωσίς Του, ὅπως καὶ ἡ δῆθεν «ἀνάστασις» Του. Καὶ ἀνάλογοι αἱ ὑποχρεώσεις ἡμῶν καὶ τὰ καθήκοντα... ὅπως «γίνωμεν μιμηταὶ Αὐτοῦ καὶ ... ὑπήκοοι εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ» (Α΄ Κορ. ΙΑ΄1, Α΄ Πέτρ. Β΄21 κ.ἄ.).

Διὰ τὴν παροχὴν λοιπὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πάντων τῶν πνευματικῶν στοιχείων πρὸς τελείαν ἀναίρεσιν καὶ τῆς αἰρέσεως ταύτης (ἐξ ἧς ἡ πνευματικὴ βλάβη τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως θὰ ἦτο, εἰς

βασικά σημεία, ανυπολόγιστος, ως και ἐκ τῶν ἐν ἄκρᾳ συνόψει προεκτεθέντων συνάγεται) ἀνέπεμψεν ὁ Κύριος, καὶ κατ' ἐπανάληψιν μάλιστα, πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα τὴν πρὸ τοῦ πάθους ἐναγώνιον προσευχὴν «Πάτερ μου, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο...», ἀνεφώνησε δ' ἀκολούθως ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν περὶ τῆς ἐγκαταλείψεως Του ἀναφώνησιν. Ἡθέλησε νὰ μὴ ἀφίση οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι, τόσον πρὸ τῆς Σταυρώσεως ὅσον καὶ κατ' αὐτήν, ἔπασχε πράγματι καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος. Καὶ ὡς τοιοῦτος, ἀπέθανε καὶ θάνατον πραγματικόν καὶ ἐπώδυνον.

Ἀλλ' εἰς τὴν πλήρη ταύτην καὶ τελείαν, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἐρμηνείαν καὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀναφωνήσεως τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καλὸν κρίνομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ συμπληρωματικὴν τοιαύτην καθ' ἣν, ἡ ἀναφώνησις ἐγένετο ἵνα καὶ δι' αὐτῆς διακηρύξη ὁ Κύριος καὶ τὴν τελείαν **ἀναμαρτησίαν** Του καὶ ὡς **τέλειος**, ἐπαναλαμβάνομεν, ἄνθρωπος. Διότι μόνον ὁ «τελείως ἀναμάρτητος» θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Θεὸν τοιοῦτον λόγον, ἐφόσον ὁ θάνατος ὠρίσθῃ ὑπ' Αὐτοῦ ὡς ποινὴ καὶ ἐπακόλουθον τῆς ἁμαρτίας. Ἐπανελάβεν ὅθεν καὶ δι' αὐτῆς ἐμμέσως ὁ Κύριος τὴν διακήρυξιν τῆς τελείας ἀναμαρτησίας Του, τὴν ὁποίαν, ῥητῶς, καὶ κατ' ἐπανάληψιν, καὶ εἰς ἄλλας ὁμιλίας Του ἐτόνισε. Ἐμμέσως δὲ πάλιν προανήγγειλεν ὡσαύτως καὶ τὴν πολλαπλὴν **νίκην** Του κατὰ τοῦ Σατανᾶ, τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, ὡς ἀπολύτως **δικαίαν**, καὶ νόμιμον συνέπειαν αὐτῆς.

Ὅτι δὲ ἀμφότεραι αἱ προμνησθεῖσαι ῥήσεις τοῦ Κυρίου δέν ἐλέχθησαν ὑπ' Αὐτοῦ μὲ τὴν **κυριολεκτικὴν**, τὴν «κατὰ γράμμα» ἐννοίαν αὐτῶν ἀλλὰ διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους, βεβαιούμεθα, φρονοῦμεν, ἀπολύτως. Ὁ Θεὸς εἶναι μὲν τρισυπόστατος, ἀλλ' εἶναι εἷς κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν, δέν εἶναι ἄρα δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ἢ νὰ νοήσωμεν χωρισμὸν οἰασδῆποτε θείας ὑποστάσεως ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ἐφόσον αὗται εἶναι ἀτρέπτως, αἰδίως καὶ ἀνάρχως ἀχώριστοι («...τριὰς ὁμοούσιος καὶ **ἀχώριστος**) καὶ ἀποτελοῦσιν, αἱ τρεῖς ὁμοῦ, τὸν ἕνα Θεόν, μὴ δυναμένης οὐδεμιᾶς νὰ νοηθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπάρξῃ, κεχωρισμένως ἀπὸ τῶν δύο λοιπῶν μὴ ὑφισταμένης Ἱεραρχίας ἐν τῇ Ἀγίᾳ Τριάδι, ἀλλὰ ὑφισταμένων προσωπικῶν ιδιωμάτων (Α' Ἰωάν. Β'23). Τοῦτο ἐξ ἄλλου ῥητῶς καὶ πολυτρόπως διεκήρυξεν ὁ Κύριος διὰ τῶν «...ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμέν» (Ἰωάν. Ι'30 κ.ἄ.), «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί» (Ἰωάν. ΙΔ'10 κ.ἄ.), ἐνῶ ὁ θεῖος Παῦλος, γράφει, σὺν ἄλλοις, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι τὸ «ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ» (Εβρ. Α'3), ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ «Δύναμις καὶ ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ» (Α' πρὸς Κορ. Α'24 κ.ἄ.).

Δέν ἦτο ὁθεν δυνατὸν νά γίνη **ἐγκατάλειψις** τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, οὔτε ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐφόσον ἐν Αὐτῷ ἐνώκει ὁ αἰώνιος Λόγος-Υἱός. Ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μὲν διότι ἐφόσον ἐν τῷ Κυρίῳ ἐνώκει ὁ αἰώνας Λόγος-Υἱός, ἄρα ἐγκατάλειψις Του θὰ ἐσήμαινε χωρισμὸν τοῦ Πατρὸς ἀπὸ τοῦ «μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου Αὐτοῦ (τοῦ ὄντος, πάντοτε, ἀϊδίως, ἀτρέπτως καὶ ἀνάρχως εἰς τὸν κόλπον Αὐτοῦ -Ιωάν. Α' 18 κ.ἄ.), χωρισμὸν δηλαδὴ ἀπὸ τῆς «Δυνάμεως» καὶ τῆς «Σοφίας» Του, ἀπὸ τοῦ ἀπαυγάσματος τῆς δόξης Του καὶ τοῦ χαρακτηῖρος τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ, ὅπερ αἰρετικοῦ βλασφήμου καὶ κακόδοξου. Ὡσαύτως, δέν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι ἀνάρχως καὶ ἀϊδίως καὶ τοῦτο ἐκπορευόμενον ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐπαναπαύεται πάντοτε ἐπὶ τὸν Υἱόν. Τέλος, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ὁ Κύριος καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, ἐνώκει καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν Αὐτῷ ὁ αἰώνιος Λόγος-Θεός, «ἅπαν δηλαδὴ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολασ. Β' 9 κ.ἄ.), ἀμέριστου καὶ ἀδιαιρέτου οὔσης, κατὰ τὰ προεκτεθέντα. Ἐπομένως οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δέν ἐγκατελείφθη ὁ Κύριος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἡ δὲ σχετικὴ ἀναφώνησίς Του οὐδόλως εἶχε κυριολεκτικὴν ἔννοιαν. Ἀπέβλεπεν εἰς ἄλλον ἢ ἄλλους σκοπούς, ὕψιστης πάντοτε πνευματικῆς σημασίας διὰ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τῆς Σταυρώσεως Του. Ἄλλως, πλὴν τῶν προεκτεθέντων, θὰ ἀντέφασκεν ὁ Κύριος καὶ πρὸς ἑαυτὸν, διακηρύξας, ὡς εἶπομεν, ἐπανειλημμένως «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν» καὶ «ἐγὼ τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί» κ.ἄ.¹⁶⁸

Εὐχερὴς δέ, φρονοῦμεν, καθίσταται ἡ κατανόησις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας καὶ τῆς ἐτέρας προμνησθείσης ῥήσεως τοῦ Κυρίου «Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», διότι ὡς «αἰώνιος Οὗτος Λόγος - Υἱός, μετέχων, τοῦ ἀπερινοήτου συμβουλίου τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, προεγίνωσκεν ὡσαύτως, καὶ ἀναντιρρήτως, «πρὸ καταβολῆς κόσμου» (Α' Πέτρ. Α' 20 κ.ἄ.), ὅτι ὁ σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ θὰ ἦτο δι' Αὐτὸν ἀναπόφευκτος δι' ὅσους λόγους προανεπτύξαμεν. Διὰ τοῦτο δὲ οὐχὶ μόνον προανηγγέλθη οὗτος ἀλληγορικῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς πρωτοπλάστους (Γενεσ. Γ' 14-15), ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,

¹⁶⁸ Ἐχωρίσθη βεβαίως τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Κυρίου ὑπὸ τῆς ψυχῆς Αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ διαμένοντος αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ μετὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θάνατον Του, διότι μετέβη αὕτη κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μέχρι τῆς ἀναστάσεώς Του τριήμερον, (μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐνοικοῦντος Λόγου - Θεοῦ) εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἐκήρυξε «τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι». (Α' Πέτρ. Γ' 20). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τριήμερον τοῦτο τὸ πανακήρατον σῶμα τοῦ Κυρίου ἀφθαρτισθέν αὐθωρεῖ καὶ πνευματοποιηθέν ἦτο καὶ πάλιν ἐν τῷ τρισυποστάτῳ Θεῷ, ἐφόσον «ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κινούμεθα καὶ ἐσμέν» (Πράξ. ΙΖ' 28). Καὶ ὑπ' Αὐτοῦ («μὴ ἐγκαταληφθέν νά ἴδῃ διαφθοράν» - Πράξ. Β' 27) ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ νά ἐνοικήσῃ πάλιν ἐν αὐτῷ ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ αἰωνίου Λόγου - Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑψωθῇ καὶ «καθίσῃ καὶ τοῦτο ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλυσύννης...» εἰς αἰῶνας αἰώνων (Ἑβρ. Α' 3 κ.ἄ.).

«λαμβάνον ἐκ τῶν τοῦ Υἱοῦ» (Ἰωάν. ΙΣΤ΄14), ἐκ τοῦ «αἰωνίου δηλ. Λόγου - Θεοῦ», «δι' Οὗ ἅλλα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐγένετο» (Ἰωάν. Α΄2 κ.ἄ.), προοανήγγειλε τοῦτον, ἐν πάσῃ μάλιστα λεπτομερείᾳ, διὰ τῶν προφητῶν (Ἠσ. ΝΓ΄4-7, 12, Δαν. Θ΄26, Ζαχαρ. ΙΓ΄6 κ.ἄ.). Αὐτὸς ἐπίσης ὁ Κύριος ῥητῶς καὶ ἐπανειλημμένως πρὸ τοῦ πάθους ἐτόνισεν ὅτι «ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ...» (Μαρκ. ΙΔ΄21) καὶ ὅτι «ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι... καὶ κατακρinoῦσιν Αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσωσιν Αὐτόν... εἰς τὸ... σταυρῶσαι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται» (Ματθ. Κ΄19-20, ΚΣΤ΄2 κ.ἄ.). Ἐφόσον λοιπὸν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας ἦτο προεγνωσμένον δι' Αὐτόν τὸ πικρὸν ποτήριον τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου, ἄνευ τοῦ ὁποῦ δέν ἦτο δυνατόν, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ζωηφόρος ἀνάστασις, οὐδὲ νὰ συντελεσθῶσι, πρὸ ταύτης, τόσα μυστήρια (ὡς ἡ σωτηρία τοῦ ληστοῦ, τὰ κατὰ τὴν σταύρωσιν ὑπερφυσικὰ φαινόμενα, ἡ μέχρι θανάτου ὑπακοὴ Του εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ἡ μετάβασις τῆς ψυχῆς Του εἰς τὸν Ἅδην... κ.ἄ.), πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ζητήσῃ πράγματι, καὶ ἐν κυριολεξίᾳ, ὅπως «παρέλθῃ ἀπ' Αὐτοῦ τὸ ποτήριον ἐκεῖνο»; Δέν θὰ ἐζήτηι οὕτω τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας; Δέν θὰ ἀντέφασκε πρὸς ἑαυτόν; Ἀλλὰ καὶ δέν θὰ ἐφαίνετο καὶ ἔργοις ἀνακόλουθος τελῶν πρὸ τοῦ πάθους, ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ, τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (Ματθ. ΚΣΤ΄ 26-29 κ.ἄ.) ἐπὶ τῇ ἀπολύτως βεβαίᾳ προγνώσει ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ προσέφερε πράγματι τὸ πανάγιον «σῶμα» καὶ «αἷμα» Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»... καὶ «λύτρον ἀντὶ πολλῶν», ἡ διαιώνις δὲ καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας ἄνευ τῆς Σταυρικῆς θυσίας δέν θὰ ἦτο ἀδύνατος;...

Οὐδεμία ὅθεν, φρονοῦμεν, δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ ῥῆσις αὕτη τοῦ Κυρίου δέν εἶχε κυριολεκτικὴν ἔννοιαν. Ἐλέχθη καὶ αὕτη διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους. Ἵνα βεβαιωθῶμεν δηλαδὴ ἀπολύτως ὅτι ἔπαθε πράγματι ὁ Κύριος καὶ ὡς τέλειος ἄνθρωπος... Ἐὰν δὲ καὶ τίνες ἐξ ἡμῶν προωρίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει...) νὰ δοκιμάσωμεν εἴτε ἐν μέρει ἢ καὶ ἐν ὅλῳ τὰ αὐτὰ πάθη (Κολ. Α΄24), νὰ δυνάμεθα μὲν καὶ ἡμεῖς νὰ λέγωμεν ὡς Ἐκεῖνος «... εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀφ' ἡμῶν τὸ ποτήριον τοῦτο...», ἀλλὰ νὰ προσθέτωμεν ἀπαραιτήτως ἀκολουθῶς: «... Οὐχί, Πάτερ, τὸ ἐμὸν θέλημα ἀλλὰ τὸ Σόν...». Διότι ἡ τελεία καὶ μέχρι θανάτου ὑπακοὴ ἡμῶν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ πραγματικὸν συμφέρον, ἡ ἀληθὴς καὶ ἡ ἀνεκτίμητος ὠφέλεια ἡμῶν διὰ τε τὴν παροῦσαν ὅσον καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν ζωὴν.

**στ) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς «θείας δικαιοσύνης»
βράβευσις Αὐτοῦ ὡς τελείου ἀνθρώπου.**

Ἡ θεία δικαιοσύνη ἀνωτέρα οὕσα τῆς ἀνθρωπίνης τοιαύτης, ὡς «γενέτειρα» ἄλλως τε ταύτης ἢ πηγὴ αὐτῆς, ἐκδηλοῦται οὐχὶ μόνον ὡς «φρουρός» τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τῆς «ἠθικῆς τάξεως», ἣν ὁ Θεὸς ἔταξε πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «ἔργου» Του, τῆς ὅλης δημιουργίας (καὶ ὡς τιμωρὸς ἄρα δικαστικὴ ἀρχὴ ἐναντίον πάσης παραβιάσεώς της -πρὸς Ἑβρ. Β' 2 κ. ἄ.), ἀλλὰ καὶ ὡς «ἀμείβουσα» ἢ «βραβεύουσα» τοιαύτη, κατὰ ποικίλους καὶ πάλιν τρόπους, πρὸς τοὺς σεβόμενους τὰς διατάξεις της καὶ τηροῦντας αὐτάς¹⁶⁹. Οὕτως ἔδοξε τῷ Τρισυποστάτῳ Θεῷ, τῷ ἀπείρῳ, παναγάθῳ ἀλλὰ καὶ πανσόφῳ. Καὶ «...τίς σύμβουλος Αὐτοῦ ἐγένετο;...» (Πρὸς Ρωμ. ΙΑ' 34). Ἀποπειρώμενοι νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ μυστήριον τῶν πανσόφων ἔργων Του ἔστω καὶ «ἐκ μέρους» (Α' Κορ. ΙΓ' 9, 12), νοοῦμεν καὶ καθορῶμεν ἀρκούντως πόσον ἀληθῶς πάνσοφος καὶ ἀπείρως τελεία ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐν προκειμένῳ κρίσις Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, ἡ «θεία **αὐτοδικαιοσύνη**»¹⁷⁰ ἐπανειλημμένως ἐν τῇ πρὸς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην δοθείσῃ «Ἀποκαλύψει» ἐτόνισε: «...Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς». (Β' 7). «...Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου» (Β' 11). «...Ὁ νικῶν καὶ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν...». (Β' 26-27). «...Ὁ νικῶν οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς...». (Γ' 5). «...Ὁ νικῶν ποιήσω αὐτὸν

¹⁶⁹ Γράφοντες ὅτι ἡ θεία δικαιοσύνη εἶναι «τιμωρὸς» καὶ «βραβεύουσα», νοοῦμεν ὅτι ἐκδηλοῦται οὕτως, «ὡς εἵπομεν, ἡ βούλησις - θέλησις ἢ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἣτις καθὼς ἀπείρως τελεία εἶναι ἡ συνισταμένη πάσης ἐννοίας δικαίου, ἠθικῆς καὶ ἀρετῆς». (Πρβλ. Χρ. Ἀνδρούτσου «Δογματ.», σελ. 68-70). Ἄλλως, ὡς θείαν δικαιοσύνην δέον νὰ νοήσωμεν καὶ τὸν πνευματικὸν ἰδίᾳ ἀλλὰ, καὶ τοὺς φυσικοὺς ἀκολουθῶν νόμους, οὓς ὁ Θεὸς ἔταξε πρὸς περιφρούρησιν καὶ ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου ἔργου τῆς δημιουργίας, τοὺς ὁποίους οἱ παραβιάζοντες αὐτοτιμωροῦνται, χωρὶς οὐδόλως νὰ θέλῃ τοῦτο ὁ Θεός. Διότι ἀποδειχθείσης, δυστυχῶς, ἀναποφεύκτου τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπολύτως, προγνωσθείσης «κακῆς χρήσεως» τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας ὑπὸ ὠρισμένων πνευματικῶν κτισμάτων, τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ θὰ κατεστρέφετο κυριολεκτικῶς ὑπ' αὐτῶν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ κατ' αὐτῶν κυρώσεις τῶν νόμων τούτων. Ἀλλ' αἱ κυρώσεις αὗται ἐτάχθησαν προσέτι διὰ τὸν ἄνθρωπον (ἐν τῇ ἀπείρῳ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ) καὶ ὡς «παιδαγωγικὰ μέσα», συντελοῦσαι, διὰ τῶν ὁδυνηρῶν συνεπειῶν αὐτῶν, εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ.

¹⁷⁰ Ὁρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὁ Κύριος ὡς «αὐτοδικαιοσύνη» ἢ «δικαιοσύνη τοῦ Πατρός», ἐφόσον εἶναι ὁ «αἰώνιος Λόγος-Υἱός», ἡ ἄπειρος, ἐνυπόστατος καὶ ἐνσυνείδητος «Δύναμις» καὶ «Σοφία» τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. Α' 1, Α' Κορ. Α' 24 κ. ἄ.) ἣτις κρίνει, καὶ θὰ κρίνῃ, κατὰ τὴν τελικὴν κρίσιν, τὸν κόσμον, βραβεύουσα αἰωνίως τοὺς δικαίους καὶ τιμωροῦσα αἰωνίως τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι δεινὴ σατανικὴ πλάνη τυγχάνει καὶ ἡ ἀντιγραφικὴ δοξασία περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πάντων ἢ τὸ χρονικῶς περιορισμένον τῆς αἰωνίου κολάσεως. Διὰ τοῦτο ῥητῶς ἐτόνισεν ὁ Κύριος. «...Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα» (Ἰωάν. Ε' 21-22).

στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ μου...». (Γ'12). «...Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου...». (Γ'21) κ.ἄ. Ἐπίσης ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἐν τῇ αὐτῇ «Ἀποκαλύψει» του, γράφει (ΙΕ'2): «Καὶ εἶδον τοὺς νικῶντας... ἔχοντας τὰς κιθάρας τοῦ Θεοῦ καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν τοῦ Μωϋσέως...». Τέλος ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσέθεσε: α) Ἐν τῇ Α' Κορ., Θ'24 «...Οὐκ οἶδατε ὅτι οἱ ἐν τῷ σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε...»- β) Φιλιπ. Γ'14. «... ἐν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»· καὶ γ) Β' Τιμ. Δ'7 «...τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμα, τὸν δρόμον τετέλεκα τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ».

Βραβεύουσα λοιπὸν ἡ θεία δικαιοσύνη τὸν Κύριον ὡς τέλειον ἄνθρωπον διὰ τὴν καθολικὴν καὶ πολλαπλὴν Αὐτοῦ νίκην ἐναντίον τοῦ «ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰωάν. ΙΣΤ'11 κ.ἄ.) ἀλλὰ καὶ τοῦ «κόσμου», γενικῶς (Ἰωάν. ΙΣΤ'33), ἐπίσης δὲ καὶ ἐναντίον τῆς «ἁμαρτίας» ὡς καὶ τοῦ «θανάτου», νίκην διὰ τῆς τελείας ἀναμαρτησίας Του καὶ τῆς ἀπολύτου ὑπακοῆς Του («...μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» -Φιλιπ. Β'8-9 κ.ἄ.) εἰς τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ἐδωρήσατο Αὐτῷ, ὡς ἐτόνισε καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ του κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Β'24, 32-33), α) Τὴν ἀνάστασίν Του ἐκ νεκρῶν, β) Τὴν ὑψωσίν Του, καὶ ὡς τελείου ἀνθρώπου, δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὅπου «ἦν τὸ πρότερον» ὡς αἰώνιος Λόγος-Υἱός (Ἰωάν. ΣΤ'62), «ἐν μορφῇ Θεοῦ» (Φιλιπ. Β'6) καὶ τὴν ἐκεῖ παραμονὴν Του εἰς τὸ διηνεκές (Εβρ. Ι'12 κ.ἄ.). Ὁμολογουμένως δέ, δέν ἦτο δυνατόν νά ὑπάρξη μεγαλυτέρα ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ καὶ τιμὴ. γ) Τὴν δι' Αὐτοῦ (τῆς πρὸς Αὐτὸν δηλ. πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του), παροχὴν εἰς ἡμᾶς τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α' Κορινθ. ΙΒ'4-11 κ.ἄ.). Γενικώτερον δὲ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὡς τέλειον ἄνθρωπον, «πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ'18, Φιλιπ. Β'9-10 κ.ἄ.).

Ὅτι δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐγένετο ἡ ἐν προκειμένῳ ἱκανοποίησις ὡς «βραβευοῦσης» τῆς θείας δικαιοσύνης, ἥτοι ὅτι «ἠγαλλιάσατο» ὁ τρισυπόστατος Θεὸς ἐπὶ τῇ καταδείξει τοῦ τελείου ἀνθρώπου, καὶ ἐξεδήλωσε τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν Του ταύτην τόσον διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν ὡς καὶ διὰ τῆς πολλαπλῆς βραβεύσεώς Του (καὶ οὐχὶ διὰ τῆς σαδιστικῆς, ἀδίκου καὶ

παρανόμου τιμωρίας καὶ καταδίκης Του εἰς τὸν Σταυρικὸν θάνατον), ἐπαναλαμβάνει ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἐν τῇ προμνησθείσῃ Α΄ (Α΄3) ἐπιστολῇ του γράφων τὰ ἐξῆς: «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν». Καὶ (αὐτόθι § 19-20). «...Εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἐλυτρώθητε... ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἁμνοῦ ἁμώμου καὶ ἁσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δ' ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων δι' ἡμᾶς τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς τὸν Θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα». Τονίζει δηλ. καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅτι ἐξ ἀπείρου ἀγάπης, «κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος...», ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ πρὸς ἀναγέννησιν ἡμῶν εἰς ἐλπίδα ζῶσαν διὰ πίστεως, δι' Αὐτοῦ, εἰς τὸν Θεόν. Καὶ οὐχὶ διὰ νά τὸν ἀφίση νά σταυρωθῇ ὅλως ἀδίκως καὶ παρανόμως ὡς τέλειος ἄνθρωπος πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του!

Ὡσαύτως, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει: α) Ἐν τῇ Α΄ Κορ. ΙΕ΄14. «...Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν...». Καί, αὐτόθι, 17-18. «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν, ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο...». Χωρὶς δηλ. τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ὡς «ἐπάθλου» τῆς πολλαπλῆς νίκης Του, οὐδεμίαν θὰ εἶχε λυτρωτικὴν δύναμιν καὶ αὐτὴ ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐκουσία θυσία Του θὰ ἦτο κενὴ καὶ ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ὡς καὶ τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα. Καὶ οἱ «κοιμηθέντες», οἱ ἀποθανόντες δηλ. ἐν Χριστῷ, «ἀπώλοντο» δὲν θὰ ἐτύγχανον δηλ. τοῦ αὐτοῦ «βραβείου», τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. β) Ρωμ. Γ΄8-10. «...Ἐγγὺς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, ὅτι ἐὰν ὁμολογήσης ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσης ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ». Καὶ γ) Ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὁμιλίᾳ του (Πράξ. ΙΖ΄30-32) ἐτόνισε. «... Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι μετανοεῖν, διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἣ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρί ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν **ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν**».

Τέλος, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ πάλιν πνεύματι, ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος (ὁ Μέγας) προσέθεσεν. «Οὐκέτι νῦν ὥσπερ πάλαι κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἀπειλὴν θανάτῳ ἀποθνήσκομεν οἱ ἐν Χριστῷ πιστοὶ (πέπαυται γὰρ ἡ τοιαύτη καταδίκη)· ἀλλὰ τῆς φθορᾶς παυομένης καὶ ἀφανιζομένης ἐν τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι, λοιπὸν κατὰ τὸ τοῦ σώματος θνητὸν διαλυόμεθα

μόνον τῷ χρόνῳ ὃν ἐκάστῳ ὥρισεν ὁ Θεός, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τυχεῖν δυνηθῶμεν» (Α΄ Κορ. ΙΕ΄53-54, Ἐνανθρ. 21, 55, 132 C. Ἐπικτ, 6, 26, 1062 Α΄). Οὕτω, καὶ συμφώνως πρὸς σαφεστάτας σχετικὰς διακηρύξεις τῆς Γραφῆς, ἡ ἀγία ἡμῶν Ἐκκλησία ἐθεώρησε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ὡς τὸ «βάθρον», τὸ «κέντρον» τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου Του, καὶ οὐχὶ τὴν σταύρωσιν, ὡς πιστεύει καθ’ ἃ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφ. ἐκτενέστερον θὰ ἀναπτύξωμεν ὁ Δυτικός κόσμος. Διότι ἡ ἀνάστασις ἀποτελεῖ τὴν «**βράβεισιν**» Του, ὡς τελείου ἀνθρώπου διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὀλοκληρωθεῖσαν πολλαπλὴν νίκην Του¹⁷¹. Ταύτης δέ, ὅπως καὶ τῶν προμνησθεισῶν λοιπῶν βραβεύσεων, οὐδὲ κἂν θὰ ἐδικαιοῦτο, ἐὰν ἡ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσία Του ἐγένετο πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς δῆθεν προσβληθείσης, ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων, «θείας δικαιοσύνης», ἐφόσον τότε θὰ ἀπέτιεν, ὑποχρεωτικῶς (νομικῶς), μίαν νομικὴν ὑποχρέωσιν ἢ ὀφελὴν πρὸς μεταστροφὴν, ὡς ὁ σχολαστικισμὸς διδάσκει αἰρετικῶς καὶ κακοδόξως τῆς ἔναντι τοῦ ἀνθρώπου διαθέσεως τοῦ Θεοῦ.

Ζ) Ἡ σχετικὴ ὑμνολογία τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἀκολουθοῦσα καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ ἀγία μήτηρ Ἐκκλησία τὸ ὑπόδειγμα τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου (Ματθ. ΚΣΤ΄30 κ.ἄ.) συνέθεσεν καὶ διαφόρους πνευματικοὺς ὕμνους ἢ ᾠδὰς διὰ τὴν ἐν γένει ἀπόδοσιν τῆς θείας λατρείας καὶ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὰς (Πράξ. ΙΣΤ΄25, Ἐφεσ. Ε΄19 κ.ἄ.). Καὶ εἰς ὑπερόχους καὶ θεοπνεύστους πράγματι ὕμνους, πολλαπλασιασθέντας προϊόντος τοῦ χρόνου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ «Τυπικοῦ» τῆς Ἐκκλησίας καθιερωθέντας, ἀπεδόθη καὶ ἐμελοποιήθη πλήρως ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων ὑμνογράφων τῆς ἀγίας ἡμῶν Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τὸ ὅλον **μυστήριον** τῆς διὰ τὴν σωτηρίαν κ.λ.π. τοῦ ἀνθρώπου ἀνεκφράστου ἐκδηλώσεως τῆς θείας ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ αἰωνίου Λόγου – Υἱοῦ ἐν τῷ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστῷ, ἀπὸ τῆς προφητικῆς ἔτι προαναγγελίας του καὶ μέχρι συντελείας τοῦ Κόσμου τούτου καὶ τῆς «**ἀνακεφαλαιώσεως** τῶν πάντων ἐν Χριστῷ» (Ἐφεσ. Α΄1-10).

Εἶναι λοιπὸν χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς πάσας τὰς προσευχὰς, τοὺς ὕμνους καὶ τὰς ᾠδὰς, τὰς καὶ διὰ τοῦ «Τυπικοῦ» καθορισθείσας ὑπὸ τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἐν γένει ἀπονομὴν τῆς θείας λατρείας καὶ

¹⁷¹ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Σάβ. Ἀγουρίδου μνημ. ἐργ., σελ. 14-15. «...ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ δὲν σημαίνει ἀπλῶς τὴν ἀνύψωσιν του θνητοῦ καὶ φθαρτοῦ στὴν αἰωνιότητα, ἀλλὰ σημαίνει συγχρόνως τὴν θεμελίωσιν τοῦ ἀπολύτου κύρους τῶν ἀρχῶν τῆς **δικαιοσύνης** καὶ τῆς ἀγάπης στὸν κόσμον».

τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας (ἐν αἷς καὶ ἀποδίδεται, ὡς εἵπομεν, τὸ ἀπ' ἀρχῆς καθολικὸν φρόνημα Αὐτῆς περὶ ὅλου τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου), οὐδαμοῦ γίνεται ἡ ἐλαχίστη ἔστω νύξις ὅτι ὁ «Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν», ὁ ἐξ ἀπείρου ἀγάπης καὶ «διὰ σπλάχνα ἀπείρου ἐλέους», ἀποστείλας τὸν μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπινου γένους, προώρισε καὶ ἀφῆκεν τελικῶς Αὐτὸν νὰ σταυρωθῇ ὡς τέλειος ἄνθρωπος ὅλως ἀδίκως καὶ παρανόμως, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ! τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων προσβληθεῖσαν δικαιοσύνην Του! Διότι δῆθεν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῆς ἀπηρεῖτο θῦμα ἀντάξιον αὐτῆς!, τοιοῦτον δὲ θῦμα δέν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ὁ τελείως ἀθῶος καὶ τελείως ἀναμάρτητος ἄνθρωπος, ὁ... Θεάνθρωπος!

Ὅλως δ' ἀντιθέτως, καὶ ἀληθῶς θεοπνεύστως, ἐξαίρεται διὰ πάντων τῶν ὕμνων καὶ πασῶν τῶν ὠδῶν καὶ τῶν προσευχῶν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἡ πρὸ καταβολῆς κόσμου (καὶ ἐν τῷ σχεδίῳ δηλ. ἔτι τῆς δημιουργίας – Α' Περ. Α' 19-20 κ. ἄ.) ἐκδήλωσις τῆς ἀνεκφράστου θείας ἀγάπης καὶ συγκαταβάσεως τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἡμῶν διὰ τὸ τελειότερον τῶν πλασμάτων Του, τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ τὸ «ἀποκορύφωμα» τούτων, ἡ «ἐκουσία» δηλ. προσφορὰ τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ. Οὐχὶ πρὸς σαδιστικὴν ἱκανοποίησιν τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης, ἥτοι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ διὰ τὴν **ὑπάτην** ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης Του πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν κατάδειξιν τοῦ τελείου ἀνθρώπου, τοῦ «νέου Ἀδάμ», ὅστις γενόμενος τὸ «μέσον» τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς «κατὰ χάριν θεώσεως» ἡμῶν (διὰ τῆς πρὸς Αὐτὸν - καὶ δι' Αὐτοῦ εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν - πίστεως καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν Του), θὰ ἦτο συνάμα καὶ ὁ «**ὑπογραμμός**» ἵνα ἀκολουθῶμεν τοῖς ἵχνεσιν Αὐτοῦ» (Α' Περ. Β' 21 κ. ἄ.).

Καί, ἰδιαιτέρως, πάντες οἱ ὕμνοι καὶ πᾶσαι αἱ ᾠδαὶ καὶ αἱ προσευχαὶ αἱ καὶ τυπικῶς καθιερωθεῖσαι διὰ τὴν ἐξύμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Γολγοθᾶ θυσίας τοῦ Κυρίου ἀποτελοῦσιν, ἐν τῷ συνόλῳ των, θριαμβευτικοὺς **παιᾶνας** καὶ **θούρια** νικητήρια, δι' ὧν θεοπνεύστως ἐξαίρεται οὐχὶ μόνον ἡ ὅλως ἐκουσία **προσφορὰ** τοῦ Κυρίου εἰς τὴν ὑπάτην ταύτην θυσίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ τελικὴ, δι' αὐτῆς, καὶ πολλαπλῇ νίκη Του ἐν τῷ διεξαχθέντι μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τοῦ σατανᾶ φρικτῷ - θανασίμῳ πολέμῳ, τόσον κατ' αὐτοῦ ὅσον καὶ ἐναντίον τοῦ «σπέρματός» του καὶ τῶν «**ἀποτόκων**» του, ἥτοι τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπίσης ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου θεωρεῖται ὡς **ἐπιβράβευσις** καὶ **ἐπισφράγις** τῆς νίκης ταύτης ἀλλὰ καὶ τὸ πνευματικόν «**μέσον**», δι' οὗ ἐξησφαλίσθη καὶ ἐφ' οὗ ἐθεμελιώθη ἡ προσδοκωμένη ἀνάστασις

καὶ πάντων ἡμῶν, τῶν πιστῶν. Ἐξ ὅλων λοιπὸν τῶν ὕμνων τούτων ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἐξῆς:

«Εὐφραινέσθω τὰ οὐράνια ἀγαλλιášθω τὰ ἐπίγεια. Ὅτι ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ ὁ Κύριος **ἐπάτησε τῷ θανάτῳ** τὸν θάνατον. Πρωτότοκος¹⁷² τῶν νεκρῶν ἐγένετο. Ἐκ κοιλίας Ἰδοῦ ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ παρέσχε τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Κατέλυσας τῷ σταυρῷ σου τὸν θάνατον, ἠνέωξας τῷ ληστῇ τὸν παράδεισον, τῶν Μυροφόρων τὸν θρῆνον μετέβαλες καὶ τοῖς σοῖς Ἀποστόλοις κηρύττειν ἐπέταξας ὅτι ἀνέστης Χριστὲ ὁ Θεός, παρέχων τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Ὅτε κατῆλθες πρὸς τὸν θάνατον ἢ ζωὴ ἢ ἀθάνατος, τότε τὸν Ἰδοὺ ἐνέκρωσας τῇ ἀστραπῇ τῆς Θεότητος. Ὅτε δὲ καὶ τοὺς τεθνεῶτας ἐκ τῶν καταχθονίων ἀνέστησας, πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῶν ἐπουρανίων ἐκραύγαζον. Ζωοδότα Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Τῷ σῷ Σταυρῷ, Χριστὲ Σωτῆρ, θανάτου κράτους λέλυται, καὶ διαβόλου ἢ πλάνη κατήργηται. Γένος δὲ ἀνθρώπων πίστει σωζόμενον ὕμνον σοι καθ' ἐκάστην προσφέρει.

Τὸν ζωοποιὸν σου Σταυρὸν ἀπαύστως προσκυνοῦντες, Χριστὲ ὁ Θεός, τὴν τριήμερόν σου ἀνάστασιν δοξάζομεν, **δι' αὐτῆς** γὰρ ἀνεκαίνισας τὴν καταφθαρθεῖσαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, Παντοδύναμε, ὡς μόνος ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Πύλας Ἰδοῦ συνέτριψας, Κύριε, καὶ τῷ σῷ θανάτῳ τοῦ θανάτου τὸ βασίλειον ἔλυσας, γένος δὲ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ φθορᾶς ἠλευθέρωσας ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν τῷ κόσμῳ δωρησάμενος κατὰ τὸ μέγα ἔλεος.

Δεῦτε ἀνυμνήσωμεν, λαοί, τὴν τοῦ Σωτῆρος τριήμερον ἔγερσιν, δι' ἧς ἐλυτρώθημεν τῶν τοῦ Ἰδοῦ ἀλύτων δεσμῶν καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν πάντες ἐλάβομεν κράζοντες. Ὁ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς καὶ ἀναστάς, σῶσον ἡμᾶς **τῇ ἀναστάσει σου**, μόνε φιλόανθρωπε.

Κύριε, ἢ ἐκ Πατρός σου γέννησις ἄχρονος ὑπάρχει καὶ αἰδῖος, ἢ ἐκ παρθένου σάρκωσις ἄφραστος ἀνθρώποις καὶ ἀνερμήνευτος, καὶ ἢ εἰς Ἰδοῦ κάθοδος φοβερὰ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, θάνατον γὰρ πατήσας τριήμερος ἀνέστης, ἀφθαρσίαν παρέχων ἀνθρώποις καὶ μέγα ἔλεος.

Διὰ τοῦ τιμίου σοῦ Σταυροῦ, Χριστέ, Διάβολον ἥσυχνας καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεώς σου τὸ κέντρον τῆς ἀμαρτίας ἡμβλύνας καὶ ἔσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου. Δοξάζομεν σε, Μονογενές.

Τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν Χριστὸν δοξολογήσωμεν Αὐτοῦ γὰρ **ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος**, κόσμος ἐκ πλάνης σέσεται, χαίρει χορὸς

¹⁷² Ἡ λέξις «πρωτότοκος», προκειμένου περὶ τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χριστοῦ, τὸν «ἔχοντα τάς ἐπαγγελίας».

ἀγγέλων φεύγει Δαιμόνων πλάνη· Ἀδὰμ πεσὼν ἀνίσταται, διάβολος κατήργηται.

Ἡ ταφή σου, Κύριε, τὰ δεσμὰ τοῦ Ἄδου συντρίψασα διέρρηξεν, ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τὸν κόσμον ἐφώτισε. Κύριε δόξα σοι.

Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, τῷ συντρίψαντι θανάτου τὸ κράτος καὶ φωτίσαντι ἀνθρώπων τὸ γένος, μετὰ τῶν ἀσωμάτων κραυγάζοντες. Δημιουργέ καὶ σωτὴρ ἡμῶν δόξα σοι.

Ἀπόστολοι ἰδόντες τὴν ἔγερσιν τοῦ Δημιουργοῦ ἐθαύμασαν, βοῶντες τὴν αἴνεσιν τὴν ἀγγελικὴν. **Αὕτη ἡ δόξα** τῆς Ἐκκλησίας, οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς βασιλείας. Ὁ παθὼν δι' ἡμᾶς, Κύριε, δόξα σοι.

Τὴν ἐκ νεκρῶν σου ἀνάστασιν δοξολογοῦμεν, Χριστέ, δι' ἧς ἡλευθέρωσας ἀδαμιαῖον γένος ἐκ τῆς τοῦ Ἄδου τυραννίδος καὶ ἐδωρήσω τῷ κόσμῳ ζωὴν αἰώνιον καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Διὰ ξύλου, Σῶτερ, κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάραν, κράτος θανάτου τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας, ἐφώτισας δὲ τὸ γένος ἡμῶν **τῇ ἐγέρσει σου**. Διό βοῶμέν σοι, Ζωοδότα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Ἡ ζωοδόχος σου **ἔγερσις**, Κύριε, τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐφώτισε καὶ τὸ ἴδιον πλάσμα φθαρὲν ἀνεκαλέσατο. Διό τῆς κατάρας τοῦ Ἀδὰμ ἀπαλλαγέντες βοῶμεν· Παντοδύναμε Κύριε, δόξα σοι.

Ἵνα τὸ γένος ἡμῶν ἐκ τοῦ θανάτου, Χριστέ, λυτρώσης, θάνατον ὑπὴνεγκας· καὶ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, ἑαυτῷ συνανέστησας τοὺς σὲ ἐπιγνόντας καὶ κόσμον ἐφώτισας, Κύριε, δόξα σοι.

Ξένη σου ἡ σταύρωσις καὶ ἡ ἐν Ἄδῃ κάθοδος, φιλόανθρωπε, ὑπάρχει· σκυλεύσας γὰρ αὐτὸν καὶ τοὺς πάλαι δεσμίους συναναστήσας ἑαυτῷ ἐνδόξως ὡς Θεός, τὸν παράδεισον ἀνοίξας, ἀπολαβεῖν τούτου ἡξίωσας. Διό καὶ ἡμῖν τοῖς δοξάζουσι τὴν σὴν τριήμερον ἔγερσιν δώρησαι ἰλασμόν ἀμαρτιῶν. Παραδείσου οἰκτῆτορας καταξίων...

Σταυρωθεὶς ὡς ἡβουλήθης, Χριστέ, καὶ τὸν θάνατον τῇ ταφῇ σου σκυλεύσας, τριήμερος ἀνέστης ὡς Θεὸς μετὰ δόξης, τῷ κόσμῳ δωρούμενος ἀτελεύτητον ζωὴν καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ὑπὸ τὸν Ἄδην κατελθὼν, Χριστέ, θάνατον ἐσκύλευσας, καὶ τριήμερος ἀναστὰς ἡμᾶς συνανέστησας, δοξάζοντας τὴν παντοδύναμον ἔγερσιν, Κύριε φιλόανθρωπε.

Ἐν τῷ σταυρῷ σου Χριστέ, τῆς ἀρχαίας κατάρας ἡλευθέρωσας ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ θανάτῳ σου τὸν τὴν φύσιν ἡμῶν τυραννήσαντα διάβολον κατήργησας· ἐν δὲ τῇ **ἐγέρσει σου χαρᾶς τὰ πάντα ἐπλήρωσας**. Διό βοῶμέν σοι· ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν, Κύριε, δόξά σοι.

Τῶν πατρικῶν κόλπων μὴ χωρισθείς, μονογενὲς Λόγε τοῦ Θεοῦ, ἦλθες ἐπὶ γῆς διὰ φιλανθρωπίαν, ἄνθρωπος γενόμενος ἀτρέπτως, καὶ Σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπέμεινας σαρκὶ ὁ ἀπαθὴς τῇ θεότητι· ἀναστὰς δὲ

ἐκ νεκρῶν, ἀθανασίαν παρέσχες τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, ὡς μόνος παντοδύναμος.

Θάνατον κατεδέξω σαρκί, ἡμῖν ἀθανασίαν πραγματευόμενος, Σωτὴρ καὶ ἐν τάφῳ ὤκησας, ἵνα ἡμᾶς τοῦ Ἄδου ἐλευθερώσης, συναναστήσας ἑαυτῷ, παθῶν μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀναστὰς ὡς Θεός. Διό τοῦτο βοῶμεν. Δόξα σοι ζωοδότα Κύριε, μόνε φιλόανθρωπε.

Τὸ χειρόγραφον ἡμῶν ἐν τῷ σταυρῷ τῇ λόγχῃ διέρρηξας· καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς τὸν ἐκεῖσε τύραννον ἔδησας, ῥυσάμενος ἅπαντας τῶν δεσμῶν τοῦ θανάτου **τῇ ἀναστάσει** σου· δι' ἧς ἐφωτίσθημεν, φιλόανθρωπε Κύριε, καὶ βοῶμέν σοι· Μνήσθητι καὶ ἡμῶν σωτὴρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Βασιλεύει, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει, ἄδης τοῦ γένους τῶν βροτῶν· σύ γὰρ τεθεὶς ἐν τάφῳ, κραταιέ, ζωαρχικῇ παλάμῃ τοῦ θανάτου τὰ κλεῖθρα διεσπάραξας καὶ ἐκήρυξας τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδουσι λύτρωσιν ἀψευδῇ, Σῶτερ, γεγονώς νεκρῶν πρωτότοκος.

Ἀγαλλιάσθω ἡ κτίσις, εὐφραινέσθωσαν πάντες οἱ γηγενεῖς· ὁ γὰρ ἐχθρὸς **ἐσκύλευται** Ἄδης· μετὰ μύρων γυναῖκες προσυπαντάτωσαν· τὸν Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὐᾷ **λυτροῦμαι** παγγενῇ· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξαναστήσομαι..

Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καὶ συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους, κατόχους πεπεδημένων Χριστέ, καὶ τριήμερος, ὡς ἐκ κήτους Ἰωνᾶς, ἐξανέστης τοῦ τάφου¹⁷³

Καὶ τὸ «Θεοτόκιον»: Ὑπερευλογημένη ὑπάρχεις Θεοτόκε Παρθένε· διὰ γὰρ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος ὁ Ἄδης ἠχμαλώτισται, ὁ Ἀδὰμ ἀνακέκληται, ἡ κατάρα νενέκρωται, ἡ Εὐᾷ ἠλευθέρωται, ὁ θάνατος τεθανάτωται καὶ ἡμεῖς ἐζωοποιήθημεν· Διὸ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν. Εὐλογητὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ οὕτως **εὐδοκήσας** δόξα σοι.

Εἰς πάντας λοιπὸν τοὺς ὕμνους καὶ τὰς ὠδὰς ταύτας, ἐν τῷ πνεύματι τῶν ὁποίων εἶναι συντεταγμένοι πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ὠδαὶ καὶ προσευχαὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, εἶναι δυνατόν νά νοηθῇ οἰαδήποτε ἔννοια «ικανοποιήσεως» τῆς Θείας δικαιοσύνης, ὡς «τιμωροῦ», διὰ τὴν προσβολὴν ἣν αὕτη ὑπέστη ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων γενομένης παρακοῆς; Ἀλλὰ περὶ τῆς βλασφήμου, ὡς

¹⁷³ Πρβλ. καὶ Μελίτωνος «Σαρδιανῶν ἐπισκόπου» τοῦ ἀπολογητοῦ «Ὁμιλία εἰς τὸ Πάθος ἡ περὶ Πάσχα» (ὑπὸ Κωντ. Μπρατσέλα), ἐκδ. 1971, σελ. 64-65. «Καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ταύτην βοᾷ ἡμῖν τὴν φωνήν... ἐγὼ τὸν κατάδικον ἀπέλυσα, ἐγὼ τὸν νεκρὸν ἐζωοποίησα, ἐγὼ τὸν τεθαμμένον ἀνίστημι..., ἐγὼ ὁ καταλύσας τὸν θάνατον καὶ θριαμβεύσας τὸν ἐχθρόν, καὶ καταπατήσας τὸν ἄδην καὶ δῆσας τὸν ἰσχυρόν, καὶ καθορμήσας τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, ἐγώ, φησὶ Χριστός... Ἐγὼ τὸ Πάσχα τῆς σωτηρίας, ὁ ἄμνός ὁ ὑπὲρ ὑμῶν σφαγείς, ἐγὼ τὸ λύτρον ὑμῶν, ἐγὼ ἡ ζωὴ ὑμῶν,... ἐγὼ ὁ σωτὴρ ὑμῶν, ἐγὼ ὑμῶν ἡ ἀνάστασις...».

εἵπομεν, καὶ αἰρετικῆς ταύτης, «θεωρίας» τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας ὃν ὁ Παπισμὸς τιμᾷ ὡς ἅγιον, θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰδικῶς εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΩΣ «ΤΙΜΩΡΟΥ») ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐξετάζων ὁ ρηθεὶς μακαριστὸς καθηγητὴς πρωτοπρεσβύτερος Ἰωάννης Ρωμανίδης ἐν τῷ μνησθέντι περισπουδάστῳ συγγράμματι αὐτοῦ οὐχὶ μόνον τοὺς πνευματικούς λόγους, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἄνσελμος Καντερβουρίας ἤχθη εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς φερούσης τὸ ὄνομά του «θεωρίας» τῆς «ικανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...», ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ ἐπακόλουθα τὰ προελθόντα ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης, γράφει, σὺν ἄλλοις, τὰ ἑξῆς:

Σελ. 12. «...Ἡ ἐν τῇ δύσει ἐπικρατοῦσα περὶ ἀπολυτρώσεως διδασκαλία εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ περὶ ικανοποιήσεως θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου, ἢ ὁποία δὲν προϋποθέτει ὡς ἀναγκαίαν τὴν συνεχῇ καὶ ἀδιάκοπον κοινωνίαν καὶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς σώμασι τῶν πεφωτισμένων· ὅπου δὲ ἡ προϋπόθεσις αὕτη διὰ βιβλικούς λόγους ἀπαντᾶται εἶναι δευτερευούσης σημασίας. Ἐφόσον διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου ικανοποιεῖται ἡ θεία δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχει πλέον οὐσιαστικὴ ἀνάγκη τῆς διαρκοῦς καὶ πραγματικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσίας Αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν...».

Σελ. 13. «...Ἐπειδὴ ὅμως εἶχον κληρονομήσει ἀπὸ τὴν Λατινικὴν παράδοσιν τὴν δικανικὴν ἄποψιν τοῦ Αὐγουστίνου, καθ' ἣν ἡ ἐν τῇ Ἀνθρωπότητι ἐπικράτησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο διὰ τῆς ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης ἐνοχοποιήσεως καὶ τιμωρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτομάτως περιεπλάκησαν εἰς τὰς ἀκάνθας τοῦ προβλήματος περὶ ἀπολύτου προορισμοῦ...».

Σελ. 15, ὑποσ. 3. «Κατὰ τὰς προϋποθέσεις τῆς Χριστολογίας τῶν Ἑλλήνων πατέρων ἡ σωτικὴ χάρις εἶναι ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοὺς μετέχοντας τῆς σωτηρίας ἔχει πηγὴν (χωρὶς ποτέ νὰ χωρίζεται τῆς πηγῆς) μόνον τὸν ἀναστάντα θεάνθρωπον... Ἀντιθέτως ἡ Χριστολογία τῆς Δύσεως βασίζεται κυρίως ἐπὶ τῆς δικανικῆς περὶ ικανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὰς περὶ Θεοῦ προϋποθέσεις αὐτῆς ἡ θεία χάρις δύναται νὰ κατέλθῃ πρὸς τοὺς πιστοὺς μόνον ὡς κτίσμα, ἐάν εἶναι πραγματικὴ (Ρώμη) ἢ ὡς ἀπλῶς μία διανοητικὴ διάθεσις, μὴ ὑπάρχουσα δ' ἐκτὸς τῆς θείας οὐσίας... (Προτεστάνται...)».

Σελ. 16. «Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν περὶ κτιστῆς χάριτος ὀφείλεται ὅχι μόνον εἰς ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ ἀπολυτρώσεως ἀλλὰ καὶ εἰς αἰρετικὴν διδασκαλίαν περὶ Θεοῦ. Οἱ Ἑλληνες Πατέρες διδάσκουν τὴν ἄνευ διαστάσεως διάκρισιν ἀκτίστου θείας οὐσίας καὶ ἀκτίστου

θείας ἐνεργείας καί πιστεύουν ὅτι οἱ ἄξιοι μετέχουν μόνον τῆς ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ θεία οὐσία εἶναι ἀμέτοχος. Ἀντιθέτως οἱ Δυτικοί ἐν γένει ταυτίζουν τὴν ἄκτιστον οὐσίαν καί τὴν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ Θεός εἶναι *actus purus*...».

» Ἔχοντες οἱ Δυτικοί θεολόγοι τὰς προϋποθέσεις τοῦ Αὐγουστίνου περί Θεοῦ καί κόσμου, ἐκλαμβάνουν τόν θάνατον καί τὴν φθοράν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ νά θεωρήσῃ ἔνοχον τὴν ἀνθρωπότητα καί νά τιμωρήσῃ αὐτήν».

Σελ. 17. «...Τῇ εἰσηγήσει, πάλιν, τοῦ Αὐγουστίνου ἔπαυσε πλέον εἰς τὴν Δύσιν νά θεωρῇται ὁ σατανᾶς ὡς πράγματι ἀντιτιθέμενος πρὸς τόν Θεόν καί ὡς ἔχων τό κράτος τοῦ θανάτου, ὣν αἷτιος αὐτοῦ. Ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου δέν ἐπέτρεπε νά ὑπάρχουν βουλήσεις ἀντίθετοι πρὸς τὴν θείαν θέλησιν. Ἐπομένως ὄχι μόνον ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀκόμη καί ἡ εἰς χεῖρας τοῦ διαβόλου πτώσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι θεία τιμωρία...».

»Υποσ. 1. Ὁ Αὐγουστῖνος συμφωνεῖ μέ τόν Πελάγιον ὅτι τό προπατορικόν ἀμάρτημα προέρχεται ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως μόνον...».

Σελ. 18. «...Ἰσχυρίσθη ὁ Αὐγουστῖνος ὅτι ὁ σατανᾶς, ἔχων ἐκ Θεοῦ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ὑπερέβη τὰ ὅρια αὐτῆς καί παρεβίασε τὴν τάξιν τῆς δικαιοσύνης, ὅταν ἀπεπειράθη νά συλλάβῃ τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ».

»Υποσ. 2. «...Ἡ προσπάθεια τοῦ Riviere... νά ἐρμηνεύσῃ τόν Χρυσόστομον (Ἑρμ. Ρώμ. Ὁμιλ. ΙΓ' 5, Migne, PG» 60, 514) καί τόν Θεοδώρητον... ὡς παραδεχομένους τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ εἶναι ἀστήρικτος, διότι δέν ἀπαντᾶται παρ' αὐτοῖς ἡ βασική προϋπόθεσις τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτοι ἡ Αὐγουστίνειος διδασκαλία περί κληρονομικῆς ἐνοχῆς καί περί ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐκ γενετῆς καταδίκης αὐτῶν εἰς χεῖρας καί τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου. Ὅταν λοιπόν ὁμιλοῦν, ὁ Χρυσόστομος καί ὁ Θεοδώρητος περί ἀδίκου ἀποπείρας τοῦ σατανᾶ κατὰ τοῦ δικαίου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί περί τιμωρίας τῆς ἀδικίας ταύτης..., περιγράφουν ἀπλῶς ἓν γεγονός, χωρίς ὅμως οὐσιαστικὴν τινα σχέσιν πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου».

Σελ. 19. «...Ἡ περί καταχρήσεως τῆς ἐξουσίας θεωρία ὑπεχώρησε πρὸ τῆς δικανικῆς περί ἱκανοποιήσεως θεωρίας τοῦ Ἀνσέλμου, ἥτις, ἀφοῦ ἐκαθάρθη ὑπὸ τοῦ ἀγίου Θωμᾶ (τοῦ Ἀκινάτου) (σ.σ. ψευδοαγίου τοῦ Παπισμοῦ) ἀπὸ τὰ τραχέα σημεῖα ἐγένετο πλέον ἡ κοινὴ διδασκαλία τῶν σχολαστικῶν...».

Σελ. 20. «...Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀβελάρδου καί τοῦ Ἀνσέλμου περί σωτηρίας, ἔχουσαι τάς βάσεις των ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Αὐγουστίνου, ἤνοιξαν τάς θύρας εἰς τὰ νεώτερα περί Χριστοῦ καί τῶν ἁγίων Γραφῶν κριτικά προβλήματα... Ἡ Καθολική Ἐκκλησία (σ.σ. ὁ κακόδοξος καί αἵρετικός Παπισμός) θεωρεῖ τήν ἀνάστασιν ὡς ἕν ἀναφαίρετον, ἀλλ' οὐχί ὡς οὐσιαστικόν στοιχεῖον τῆς ἀπολυτρώσεως... Ἐπαξ ἱκανοποιήθη ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ ἀπολύτρωσις συνετελέσθη...».

Σελ. 21. «Ἐπίσης ἡ ἀντίληψις τοῦ Αὐγουστίνου περί θανάτου ὡς ἐκ Θεοῦ τιμωρίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων καί περί σατανᾶ ὡς τιμωροῦ ὀργάνου Αὐτοῦ... ὠδήγησαν τελικῶς εἰς τήν σύγχρονον γνώμην τῶν φιλελευθέρων βιβλικῶν θεολόγων, ὅτι ἡ βιβλική δαιμονολογία οὐδένα ἐσωτερικόν σύνδεσμον ἔχει πρὸς τήν οὐσίαν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος...».

Σελ. 22. «...Εἰς τήν Δύσιν διὰ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου παρεισέφρυσαν σχεδόν ἀνεξελέγκτως καί ὑπερίσχυσαν ὠρισμένα ξένα πρὸς τόν Χριστιανισμόν φιλοσοφικά στοιχεῖα.

»Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ἔρευναν θέματος εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρακολουθήσῃ τις τήν ἀφετηρίαν τῶν ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλας θεολογικῶν παρατάξεων, ἐκάστη τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσῃ τάς πρώτας περί πτώσεως βιβλικάς καί Πατερικάς μαρτυρίας κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν (σ.σ. ἡ Δυτική) προσπαθεῖ νά ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ Ἀνθρωπότης πράγματι ἔπεσε καί ἐτιμωρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τήν τοῦ ἐνός παράβασιν. Ἡ ἄλλη (σ.σ. ἡ Ὁρθόδοξος) ἰσχυρίζεται ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ξένη πρὸς τήν γνησίαν περί θρησκείας ἰουδαϊκὴν καί χριστιανικὴν παράδοσιν.....

Σελ. 26, ὑποσ. 9. «...Γενικῶς οἱ Ἕλληνες πατέρες διδάσκουν ὅτι ὁ Θεός ἐπέτρεψε τήν διὰ τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα εὐσπλαχνίας, ἵνα μὴ τό κακόν ἀθάνατον γένηται, ἵνα διὰ τῆς μελέτης τοῦ θανάτου ἐννοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τήν ἀσθενειάν του καί τήν ἐξάρτησίν του ἀπὸ τόν Θεόν... καί οὕτω ταπεινωθῇ καί μετανοήσῃ καί ἵνα διὰ πειρασμῶν ἀσκηθῇ καί τελειοποιηθῇ. Κατά ταῦτα ὁ Θεός δέν ἐπέβαλε τόν θάνατον, τήν φθοράν καί τάς ἀσθενείας ἕνεκα προσβολῆς τινος κατὰ τῆς θείας φύσεως, ὡς διδάσκουν οἱ Δυτικοί, ἀλλὰ τὰ ἐπέτρεψεν ἕνεκα εὐσπλαχνίας Αὐτοῦ μέ σκοπόν τήν σωτηρίαν καί τήν θέωσιν τῶν ἀνθρώπων».

Σελ. 27. «...Ἀκριβῶς τό σημεῖον τοῦτο δέν ἠδυνήθησαν οἱ ὑπὸ τήν ἐπίδρασιν τοῦ Αὐγουστίνου διατελοῦντες δυτικοί θεολόγοι νά συλλάβουν. Νομίζοντες οὗτοι ὅτι ἡ θεία οὐσία, ἐνέργεια καί βούλησις εἶναι ταῦτόν, δέν ἦσαν εἰς θέσιν οὔτε κἂν νά ὑποπτευθοῦν, ὅτι τὰ ἐκτός

τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερα ὄντα δύνανται νά ἐνεργοῦν παρά τήν θείαν θέλησιν...».

Σελ. 28. «...Εἰς τήν ἑλληνικήν Πατερικήν παράδοσιν ἐλλείπουν τά χαρακτηρίζοντα τήν Λατινικήν θεολογίαν ἔντονα **δικανικά** σχήματα, τά **ὁδηγήσαντα τελικῶς** τήν δύσιν εἰς τήν περί ικανοποιήσεως θεωρίαν τοῦ Ἀνσέλμου. Ἐνῶ εἰς τήν Ἀνατολήν ἡ πτῶσις νοεῖται ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἰδίου ἀνθρώπου ἀπό τῆς θείας ζωῆς..., αἷτιος δέ θεωρεῖται ὁ ἴδιος, ὁ εἰς συνεργασίαν μετά τοῦ διαβόλου προελθών ἄνθρωπος, εἰς τήν Δύσιν ὅλα τά ἐν τῷ κόσμῳ κακά προέρχονται ἐκ τοῦ τιμωροῦ Θεοῦ θελήματος, αὐτός δέ οὗτος ὁ σατανᾶς θεωρεῖται ἀπλοῦν τιμωρόν ὄργανον Αὐτοῦ».

Σελ. 29. «...Ἡ Δύσις ἔχει πεπλανημένας κοσμολογικάς ἀντιλήψεις, αἷτινες ἐπιτρέπουν εἰς αὐτήν τήν ἐξέτασιν τῆς θείας οὐσίας διά τῆς ταυτίσεως αὐτῆς μετά τῆς θείας ἐνεργείας... Τά πάντα ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἀπλῶς αἱ ἐν χρόνῳ εἰκόνες τῶν αἰωνίων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἐνός ὑπαρχόντων ἀρχετύπων».

Σελ. 30. «...Τοιουτοτρόπως τό κατά τήν ἁγίαν Γραφήν ἔργον τοῦ σατανᾶ ἀναλαμβάνει...» κατά τήν Δυτικήν ἄποψιν, αὐτός ὁ Θεός τιμωρῶν τοὺς ἀνθρώπους διά τοῦ θανάτου... καί... πάσης ταλαιπωρίας».

«...Εἶναι πράγματι ὁ κόσμος, ὡς ἐδέχοντο οἱ νεοπλατωνικοί, μιά κατ' ἀναλογίαν ἀντιγραφὴ τῶν αἰωνίως ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ὑπαρχουσῶν ἰδεῶν; Ἄλλαις λέξεσι, δυνάμεθα νά παραδεχθῶμεν τήν Θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν Σχολαστικῶν, καθ' ἣν ὁ Θεός εἶναι κατ' οὐσίαν δημιουργός, προνοητής καί δίκαιος... Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ μηδενός Δημιουργία εἶναι ἀπλῶς ἐν χρόνῳ ἀπεικόνισμα τῶν ἀγεννήτων τῆς θείας οὐσίας ἀρχετύπων;... τήν σχολαστικήν ταύτισιν τῆς θείας οὐσίας καί ἐνεργείας, μετά δέ τοῦτο νά ἀρνηθῶμεν τόν πασιφανῆ πανθεϊσμόν μέ τό σόφισμα ὅτι ὁ Θεός ἔχει οὐχί ἄμεσον καί πραγματικήν πρός τόν κόσμον σχέσιν..., ἀλλ' ἔμμεσον..., ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι ὁ Θεός ἀγαπᾷ τόν κόσμον ἐν τοῖς ἀρχετύποις αὐτοῦ;...».

Σελ. 31. «Ἡ σύγχυσις θείας οὐσίας καί ἐνεργείας δέν δύναται παρά νά ὁδηγήσῃ εἰς τήν Εἰσαγωγήν ἐντός τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας ἐνός εἵδους εἰμαρμένης, ὅπως πράγματι συνέβη μέ τόν Αὐγουστῖνον καί τήν Ἀνσέλμειον θεωρίαν περί ἀπολυτρώσεως...».

Σελ. 35. «...Ὁ κόσμος δέν εἶναι, κατά τοὺς φιλοσόφους, ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ τοῦ μηδενός κατά βούλησιν δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Κατ' αὐτούς ἡ δημιουργία εἶναι ἡ μία φυσική ἀπόρροια τῆς οὐσίας τοῦ ἐνός (Πανθεϊσμός), ἡ μία φαινομενική ἢ καί πεπτωκυῖα ἀντανάκλασις ἐνός ἀγεννήτου πραγματικοῦ κόσμου ὑποστατικῶν ἰδεῶν

(ιδεαλισμός) ἢ μία ἀδιάσπαστος ἔνωσις μορφῆς καὶ ὕλης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ὕλη εἶναι.... καὶ χωρὶς ἀπαρχὴν (Ἀριστοτέλης)...

Σελ. 36. «...Ἡ ἀθανασία (σ.σ. κατὰ τὴν φιλοσοφίαν) δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν τῶν ἀγεννήτων καὶ ἀθανάτων πραγμάτων».

«Ὑποσ. 2. Οὕτως ὁ Θωμᾶς Ἀκινᾶτος, ἔχων παρομοίας φιλοσοφικὰς προϋποθέσεις..., προτείνει ὡς λύσιν τὴν γνώμην ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὰ ἐν ἑαυτῷ ἀρχέτυπα...».

Σελ. 37. «...Ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλία τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας βασίζεται εἰς τὴν ιδέαν ὅτι ὁ πραγματικὸς ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ ιδέα αὐτοῦ εἶναι τῆς ἀμεταβλήτου καὶ ἀνάρχου πραγματικότητος...».

Σελ. 40. «...Διὰ τοὺς Ἑλλήνας Πατέρας ὁ Θεός... δὲν ἔχει κατ' οὐσίαν σχέσεις μὲ τὸν κόσμον, ἀλλὰ μόνον κατ' ἐνέργειαν καὶ βούλησιν χωρὶς καμμίαν ἀλλοίωσιν τῆς οὐσίας του».

Σελ. 43. «...Τὸ θεμέλιον τῆς βιβλικῆς καὶ Πατερικῆς πίστεως, ζωῆς καὶ θεολογίας εἶναι, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ ἐνεργείας ἐποίησε τὸν κόσμον... καὶ ἄνευ διαμέσου τινός...».

Σελ. 45. «...Διὰ τοὺς Ἑλλήνας Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας... ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι αὐτὴ αὕτη ἡ οὐσία αὐτοῦ...».

Σελ. 46. «...Οὕτως ὁ κόσμος δὲν ἀπορρέει κατὰ φυσικὸν τρόπον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι κτιστὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τούναντίον εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀκτίστου Αὐτοῦ ἐνεργείας».

»Ὑποσ. 1. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινᾶτος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτόν καὶ τὸν Αὐγουστῖνον θεολόγοι... συγχέοντες καὶ ταυτίζοντες τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς ιδιότητες τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ... ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Θεός... δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενός ἐν χρόνῳ μόνον, συλλαμβάνει δὲ τὴν ιδέαν περὶ τοῦ κόσμου κατ' ἀνάγκην καὶ κατ' οὐσίαν. Οὕτω δὲν ὑπάρχει διάκρισις μετὰ τῆς προγνωστικῆς καὶ δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ... Ἐν προκειμένῳ ὁ ἁγ. Γρηγόριος Παλαμᾶς γράφει: «Εἰ μηδὲν διαφέρει τῆς θείας προγνώσεως ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴ ἐνέργεια, τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ σύνδρομα ἔσται τὰ δημιουργήματα, δημιουργούμενα ἀνάρχως, ὡς ἀνάρχως αὐτοῦ δημιουργοῦντος, ἐπεὶ καὶ ἀνάρχως αὐτός τε προγινώσκει...».

»Ὑποσ. 2. «Ἐπειδὴ εἰς τὸ σύστημα τοῦ Ἀκινάτου ἡ θεία ἐνέργεια, βούλησις, ὑπαρξις κλπ. ταυτίζονται μετὰ τῆς θείας φύσεως, εἶναι ἐπόμενον νὰ ταυτίζονται καὶ μετὰ τῆς θείας οὐσίας τὰ ἀρχέτυπα τῶν κτισμάτων... Οὕτως ἡ δημιουργία εἶναι ἀντιγραφή τῆς θείας Οὐσίας διὰ τῆς ἐνυποστατοποιήσεως τῶν ἀρχετύπων...».

Σελ. 46. Ὑποσ. 3. «Ταυτίζοντες οἱ Σχολαστικοί καί γενικῶς οἱ Δυτικοί τήν θείαν οὐσίαν καί ἄκτιστον ἐνέργειαν ἀποφεύγουν τόν πανθεϊσμόν διά τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστῆς...».

Σελ. 47. «...Αἱ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαι καί δυνάμεις τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἐνυπόστατοι οὐσίαι, ὅπως ἐνόμιζον οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καί Γνωστικοί... Ἡ σύγχυσις ἐνεργείας καί οὐσίας τοῦ Θεοῦ σημαίνει οὐσιαστικήν σχέσιν μεταξύ δημιουργοῦ καί δημιουργημάτων. Οὕτως ὁ κόσμος εἴτε ἐν τῇ μορφῇ τῶν ἀρχετύπων ὑπάρχων ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν ὑλικῇ μορφῇ, κατ' οὐσίαν εἶναι συνάναρχος καί συναῖδιος τῷ Θεῷ».

Σελ. 48. «...Ἄλλο, λοιπόν, εἶναι ἡ προνοητική, δημιουργική, ἀποκαλυπτική καί σωστική ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί ἄλλο ἡ οὐσία Αὐτοῦ».

Σελ. 50...Ὑποσ. 5. «Ὁ Ἰωσήφ Βρυέννιος (σ.σ. ὁ μακάριος καί θεοειδής) καταδικάζει ὡς βλάσφημον τόν Ἀκινᾶτον, διότι τὰς Πλατωνικάς ιδέας τῇ θείᾳ φύσει προσάπτει...».

Σελ. 57. Ὑποσ. 1. «Ὁ Θεός θέλει τήν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ' ἡ θεία αὕτη θέλησις δέν εἶναι ἀναγκαστική ἐνέργεια, διότι ὁ Θεός θέλει ὑπεράνω ὅλων τόν ἄνθρωπον ἐλεύθερον. Ἡ θεία χάρις ἡ σωστική ἐνέργεια λοιπόν δέν εἶναι ὅπως ἐφαντάζετο ὁ Αὐγουστῖνος... ἀκαταγώνιστος... Ἡ σύγχυσις θείας θελήσεως καί σωστικῆς θείας ἐνεργείας ὁδηγεῖ λογικῶς εἰς τόν ἀπόλυτον προορισμόν Αὐγουστινείου ἢ Ὁριγενείου τύπου».

Σελ. 61. «... Ἀφοῦ... μετὰ τόν Αὐγουστῖνον ἴσχυσε πλέον εἰς τήν Δύσιν ἡ ἀντίληψις ὅτι ὁ σατανᾶς καί ὁ θάνατος... εἶναι ὄργανα τῆς θείας ὀργῆς, τό δόγμα περί ἀπολυτρώσεως ἔλαβεν... ἄλλην ὄψιν καί τελικῶς ἐξειλίχθη εἰς τὰς γνωστάς μορφάς τῆς Δυτ. Θεολογίας...».

Σελ. 62. «...Ἐνταῦθα διακρίνει τις σαφῶς διατί ὁ Αὐγουστῖνος εἶναι πατήρ τῶν βιβλιστῶν. Ἀφοῦ ὁ διάβολος καί ὁ θάνατος θεωροῦνται ὡς ὄργανα τῆς θείας δικαιοσύνης, ἡ κατάργησίς των δέν δύναται νά ἀποτελῇ τόν σκοπόν τῆς θείας ἐπιφανείας, ἀλλά μόνον τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς».

Σελ. 66. «...Ὁ Αὐγουστῖνος ἀνησυχῶν διά τήν τυχόν ἀμφισβήτησιν τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ καί μή ἔχων ὑπομονήν νά ἀναμένῃ τήν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἐν τῇ Δευτέρᾳ Παρουσίᾳ, ἔσπευσε νά τήν κατοχυρώσῃ φιλοσοφικῶς διά τῆς ἀναγωγῆς αὐτῆς εἰς τήν θείαν οὐσίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ σπουδῇ του νά ὑπεραμυνθῇ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἀφήρεσε τήν ἐλευθερίαν ἀπό τόν σατανᾶν καί ἀπό τόν ἄνθρωπον, κατέληξεν εἰς τήν ἀπόδοσιν τοῦ κακοῦ εἰς τόν Θεόν μέ τήν δικαιολογίαν

τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐνοχῆς τῶν ἀνθρώπων πρὶν ἀκόμῃ οὗτοι ἰδοῦν τό φῶς τῆς ἡμέρας».

Σελ. 75. «...Ὡς ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη τῶν Δυτικῶν ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς. «Τίς γάρ μετοχή δικαιοσύνη καὶ ἀνομία; Τίς δέ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Τίς δέ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελιάλ;» (Β' Κορ. ΣΤ' 14-15)... Ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτέστι, τὸν διάβολον» (Ἐβρ. Β' 14). Μεταξὺ Θεοῦ καὶ σατανᾶ συμβιβασμὸς δέν ὑπάρχει· τὸ ὑναντίον διεξάγεται πόλεμος μέγας».

Σελ. 112. «Ἡ καθαρῶς δικανικὴ περὶ πτώσεως ἀντίληψις, ὑπὸ φιλοσοφικὴν μορφήν, εἰσῆχθη ὀριστικῶς εἰς τὴν δυτικὴν θεολογίαν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἔνεκα τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ περὶ Θεοῦ ἀντιλήψεων καὶ τῶν εὐδαιμονιστικῶν αὐτοῦ προϋποθέσεων, ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτόν νά ἐναρμονίσῃ καταλλήλως τὴν περὶ ἠθικῆς τελειώσεως διδασκαλίαν τῆς Κ.Δ. μετὰ τοῦ περὶ πτώσεως δόγματος...».

»Υποσ. 1. «Ἔνεκα τῆς ἀντιλήψεώς του περὶ προορισμοῦ καὶ ἀρχεγόνου δικαιοσύνης ὁ Αὐγουστίνος φρονεῖ, ὅτι ἦτο εὐκόλος ἡ ὑπὸ τῶν πρωτοπλάστων τήρησις τῆς ἐντολῆς, διὰ τοῦτο δέ καὶ ἡ τιμωρία ὑπῆρξε τόσον μεγάλη. Κατ' αὐτόν ἡ πτώσις τοῦ Ἀδάμ δέν ἐγένε κατ' ἀρχὴν διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφεως, ἀλλὰ κρυφίως ἐν τῇ βουλήσει τοῦ Ἀδάμ διὰ τῆς στροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Αἰτία τῆς ἀποστροφῆς ἦτο ἡ ὑπερηφάνεια...».

Σελ. 141-142. «...Ὁ ἄνθρωπος δέν ἐπλάσθη τέλειος κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ φύσει ἀγαπῶντος εὐδαίμονος Θεοῦ τῆς Δύσεως, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον ἐκτίσθη σχετικῶς τέλειος, ἵνα καταστῇ τέλειος...».

»Ὡς ἐκ τούτου δέν παρουσιάζεται εἰς τοὺς ὑπὸ ἐξέτασιν συγγραφεῖς καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατερικὴν παράδοσιν τὸ ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου δημιουργηθὲν ἀδιέξοδον περὶ τῆς δυνατότητος τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, οἵτινες ὡς θεαταὶ τῆς θείας οὐσίας θά ἔδει νά ἦσαν κατὰ πάντα τέλειοι. Ἐνῶ διὰ τὸν Αὐγουστίνον καὶ τοὺς Δυτικούς ἐν γένει τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα θεωρεῖται μόνον ὡς μία πτώσις, δηλαδή ὡς πτώσις πρὸς τὰ κάτω ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς τελειώσεως, διὰ τοὺς πρώτους καὶ μετέπειτα Θεολόγους τῆς Ὁρθοδοξίας τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα δέν εἶναι μόνον μία πτώσις τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως σχετικῆς τελειότητος, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ **ἐκ τῆς ὁδοῦ** πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν τελείωσιν καὶ θέωσιν».

»Ἐπίσης εἰς τὰ συγγράμματα τῶν πρώτων χριστιανῶν ἐλλείπει ἡ κοσμολογία τοῦ Αὐγουστίνου καὶ τῶν Δυτικῶν ἐν γένει, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία γενικῶς ἐπικρατοῦσα παροῦσα πραγματικότητα. Ἐνῶ δέ διὰ τὸν Αὐγουστίνον ἡ εἰς χεῖρας τοῦ διαβόλου

καί εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ἔνεκα τῆς ἐν τῷ Ἀδάμ συνενοχῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, θέλημα Θεοῦ, παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῶν δύο πρώτων αἰώνων ἐπικρατεῖ ἡ ἐσχατολογική ἀντίληψις περὶ δικαιοσύνης, καθ' ἣν ὁ Θεός δέν θέλει, ἀλλ' ἀνέχεται τήν παροῦσαν ἄδικον ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ καί τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα δοκιμασθοῦν καί διὰ πειρασμῶν τελειοποιηθοῦν οἱ μέλλοντες σωθῆναι...».

Σελ. 156-157. «...Ἡ ριζική διαφορά μεταξύ Δυτικῆς καί Ἀνατολικῆς παραδόσεως συνίσταται εἰς τό ὅτι ἡ Δύσις θεωρεῖ τόν θάνατον ὡς φαινόμενον ἐκ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ συγγραφεῖς τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου καί οἱ Ἑλληνες πατέρες ἐν γένει τονίζουν ὅτι ὁ Θεός δέν ἔκτισε τόν θάνατον...».

«...Ὁ μυστικισμός τῆς Δύσεως δέν εἶναι ἀληθῶς Χριστοκεντρικός.....

Σελ. 159. «...Ὅταν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀνσέλμειος θεωρία, καθ' ἣν μόνον ἡ σταυρική θυσία ἐξηυμένισεν ἐφ' ἅπαξ τόν Θεόν, ἦτο φυσικόν νά καταλήξουν οἱ Προτεστάνται εἰς τό συμπέρασμα ὅτι τά μυστήρια, τά καλά ἔργα κλπ. δέν ἐξευμενίζουν, καί ὅτι μόνον ἡ πίστις εἰς τόν ἐσταυρωμένον Χριστόν δύναται νά σώσῃ...».

Ὁ αὐτός ἀοίδιμος καί ἐν ἀγίοις αὐλιζόμενος Θεολόγος τῶν ἐσχάτων χρόνων Πρωτοπρ. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἐν ἀνεκδότῳ πραγματεία (Ὁμιλία) του, ὑπὸ τόν τίτλον «Ἡ Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν... ἐν τῇ Λατινικῇ καί Φραγκικῇ Παραδόσει», προσέθεσε, σχετικῶς, σὺν ἄλλοις καί τά ἐξῆς:

«...Ἀγνοῶν τήν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ὁ Αὐγουστῖνος δέν ἠδύνατο νά μελετήσῃ οὔτε τήν Καινὴν Διαθήκην εἰς τό πρωτότυπον, οὔτε τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων πατέρων Ἀνατολῆς τε καί Δύσεως. Καί ὅχι μόνον αὐτό. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν του προϋποθέσεων δέν ἠδυνήθη νά κατανοήσῃ ὀρθῶς οὔτε τά συγγράμματα τῶν Λατίνων τά γραφέντα ἐντός τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Παραδόσεως».

«...Ἐπίσης ὁ Ἱ. Αὐγουστῖνος ὀλίγην εἶχε γνῶσιν τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, τήν ὁποίαν ἐγνώριζε μόνον ἀπὸ Λατινικὰς περιγραφὰς καί μεταφράσεις....

«Ὁ Αὐγουστῖνος ἦλθεν εἰς ὀξείαν θεολογικὴν ἀντίθεσιν μέ τόν μαθητὴν τοῦ Χρυσοστόμου ἀγ. Ἰωάννην τόν Κασσιανόν εἰς τά θέματα περὶ Χάριτος, ἁμαρτίας, προορισμοῦ καί ἐλευθερίας...

«....Κατὰ τόν Ζ' αἰῶνα ἐγένετο γνωστόν εἰς τήν Ἀνατολήν ὅτι οἱ Λατῖνοι ὠμίλουν περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ

Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ. Ὡς ἔκφρασις ὑπάρχει εἰς τόν Ἀμβρόσιον καί ὡς διδασκαλία εἰς τόν Αὐγουστῖνον....¹⁷⁴».

Ὁ Αὐγουστῖνος, ἐν ἀντιθέσει πάλιν πρός τοὺς Ἑλληνας καί Λατίνους Πατέρας, νομίζει ὅτι εἷς τῶν σκοπῶν τῆς Θεολογίας εἶναι ἡ διερεῦνησις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ...

»Ὁ Αὐγουστῖνος... συγχέει τὰς προαιώνιους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μέ τήν γέννησιν καί ἐκπόρευσιν. Διά τοῦτο δέν γνωρίζει διατί τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶναι Υἱός. Διά τόν ἴδιον λόγον ὅμως τό Filioque εἶναι ἀπαραίτητον διά τόν Αὐγουστῖνον, ἵνα μή συγχέωνται τὰ πρόσωπα τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

»...Ἰσχυρίζονται οἱ ἀκολουθοῦντες κατά γράμμα τόν Αὐγουστῖνον... ὅτι... τήν ἐνοχήν τοῦ Ἀδάμ ἐκληρονόμησαν ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ καί οὕτως ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ κατεδίκησεν εἰς τήν κόλασιν ὅλην τήν ἀνθρωπότητα καί ἐπέβαλεν εἰς αὐτήν τήν ποινήν τοῦ θανάτου.. Ὁ Θεός ὅμως, ἐπειδή ἤθελεν, ἐξέλεξεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων μίαν ὁμάδα καί προώρισεν αὐτήν διά τήν σωτηρίαν. Οἱ μή ἐκλεγέντες δέν πρέπει νά παραπονοῦνται (!), ἀφοῦ ὡς συνένοχοι διά τήν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ τιμωροῦνται δικαίως....

»...Ἐπομένως ἡ σωτηρία δέν εἶναι συνεργασία μεταξύ Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου...

»..Ὁ Αὐγουστῖνος γράφει εἰς τό Contra Academicos, **ὅτι δέν ὑπάρχει διαφορά** μεταξύ Πλατωνικῶν καί Ἁγίας Γραφῆς.

»...Τό παράδοξον εἶναι, ὅτι ἐνῶ ὁ ἁγ. Ἀμβρόσιος..., μετά τῶν Ἑλλήνων Πατέρων ἀπορρίπτει ρητῶς τό ἐπὶ ὑπερβατικῶν ἀμεταβλήτων ἰδεῶν βασιζόμενον νεοπλατωνικόν σύστημα (τό ὁποῖον ὁ Αὐγουστῖνος οὐδέποτε ἠμφεσβήτησε) καί ἀκολουθεῖ τήν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν περί ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς προφήτας..., ὁ Αὐγουστῖνος δημιουργεῖ μίαν πρωτότυπον σύνθεσιν, ἡ ὁποῖα ἐπεκράτησεν εἰς τήν Φραγκολατινικήν Παράδοσιν.

»...Ἐν ἀντιθέσει πρός τήν Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Αὐγουστῖνος διδάσκει, ὅτι μόνον οἱ σεσωσμένοι θά ἴδουν διά τῆς χάριτος καί διά τῆς λογικῆς των τόν Θεόν καί τὰ ἐν αὐτῷ ἀρχέτυπα τῶν ὄντων.... Ἐπεκτεινόμενος ἐπὶ τῶν νεοπλατωνικῶν τούτων προϋποθέσεων παραδέχεται, ὅτι δύναται τις ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ νά φθάσῃ

¹⁷⁴ Πρβλ. μακαριστοῦ καθηγητοῦ Ἰωάν. Καλογήρου «Ἐνημερωτικά Εἰσηγήσεις κατά τήν Β' Διάσκεψιν τῆς Διορθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαλόγου μετά τῶν Παλαιοκαθολικῶν», ἔκδ. 1971, σελ. 15, ὑποσ. 1. «...Ὁ (σ.σ. μακαρίτης «ἐπίσκοπος» τῶν Παλαιοκαθολικῶν της Ἑλβετίας) Urs Küry... κατεδείκνυε τό σαθρόν του Θεολογικοῦ περιεχομένου τοῦ Filioque, ὡς ἐξ ὠρισμένης τριαδολογικῆς θεωρητικῆς ιδιοτυπίας (Spekulation) τοῦ Αὐγουστίνου καί τῶν μεταγενεστέρων μεγάλων Σχολαστικῶν Ἀνσέλμου Καντερβουρίας καί Θωμᾶ Ἀκινάτου προκύψαντος...».

εἰς ἐνόρασιν τῶν ἐν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ ἀρχετύπων διὰ τῆς ἐκστάσεως ἣ ὀφείλει νά γνωρίζῃ αὐτά διὰ τοῦ φωτισμοῦ.

»...Ὁ Ἰ. Αὐγουστῖνος... κατ' οὐσίαν συμφωνεῖ μέ τας γνωσιολογικάς προϋποθέσεις τῶν Ἀρειανῶν καί Εὐνομιανῶν.

»...Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὀρθῶς τονίζουν, ὅτι ὁ Θεός παραμένει πάντοτε φίλος τῶν ἀνθρώπων... καί, ἐν Χριστῷ, καταλλάσσει τόν κόσμον πρός τόν Ἐαυτόν Του... Αἱ προϋποθέσεις τῆς Ἀνσελμείου διδασκαλίας περί ἀνάγκης ἱκανοποιήσεως τῆς δῆθεν προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου **δέν εἶναι Ὁρθόδοξοι**. Οἱ Ἕλληνες πατέρες σαφῶς ἀπορρίπτουν τήν Αὐγουστίνειον βάσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης, δηλαδή τήν κληρονομικήν μετάδοσιν τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ἀδάμ.

»...Οὐδέποτε ἐδέχθησαν οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἠθικόν, φιλοσοφικόν ἢ κοινωνικόν σύστημα βασιζόμενον ἐπὶ μιᾷ δῆθεν ἀμεταβλήτου Μεταφυσικῆς...»

Ὑποδεικνύει οὕτω καί καθορίζει σαφῶς ὁ μακαριστός αὐτός ὑποφότης τῆς ὄντος Θεολογίας τὰ πνευματικά αἵτια, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὁποίων ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας (1033-1109) κατέληξεν εἰς τήν διατύπωσιν τῆς φερούσης τό ὄνομά του θεωρίας, τῆς «ἱκανοποιήσεως» δηλαδή (ὡς τιμωροῦ...) τῆς θείας δικαιοσύνης διὰ τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς καί τας πνευματικές συνεπείας, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς θεωρίας ταύτης ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει. Ἀρκούντως δέ, φρονοῦμεν, συνάγεται ἐκ τούτων ὅτι, ὅπως καί οὗτος τονίζει, οἱ γενεσιουργοὶ λόγοι τῆς τελικῆς διαμορφώσεως τῆς θεωρίας ταύτης, τῆς βλασφήμου καί αἰρετικῆς, ὀφείλονται εἰς τας περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένας, ἀλλά καί αἰρετικές ἐπίσης, κατ' οὐσίαν, δοξασίας τοῦ Ἱεροῦ Αὐγουστίνου, ὅστις θεωρεῖται ὡς θεολογικός πυλώνας τοῦ Δυτικοῦ κόσμου καί ὅστις τιμᾶται δικαίως ὡς Ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τόν ἔνθεον βίον αὐτοῦ καί τήν ἡρωικήν μετάνοιά του· παρέλκει νά ἐπισημειωθῇ ὅτι αἱ προμνησθεῖσαι θεωρίαι του εἶναι κακόδοξοι καί αἰρετικάί, ὁ ἴδιος ὅμως δέν χαρακτηρίζεται ὡς αἰρετικός διότι δέν ὑπεδείχθησαν αὐτῷ καί ἐνέμεινεν αὐταῖς.

Καί εἶναι τόσον πρόδηλοι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τας περί Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἀλλά καί τῆς ὅλης δημιουργίας πεπλανημένας καί αἰρετικές δοξασίας τοῦ Ἰ. Αὐγουστίνου. Θαυμαστής οὗτος τῆς νεοπλατωνικῆς ἰδίᾳ φιλοσοφίας καί παρασυρθείς, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῆς, εἰς τόν «ὀρθολογισμόν» καί τόν «Μανιχαϊσμόν» (ἐκ τοῦ ὁποίου ἀργότερον ἀπεμακρύνθη διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀγ. Ἀμβροσίου), δέν ἠδυνήθη νά ἀπαλλαγῇ τελείως τῆς ἐπιδράσεως ταύτης καί δέν ἠδυνήθη κυρίως, καί κατ' ἀρχήν, νά διακρίνῃ - ὡς ἔπραξαν πάντες οἱ ἁγ. Πατέρες

καί ἀπολογηταί τῆς Ἐκκλησίας - ὅτι πᾶσαι αἱ περί τοῦ «μὴ ὄντος» ιδέαι τοῦ Θεοῦ (τά «ἀρχέτυπα» πάντων τῶν κτισμάτων), τὰς ὁποίας ἔχων Οὗτος ἐν τῷ ἀπείρῳ νοῒ Αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ΄34) πρό καταβολῆς κόσμου ὀντοποιεῖ ἐκάστοτε τῇ βουλήσει Αὐτοῦ ὅλως ἐλευθέρως, εἶναι ιδέαι «ψιλαί» καί οὐχί ἐνυπόστατοι, ἄρα δέ καί ἐνσυνειδήτοι ἢ, ἄλλως, ὀντοτικάι, ὡς ἐπίστευον οἱ Νεοπλατωνικοί, ἀλλά καί ὁ Πλάτων, ὅπως καί ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι, θεωροῦντες, γενικῶς, ὡς αὐθύπαρκτον καί τήν ὕλην καί συνάναρχον μέ τόν Θεόν, εἰς Ὅν ἀπέδιδον μόνον τήν εἰς «κόσμους» διάταξιν τῆς, ἀποκαλοῦντες Αὐτόν ἀπλῶς «μορφοποιόν αὐτῆς». Ἐπίσης, ὅτι αἱ «ψιλαί» αὗται περί τοῦ «μὴ ὄντος» ιδέαι τοῦ Θεοῦ, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ὑπ’ Αὐτοῦ, πρό καταβολῆς κόσμου, οὐδόλως προῆλθον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπόρροια ταύτης, οὐδέ μετέσχον ὡσαύτως αὐτῆς μετά τήν γέννησιν ἢ σύλληψιν δι’ οἰασδὴποτε μετουσιώσεως πρὸς αὐτήν. Παρέμειναν ἐν τῷ Θεῷ «ψιλαί» μέχρι τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως των, ὅπως παραμένουσιν ἐν Αὐτῷ τοιαῦται, καί αἱ μέχρι σήμερον μὴ ὀντοποιηθεῖσαι, αἵτινες θὰ ὀντοποιηθῶσιν ἐν τοῖς «καιροῖς» αὐτῶν (Ματθ. ΚΑ΄41 κ.ἄ.) πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου «ἔργου- μυστηρίου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ΄41, Ἰωάν. Ε΄20 κ.ἄ.). Παρέμειναν δηλ. «μὴ ὄν»¹⁷⁵.

¹⁷⁵ Ἐκ «μέρους» πάντοτε, δυνάμενοι νά γνωρίσωμεν (Α΄ Κορ. ΙΓ΄9 κ.ἄ.) τὰς λεπτομερείας τοῦ μυστηριώδους «ἔργου» τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ΙΓ΄41 κ.ἄ.), τῆς ὅλης δηλ. καί ἐξ «οὐκ ὄντων» πνευματικῆς καί ὕλικῆς δημιουργίας, καί ὁδηγόν πάντοτε ἔχοντες τήν θείαν ἀποκάλυψιν, λαμβάνομεν, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καί αἰνίγματι» (Α΄ Κορ. ΙΓ΄11 κ.ἄ.), σχετικὴν τίνα μόνον ἔννοιαν αὐτῶν δι’ ἀντιπαραβολῆς τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ψυχῆ τοῦ ὁποίου ἐπλάσθη «κατ’ εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ (Γένεσ. Α΄26). Ὅπως λοιπόν ἐν τῷ νοῒ ἡμῶν γεννῶνται οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας του ἀλλ’ ἐξ «οὐκ ὄντων» πᾶσαι αἱ ψιλαί καί ἀφηρημέναι ιδέαι περί τῶν διαφόρων ἔργων - δημιουργημάτων ἡμῶν καί μετά τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν ἐν αὐτῷ, διὰ διαφορῶν συλλογισμῶν..., φέρονται ἐκάστοτε, κατ’ ἐλευθέραν βούλησιν ἡμῶν, εἰς ὀντοποίησιν (κυριολεκτικῶς «μορφοποίησιν») διὰ τῆς ὑφεστῶσης ὕλης, οὕτως, ἐν ἀντιπαραβολῇ, ὁ ἄπειρος καί ἀπερινόητος Θεός Πατήρ, γεννήσας ἢ συλλαβὼν ἐν τῷ ἀπείρῳ καί ἀκατάληπτῳ ὡσαύτως νοῒ Αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ΄34), οὐχί ἐκ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ ἀλλ’ ἐκ τοῦ «μὴ ὄντος», «ψιλὰς ιδέας» περί τοῦ ὅλου ἔργου Του, ἠδόκησε νά φέρῃ ταύτας ἐξ «οὐκ ὄντων» εἰς τό «εἶναι» διὰ τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ - Λόγου (Ἰωάν. Α΄1-2 κ.ἄ.), συνεργοῦντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματός Του. Γενομένης δ’ ἐπεξεργασίας τῶν ιδεῶν τούτων ἐν ἀπερινοήτῳ συμβουλίῳ τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς Θεότητος, ἤρξατο προοδευτικῶς ἢ ὀντοποίησις αὐτῶν ἐξ «οὐκ ὄντων» τῇ παντοδυνάμῳ ἀπλῶς βουλή τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ἐπίσης ὀντοποιήσεως καί τῆς ὕλης, ἥτις ἀπητεῖτο πρὸς ὀντοποίησιν καί μορφοποίησιν αὐτῶν. Καί ὡς αἱ ψιλαί ιδέαι ἡμῶν περί τῶν ἡμετέρων ἔργων, γεννῶμεναι ἐν τῷ νοῒ ἡμῶν οὔτε μέρος τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι, μήτε ταύτης μετέχουσι μετά τήν σύλληψιν των, οὕτω καί αἱ περί τοῦ «μὴ ὄντος» ψιλαί ιδέαι τοῦ Θεοῦ οὔτε ἐκ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ προῆλθον, μήτε, γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ἐν τῷ νοῒ Αὐτοῦ, μετέσχον τῆς Θείας Οὐσίας μετά τήν σύλληψιν καί τήν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Ὅπως ἐπίσης ἐν τῷ νοῒ τοῦ μηχανικοῦ προνοοῦνται «προγνωστικῶς», ἐν ψιλαῖς ιδέαις, πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς λειτουργίας τῶν πολυσυνθέτων ἐργοστασιῶν κ.ἄ. μηχανημάτων, οὕτω καί ὁ Θεός ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ προγνώσει, προέγνω πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ ὅλου ἔργου τῆς εὐδοκίας Του. Ἀλλ’ Ἐκεῖνος προέγνω οὐχί μόνον πᾶσαν κίνησιν, ζωὴν κ.λ.π. τῶν καθαρῶς ὕλικῶν κτισμάτων Του, ὡς καί τῶν δι’ ἐνστίκτων προικισθέντων, βάσει τῶν φυσικῶν νόμων, οὓς Αὐτός πάλιν ἔταξε. Προέγνω ἐπίσης καί πᾶσαν λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως καί ἀλληλεπιδράσεως ἐν γένει καί πάντων τῶν πνευματικῶν καί ἐνσυνειδήτων ἄρα δέ καί ἐλευθέρων κτισμάτων Του, ἐν οἷς καί οἱ ἄγγελοι, ὡς καί ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τοιαύτη πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ εἶναι βεβαίως ἐπίσης ἀπερινόητος..., ἀλλά βεβαιοῦται πλήρως, διὰ τῆς

Δέν ἡδυνήθη πρὸς τούτοις νά διακρίνη ὅτι πᾶσαι αἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ (ἀγιότης, ἀγάπη, δικαιοσύνη...) οὐδόλως ἐπίσης ταυτίζονται μετὰ τῆς θείας Οὐσίας, ὅπως καί ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια Αὐτοῦ, ἥτις, προσέτι, κατὰ τὴν θαυμασίαν ἐπεξήγησιν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατρός ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης διαφέρει ἀπολύτως τῆς προγνωστικῆς τοιαύτης.

Πιστεύσας δέ, κατόπιν τούτων, εἰς τὴν ταυτότητα τῆς θείας Οὐσίας καί τῆς θείας «προγνώσεως, ἐνεργείας καί βουλήσεως», ὅπως καί ὅτι αἱ περὶ τοῦ «μὴ ὄντος» ψιλαὶ ιδέαι τοῦ Θεοῦ, τὰ «ἀρχέτυπα» τῶν κτισμάτων, ἢ ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς θείας Οὐσίας ἢ ὀντοποιοῦνται καί μετουσιοῦνται, οὕτως εἶπεῖν, εἰς θείαν οὐσίαν ἅμα τῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συλλήψει ἢ γεννήσει αὐτῶν, μοιραίως παρεσύρθη εἰς εἶδος τί «πανθεϊσμοῦ» ἢ «πανενθεϊσμοῦ»¹⁷⁶ καί ἀπολύτου προορισμοῦ, διὰ τῆς δοξασίας ὅτι καί πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῶν πάντα τὰ κτίσματα ὑπῆρξαν ἐν τῷ Θεῷ, ὡς «ιδέαι» ἢ «ἀρχέτυπα», ἐνυπόστατα¹⁷⁷.

Ἐθεώρησεν ὁθεν ὁ Ἱ. Αὐγουστῖνος, ὅπως ἐν συνέχειᾳ καί οἱ Σχολαστικοὶ ἀλλὰ καί πάντες οἱ Δυτικοί, ὅτι ὄχι μόνον ἐπλάσθησαν τέλειοι οἱ πρωτοπλάστοι καί ἡμάρτησαν ὡς τοιοῦτοι, ἐφόσον αἱ περὶ αὐτῶν «ψιλαὶ ιδέαι» - τὰ «ἀρχέτυπα» - μετέσχον τῆς θείας οὐσίας πρὸ τῆς ἐξ οὐκ ὄντων ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι προσέτι καί ὅτι ἅπαν τὸ ἀνθρώπιον γένος ἡμάρτησεν ὁμοίως. Οὐχὶ μόνον διότι ἐπρόκειτο νά ἐπιβαρυνθῇ διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, περιλαμβανόμενον δυνάμει ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ καί διότι καί αἱ περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων «ψιλαὶ ιδέαι» τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς «ἀρχέτυπα» ἐνυπόστατοι πρὸ καταβολῆς κόσμου ἐν Αὐτῷ καί ἔσχεν Οὗτος οὕτω τὴν τελείαν περὶ αὐτῶν πρόγνωσιν πρὸ τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν. Ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην πτῶσιν καί ἁμαρτίαν τῶν οὕτω πως ὡς τελείων θεωρηθέντων ἀνθρώπων, προσεβλήθη αὕτη αὕτη ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ (τῆς ὁποίας, ὅπως δήποτε μετέσχον οὗτοι κοινωνήσαντες μετ' αὐτῆς

πραγματώσεως τοῦ προφητισμοῦ. Καὶ διακηρύσσει καὶ αὕτη τὴν ἄπειρον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀλλὰ καί τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, περὶ ᾧ λαμβάνομεν μικράν ἔννοιαν ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι, κατὰ τὴν ρητὴν πάλιν βεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, «καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν», ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Ματθ. Ι' 30) πρὸ πάσης βεβαίως δημιουργίας.

¹⁷⁶ Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ «πανθεϊσμοῦ» ἀπὸ τόν «πανενθεϊσμόν» ἐπαγόμεθα τα κάτωθι: Πανθεϊσμός εἶναι ἡ θεωρία ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖ ἀπόρροια τοῦ Θεοῦ. Πανενθεϊσμός εἶναι ἡ καινοφανὴς θεωρία ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ὡσαύτως αὐθύπαρκτος ἐπιδρώσα ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καί τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν Του.

¹⁷⁷ Ὡς εἴπομεν, ταυτίζοντες οἱ Δυτικοὶ τὴν θείαν οὐσίαν μέ τὰς ἀκτίστους ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀποφεύγουν τόν «πανθεϊσμόν», δεχόμενοι ἤδη μόνον τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστήν.

«ὡς ἀρχέτυπα» πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεως των), οὕτω δέ προσεβλήθη τόσον ἡ θεία ἀγάπη ὅσον καί ἡ θεία δικαιοσύνη, αἱ μετὰ τῆς θείας οὐσίας, κατ' αὐτούς καί πάλιν, ταυτιζόμεναι. Ὅτι ἐξ αἰτίας τούτων - καί λόγῳ τῆς ἀπείρου θείας προγνώσεως - ἐξεδηλώθη ἐναντίον πάντων τῶν ἀνθρώπων ἡ θεία ὀργή καί πρό τῆς δημιουργίας των ἔτι, προγνωστικῶς δ' ἐπίσης ὅτι ἐτάχθησαν καί προωρίσθησαν ὑπό τοῦ Θεοῦ καί αἱ διάφοροι τιμωρίαι, ὡς καί ὁ θάνατος ἐναντίον, τῶν κατὰ πρόγνωσιν ἁμαρτωλῶν! Τέλος, ὅτι ἐξελέγη, ὑπό τοῦ Θεοῦ καί πάλιν, ὡς ἐκτελεστικόν ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς καί τῶν τιμωριῶν ἡ ποινῶν τῶν ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθεισῶν ὁ σατανᾶς, προηγηθείς εἰς τήν ἁμαρτίαν καί τήν πτῶσιν. Οὕτω δέ διεμορφώθη ἕν παράλογον καί αἰρετικόν, σύστημα νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, καί τῶν πνευματικῶν, ἐν γένει, κτισμάτων, καί τοῦ Θεοῦ, διότι δέν κατενοήθη ἐπαρκῶς ἡ ἔννοια τῆς ὑπό τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης, εἰς τὰ πνευματικά κτίσματα, ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας καί ἐθεωρήθη ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς ἐλευθέρων βουλήσεων οὐχί μόνον ἀντικειμένων εἰς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀλλά καί ἀντενεργουσῶν εἰς τό ἔργον Αὐτοῦ.

Συναμυχθεισῶν οὕτω τῶν περί Θεοῦ καί δημιουργίας, ἐν γένει, πεπλανημένων δοξασιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί δὴ τῶν νεοπλατωνικῶν (ἐν αἷς ἐθεωροῦντο ἀνθρωποπαθῶς καί πᾶσαι αἱ θεῖαι ιδιότητες), τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες Πατέρες ἀπέρριψαν τελείως καί κατεδίκασαν, μετὰ τῶν παρερμηνειῶν τόσον τῶν περί τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου χωρίων τῆς Γραφῆς, ὅσον καί τῆς ἀληθοῦς, ἐννοίας τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου προσφερθέντος «λύτρου», διεμορφώθησαν ἐν τῇ Δύσει τὰ διάφορα περί θείας δικαιοσύνης καί σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου «δικανικά σχήματα»¹⁷⁸ τελική μορφή τῶν ὁποίων, καθολικῶς ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατήσασα, ὑπῆρξεν ἡ θεωρία τοῦ Ἀνσέλμου Καντερβουρίας, περί «ἱκανοποιήσεως», διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, ὡς «τιμωροῦ» τῆς θείας δικαιοσύνης¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Πρβλ. καί Ἀποστολ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ὁ Παπισμός καί ἡ Οὐνία», σελ. 12-13. «... Ἐ' Ἡ ἱκανοποίησις τῆς θείας δικαιοσύνης ὑπό τοῦ μετανοοῦντος. Εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας ἡ μετάνοια καί ἡ ἐξομολόγησις εἶναι μυστήριον καί πρᾶξις, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅποιος συνησθάνθη τὰ ἁμαρτήματά του, μετανοεῖ... καί προσέρχεται εἰς τὸν πνευματικόν πατέρα, ἐξομολογεῖται καί λαμβάνει συγχώρησιν διὰ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον διοχετεύεται διὰ τῆς εὐχῆς καί τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως. Ἀλλ' εἰς τὴν Παπικὴν «Ἐκκλησίαν», ὁ μετανοῶν ἁμαρτωλός, ὅταν ἐξομολογεῖται, δικάζεται παρὰ τοῦ ἱερέως καί ἐπιβάλλονται εἰς αὐτόν διάφορα ἐπιτίμια μέ ποινικόν χαρακτῆρα, διὰ νὰ ἐξιλεωθῇ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ... Τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τό ἱ. Εὐαγγέλιον».

¹⁷⁹ Πλὴν τῆς περί «ἱκανοποιήσεως τῆς θείας δικαιοσύνης...» θεωρίας, ὁ Ἀνσελμος Καντερβουρίας ὑπῆρξεν ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς καί τῆς αἰρέσεως τοῦ Filioque..., ἐξ ἐπιδράσεως προδήλως καί πάλιν τῆς σχετικῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ ἱ. Αὐγουστίνου. Πρβλ. (+) Ἀρχ/που Χρυσόστ. Παπαδοπούλου «Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης», σελ.. 215 καί βιβλ. αὐτόθι.

Ἐφόσον δηλαδή οὐχί μόνον οἱ πρωτοπλάστοι ἀλλά καί πάντες οἱ ἄνθρωποι μετάσχοντες ὅπως δέποτε τῆς θείας οὐσίας ὡς «ἀρχέτυπα» πρὸ τῆς ὀντοποιήσεώς των ἐξ «οὐκ ὄντων», ἄλλως δέ καί περιλαμβανόμενοι δυνάμει, ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ, προσέβαλον διὰ τῆς ἁμαρτίας τὴν «θείαν δικαιοσύνην», ἥτοι αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν καί φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἄρα, πρὸς ἀνάλογον ἐξόφλησιν τοῦ μεγάλου τούτου καί πανανθρωπίνου ἁμαρτήματος ἔδει νά ὑπάρξη ἴσης ἄξιας ἐξιλαστήριον θῦμα καί... ἀντάλλαγμα!!! Καί ἐφόσον τό πανανθρώπιον τοῦτο ἁμάρτημα προγνωσθέν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸ καταβολῆς Κόσμου οἰονεῖ ἐγένετο τότε καί πράγματι (ταυτιζομένης, κατὰ τοὺς Δυτικούς, τῆς θείας προγνώσεως καί ἐνεργείας), ἄρα, ἐν τῷ σχεδίῳ ἔτι τῆς δημιουργίας ἀναζητηθέν ὑπὸ τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ δέν εὐρέθη ἄλλο τοιοῦτον ἐξιλαστήριον θῦμα καί ἀντάλλαγμα εἰμὴ ἡ Σταυρική θυσία τοῦ Κυρίου, τοῦ τελείως ἁθώου δηλαδή καί ἀναμαρτήτου ἀνθρώπου, ἐν ᾧ, προσέτι, θά ἐνώκει ὁ «ἐν μορφῇ Θεοῦ ἀνάρχως ὑπάρχων» (πρὸς Φίλιππ. Β' 6) αἰώνιος Λόγος - Θεός. Ὁ Θεάνθρωπος! Διότι μόνον τοιαύτη θυσία θά ἦτο δυνατὸν νά ἐξευμενίσῃ πλήρως τὸν οὕτω πως προσβληθέντα! καί ἐξοργισθέντα! Θεόν. Ἡ θυσία δηλαδή τοῦ Θεανθρώπου!¹⁸⁰ Ἀλλ' ἐάν ἡλήθευεν ὄντως ἡ προφανέστατα αἰρετική καί βλάσφημος αὕτη δοξασία, ὡς ἄμεσα αὐτῆς πνευματικά ἐπακόλουθα ἔδει νά εἶναι καί τὰ ἐξῆς:

Α) Ἡ **μεταβολή**, ἀνθρωποπαθῶς τοῦ Θεοῦ τῆς ἀπείρου «ἀγάπης» καί τῆς ἀπολύτου «δικαιοσύνης», τοῦ Θεοῦ τοῦ «μή θέλοντος τὸν θάνατον καί αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ...» (Ἰεζεκ. ΙΗ' 23 κ.ἄ.), τοῦ Θεοῦ, τέλος, τοῦ ἀπείρου ἐλέους (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.) καί τῶν ἀπείρων οἰκτιρμῶν καί πάσης παρακλήσεως (Β' Κορ. Α' 3), τοῦ ἀπαθοῦς καί «μακαρίου» καί «ἀπειράστου κακῶν» (Ἰακώβ. Α' 13 κ.ἄ.), εἰς Θεόν ἐγωπαθῆ, παθητὸν καί ἀνοικτίρμονα, προσβαλλόμενον ἀπὸ τὰ κτίσματά Του, καί, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀξιοῦντα ικανοποιήσεις πάρ' αὐτῶν! Εἰς Θεόν ὅμως προσέτι οὐχί μόνον αἰμοχαρῆ καί αἰμοδιψῆ ἀλλά - καί τό τραγικώτερον - καί... ἐγκληματίαν καί... ἄδικον, ...ἀξιοῦντα, πρὸς ικανοποίησίν Του, τὴν θυσίαν ἀπολύτως ἁθώου θύματος (ὅπως ὁ Θεός Μολλόχ καί οἱ ἄλλοι θεοὶ τῶν ἀγρίων) καί οὕτως, οὐχί ἀπλῶς

¹⁸⁰ Πρβλ. καί ἀοιδίμου Ἀρχιμ. Βασ. Στεφανίδου «Ἐκκλησι. Ἱστορία», σελ. 500-501 καί βιβλ. αὐτ. «Ἄνσελμος Καντερβουρίας...». Ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ ἐπιγραφομένῳ «Cur deus homo» (διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεός ἄνθρωπος) ἐζήτησε νά ἀποδείξῃ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεία δικαιοσύνη ἀπῆτει ικανοποίησιν (satisfactio), τὴν ὁποῖαν ἄνθρωπος δέν ἠδύνατο νά τελέσῃ, ἥτοι, ἄρα, ἀνάγκη νά τελέσῃ αὐτὴν θεάνθρωπος. Διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης πρῶτος ὁ Ἄνσελμος τὴν ὑπὸ τοῦ Τερτυλιανοῦ καθορισθεῖσαν νομικὴν σχέσιν τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐξομολογήσεως καί μετανοίας μετέφερεν ἐπὶ τῆς σχέσεως τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Θεοῦ».

παραβιάζοντα..., ἀλλ' ἀνατρέποντα κυριολεκτικῶς αὐτήν ταύτην τήν δικαιοσύνην του!¹⁸¹

Β) Ἡ **κατάργησις** τοῦ μυστηρίου τοῦ δι' ὕδατος βαπτίσματος. Ἐφόσον δηλ. διὰ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου - τοῦ ἐξιλαστηρίου «λύτρου» - θά ἱκανοποιῆτο πλήρως ἡ ἐκ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων προσβληθεῖσα θεία δικαιοσύνη, ἄρα ἔδει νά ἐκλείψωσι (...κατά λόγον δικαιοσύνης) πᾶσαι αἱ συνέπειαι αἱ ἐκ τῆς προσβολῆς ταύτης προκύψασαι. Ἦτοι ἔδει νά ἐξαλειφθῇ καί νά ἐκλείψῃ τελείως τό προπατορικόν ἀμάρτημα ἀλλά καί πᾶσαι αἱ συνέπειαι αὐτοῦ, ἡ δι' αὐτοῦ δηλ. ἐπιβάρυνσις ἢ ἡ πρός τήν ἀμαρτίαν προδιάθεσις καί ροπή πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὅπως καί ὁ σωματικός θάνατος διὰ τούς μή ἀμαρτάνοντας, ἐφόσον οὗτοι θά ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Καί οὐδεὶς ἄρα θά ὑπῆρχε πλέον λόγος πρός τέλεσιν τοῦ μυστηρίου δι' ὕδατος βαπτίσματος¹⁸², ὅπερ ἐν τούτοις ρητῶς ἐνετείλατο ὁ Κύριος ὡς ἀπαραίτητον, σύν τῇ πρός Αὐτόν πίστει (Μάρκ. ΙΕ' 15 κ.ἄ.), ἡ δέ ἁγία ἡμῶν Μήτηρ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία δικαίως, καί βάσει τῶν σαφῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς Γραφῆς, ἀλλά καί τῆς ἰσοκύρου Ἱ. Παραδόσεως, καθιέρωσε τήν τέλεσιν αὐτοῦ ἀπό νηπιακῆς ἡλικίας, ἥτοι τόν νηπιοβαπτισμόν. Οἱ ἄνθρωποι ἔδει νά γεννῶνται φύσει «ἀγαθοί» μέ προδιάθεσιν καί ροπήν πρός τό ἀγαθόν... Καί οἱ μή ἀμαρτάνοντες ἔδει νά μή ἀποθνήσκωσι διὰ τοῦ φυσικοῦ θανάτου. Ἀλλά καί μετά τήν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου οὐδέν τούτων ἐγένετο. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τήν προδιάθεσιν καί τήν ροπήν πρός τήν ἀμαρτίαν, εἶναι αὗται τόσον ἔντονοι ἀπό παιδικῆς ἡλικίας, ἰδίᾳ εἰς τήν καθ' ἡμᾶς ἐποχὴν....

Καί δέν ἐπηκολούθησαν τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου πᾶσαι αἱ ρηθεῖσαι συνέπειαι, διότι οὐδόλως εἶχεν αὕτη τήν ἔννοιαν τοῦ νομικοῦ «λύτρου». Διὰ τοῦτο, (καί κατά τήν ρητὴν διακήρυξιν τοῦ ἰδίου καί πάλιν), τό δοθέν ὑπ' Αὐτοῦ «λύτρον» ἐδόθη οὐχὶ ἀντί πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' «ἀντί πολλῶν» (Ματθ. Κ' 28). Ἦτοι ἀντί ἐκείνων οἵτινες ἔμελλον νά πιστεῦσωσιν εἰς τήν θεότητά Του, θά ἐτήρουν προσέτι καί πάσας τὰς ἐντολάς Αὐτοῦ (Ματθ. ΚΗ' 20 κ.ἄ.). Ὡς κατάργησιν δέ τῆς μέν

¹⁸¹ Ὅποιαν πράγματι καταρράκωσιν τῆς θείας «τελειότητος» καί «δικαιοσύνης» θά ἀπετέλει καί ἡ ἀντίφασις ἀφ' ἐνός μέν τῆς εἰς ἡμᾶς δοθείσης ἐντολῆς, διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθέντος Νόμου (Ἰωάν. Α' 17) «... ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς...» (Ἐξοδ. ΚΓ' 7, πρβλ. καί Δεύτερον. ΚΑ' 26, Ἰεζεκ. ΙΗ' 20 κ.ἄ.) καί ἀφ' ἐτέρου τῆς ἀπαιτήσεως τῆς «θείας δικαιοσύνης» ὅπως θανατωθῇ καί θυσιασθῇ ἀθῶος καί ἀναμάρτητος διὰ τήν ἱκανοποίησιν αὐτῆς λόγω προσβολῆς γενομένης παρ' ἄλλου..., ὅσον δήποτε μεγάλη καί ἄν ᾔτο ἡ προσβολή αὕτη...

¹⁸² Οἱ Διαμαρτυρομένοι ἐθεώρησαν περιττόν οὐχὶ μόνον τό βάπτισμα ἀλλά καί «τά καλὰ ἔργα»! Διότι, κατ' αὐτούς, ἀρκεῖ μόνον ἡ πρός τόν Κύριον πίστις, γενομένης πλήρους ἱκανοποιήσεως τῆς «θείας δικαιοσύνης!» διὰ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας Του.

ἀμαρτίας (ἦτις, ὡς εἶπομεν, οὐχί μόνον δέν ἐξέλιπεν ἀλλ' ἔφθασεν ἤδη καί πάλιν εἰς τήν ὑπάτην ἔντασιν αὐτῆς) δέον νά νοήσωμεν, πλήν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πιστῶν, διά τοῦ βαπτίσματος, ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, καί τήν κατάργησιν συνάμα τῆς ἐξουσίας, τῆς δυνάμεως αὐτῆς ὅπως ἅμα τῇ τελέσει της ἔχη ὡς ἀναπόφευκτον ἐπακόλουθον τόν θάνατον. Διότι ἡ τοιαύτη δύναμις αὐτῆς κατηργήθη πράγματι διά τοῦ ὑπό τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου», ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς πρὸς Αὐτόν πίστεως καί τῆς, ἐν περιπτώσει ἀμαρτίας, μετανοίας. Ἐπίσης ὡς κατάργησιν τοῦ θανάτου, δέον νά νοήσωμεν τήν ἄμεσον μέν κατάργησιν οὐχί τοῦ σωματικοῦ τοιούτου (συνεχιζομένου καί διαιωνισθησομένου μέχρι συντελείας) ἀλλά τοῦ «ψυχικοῦ», διά τούς πιστεύοντας καί πάλιν εἰς τόν Κύριον, ἀλλά καί τηροῦντας τάς ἐντολάς Του. Ἄμα δέ καί ὡς τήν ἀπόλυτον βεβαίωσιν ἡμῶν ὅτι, ὡς ὁ Κύριος, ὡς Θεός - Λόγος, ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν τό ἄχραντον σῶμα Του, διότι ὁ θάνατος δέν εἶχεν ἐξουσίαν ἐπ' αὐτοῦ (Ἰωάν. Β'19 κ.ἄ.), οὕτω θά ἀναστήσῃ καί τά ἡμέτερα τοιαῦτα «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» (Ἰωάν. ΣΤ'39).

Καί, τέλος.

Γ) Ἀναπόφευκτον πνευματικόν ἐπακόλουθόν τῆς παραδοχῆς τῆς ρηθείσης «θεωρίας...» θά ἦτο ἐπίσης ἡ «**αὐτοτιμωρία**» τοῦ Θεοῦ. Διότι κατά τήν ρητήν καί πάλιν διακήρυξιν τοῦ Κυρίου «ὁ Πατήρ δέν κρίνει οὐδένα, πᾶσαν δέ τήν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ» (Ἰωάν. Ε'22). Ἡ διακήρυξις αὕτη τοῦ Κυρίου εἶναι ἀπολύτως νοητή, ἐφόσον ὁ Υἱός - Λόγος εἶναι ἡ ἐνυπόστατος καί ἐνσυνείδητος «Δύναμις» καί «Σοφία» τοῦ Θεοῦ, ἦτις θά κρίνῃ τόν κόσμον (Α' Κορ. Α'24, Παροιμ. Α'20-21 κ.ἄ.).

Ἐάν λοιπόν ἦτο δυνατόν νά δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἄπειρος καί ἀπαθής Θεός προσεβλήθη... ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων, τήν προσβολήν ταύτην ἠσθάνθη, ἀναμφιβόλως, ἐξ ἴσου μέ τόν Πατέρα καί ὁ Υἱός, ὅπως βεβαίως καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι μέν τριάς ὁμοουσίων ὑποστάσεων, εἶναι ὅμως Θεός εἷς καί ἀχώριστος. Ἀφοῦ δέ εἰς τόν Υἱόν ἐδόθη ὑπό τοῦ Πατρός ἡ «πᾶσα κρίσις», ἄρα Ἐκεῖνος ὅστις ἔδει νά ζητήσῃ τήν θείαν ἱκανοποίησιν ἦτο πάλιν ὁ Υἱός, ἡ θεία «αὐτοδικαιοσύνη».

Ὁ ἄπειρος λοιπόν καί «ἐν μορφῇ Θεοῦ» ἀνάρχως ὑπάρχων προαιώνιος Λόγος - Υἱός (Ἰωάν. Α'1, Φιλιπ. Β'6 κ.ἄ.). ὁ ἔχων παρά τοῦ Πατρός πᾶσαν τήν «κρίσιν», ἡ «**αὐτοδικαιοσύνη**», τοῦ Θεοῦ καί ὁ **δοτήρ** τοῦ Θείου Νόμου, ζητῶν ἀπό τό κτίσμα Του (τόν ἄνθρωπον...), τόν πλανηθέντα ὑπό τοῦ διαβόλου, ἱκανοποίησιν τῆς προσβληθείσης θείας δικαιοσύνης Του, τοῦ νόμου δηλ. ὃν Αὐτός ἔταξε, ἀποφασίζει - εὐδοκοῦντος τοῦ Πατρός καί συνευδοκοῦντος καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος- νά ἐνσωματωθῇ ἐν τῷ ἀπολύτως ἀναμαρτήτῳ καί ἀθώῳ

άνθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ καί... ἀφήνει, ἔστω, τόν ἄνθρωπον τοῦτον νά ὑποστῇ ἀδίκως καί παρανόμως τό μαρτύριον τοῦ Σταυρικοῦ θανάτου, ...καί πάσας τάς προηγηθείσας αὐτοῦ ταπεινώσεις καί ὀδύνας..., διὰ νά ικανοποιηθῇ ἡ ἐκ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων προσβληθεῖσα «θεία δικαιοσύνη»! Φρικτός, ἀληθῶς, παραλογισμός... Ἀλλά πᾶσαι, δυστυχῶς, αἱ προμνησθεῖσαι πνευματικά κλπ συνέπειαι ἀκολουθοῦσιν, ἐάν ἡ **βλάσφημος καί αἰρετική** αὕτη θεωρία ᾗτο ἀληθής.

Καί προσεπάθησαν βεβαίως νά καταστήσωσι λογικοφανῇ τήν βλάσφημον καί παράλογον ταύτην «θεωρίαν». α) Διά τοῦ παραδείγματος τοῦ βασιλέως τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων Λοκρῶν Ζαλεύκου, ὅστις διὰ νά μετριάσῃ, ἐκ πατρικῆς ἀγάπης, τήν ποινήν τῆς τελείας τυφλώσεως τοῦ ὡς μοιχοῦ συλληφθέντος υἱοῦ του (τήν ὁποίαν ἐπέβαλλεν ὁ σχετικός νόμος), ἐτύφλωσε κατὰ τόν ἕνα ὀφθαλμόν ἑαυτόν καί κατὰ τόν ἕτερον τόν υἱόν του καί οὕτως ἐνόμισεν ὅτι ικανοποιήθῃ ἡ ἐπιταγή τοῦ νόμου, ἥτις ἀπῆτει τήν ἐξόρυξιν (τύφλωσιν) δυό ὀφθαλμῶν! β) Διά τοῦ παραδείγματος δικαστοῦ, ὅστις δικάσας παρανομήσαντα φίλον του, κατεδίκασε μέν αὐτόν εἰς τήν ὠρισμένην ὑπό τοῦ νόμου χρηματικήν ποινήν, κατελθών ὅμως τῆς ἔδρας, ἅμα τῇ ἀπαγγελίᾳ τῆς ἀποφάσεως, κατέβαλεν ἐξ ιδίων του τό σχετικόν χρηματικόν ποσόν, διὰ νά ἐκδηλώσῃ οὕτω τήν πρός τόν φίλον του ἀγάπην... γ) Τοῦ ὁμοίου παραδείγματος καλοῦ φίλου, ὅστις οὐχί μόνον ἀπέκρυψε φονέα φίλον του, καταφυγόντα εἰς τήν οἰκίαν του, ἀλλ' ἐπί πλέον ἐφόρεσε καί τά ἐνδύματά του· ὑποδυθείς δ' οὕτω καί ἀποδεχθείς τήν ταυτότητα τοῦ φίλου του, ἐθανατώθῃ ἀντ' ἐκείνου ἀθῶος ὢν. Παρέλκει, φρονοῦμεν, νά παρατηρήσωμεν πόσον «μωροί» εἶναι οἱ παραλληλισμοί οὗτοι, τελείαν ἄγνοιαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν τῇ Σταυρικῇ θυσίᾳ τοῦ Κυρίου θείας συγκαταβάσεως, ἀγάπης καί εὐδοκίας, ἀλλά καί δυνάμεως, συνάμα, ὅπως καί σοφίας, προδίδοντες.

Διότι ὁ ἄπειρος, ἀκατάληπτος καί ἀπερινόητος τήν οὐσίαν καί τήν φύσιν τρισυπόστατος Θεός εἶναι, κατ' ἀρχήν ἀπαθής, κατὰ τόν ὠραῖον σχετικόν χαρακτηρισμόν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ἀνενδεής καί ἀμετάβλητος... «Οὐκ ἔνι, παρ' Αὐτῷ, παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα» τονίζει ὁ ἀπόστολος Ἰάκωβ. Α' 17) καί εἶναι «ἀπείραστος κακῶν» (αὐτ. § 13). Χαρακτηρίζεται ὡς «ἅγιος» (Ἰωάν. ΙΖ' 11 κ.ἄ.), ὡς «ἀγάπη» (Α' Ἰωάν. Δ' 8), ὡς «δίκαιος» (Ἰωάν. ΙΖ' 25 κ.ἄ.), ὡς «τέλειος» (Μάτθ. Ε' 48), ὡς «ἀληθής» (Ἰωάν. Γ' 33 κ.ἄ.), ἀλλά πᾶσαι αἱ ιδιότητές Του αὗται δέν εἶναι αὕτη αὕτη ἡ οὐσία καί ἡ φύσις Του, ἥτις, καθ' ὃ ἄπειρος εἶναι ἀπέρινοτος, ἀκατάληπτος...

Πᾶσαι αἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ εἶναι φύσει ἀπολύτως συνυφασμέναι καί ἀναντιρρήτως ἴσαι πρός ἀλλήλας, ὥστε νά μή

δύναται νά υπάρξει ούδέ νά νοηθῇ οἰαδήποτε διαφορά μεταξύ αὐτῶν, οὔτε βεβαίως καί χωρισμός. Διά τοῦτο δέ καί εἶναι βασικῶς πεπλανημένη ἡ ἐσχάτως ἐπινοηθεῖσα «ἄνευ, δῆθεν, ὄρων καί ὀρίων»! ἀγάπη, τῆς ὁποίας καί γίνεται τόσον ἀφελής καί πονηρά ἐπὶ κλήσις διά τήν διαθρυλουμένην «ἔνωσιν» τῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν μετά τῆς μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς, Ὁρθοδόξου Ἀποστολικῆς καί Πατερικῆς Ἐκκλησίας, ὡς δῆθεν «ἀπομιμήσεως ἢ ἀπορροίας» τῆς θείας ἀγάπης. Ἡ θεία ἀγάπη δέν δύναται νά ἀποχωρισθῇ, οὔδέ νά ἀπομονωθῇ τῆς θείας δικαιοσύνης, ὅπως ἐπίσης καί ἀπό τῆς θείας τελειότητος καί τῆς ἀληθείας, ταῦτα δέ ἰσχύουσι καί διά τήν ἀνθρωπίνην ἀγάπην καί δὴ τήν χριστιανικήν, προκειμένου ἰδίᾳ περί ἀμέσου συνεργείας ἡμῶν εἰς τό ἔργον τοῦ Θεοῦ καί οὐχί περί ἀπλῶν σχέσεων ἡμῶν πρός ἀλλήλους, ὅτε ὀφείλομεν νά ἀγαπῶμεν καί τούς ἐχθρούς ἡμῶν. Ἡ πραγματική ὅθεν καί εὐάρεστος τῷ Θεῷ ἔνωσις μετά τῆς Ἐκκλησίας, θά πραγματοποιηθῇ μόνον ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς συνυπάρξεως, ἐν ἀπολύτως ἴσῃ μοίρᾳ, πασῶν τῶν θείων τούτων ἰδιοτήτων. Ἄλλως οἰαδήποτε δῆθεν ἔνωσις ἢ ἐνότης θά διαλυθῇ ταχέως, καί διά θαυμαστῆς ἀκόμη παρεμβάσεως τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀντικειμένη εἰς τό θέλημά Του (Ματθ. ΣΤ΄ 10 κ.ἄ.). Πρός πραγματοποίησιν ὅθεν αὐτῆς δέον νά ἀναζητηθῇ (Ρωμ. ΙΒ΄ 2 κ.ἄ.) καί νά γίνῃ σεβαστόν ὑπό πάντων τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἡ «...δικαιοσύνη» Αὐτοῦ (Ματθ. ΣΤ΄ 10, 33) καί οὐχί «αἱ βουλαί, αἱ **πονηρίαι** καί αἱ **ἰδιοτέλειαι** καί φιλοδοξίαι τῶν οἰωνοῦν ἀνθρώπων». Διότι ὁ «κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς καί ὁ Κύριος ἐκμυκτηριοῖ αὐτούς...» (Ψαλμ. Β΄ 4).

Δέν ἦτο συνεπῶς, κατ' ἀρχήν, δυνατόν νά προσβληθῇ ὅπωςδήποτε ὁ ἀπαθής Θεός ἐκ τῆς παρακοῆς καί τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, διότι δέν ἦτο δυνατή ἡ μονομερής προσβολή τῆς θείας δικαιοσύνης Του εἰς βάρος τῶν μετ' αὐτῆς συνυφασμένων καί ἀνάρχως ἐπίσης συνυπαρχουσῶν λοιπῶν ἰδιοτήτων Του. Ἡ δικαιοσύνη Του, ὁ νόμος Του, ἐτάχθησαν ὑπ' Αὐτοῦ, πρός ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «μυστηρίου» - «ἔργου» Του ἐν τῇ καθολικῇ δημιουργίᾳ, πνευματικῇ τε καί υἱικῇ, εἴτε πρός βράβευσιν, ἀφ' ἑνός, τῶν ἐνσυνειδήτων πνευματικῶν ἄρα δέ καί ἐλευθέρων κτισμάτων Του, ἐφόσον ταῦτα θά ἐνηρμόνιζον, ἀπολύτως ἐλευθέρως, τήν χρῆσιν τῆς ἐνσυνειδήτου ἐλευθερίας των πρός τό ἅγιον θέλημα Αὐτοῦ, ἢ καί πρός τιμωρίαν των, ἐάν θά ἀντέτασσοντο καί θά ἐπαναστατοῦν κατ' Αὐτοῦ. Παραβιασθεῖσα δέ ἡ δικαιοσύνη, ὁ νόμος Του, ὑπό τοῦ σατανᾶ ἀρχικῶς καί τοῦ ὑπ' αὐτόν τάγματος, ὡς καί τῶν πρωτοπλάστων ἀκολούθως, ἐλειτούργησεν ὡς «τιμωρός» (ποινική) καί... ἱκανοποιήθη πλήρως. Οἱ ἀμαρτήσαντες ἐτιμωρήθησαν κατὰ τὰς ἐπιταγὰς αὐτῆς. Οὐδέν περιθώριον ἄλλης ἱκα-

νοποιήσεως υπελείφθη. Καί ουδεμία ἄλλη ικανοποίησις (καί δὴ διὰ τῆς παρανόμου τιμωρίας καί θυσίας ἀθώου θύματος) ἦτο δυνατόν νά ζητηθῇ παρ' αὐτῆς, οὐχὶ μόνον διότι θά προσεβάλλοντο καί θά ἐθίγοντο αἱ λοιπαὶ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καί διότι θά ἀνέτρεπεν οὕτως αὕτη ἄρδην ἐαυτήν διὰ τῆς ἀδίκου πλέον καί παρανόμου ἀξιώσεως καί λειτουργίας της.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο προσέτι δυνατόν νά προσβληθῇ ἡ θεία δικαιοσύνη ἐκ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων μέ τὴν ἀνθρωποπαθῆ ἔννοιαν τῆς προσβολῆς καί τῆς... «ικανοποιήσεως», διότι οἱ πρωτοπλάστοι ἦσαν ἐπίσης ἀπλά, ὡς ἡμεῖς **κτίσματα** τοῦ Θεοῦ, ἀσχέτως ἂν, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ Αὐτοῦ, προωρίσθησαν νά ἐξομοιωθῶσι, κατὰ χάριν, πρὸς Αὐτόν ἐάν ἐτήρουν τὴν πρὸς αὐτοὺς δοθεῖσαν ἐντολὴν Του, τὸν νόμον Του. Αἱ περὶ αὐτῶν «**ψιλαὶ ιδέαι**» τοῦ Θεοῦ **οὐδόλως** μετὰ τὴν γέννησιν ἢ τὴν σύλληψιν των ὑπ' Αὐτοῦ, πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶχον, ὡς προανεπτύξαμεν, ὑπόστασιν τινὰ «ὡς ἀρχέτυπα» ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας πρὸ τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν. Ἦσαν καί οἱ πρωτόπλαστοι πρὸ τῆς δημιουργίας των, ὅπως καί ἅπαν τὸ ἐξ αὐτῶν προελθόν ἀνθρώπιον γένος, «ψιλαὶ» ἀπλῶς **ιδέαι** τοῦ Θεοῦ, «μὴ ὄν», καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον εἶναι «μὴ ὄν» καί αἱ ὑπὸ τοῦ νοός ἡμῶν γεννῶμεναι ἐκάστοτε ψιλαὶ ιδέαι ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν. Ὅπως αἱ ὑπὸ τοῦ νοός ἡμῶν γεννῶμεναι ἐκάστοτε ψιλαὶ καί ἀφηρημέναι ιδέαι δὲν ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ οὐδέ μετέχουσιν αὐτῆς γεννῶμεναι ἢ συλλαμβανόμεναι καί εἰς σχέδια ἐπεξεργαζόμεναι ὀντοποιοῦνται δέ αὗται ἢ κυριολεκτικῶς «μορφοποιοῦνται» ὑφ' ἡμῶν διὰ τῆς ὑφεστῶσης ὕλης, κατ' ἐλευθέραν ὅμως βούλησιν ἡμῶν, ἄλλαι μὲν προκρινόμεναι καί ἄλλαι ἀπορριπτόμεναι καί, ὡς «μὴ ὄν», ἀφανιζόμεναι... οὕτω καί αἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καί ἐν τῷ ἀπείρῳ **νοῦ** Αὐτοῦ (Ρωμ. ΙΑ' 34) γεννηθεῖσαι ἢ συλληφθεῖσαι ιδέαι περὶ τοῦ «**μὴ ὄντος**», παρέμειναν καί παραμένουσιν ὡς τοιαῦται, ἦτοι «ὡς μὴ ὄν», ἐν τῷ Θεῷ καί μετὰ τὴν «**ἀποκύησιν**» αὐτῶν (Ἰακώβ. Α' 18), ὅπως καί κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῶν εἰς τὸ ὅλον σχέδιον τῆς Δημιουργίας, καί λαμβάνουσιν ὑπόστασιν καί μορφήν ὡς κτίσματα, τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ, χωρὶς οὐδόλως νά μετέχουσι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, πολὺ δέ περισσότερον νά μετουσιῶνται εἰς μέρος αὐτῆς.

Δυνάμεθα ὅθεν νά νοήσωμεν – «**ἐκ μέρους**» βεβαίως, (Α' Κορινθ. ΙΓ' 9) πάντοτε - καί τὸ ἐν προκειμένῳ «**μυστήριον**» - «ἔργον» τοῦ Θεοῦ, ἔχοντες ὡς προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἐν τῇ νοερᾷ αὐτῆς φύσει, ἐξεικονίζει τὸν Θεόν, κατ' **εἰκόνα** Αὐτοῦ πλασθεῖσα, ὃ δέ πεπερασμένος νοῦς ἡμῶν τὸν ἄπειρον θεῖον Νοῦν, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἀποστ. Παῦλος γράφει «τίς ἔγνω Νοῦν Κυρίου καί τῆς σοφίας Αὐτοῦ τίς

ἐγένετο μέτοχος;». (Ρωμ. ΙΑ΄34). Οὕτω, κατά μέν τήν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, ἐνεργεῖ ἡ ἀπερινοητος ἐπίσης καί ἀκατάληπτος θεία πρόγνωσις, ὥστε νά προγιγνώσκη ὁ Θεός, ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ, πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς ὅλης δημιουργίας (Ματθ. Ι΄30 κ.ἄ.) πρό τῆς ὀντοποιήσεως τῶν περὶ αὐτῆς «ψιλῶν ἰδεῶν», κατά τήν ἐκάστοτε δέ ὀντοποίησιν τῶν ἰδεῶν τούτων ἐξ «οὐκ ὄντων», ἐνεργεῖ ἡ βούλησις, ἡ παντοδυναμία ὅπως καί ἡ πανσοφία Αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἔχει μέν ὁ Θεός τελείαν πρόγνωσιν πασῶν τῶν λεπτομερειῶν καί τῆς ζωῆς ὡς καί τῆς δράσεως ἀλλὰ καί τῆς ἀλληλεπιδράσεως καί πάντων τῶν **ἐνσυνειδήτων** ἄρα δέ καί **ἐλευθέρων** κτισμάτων πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν, ἐν τῇ τοιαύτῃ ὅμως ἀπερινοήτῳ προγνώσει Του οὔτε ὑπεύθυνος εἶναι τῆς μετὰ τήν ὀντοποίησιν ἢ δημιουργίαν αὐτῶν κακῆς χρήσεως τῆς ἐλευθερίας ὠρισμένων ἐκ τῶν κτισμάτων τούτων, τῶν ἐνσυνειδήτων καί ἐλευθέρων..., μήτε ταῦτα ἀμαρτάνουσι **πράγματι** πρό τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῶν ὡς «ψιλαί» δηλ. «ιδέαι», ἐφόσον δέν εἶχον ὑποστασίς τινά καί οὔτε ἐνυποστατῶς **δοκιμάζονται**.

Οὔτε οἱ πρωτόπλαστοι συνεπῶς ἡμάρτησαν πρό τῆς ἐξ «οὐκ ὄντων» ὀντοποιήσεως ἢ τῆς δημιουργίας αὐτῶν, οὔτε «τέλειοι» ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἐπίστευσεν ὁ Ἰ. Αὐγουστῖνος καί μετ' αὐτόν πάντες οἱ «Θεολόγοι» τῆς Δύσεως. Διά τόν λόγον αὐτόν δέν προημάρτησε τῆς ὀντοποιήσεως αὐτῆς πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης εἴτε ὡς «**ψιλαί ἰδέαι**», εἴτε διότι περιείχετο **δυνάμει** ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀδάμ. Ἠμάρτησαν οἱ πρωτόπλαστοι ὅταν ἔκαμον κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας των, πιστεύσαντες οὐχί εἰς τόν Θεόν, ἀλλ' εἰς τήν σατανικὴν διαβολήν καί ἀπάτην, καί τοῦτο ἀκριβῶς προγιγνώσκων ὁ Θεός καί τήν ἄπειρον Αὐτοῦ ἀγάπην ἐκδηλῶν πρὸς τόν ἄνθρωπον, ἔπλασεν αὐτούς μέ τό ὑλικόν καί **δεκτικόν φθορᾶς** ἀλλὰ καί θανάτου (διαλύσεως) σῶμα, ἵνα ἡ ἀμαρτία των, μή εἶναι **ἀσύγγνωστος** ἀλλὰ **συγγνωστή**. Παρεχωρήθησαν ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτούς (ὅπως καί ἐν συνέχειᾳ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους) καί αἱ λοιπαὶ τιμωρίαι, αἱ ἀσθένειαι κ.λ.π., ὡς μέσα παιδαγωγικά ὑποβοηθοῦντα τόν ἄνθρωπον εἰς τήν μετάνοιαν... καί τήν σωτηρίαν. Καί αὕτη ἡ ἔξωσις τῶν πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ Παραδείσου ἐγένετο πρὸς ὠφέλειαν αὐτῶν καί ἐξ ἀγάπης μέ τόν αὐτόν σκοπόν¹⁸³. Οὕτω πολυειδῶς καί πολυτρόπως ἐξεδηλώθη διὰ τόν ἄνθρωπον ἡ ἄπειρος θεία ἀγάπη καί εὐσπλαχνία κατ' ἀρχήν διὰ τοὺς πρωτοπλάστους, ἀλλ' ἀκολούθως καί δι' ἅπαν τό ἀνθρώπινον γένος.

Ἐλειτούργησεν οὕτως ὡς τιμωρός ἡ θεία δικαιοσύνη ἐναντίον τῶν ἀμαρτησάντων πρωτοπλάστων, ἀλλ' ἡ λειτουργία τῆς αὕτης ἐγένετο ἐν

¹⁸³ Πρβλ. ἁγ. Ἰωάν. Χρυσοστ. Λόγ. Α' «πρὸς Σταγειρίτην Ἀσκητὴν δαιμονιώντα», Ε.Π.Μ. τ. 47, σ. 428 - 429.

συνδυασμῶ, μετά τῶν μετ' αὐτῆς ἀπολύτως συνυφασμένων λοιπῶν ιδιοτήτων τοῦ Θεοῦ καί μάλιστα τῆς πρυτανευούσης ἐξ αὐτῶν, τῆς ἀγάπης. Καί ταύτης συντελούσης, ὅπως καί τῆς ἀπερινοήτου βεβαίως θείας προγνώσεως, ἐξεδηλώθη πατρικῶς διά τόν ἄνθρωπον τό ἄπειρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ (Λουκ. Α' 78 κ.ἄ.). Οὕτω, καί ἐν τῇ ἀφάτῳ θείᾳ ἀγάπῃ καί εὐδοκίᾳ (Λουκ. Β' 14 κ.ἄ.), προωρίσθη, πρό καταβολῆς κόσμου, οὐχί μόνον νά γίνη καί τέλειος ἄνθρωπος ὁ ἐν «μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων» ἀνάρχως Λόγος-Υἱός (Φιλιπ. Β' 6 κ.ἄ.), ἀλλά καί νά ὑποστῇ ὡς τέλειος ἄνθρωπος, τήν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ. Ἀλλά τό ἀποκορύφωμα τοῦτο τῆς ἐκδηλώσεως διά τόν ἄνθρωπον τῆς ἀφάτου ταύτης θείας ἀγάπης ἐγένετο, ἐν τῇ ἀπολύτῳ θείᾳ προγνώσει περί τῆς θέσεως τήν ὁποίαν θά ἐλάβανον καί τῆς στάσεως τήν ὁποίαν θά ἐτήρουν ἔναντι τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ τόσον ὁ σατανᾶς (ὁ φθονήσας καί μισήσας τόν ἄνθρωπον ὅπως ἐφθόνησε καί ἐμίσησε τόν Θεόν), ὅπως καί τά ἐξ ἀνθρώπων ὄργανα αὐτοῦ, ἥτοι αἱ Ἰουδαϊκαί Ἀρχαί καί ἐξουσίαι, ὁ Πιλᾶτος, ὁ Ἰούδας, ἀλλά καί ἡ πλειοψηφία τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ ἀπείρῳ δηλ. θείᾳ προγνώσει, τῇ ἀποκαλυφθείσῃ εἰς ἡμᾶς διά τῶν ὑπερόχων προφητειῶν (δι' ὧν προανηγγέλθησαν πρό χιλιετηρίδων ἢ ἑκατονταετιῶν πᾶσαι αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐνανθρωπήσεως, τῆς ζωῆς, τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου ὅπως τῆς ἐκουσίας θυσίας Του εἰς τόν Γολγοθᾶν) προέγνω, ὁ Θεός, ὅτι, χωρίς νά παραβιασθῇ ἡ εἰς τά πνευματικά Αὐτοῦ κτίσματα δωρηθεῖσα ἐνσυνείδητος ἐλευθερία, οὐδεὶς ἄλλος τρόπος ὑπῆρχε τόσον διά τήν σωτηρίαν τῶν πρωτοπλάστων ὅσον καί διά τήν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου Του ἐπὶ τῆς γῆς (Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.), ἐν προωρισμένοις μάλιστα καί προπεφητευμένοις «καιροῖς», εἰμὴ ἡ ἐνανθρώπησις, καί ἀρχήν, καί ἡ ἐκουσία ἀκολούθως προσέλευσις τοῦ Κυρίου εἰς τό μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ.

Ταύτην δέ τήν ἔννοιαν ἔχει καί τό χωρίον Ἑβρ. Β' 9-10 «...βλέπομεν Ἰησοῦν... δόξη καί τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντός γεύσεται θανάτου. Ἐπρεπε γάρ αὐτῷ, δι' ὃν τά πάντα καί δι' οὗ τά πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τόν ἀρχηγόν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διά παθημάτων τελειῶσαι...». Καί ἐν συνέχειᾳ, αὐτόθι στιχ. 14-15). «Ἐπεὶ οὖν τά παιδιά κεκοινώνηκε σαρκός καί αἵματος, καί αὐτός παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διά τοῦ θανάτου κατάργησιν τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τόν διάβολον (σ.σ. καί οὐχί νά... ἱκανοποιήσῃ τήν θείαν δικαιοσύνην... ὡς «τιμωρόν»...) καί ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διά παντός τοῦ ζῆν ἐνοχοὶ ἦσαν δουλείας». Ἡ λέξις «ἔπρεπε» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἔχει τήν ἔννοιαν ὅτι «ἦτο ἀνάγκη ἀναπότρεπτος» (διά νά μή παραβιασθῇ ἡ δωρηθεῖσα εἰς τά ἐνσυνείδητα κτίσματα ἐνσυνείδητος

ἐλευθερία) ὅπως διὰ παθημάτων καταδειχθῇ ὡς τέλειος ἄνθρωπος ὁ Κύριος, διὰ νά «σώσῃ» καί «ἀγάγῃ εἰς δόξαν» πολλούς υἱούς - κατὰ χάριν - καί καταργῶν τόν θάνατον ἀπαλλάξῃ αὐτούς τῆς «δουλείας τοῦ φόβου τοῦ θανάτου» ὑπό τήν ὁποίαν διετέλουν. Ἦτο, ἀναπότρεπτος ἀνάγκη λόγω τῆς ἀπολύτου θείας προγνώσεως περί τῆς θανασίμου ἔχθρας καί τοῦ θανασίμου πολέμου τοῦ σατανᾶ καί τῶν ἐξ ἀνθρώπων ὀργάνων του ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Τήν αὐτήν δέ ἔννοιαν ἔχουσι καί οἱ προμνησθέντες λόγοι τοῦ Κυρίου. «... καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τόν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου... Οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε καί τόν Υἱόν Αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωήν αἰώνιον» (Ἰωάν. Γ'14-16). «Ἐδει» οὕτως ὕψωθῆναι τόν Κύριον, διότι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ σχετική πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ πρό καταβολῆς κόσμου. Ταυτόσημος δέ εἶναι καί ἡ ἔννοια καί τῆς λέξεως «ἔδωκεν», σημαίνουσα καί αὕτη «...παρεχώρησεν» ἵνα σταυρωθῇ, διότι κατὰ τήν ἄπειρον θείαν πρόγνωσιν ἦτο ἀναπόφευκτος ὁ τοιοῦτος θάνατος Αὐτοῦ.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθῶς Ὁρθόδοξος ἔννοια καί τῶν χωρίων τούτων, ἀλλ' εἰς πάσας τὰς προμνησθείσας λοιπὰς πλάνας καί κακοδοξίας περί τῆς σημασίας τῆς Σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου προσετέθη ἐσχάτως -ἐκ παρερμηνείας, ἰδίᾳ, τοῦ προμνησθέντος χωρίου, Ἰωάν. Γ'14-16- καί ἡ «γνώμη» τινῶν, ὅτι εἰς τόν Σταυρόν ἀνεβίβασε τόν Κύριον ἀπλῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, χωρίς βεβαίως τῆς ἐννοίας τῆς «ικανοποιήσεως», ὡς «τιμωροῦ», τῆς «θείας δικαιοσύνης».

Ἐάν ὁ Θεός καί «Πατήρ τῶν φώτων, ἐξ οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθή καί πᾶν δῶρημα τέλειόν ἐστι καταβαῖνον» (Ἰακώβ. Α' 17), ὁ «μή πειράζων οὐδένα» καί «**ἀπείραστος**, βεβαίως, κακῶν» (αὐτόθι Α'13-14), ἀπεφάσιζε (χωρίς ἔστω τῆς προϋποθέσεως τῆς «σαδιστικῆς» καί ἀνθρωποπαθοῦς ἐννοίας τῆς «ικανοποιήσεως» τῆς δῆθεν προσβληθείσης δικαιοσύνης Του) καί προώριζεν ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς δημιουργίας τήν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, ὡς τελείου ἀνθρώπου, διὰ νά ἐκδηλώσῃ ἀπλῶς καί οὕτως τήν διὰ τόν ἄνθρωπον ἀλλά καί τήν ὅλην δημιουργίαν ἀγάπην Του, τότε, πλήν τῶν ἄλλων προμνησθεισῶν συνεπειῶν τῆς κατὰ τοῦ «δικαίου» καί «ἀναμαρτήτου» Κυρίου ἀνεκφράστως ἐγκληματικῆς ἀδικίας, θά ἔδει νά εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης σχετικῆς εὐθύνης οὐχί μόνον ὁ σατανᾶς ἀλλά καί πάντα τὰ ἐξ ἀνθρώπων ὄργανα αὐτοῦ. Διότι πάντες οὗτοι, διὰ τῆς ποικίλης αὐτῶν συνεργείας πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ φρικότερου πάντων τῶν ἀνοσιουργημάτων, οὐδέν ἄλλο θά ἔπραττον εἰμὴ θά ἐξυπηρετοῦν τό «ἔργον» καί τήν ἐν προκειμένῳ «βουλήν» τοῦ Θεοῦ. Καί οὐχί μόνον, ὡς

ἐκ τούτου, δέν θά ἡμάρτανον εἰς τήν πραγμάτων τῆς θείας βουλῆς συντελοῦντες, ἀλλά καί τῆς θείας εὐλογίας θά ᾔσαν ἄξιοι ὅπως καί τῆς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν!

Ἀντιθέτως ὅμως ἡ Γραφή ρητῶς καί κατηγορηματικῶς διακηρύσσει ὅτι θανάσιμα ἁμαρτήματα διέπραξαν ὁ σατανᾶς ἀλλά καί πάντες οἱ συνεργοί αὐτοῦ διά τήν ὅλως ἄδικον, παράνομον καί ἐγκληματικήν καταδίκην καί σταύρωσιν τοῦ Κυρίου. Καί εἰς μέν τόν σατανᾶν, ἀφοῦ τόν κατηράσθη ὁ Θεός ἅπαξ ἔτι διά τήν ἐξαπάτησιν τῶν πρωτοπλάστων (ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πρωταρχική, κατά τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργου τοῦ Θεοῦ, ἁμαρτία αὐτοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας καί προέβαλεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ - Λόγου) προφητικῶς προανήγγειλεν: «Καί ἔχθραν θήσω... ἀνάμεσόν σου καί ἀνάμεσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. Αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλὴν καί σύ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν». (Γενεσ. Γ' 15). Προαναγγέλλει δηλ. ὁ Θεός, τήν «θανάσιμον ἔχθραν» καί «πάλην» (Ἐφεσ. ΣΤ' 12 κ.ἄ.) μεταξύ τοῦ σατανᾶ καί τοῦ Κυρίου, ἐκβασίς τῶν ὁποίων θά ᾔτο ἡ ὑπό τοῦ Κυρίου συντριβή, «τήρησις» τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καί ἀντιστοίχως ἡ ὑπ' αὐτοῦ σταύρωσις τοῦ Κυρίου, ἥτοι ἡ «τήρησις τῆς πτέρνας» Του. Ἀλλά καί ὁ Κύριος ἐπίσης ρητῶς ἐτόνισεν ὅτι ὁ σατανᾶς «ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καί ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν» (Ἰωάν. Η' 44).

Βεβαιοῦσι δέ πανηγυρικῶς πᾶσαι αἱ σχετικαί μαρτυρίαι τῆς Γραφῆς τήν θανάσιμον «ἔχθραν» καί πολεμικήν τοῦ σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Κυρίου, ὅταν μάλιστα διησθάνθη καί κατενόησε οὗτος χωρίς νά δύναται νά ἐννοήσῃ τό μυστήριον τῆς ἀφάτου θείας συγκαταβάσεως, ὅτι ἐκ τῆς ὅλης ζωῆς καί δημοσίας δράσεως Αὐτοῦ ἐκινδύνευε πλέον ἡ κοσμοκρατορία του. Ἐπεχείρησε, κατ' ἀρχήν, νά Τόν φονεύσῃ πνευματικῶς διά τῶν ἐν τῇ «ἐρήμῳ πειρασμῶν» (Μάτθ. Δ' 1), ὅπως ἐθανάτωσε τοὺς πρωτοπλάστους διά τῆς ἀπάτης, ὅταν δέ ἀπέτυχεν ἐν τῇ προσπάθειᾳ του ἐκείνη, «εἰσῆλθεν» εἰς τόν Ἰούδαν (Λουκ. ΚΒ' 3), διακρίνας, ὡς πνεῦμα, τήν σχετικήν προδιάθεσιν αὐτοῦ, καί τόν παρεκίνησεν εἰς τήν δολοφονικήν προδοσίαν. Ὑπεδαύλισεν ὡσαύτως τόν φθόνον τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν ἀλλά καί τό θανάσιμον ἐπίσης μῖσος των ἐναντίον τοῦ Κυρίου. Ρητῶς ὅθεν τονίζει ἡ Γραφή ὅτι ὁ κυρίως καί ἠθικῶς ὑπαίτιος τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ὑπῆρξεν ὁ σατανᾶς.

Διά τήν ἁμαρτίαν ὡσαύτως καί τήν εὐθύνην τοῦ Ἰούδα ὁ Κύριος πάλιν εἶπε πρὸς τόν Πιλάτον. «...Ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς **γέγραπται** περί αὐτοῦ οὐαὶ δέ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται καλόν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος». Ὡσαύτως διά τήν ἁμαρτίαν καί τήν εὐθύνην τοῦ τε Ἰούδα ἀλλά καί τοῦ Πιλάτου προσέθεσε: «...Διά τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ

σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει...» (Ἰωάν. 10'11). Δέν θά ἦτο δηλ. ἀμέτοχος εὐθύνης καί ὁ Πιλάτος, καίτοι θά... ἔνιπτε τάς χεῖρας του... Ἀλλά καί Λουκ. ΚΒ'3-5 «...Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν καί ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καί γραμματεῦσι καί στρατηγοῖς τό πῶς αὐτόν παραδῶ αὐτοῖς. Καί ἐχάρησαν καί συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια δοῦναι...».

Τέλος, διά τήν ἁμαρτίαν καί τήν εὐθύνην τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν ἀλλά καί τοῦ Λαοῦ, ἡ Γραφή τονίζει: α) Ματθ. ΚΖ'18 «...Ἦδει γάρ (σ.σ. ὁ Πιλάτος) ὅτι διά φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». β) Ἰωάν. ΙΑ'47-51. «... Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καί οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον καί ἔλεγον; Τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλά σημεῖα ποιεῖ; ἐάν ἀφῶμεν αὐτόν οὕτω, πάντες πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν... Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ..., εἶπεν αὐτοῖς. Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν... συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπέρ τοῦ λαοῦ καί μή ὅλον τό ἔθνος ἀπόλυται...» (Πρβλ. καί ἰδίου ΙΗ'14). γ) Ἰωάν. ΙΗ'29-30. «...ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς καί εἶπε. Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν... αὐτῷ· εἰμή ἦν κακοποιός οὐκ ἂν σοί παρεδώκαμεν αὐτόν...». Καί, αὐτόθι στιχ. 38-40. «...Καί τοῦτο εἰπὼν (σ.σ. ὁ Πιλάτος) ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καί λέγει αὐτοῖς· ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ... Βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν οὖν πάλιν λέγοντες, μή τοῦτον, ἀλλά Βαρραβᾶν...». δ) Ματθ. ΚΖ'22-24. «...Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω, Ὁ δέ ἡγεμὼν ἔφη· τί γάρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δέ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες σταυρωθήτω...»¹⁸⁴, ε) Πράξ. Δ'8-12. «...Τότε Πέτρος πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καί πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καί παντί τῷ λαῷ Ἰσραήλ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε...». Καί στ) Αὐτόθι, Ζ'8-53. «...Στέφανος δέ πλήρης πίστεως... ἔφη... Σκληροτράχηλοι καί ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ... Ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν καί ὑμεῖς. Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν, καί ἀπέκτειναν τοὺς προαναγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου οὗ ὑμεῖς προδότες καί φονεῖς γεγέννησθε. Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν... ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ἡμεῖς ἐσταυρώσατε...». Τό αὐτό μῖσος καί τήν ἐμπάθειαν διῆστορικῶς τρέφει πρὸς τὸν ἐνσαρκωθέντα Υἱόν τοῦ Θεοῦ ὁ

¹⁸⁴ Διὰ τῶν χωρίων τούτων βεβαιοῦται ἡ βαρὺτατη εὐθυνα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ διὰ τήν ἄδικον σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, διότι, προδήλως, ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τοῦ Πιλάτου ἐξηρτᾶτο, κατὰ μέγα μέρος τουλάχιστον, ἐκ τῆς συγκαταθέσεως ἢ μὴ αὐτοῦ.

Ἰουδαϊσμός ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς διαστροφῆς τοῦ Ταλμούδ καί τῆς Καμπαλά καί τῆς ὅλης Ραββινικῆς διδαχῆς διὰ τῶν ὁποίων ἀνασταυρώνεται ὁ τρισάγιος Κύριος εἰς πᾶσαν μετρητὴν στιγμὴν τοῦ χρόνου.

Δέν ἀνεβίβασεν ὁθεν τόν Κύριον εἰς τόν Σταυρόν «ἡ ἀγάπη» τοῦ Θεοῦ... ἀλλ' ἡ ἔχθρα, τό μῖσος καί ὁ πόλεμος τοῦ σατανᾶ ἐναντίον Του, ὅπως καί ὁ φθόνος καί τό μῖσος ἐναντίον Του ἐπίσης πάντων τῶν προμνησθέντων «συνεργῶν» καί «ὀργάνων» του. Τοῦτο δέ προοιγινώσκων ὁ Θεός «πρό καταβολῆς κόσμου», κατὰ τήν κατάρτισιν ἔτι ἐν «**ψιλαῖς ιδέαις**» τοῦ ὅλου σχεδίου τῆς δημιουργίας, προώρισεν ὥστε νά ἐκδηλώσῃ μέν ἀφ' ἑνός καί ἐν τῷ φρικτοτάτῳ τούτῳ ἀνοσιουργήματι τήν ἄφατον διὰ τόν ἄνθρωπον ἀγάπην Του, μή παραβιάζων τήν δωρηθεῖσαν εἰς τὰ κτίσματά Του ἐνσυνείδητον ἐλευθερίαν, νά μετατρέψῃ ὅμως αὐτό, ἐν τῇ ἀπείρῳ **δυνάμει** καί σοφίᾳ Του, καί εἰς μέσον πολλαπλῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ ὅλου μυστηριώδους «**ἔργου**» Του (Ἐφεσ. Α' 1-10, Φιλιπ. Β' 10 κ.ἄ.).

Καί πρὸς τοῦτο, ἐν τῇ ἀπολύτῳ πλέον Αὐτοῦ ἐξουσίᾳ (Ρωμ. ΙΑ' 33-36 κ.ἄ.), ἤσκησε καί ἐφήρμοσε τήν πράγματι θείαν Δικαιοσύνην Του (Ματθ. ΣΤ' 33 κ.ἄ.) οὐχί μόνον ὡς «**τιμωρόν**» ἐναντίον πάντων τῶν κατὰ τοῦ Κυρίου ἀμαρτησάντων, ἥτοι τοῦ σατανᾶ καί τῶν φίλων καί συνεργῶν αὐτοῦ, ἀλλά καί ὡς «βραβεύουσα» ὑπὲρ τοῦ Κυρίου καί πάντων ἐπίσης τῶν φίλων Αὐτοῦ. **Ἐτήρησε** δηλ., ὡς «τιμωρός», καί συνέτριψε τήν κεφαλὴν τοῦ σατανᾶ, **κατέκρινε** τήν ἀμαρτίαν καί κατήργησε τόν θάνατον (Ρωμ. Η' 3, Β' Τιμοθ. Α' 10 κ.ἄ.), ἐτιμώρησεν ὁμοίως πάντας τοὺς μετὰ τοῦ σατανᾶ συνεργήσαντας¹⁸⁵. Ὁ Ἰούδας, στερηθεὶς τῆς θείας Χάριτος καί τοῦ Θείου φωτισμοῦ, ἀπελθὼν ἀπήγγατο (Ματθ. ΚΖ' 5) γενόμενος «βρῶμα» αἰώνιον τοῦ «σατανᾶ», διότι κατὰ τήν ἀψευδῆ Ἰ. Παράδοσιν τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας «ἀπήγγατο» μετὰ τήν «ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν» τοῦ Κυρίου καί δέν εὕρισκετο οὕτως ἐν τῷ Ἄδῃ κατὰ τήν ἐκεῖ τριήμερον μετάβασιν τοῦ Κυρίου (Α' Πέτρ. Γ' 19-20) διὰ νά ἐκδηλώσῃ πρὸς Αὐτόν τήν μετάνοιάν του καί σωθῇ. Ὁ Πιλάτος, μή πιστεύσας ἐπίσης εἰς τόν Κύριον καί μή μετανοήσας, εἶχεν ὡσαύτως (κατὰ τήν Ἰ. Παράδοσιν καί πάλιν) ἰσοβίους ψυχικὰς τύψεις καί βασανισμόν καί τέλος σκληρόν θάνατον αὐτοχειριασθεὶς ἐπίσης, κατὰ τήν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου (Ἐκκλ. Ἱστορ.

¹⁸⁵ Πᾶσαι αἱ τιμωρίαι τῶν ἀμαρτωλῶν δέν ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (τῆς θείας δικαιοσύνης) κατὰ τήν ἔννοιαν τῶν ἀνθρωπίνων. Οἱ ἀμαρτάνοντες τιμωροῦνται παραβιάζοντες εἴτε τόν πνευματικόν ἢ καί τοὺς φυσικοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ Θεός ἔταξεν ἐν τῇ ἀπείρῳ Αὐτοῦ ἐξουσίᾳ: πρὸς περιφρούρησιν καί ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὅλου «μυστηρίου -ἔργου» Του (Ἐφεσ. Α' 9, Πράξ. ΙΓ' 41 κ.ἄ.). Καί ὑφίστανται οὕτω τὰς συνεπείας τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν. Κατὰ τόν μεγαλειώδη λόγο τοῦ Θεοῦ Παύλου «τα ὀψώνια τῆς ἀμαρτίας θάνατος».

Β'VII). Οί τότε Ἰουδαῖοι, οἱ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τό φρικτόν ἀνοσιούργημα συνεργήσαντες, ἐτιμωρήθησαν ὡσαύτως σκληρῶς, κατὰ τήν βεβαίωσιν καί τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας ὑπό τοῦ Ρωμαίου Αὐτοκράτορος Τίτου το 70 μ.Χ. Ἐκλαυσεν ὁ Κύριος προγιγνώσκων τήν πρό τῆς παρελεύσεως τῆς γενεᾶς ἐκείνης ἱστορικὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ (Λουκ. ΙΘ'41 - 44), ἡ θεία δ' ἐκείνη καταδίκη βαρύνει μέχρι σήμερον τόν Ἰουδαϊσμόν, μή μετανοήσαντα καί μή ζητοῦντα συγχώρησιν διὰ τό ἀνοσιούργημα τῶν προγόνων του, ἀλλὰ σατανικῶς ἐμμένοντα εἰς τήν ἄρνησιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Καί θά τόν βαρύνῃ μέχρι ἀνανήψεως καί μετανοίας του.

Ἐβράβευσεν ὁμως ὡσαύτως ὁ Θεός, ὡς βραβεύων πλέον καί «δωρεοδότης» (Φιλιπ. Γ'14, Ἐφεσ. Β'8 κ.ἄ.), πολυειδῶς καί πολυτρόπως, κατ' ἀρχήν τόν Κ. ἢ Ἰ. Χριστόν ὡς τέλειον ἄνθρωπον, καί δῆ:

α) Ἐφόσον ὁ Κύριος ἐθανατώθη ὅλως ἀδίκως, φύσει τε καί προαιρέσει ἀναμάρτητος ὢν (καί ἔχων ἄρα, κατὰ τήν θεϊάν δικαιοσύνην, τό δικαίωμα τοῦ «αἰωνίως ζῆν»), ἀνέστησεν Αὐτόν ἐκ νεκρῶν καί ἀπέδωκεν Αὐτῷ τήν αἰωνίαν ζωήν. Οὕτω δέ τό πανάγιον σῶμα τοῦ Κυρίου, τό ἀδίκως σταυρωθέν, καί τό ἀδίκως χυθέν τίμιον αἷμά Του, οὐχί μόνον ἐγένοντο σῶμα πνευματικόν, ἄφθαρτον, αἰώνιον (Α' Κορ. ΙΕ'44), ἀλλὰ κατέστησαν προσέτι, διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, καί πνευματική **βρῶσις** καί **πόσις**, διὰ τούς ἀξίως μεταλαμβάνοντας, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον (Ματθ. ΚΣΤ'26-28 κ.ἄ.). Τά σεπτὰ ἐπίσης πάθη τοῦ Κυρίου, τά ὅποια ὅλως ἀδίκως ὑπέστη πρό τῆς σταυρώσεώς Του, ἀλλὰ καί ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, κατέστησαν ὡσαύτως μέσα θεραπείας διὰ τὰς ἀσθενείας καί τὰ πάθη ἡμῶν διαιωνιζόμενα μέχρι συντελείας ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ἐπικλήσει τοῦ ὀνόματος Αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δέ καί ὁ πρόφ. Ἡσαΐας προεφήτευσεν (ΝΓ'4, πρβλ. καί Ματθ. Η'17). «Αὐτός τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καί τὰς νόσους ἐβάστασε καί τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν».¹⁸⁶ Καί (β) Ἐφόσον θανατωθεὶς ἀδίκως ὁ Κύριος ἐστερήθη ὡς ἐκ τούτου τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ ὁποίου ἦτο νόμιμος κληρονόμος ὡς ἀπογόνος τοῦ Δαυΐδ ἐκ τῆς Παναγίας Μητρός Του καταγόμενης ἐξ οἴκου Δαυΐδ (Λουκ. Α'27), ἐβραβεύθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς

¹⁸⁶ Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἔχει καί τὸ χωρίον τοῦτο καὶ οὐχὶ ὡς πιστεύουσιν οἱ Δυτικοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ δυστυχῶς τῶν ἡμετέρων, ὅτι ὁ Κύριος ἀναλαβὼν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰς ἁμαρτίας ἀλλὰ καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἐν τῷ σώματι Αὐτοῦ, ἐγένετο, ὡς ἐκ τούτου, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρόνον (!), ὁ μεγαλύτερος τῶν ἁμαρτωλῶν! Διότι προσέτι ῥητῶς ἡ Γραφή τονίζει: «...δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται καὶ ἀνομία ἀνόμου ἐπ' αὐτὸν ἔσται» (Ἰεζεκ. ΙΗ'20, πρβλ. καὶ αὐτόθι στιχ. 4 ὡς καὶ Ἐξοδ. ΚΓ'7 καὶ Δευτερ. ΚΑ'26).

«παμβασιλείας» (Άποκαλ. ΙΘ΄16 κ.ἄ.). Καί οὐχί μόνον ἐδόθη Αὐτῷ -καί ὡς τελείῳ ἀνθρώπῳ- πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καί ἐπὶ γῆς» (Ματθ. ΚΗ΄18 κ.ἄ.), ἀλλὰ καί ὁ θρόνος τῆς μεγαλωσύνης δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς εἰς τό «διηνεκές» (Ἑβρ. Γ΄13-14 κ.ἄ.), ὅπου βεβαίως ὡς αἰώνιος Λόγος, «ἦν τό πρότερον» (Ἰωάν. ΣΤ΄62) καί ἀνάρχως, ἥ, ἄλλως, «ἀπ’ ἀρχῆς» (Ἰωάν. Α΄1 καί ἰδίου Α΄ Ἰωάν. Α΄1 κ.ἄ.).

Ἄλλ’ ὅπως ἐτιμώρησεν ὁ Θεός (ἡ θεία δικαιοσύνη) καί τοὺς ἀμέσους «συνεργούς» καί φίλους τοῦ σατανᾶ, τοὺς ὅπως δῆποτε συνεργήσαντας διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου (καί τιμωρεῖ ἀλλὰ καί θά τιμωρῇ ὁμοίως καί πάντας τοὺς συνεχίζοντας ἢ μέλλοντας νὰ συνεχίσωσι τό ἔργον ἐκείνων μέχρι συντελείας), οὕτως ἐβράβευσε, βραβεύει καί θά βραβεύῃ ἀντιστοιχῶς, καί δι’ ἀναλόγων βραβείων μέχρι συντελείας ἐπίσης, καί πάντας τοὺς φίλους καί «συνεργούς» Αὐτοῦ, τοὺς πιστεύσαντας, πιστεύοντας καί μέλλοντας νὰ πιστεύσωσιν εἰς Αὐτόν καί «τηροῦντας τὰς ἐντολάς» Του. Τοὺς συνεχίσαντας, συνεχίζοντας καί μέλλοντας νὰ συνεχίσωσιν, ὡς Ἐκεῖνος, τόσον προσωπικῶς, ὅσον καί ὡς Ἐκκλησία - τόν «καλὸν ἀγῶνα» (Β΄ Τιμόθ. Δ΄7 κ.ἄ.), τόν πόλεμον Αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου καί τῶν ἐξουσιῶν αὐτοῦ (πρὸς Ἑφεσ. ΣΤ΄12 κ.ἄ.), ὅπως καί τῶν «γεννημάτων» αὐτοῦ, τοῦ «ψεύδους» δηλ. καί τῆς «ἁμαρτίας», μέχρι τῆς τελείας ἐκ τοῦ κόσμου ἐκβολῆς του (Ἰωάν. ΙΒ΄31 κ.ἄ.) καί τῆς καθολικῆς ἐπικρατήσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καί τῆς δικαιοσύνης Αὐτοῦ καί ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀκολούθως δέ καί μέχρι συντελείας. (Ματθ. ΣΤ΄10, 33 καί ΙΓ΄39-40 κ.ἄ.). Πάντας τούτους ἀναδεικνύει ὁ Θεός τέκνα Αὐτοῦ, κατὰ χάριν, (Ἰωάν. Α΄12 κ.ἄ.) καί «ἀδελφούς» αἰωνίους τοῦ Κ.ἡ.Ι. Χριστοῦ (Ρωμ. Η΄17, Ἑβρ. Β΄11 κ.ἄ.) καί «συγκληρονόμους», μετ’ Αὐτοῦ, τῆς «βασιλείας τῶν Οὐρανῶν» (Ρωμ. Η΄17 κ.ἄ.). Διὰ τοῦτο καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐν τῇ Β΄ Τιμοθ. Δ΄7-8 γράφει: «...Τὸν καλὸν ἀγῶνα ἡγώνισμα, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δέ ἐμοὶ ἀλλὰ καί πᾶσι τοῖς ἡγαπήκοσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ». Καί, αὐτόθι, Β΄12. «... εἰ ὑπομένομεν καί συμβασιλεύσωμεν...». Ὡσαύτως ἐν τῇ Ρωμ. Η΄17. «...Αὐτό τό Πνεῦμα συμμαρτυροῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμέν τέκνα Θεοῦ. Εἰ δέ τέκνα, καί κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ συγκληρονόμοι δέ Χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν καί συνδοξασθῶμεν...». Ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐν Τριάδι «μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ» ἡμῶν (Ἰωάν. ΙΖ΄3) εἶναι ἀπολύτως τελεία (Ματθ. Ε΄48, ΣΤ΄33 κ.ἄ.) ὅπως βεβαίως καί πᾶσαι αἱ λοιπαὶ «ἰδιότητες» Αὐτοῦ. Δι’ ὃ καί δικαίως Αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καί προσκύνησις

καί νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν». (Ἀποκαλ. Ε΄ 13-14 κ.ἄ.).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ	6
ΘΕΟΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ - ΑΝΘΡΩΠΟΣ - ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	26
ΤΟ «ΔΙΚΑΙΟΝ» ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥ ΟΡΙΣΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ	37
Η ΑΛΗΘΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ	37
Α) Τά κυριώτερα χωρία τῆς Γραφῆς	37
Β) Αἱ κυριώτεραι γινώμαι τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς ἀγ. ἡμῶν Ἐκκλησίας περὶ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου	39
Γ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ διὰ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου δοθέντος «λύτρου» ὡς καὶ τῆς δι' αὐτοῦ «λυτρώσεως ἢ ἀπολυτρώσεως» ἡμῶν.....	66
Δ) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῶν χωρίων: α) «... τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν...» (Β' Κορ. Ε' 21) καὶ β) «...Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» (πρὸς Γαλατ. Γ' 13).	83
Ε) Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ χωρίου: «...Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τὶ μὲ ἐγκατέλιπες» (Ματθ. ΚΖ' 46).	86
ΣΤ) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐκ νεκρῶν καὶ ἡ ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης βράβευσις Αὐτοῦ ὡς τελείου ἀνθρώπου.	91
Ζ) Ἡ σχετικὴ ὑμνολογία τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.	94
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ	100
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΕΩΣ» ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (ΩΣ «ΤΙΜΩΡΟΥ») ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΙΚΗΣ ΘΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ	100